

Mphato 2

KOTARA 2

SEPEDI

LELEME

LA GAE

Lenaneothuto

GO EFOGA MAIKARABELO/MOKGWA WA THULAGANYO

Dumelang Bašomi mmogo,

Re a le amogela mo go lenaneo la NECT la leleme la gae!

Hle! lemogang gore dingwalwa tše tša leleme la gae tša NECT Kotara 2 di ngwadilwe ka nako ye kopana kudu, ka fao re a dumela gore go a kgonega gore go ka ba le diphošollo le diphetogo.

Re rata gore hle le be beng ba dingwalwa tše, le šome le sehlopha sa rena gore re kgone go bušetša le go kaonafataša phetolelo ye. Ge o hwetša diphošo, hle latela mokgwa wo o latelago go di bega:

- 1** Romela emeile go aterese ye e nepagetšego:
xitsonga@homelanguage.co.za
tshivenda@homelanguage.co.za
sepedi@homelanguage.co.za
siswati@homelanguage.co.za
isizulu@homelanguage.co.za
isindebele@homelanguage.co.za
isixhosa@homelanguage.co.za
sesotho@homelanguage.co.za
setswana@homelanguage.co.za
afrikaans@homelanguage.co.za
english@homelanguage.co.za
- 2** Ka mothalading wa sehlogo, ngwala referense ya sengwalwa. MPHATO WA 1 KOTARA 2 MATLAKALA 45–47 LENANEOTHUTONG.
- 3** Mo mmeleng wa emeile, ngwala lenaneo la diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa. Dira diphetogo godimo ga lenaneothuto gomme o tšee seswantšho goba sekene sa letlakala leo gomme ole romele ka emeile.
- 4** Ge o nale bothata bjo bogolo ka polelo bjo o ratago go re lemoša bjona, hle ngwala se ka mo mothalading wa sehlogo ka tsela ye, Mohlala: BOHLATSE BJA SEMMOTWANA SA TIKOLOGO.
- 5** Ke moka , mo mmeleng wa emeile, hlaloša bothata bjoo.
- 6** Hle ngwala leina la gago, boemo bja gago le nomoro ya gago ya sellathekeng gore re kgone go ikgokaganya le wena ge go ka hlokagala gore re boledišane.
- 7** **Re a leboga ge o kgonne go tliša bokgoni bja gago mo leneneong le! Re nyaka go netefatša gore re nale phetolelo yeo e nepagetšego go leleme le lengwe le le lengwe leo le tšwelelago mo dingwalweng ka moka.**

Diteng

Dintlha tša bolaodi	v
Kgwekgwe ya tshepedišo	xiii
Beke 1 Tabakgolo: Rena le maikutlo	1
Mošupologo	3
Labobedi	8
Laboraro	13
Labone	20
Labohlano	24
Beke 2 Tabakgolo: Rena le maikutlo	29
Mošupologo	31
Labobedi	36
Laboraro	41
Labone	47
Labohlano	51
Beke 3 Tabakgolo: Go dira diphošo	55
Mošupologo	57
Labobedi	62
Laboraro	66
Labone	73
Labohlano	77
Beke 4 Tabakgolo: Go dira diphošo	83
Mošupologo	85
Labobedi	90
Laboraro	96
Labone	102
Labohlano	107
Beke 5 Tabakgolo: Go bolokega le go ba le maikarabelo	111
Mošupologo	113
Labobedi	118
Laboraro	123
Labone	130
Labohlano	134

Beke 6 Tabakgolo: Go bolokega le go ba le maikarabelo	139
Mošupologo	141
Labobedi	146
Laboraro	151
Labone	157
Labohlano	161
Beke 7 Tabakgolo: Ditšo	165
Mošupologo	167
Labobedi	172
Laboraro	176
Labone	182
Labohlano	185
Beke 8 Tabakgolo: Ditšo	189
Mošupologo	191
Labobedi	196
Laboraro	201
Labone	207
Labohlano	211
Beke 9 Tabakgolo: Nnete goba nonwane?	215
Mošupologo	217
Labobedi	222
Laboraro	227
Labone	234
Labohlano	238
Beke 10 Tabakgolo: Nnete goba nonwane?	243
Mošupologo	245
Labobedi	250
Laboraro	255
Labone	261
Labohlano	266

Dintlha tša bolaodi

Ditšweletšwa tša Thuto

Mo kotareng ye, baithuti ba swanetše go ba ba šetše ba fihleletše ditšweletšwa tše:

GO THEELETŠA LE GO BOLELA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go bolela goba go opela dikoša tše nne goba merumokwano.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go tšea karolo dipoledišanong tša ka phapošing gore ba abelane ka tsebo yeo ba tšwelelago ba nale yona.
- 3 Barutwana ba swanetše go ahlaahla kanegelo ya go bala ka go abelana, ba šomiša foreimi ya poledišano/go ahlaahla bjalo ka hlahlo.
- 4 Barutwana ba swanetše go kgona go ithlamela dikanegelo tša bona gore ba tle ba kgone go dira mošongwana wa bona wa go anega dikanegelo ka bokgabo.
- 5 Barutwana ba swanetše go kgona go bolela ka dingwalwa tša bona.
- 6 Barutwana ba swanetše go kwešiša le go kgona go šomiša tlotlontšu yeo e latelago.

tsupula molomo	leeto	sajeri	nyamišitšwe	tšhogile	phenkgišano
homotsa	thaba	mafelelong	hlagišo ya maikutlo	odišene	go itlwaetša
tekateka	thothomela	bogale	boitshepho	go tšhoga	babogedi
go tšwelela	go šitwa	phošo	kotsi	ka maikemišetšo	thubega
mae a go thubega	go se hlokomele	go hlokomela	go wa	palega	thula
thubega	go itlwaetša	thalathala	ithuta	o molato	setsebi
bothata	boleta	nkane	go se be le taba le	kgopela tshwarelo	bolokegile
go se bolokege	maikarabelo	boikarabelo	tshogile	phakiša	šitišega
bohlagahlaga	kotsi	itshola	kotsi	bogale	lemoša
temošo	hlohla	hlohloletša	kgogola	bogale	botlaela
go hloka maikarabelo	ditšo	keteka	setšo	setšhaba	seloko
moakanyetšo	lešika	ruta	bodumedi	maikutso	tumelo
lenyalo	fapane	moletlo	seširo	sari	yarmulke

mehndi	hlaloso	moeti	ngwetši	monyadi	nnete
nonwane	mmakgonthe	mmaka	leobu	go iphila	mekgwa
tshwela	e na le enke	tshwenya	mohlasedi	kwele	go se kwešiše
Mase	lefaufau	dikakanyo	dilo	planete	mabarebare
sengwalwa	dinyakišišo				

TEMOGO YA MEDUMO LE DITUMATLHAKA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go lemoga medumo ka go theeletša feela.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go lemoga medumo ka mokgwa wa go itiragalela.
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go kopanya le go kgaoganya medumo yeo e latelago.

thw	ngw	kgw	hlw	nkw	ntl
nts	ntš	tlh	khw	mph	ntw
mpš	nyw	tšh	nth	nkg	tšw

Barutwana ba swanetše go kgona go arola medumo yeo e latelago ka dinoko

thwala	thwetše	thwathwaša	mothwana	thwetha	ngwala
ngwana	lengwalo	ngwaga	ngwapa	ngwageng	kgwara
kgwatha	lekgwara	makgwakgwa	mankgwari	hlwaela	mohlwa
hlwekiša	hlware	nkwele	nkweša	nkwatiša	ntlaba
ntliša	ntlong	ntseba	ntsebiša	ntsebile	ntseba
ntšeela	ntšola	tlhaba	tlhaka	tlhakeng	ntlhakiša
khwaere	sekhwama	lekhwekhwe	khwiting	khwaereng	mphaka
mphatong	mphala	mphula	ntwela	ntweša	dintwa
dimpša	tompša	mpšeng	dienywa	anyway	beakanywa
enywa	tšhaba	tšhela	tšhemong	tšhelete	tšhipi
nthoma	nthekela	nthiba	nthoga	nkgoma	nkgama
nkgela	nkgahla	tšwafa	tšwele	tšweletša	etšwa

GO BALA

Barutwana ba swanetše go kgona go bileletša medumo ya mantšu ao a latelago

thwala	thwetše	thwathwaša	mothwana	thwetha	ngwala
ngwana	lengwalo	ngwaga	ngwapa	ngwageng	kgwara
kgwatha	lekgwara	makgwakgwa	mankgwari	hlwaela	mohlwa

hlwekiša	hware	nkwe	nkwele	nkweša	nkwatiša
ntlo	ntlaba	ntliša	ntlong	ntseba	ntsebiša
ntsebile	ntšea	ntšeela	ntšola	tlhaba	tlhaka
tlhakeng	ntlhakiša	khwaere	sekhwama	lekhwekhwe	khwiting
khwaereng	mphaka	mphatong	mphala	mpheng	mphula
ntwa	ntwela	ntweša	dintwa	mpša	dimpša
tompša	mpšeng	dienywa	anyway	beakanywa	enywa
tšhaba	tšhela	tšhemong	tšhelete	tšhipi	nthoma
nthekela	nthiba	nthoga	nkgo	nkgoma	nkgama
nkgela	nkgahla	tšwafa	tšwele	tšweletša	etšwa

Barutwana ba swanetše go kgona go bala mantšu ao a latelago ka tebelelo feela.

etela	rakgadi	nyamile	kgahliša	boemathekisi	monyetla
sefaleng	dikgatišo	batheeletši	boitshupo	myemyela	pšhatlagantšha
lebenkeleng	lenaneo	hlokomelo	hlakantšha	lehlabaphefo	boleta
dipotšišo	dipalo	sephuthelwana	bagwera	timela	bohlagahlaga
mošola	bogale	sebeta	molapong	gogolwa	hlohla
dipitša	letsopa	mekgabišo	dikološa	hlakanya	moketeng
lešira	dipheta	mebalabala	lenyalo	ethimola	dithutlwa
ikgakanya	maruarua	nkgwete	kutollo	bophelo	planete
diswantšho	khwibidu				

Barutwana ba swanetše go kgona go bala sengwalwa seo se kgokaganego go swana le mohlala wo o latelago.

Ntlo ya gešo ke e botse. Ntlo ya gešo e nale tlhaka e botse. Mmala wa tlhaka ya ntlo ya gešo ke wo mo khwibidu. Ke rata go ragela kgwele tlhakeng ya ntlo. Ke rata go namela tlhaka ya ntlo. Morutiši o rile re thale seswantšho sa planete. Ke thadile seswantšho sa planete ya mase. Morutiši o re file mošomo wa go nyakišiša. O re re nyakišiše gore go nale bophelo diplaneteng. Re tla ya bokgobapuku mosegare.

KWEŠIŠO

- 1 Barutwana ba swanetšo go dira dikakanyo ka sengwalwa ka go lebelela diswantšho.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go gopola dintlha ka sengwalwa.
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go anega kanegelo gape.
- 4 Barutwana ba swanetše go kgona go latelanya ditiragalo go tšwa sengwalweng.
- 5 Barutwana ba swanetše go kgona go kwešiša gore go ra go reng go ba le ponokgopolo, go dira gikgokaganyo, go kamaka le go gopla ka sengwalwa.

- 6 Barutwana ba swanetše go kgona go nagana ka sengwalwa ba šomiša foreimi ya go ahlaahla.
- 7 Barutwana ba swanetše go kgona go araba dipotšišo tšeo di ngwadilwego tša teka kwešišo ka sengwalwa.
- 8 Barutwana ba swanetše go kgona go ngwala sengwalwa ka bokopana

GO NGWALA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go thala seswantšho seo se kwešišegago.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go oketša ka lentšu le tee goba a mabedi go sethalwa sa bona
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go feleletša foreimi ye kopana ya go ngwala.
- 4 Barutwana ba swanetše go kgona go ngwala ditemana tše 1 ba šomiša foreimi ya go ngwala goba maano a go ngwala.
- 5 Barutwana ba swanetše go kgona go ngwala: lenaneo/ lengwalo

GO BALA KA SEHLOPHA SA GO HLAHLWA

- 1 Barutwana ba swanetše go kgona go balela godimo ka pukung ya bona yeo e lakaneditšwego ya go bala ebile ba bale le morutiši ka sehlopha sa bokgoni bjoo bo swanago.
- 2 Barutwana ba swanetše go kgona go šomiša tsebo ya bona ya ditumatlhaka, go kgona go hwetša hlahlo go ya ka sengwalwa le go lemoga mantšu feela ka tebelelo ge ba bala.
- 3 Barutwana ba swanetše go kgona go itekola bokgoni bja bona bja go lemoga mantšu le kwešišo.

Ditlabakelo le dithušathuto tše di filwego

Tseba gore dithušathuto ka moka tše di filwego ke tša sekolo. Dithušathuto di ntšhiwa ga tee fela, seo se ra gore di swanetšwe go gatišwa le go hlokomelwa.

Ka kotara ya 1 barutiši ba fiwa dithušathušo tše di latelago

1 Diphaphathi tša go bontšha tša mebala x 4

Šomiša diphaphathi tše go beakanya mošomo wa gago wa beke. Beke engwe le engwe, laetša thutomodumo le mantšu, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša, mantšu a tlontlontšu le tabakgolo, tshwantšhetšo le foreimi ya go ngwala.

2 Ditšhate tša Mongwalo

Laetša ditšhate tše ka pele ga phaphoši, gore barutwana ba kgone go e bona gabotse. Ba Mphato wa 1 le ba wa 2 ba tla fiwa ditšhate tša mogatišo. Ba wa 2 le wa 3 ba tla fiwa tšhate ya mogatišo le tšhate ya mothikitho.

3 Kotara ya 1 Lenaneo thuto

Šomiša lenaneo thuto go bona seo o swanetšego go se ruta letšatši le lengwe le le lengwe. Kgwekgwe ya tshapedišo e go laetša gore lenaneo thuto le lengwe le le lengwe le rutwa bjang. Dibeke tše pedi tša Kotara ya 1, o tla latela lenaneo la tataišo.

4 Kotara ya 1 Selatela mohlala

Šomiša tokomane ye go feleletša Lenaneo la ngwaga la go ruta (ATP) le polane ya kotara. Swaya gomme o ngwale letšatši kgwedi la lenaneo thuto le lengwe le le lengwe le mošongwana wa kelo ge o feditše. Gopodišiša ka tsela yeo o rutilego ka gona.

5 Kotara ya 1 Puku e kgolo

Šomiša puku e kgolo ya dikanegelo ge o dira mananeo thuto a Go bala ka go abelana. Go na le dikanegelo tše seswai mo kotareng – kanegelo e tee beke le beke.

6 Kotara ya 1 Sephuthelwana sa dithušathuto

Sephuthelwana sa dithušathuto se na le dilo tše di latelago:

- **Mantšu a papetlakgadima** a filwe a tlotlontšu a tabakgolo, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša; thutomodumo le mantšu. A sege gabotse o a boloke ka tsela ya maleba. O šomiše mantšu a papetlakgadima le phaphati ya go bontšha.
- **Tlotlontšu ya tabakgolo le tshwantšhetšo** di filwe mo go kgonegegago. Di ripe o di boloke ka tsela ya maleba. Šomiša mantšu a papetlakgadima le phaphati ya go bontšha.
- **Matlakala a go laodiša kanegelo ka bokgoni** di filwe tabakgolong engwe le engwe. Di ka tatelano ya diswantšho te 3 go iša go tše 4 tša go laodišša kanegelo. Go na le dikgatišo tše 10 tša letlakala le lengwe le le lengwe – le tee la sehlophana. O kgopelwa go dira dikgatišo tše dingwe ge e le gore go a hlokagala.
- **Matlakala a go gatiša a kelo** a filwe go gatiša dipelo le ditshwayotshwayo tša kotara.

7 Kotara ya 1 Matlakala a mošomo a go bala x 8

8 Matlakala a mošomo a go bala a seswai a filwe mo kotareng – e tee ya beke le beke go tloga ka beke ya 3 go fihlela ka beke ya Šomiša matlakala a mošomo le phaphoši ka moka ge o bala le bona ka dihlophana tša go bala ka go hlwahlwa. Go na le matlakala a 20 a letlakala le lengwe le le lengwe la go bala. O ka oketša matlakala ge go hlokega.

Setlwaedi sa mehleng sa beke le beke: Di iri tše 7

- 1** Kago ya lenaneo la thuto le latela setlwaedi sa mehleng beke engwe le engwe.
- 2** Se se dira gore go be bonolo gore barutiši le barutwana ba kgone go latela.
- 3** Barutwana ba kgona go itokišetša mošongwana o latelago ge ba tseba setlwaedi sa mehleng.
- 4** Setlwaedi sa mehleng se theilwe motheong wa SEPHOLEKE (CAPS) wa leleme la segageno: bonnyane ba nako ya di iri tse 7 mo bekeng.
- 5** Setlwaedi se sa mehleng se dirilwe e le karolo ya lenaneo la maleme bobedi mmogo le PSRIP EFAL kago ya lenaneo la thuto.
- 6** Laetša setlwaedi sa mehleng ka phapošing o e tsebe ka hlogo!

Mošupologo		Labobedi		Laboraro		Labone		Labohlano	
Mešongwana ya bomolomo	15			Mešongwana ya bomolomo	15			Mešongwana ya bomolomo	15
		Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15	Ditumatlhaka	15
Mongwalo	15	Mongwalo	15	Mongwalo	15				
Go bala ka go abelana	15	Go bala ka go abelana	15			Go bala ka go abelana	15	Go bala ka go abelana	15
Go ngwala	30			Go ngwala	30				
Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30	Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa	30
1. 45		1. 15		1. 45		1. 00		1. 15	

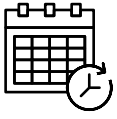

Go itokiša beke le beke

Go bohlokwa go gopola gore ka leleme la Sepedi lenaneo lee fokoditše hlokego ya gore barutiši ba POLANE, efela go ITOKIŠA go sa nyakega! Letšatši le tee mo bekeng ka meriti, hlakana le barutišimmogo le wena, barutiši ba motheo wa thuto, le itokišetša le le mmogo.

Ge o itokišetša, gopola go:

- 1 Bala lenaneo thuto la beke kamoka ga yona.
- 2 Kgonthišiša gore o tseba le go kwešiša di tsela tša kgwekgwe ya tshepedišo tšeo di swanetše go šomišwa. Ge o gakanega e ya seripana sa hlogo ye 'kgwekgwe ya tshepedišo' o ikgopotše.
- 3 Sa go latela, lekola gore ke dife dipapetla kgadima le ditshwantšhetšo dife tšeo di nyakegago mo Tabakgolong le tlotlontšu, mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša, medumo le foreimi ya go ngwala. Beakanaya dipapetlakhgama le ditshwantšhetšo ka tsela ye:
 - a Ripa dipapetlakhgadima goba ditshwantšhetšo.
 - b Leka go dikgomaretša godimo ga khatipokisi goba lephephe.
 - c Ge go kgonega, o e apeše ka plastiki.
 - d Boloka di papetlakhgadima tša lenaneothuto ka ga re ga onfolopo, goba ka rekere diphuthege lefelo le tee.
- 4 Kgobokanya dithušathuto tše dingwe tšeo o ka dinyakago, bjalo ka ditshwantšho goba dilo tša nnete.
- 5 Lekodišiša ge eba puku e kgolo e sale gabotse.
- 6 Bala mešongwanana ka gare ga DBE yeo o ka e dirago.
- 7 E tlwaetše go dira dithuto tša go ngwala.
- 8 Kgonthišiša gore Selotamohlala sa gago se mo nakong, go tloga beke ya go feta le gore e laetša tema ye o e kgathilego.

Tabakgolo le lenaneo la go bala

NOMORO YA BEKE	TABAKGOLO	SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA	LETLAKALA LA MOŠOMO WA GO BALA
1	Rena le maikutlo	Dintle o etela Dumi	1
2	Rena le maikutlo	Nyasha mo sefaleng	2
3	Go dira diphošo	Jabu o pšhatlagantšha mae	3
4	Go dira diphošo	Molekwana wa boleta wa Lindelani wa Dipalo	4
5	Go bolokega le go ba le maikarabelo	Duma le bagwera ba a timela	5
6	Go bolokega le go ba le maikarabelo	Vusi le lebopo la noka	6
7	Ditšo	Kanegelo ya koko wa ka	7
8	Ditšo	Nonwane ya manyalo a mararo	8
9	Nnete goba nonwane?	Naa o be o tseba?	9
10	Nnete goba nonwane?	Kutollo e kgolo ya Gugu	10

Kotara ya 1 Lenaneo la Kelo

Lenaneo la diteko le dirilwe go ya ka seripa 4 seo se khutsofaditšwego sa SEPHOLEKE CAPS). Se se ka hwetšwa ka morago ga selotamohlala kotareng yenngwe le yennwe.

Ditaetšo ka Phaphošing

DIPHAPHATHI TŠA GO BONTŠHA

- Karolo e nngwe ya lenaneo le, o tla fiwa diphaphathi tša go bontšha tše nne tše dikgolo tša mebala ya go fapafapana.
- Phaphathi e ngwe le engwe ya mmala e tla laetša mantšu a go fapanafapana a beke.
- Šomiša diphaphathi tše ka tsela ye:
 - Phaphathi e talamorogo** –laetša tabakgolo le mantšu a tlotlontšu mmogo le ditshwantšhetšo tša beke.
 - Phaphathi e talalerata** – laetša mantšu a go šomišwa kgafetšakgafetša a beke.
 - Phaphathi e serolwana** –laetša ditumatlhaka le mantšu a beke.
 - Phaphathi e pinki** – laetša foreimi ya go ngwala ya beke yeo.
- Mantšu a mo diphaphathing tše a swanetše go fetolwana beke engwe le engwe.
- O kgopelwa gore o seke wa tlogela tlotlontšu ya tabakgolo le ditshwantšhišo gore ngwaga o fele. Ditshwantšhišo di swanetše go sepelelana le tabakgolo yeo o idirago. Ge

phaphoši e tletše ka mantšu le ditshwantšhišo e ka hlakahlakantšha barutwana ba se hlwe ba e ela hloko.

- 6 Ge o tlošitše mantšu le ditshwantšhišo , di boloke.
- 7 Hlokomela mantšu ao gore o kgone go a šomiša gape ngwaga o latelago.

TAFOLA YA TABAKGOLO

- 1 Leka go dira tafola ya Tabakgolo ka phaphošing ya gago.
- 2 Šomiša sekgoba go laetša diswantšho le dilo tša mmakgonthe tša go sepedišana le tabakgolo.
- 3 Ngwala maina a dilo tšeo, gore barutwana ba kgone go ithuta tlotlontšu.

Kgwekgwe ya tshepedišo

Bolaodi ba phaphoši

Tše dingwe tša motheo wa bolaodi ba phaphoši le maano di gona e le 'kgwekgwe ya tshepedišo'. A ke maano ao a dulago a šomišwago mo lenaeong le, go bohlokwa go a tseba.

***Maikemišetso:** Go kaonafatša nako ya go šoma, maitshwaro a barutwana le tšhomišanommogo gare ga barutwana. Go fokotša ditšhitišo tša go ithuta. Go hlagiša papadi e le mokgwa o mongwe wa go ithuta.*

GO DULA LE DIHLOPHANA

- 1 Go bohlokwa kudu go ipha nako le go ela hloko gore o dudiša barutwana bjang ka phaphošing.
- 2 Ge o dira se, gopola dintlha tše bohlokwa tše:
 - a **Dudiša barutwana go ya ka bokgoni bjo bo tswakilego** – ga go nyakege gore barutwana ba go se kgone ba dule mmogo, le ba go kgona ba dula mmogo. Tswaka barutwana gore phaphoši e be sebaka seo se tswakanego go ya ka bokgoni.
 - b **Dudiša barutwana ka bohlale go phema dikgohlano goba lešata.** O seke wa dudiša barutwana ba go tshwenyana mmogo. O seke wa dudiša barutwana bao ba ratago go bolela mmogo. Phema mathata ka go ba arongantšha.
- 3 Mo lenaneong la rena la go ithuta, go na le mešongwana eo barutwana ba swanetšego go šoma ka dihlophana.
- 4 Tše e swanetše go ba dihlophana tše 3–4 tša barutwana bao ba dulago mmogo goba kgauswi le kgauswi. Dira se gore ge o ba botša go šoma ka dihlophana ba ka kokoana ga bonolo le ka pela ba sa senye nako le go sepela kudu.
- 5 Ge barutwana ba dutše ka methaladi, tsela e bonolo ya go hlama dihlophana ke gore barutwana ba ka mo pele ba sokologe ba lebelletse ba ba bedi ba ka morago ga bona ba mothaladi wa go latela. Ba kgona go hlama sehlopha sa bonne ka bonne ka potlhako.
- 6 O seke wa tlogelela se go barutwana. Tšea sephetho gore o hlama bjang dihlophana ka phaphošing, o hlahle barutwana go itlwaetša go hlama dihlophana tše ka pela ka setu.
- 7 Ge o bona gore sehlopha ga se kwane gabotse, dira diphetogo – o seke wa gapeletša barutwana go šoma mmogo.

GO SEPEDIŠA POLEDIŠANO YA DIHLOPHA

- 1 Mo lenaneong le la thuto, go na le mešongwana e mmalwa yeo e nyakago barutwana gore ba tshware makgotlana a go ahlaahla.
- 2 Hlahla barutwana gore dira se ka tsela ye:
 - a Sa pele, barutwana ba swanetše go ba mo dihlophaneng tša bona.

- b** Sa go latela, barutwana ba swanetšego ngwala dintlha tša dipotšišo tša go ahlaahlwa goba freimi
- c** Ke moka, morutwana o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo engwe le engwe:
 - Morutwana wa 1 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 2 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 3 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 4 o swanetše go araba Potšišo ya 1
 - Morutwana wa 1 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Morutwana wa 2 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Morutwana wa 3 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Morutwana wa 4 o swanetše go araba Potšišo ya 2
 - Bjalo bjalo
- 3** E ka ba leano le le kaone go šomiša 'mokokotlelo wa go bolela/leswika/selo' go laola se.
 - a** Efa sehlophana se sengwe le se sengwe selo bjalo ka mokokotlelo wa mebala goba leswika.
 - b** Motho yo a swerego selo o a bolela gomme ba bangwe ka moka mo sehlopheng ba hlwaya tsebe.
 - c** Ge morutwana wa mathomo a boletše, o swanetše go fetišetša selo go morutwana wa go latela, bjalo bjalo.
- 4** Ge e le gore sehlopha se swanetše go fana ka pego, ge eba o mongwe le o mongwe o arabile, sehlopha seka kgetha karabo ya maleba go araba potšišo engwe le engwe.

MEŠONGWANA YA PHETOGO SEGALO YA GO BALA

- 1** Ge o dira thuto ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, barutiši ba swanetše go šoma le dihlopha tše pedi.
- 2** Mo magareng ga dihlopha tše pedi, go bohlokwa go tšea 'kgefo' pele o tanya šedi ya barutwana gore ba thome ka letlakala la mošongwana wa go bala.
- 3** Dira se ka tsela ya:
 - a** Ge o feditše go šoma le bona, romela sehlopha sa 1 gore ba ye go dula fase.
 - b** Tanya šedi ya barutwana.
 - c** Dira mošongwana wa go phetogo ya segalo ya go bala le phaphoši kamoka.
 - d** Tanya šedi ya barutwana gape ka letlakala la mošomo la go bala.
 - e** Hlalosa mošongwana wa go latela mo letlakalatšhomo la go bala.
 - f** Gopotša barutwana gore ba swanetše go fetša mošongwana o ba o dirago pele ba ka tswela pele ka mošongwana o mongwe – ba swanetše go šoma ka lebelo la bona.
 - g** Bitša sehlopha sa 2 gore ba tle ba šome le wena.
- 4** Ka kotara ya 1, re kganyoga gore o šomiše mešongwana ye e 4 ya phetogo ya segalo ya go bala le barutwana:

Mošongwana wa 1: Morutiši o re

- 1 Botša barutwana gore ba emelele.
- 2 Hlalosa gore o tla dira tšhišinyego tša go fapafapana, go swana le: kgoma hlogo ya gago; fofiša khaete; tšokotša nko ya gago; fofa makga a mararo; bj bj.
- 3 Ge o le wa mathomo wa gore 'morutiši o re', ke moka barutwana ba swanetše go dira tiro.
- 4 Ge o sa re 'morutiši o re', ke moka barutwana ba swanetše go ema ba seke ba šikinyega.
- 5 Ge morutwana a dira tiro o se nke o re 'morutiši o re', ke moka morutwana woo o tšwile o swanetše go dula fase.
- 6 Mothopasefoka ke morutwana wa mafelelo o a emeletšego.

Mošongwana wa 2: Moletlo wa go bina

- 1 Botša barutwana go emelela.
- 2 Hlalosa gore o tla raloka mmimo mo sellathekeng sa gago.
- 3 Ge barutwana ba ekwa mmimo, ba swanetše go bina.
- 4 Ge mmimo o fetša go tima, barutwana ba swanetše go ema kgahla.
- 5 Letša mmimo le go tima mmimo makga a mmalwa gore barutwana ba kgone go bina le go kgahla makga a mmalwa!

Mošongwana wa 3: Itšokotše, itšokotše, kgahla

- 1 Botša barutwana gore ba emelele.
- 2 Ere: itšokotše, itšokotše, itšokotše, itšokotše, kgahla!
- 3 Barutwana ba swanetše go bolelela se mmogo le wena ba swanetše go itšokotša mebele ya bona ge ba re 'itšokotše'.
- 4 Ge ba 'kgahla' ba swanetše ema pho, ka setu ba se šikinyege!
- 5 Boeletša se makga a mmalwa.

Mošongwana wa 4: Setulo sa ka le nna

- 1 Botša barutwana ba emelele kgauswi le ditulo tša bona. Go swanetše go ba le sekgoba sa go bonala.
- 2 Efa barutwana melawana eo ba swanetšego go elatela – ba swanetše go dira se ka pela le ka setu.
- 3 Melawana ye e tsamaelana le setulo ba swanetše go itlwaetša go šomiša matlema.
- 4 Efa melawana ya go swana le:
 - ema ka morago ga setulo
 - kukela setulo sa gago godimo
 - namela godimo ga setulo sa gago

- Tšea kgato o tshele setulo sa gago
- bj bj.

Mešongwana ya Bomolomo

Mathomong a mananeothuto a polelo ya gae ka Mošupologo, Laboraro le Labohlano o tla dira mešongwana ya bomolomo. Ye ke mešongwana ya go theeletša le go bolela ya lenaneo le. Mešongwana ye e di dirilwe ka tlhokomelo gore di kgone fa morutwana o mongwe le o mongwe monyetla wa go bolela.

Ruta tlotlontšu ya tabakgolo

Maikemišetšo: Go oketša tsebo ya barutwana yeo ba humanego ka maitemogelo, ka go šomiša kgopolo le go ithuta tlotlontšu ka phapošing, gore ba kgone go godiša bokgoni bja bona bja go bala ka kwešišo le tsebo ya kakaretšo. Go thuša barutwana gore ba kgone go ba le bokgoni bjo bo itšego bja polelo bjoo bo tla ba thušago gore ba kgone go šoma gabotse mephatong ya gare.

- 1 Ruta mantšu a 3 a maswa a tlotlontšu ya tabakgolo
- 2 Šomiša mokgwa wa go šupa, Diragatša , Hlaloša le go Bolela.
- 3 ŠDHB ke kgaoletšo ya go Šupa, Diragatša, Hlaloša le Bolela.
- 4 Ga se ka mehla moo go kgonegagore o šomiše mekgwa ye ka moka mo lentšung la tabakgolo
 - a Š – Šupa seswantšho goba selo sa nnete ge go kgonega.
 - b D – Diragatša lentšu la tabakgolo ge go kgonega.
 - c H – Hlaloša gore lentšu la tabakgolo le ra go reng.
 - d B – Bolela lentšu mo lefokong gomme barutwana ba bušetše lefoko leo.
- 5 Ge o šetše o rutila tlotlontšu ya tabakgolo ya beke ka moka, bea mantšu ao mo tšhateng ya pontšho o be o bee le diswantšho goba dithalwa tšeo di laetšago mantšu a tabakgolo.
- 6 Ga se barutwana ka moka bao ba tla gopolago tlotlontšu ya tabakgolo se seswa ka nakwana, Hle o seke wa belaela ka se , ebile o seke wa dira gore barutwana ba bušetše mantšu gantši!
- 7 Barutwana ba tla kopana le tlotlontšu ye mpsha gammalwa mo sererweng, ebile ba tla fiwa monyetla ya go aga tlotlontšu ya bona ka mokgwa wa maleba,

Koša goba Morumokwano

Makemišetšo: Go tiisetša tsebo ya barutwana ya tlotlontšu ye mpsha. Go ithuta ka go bapala.

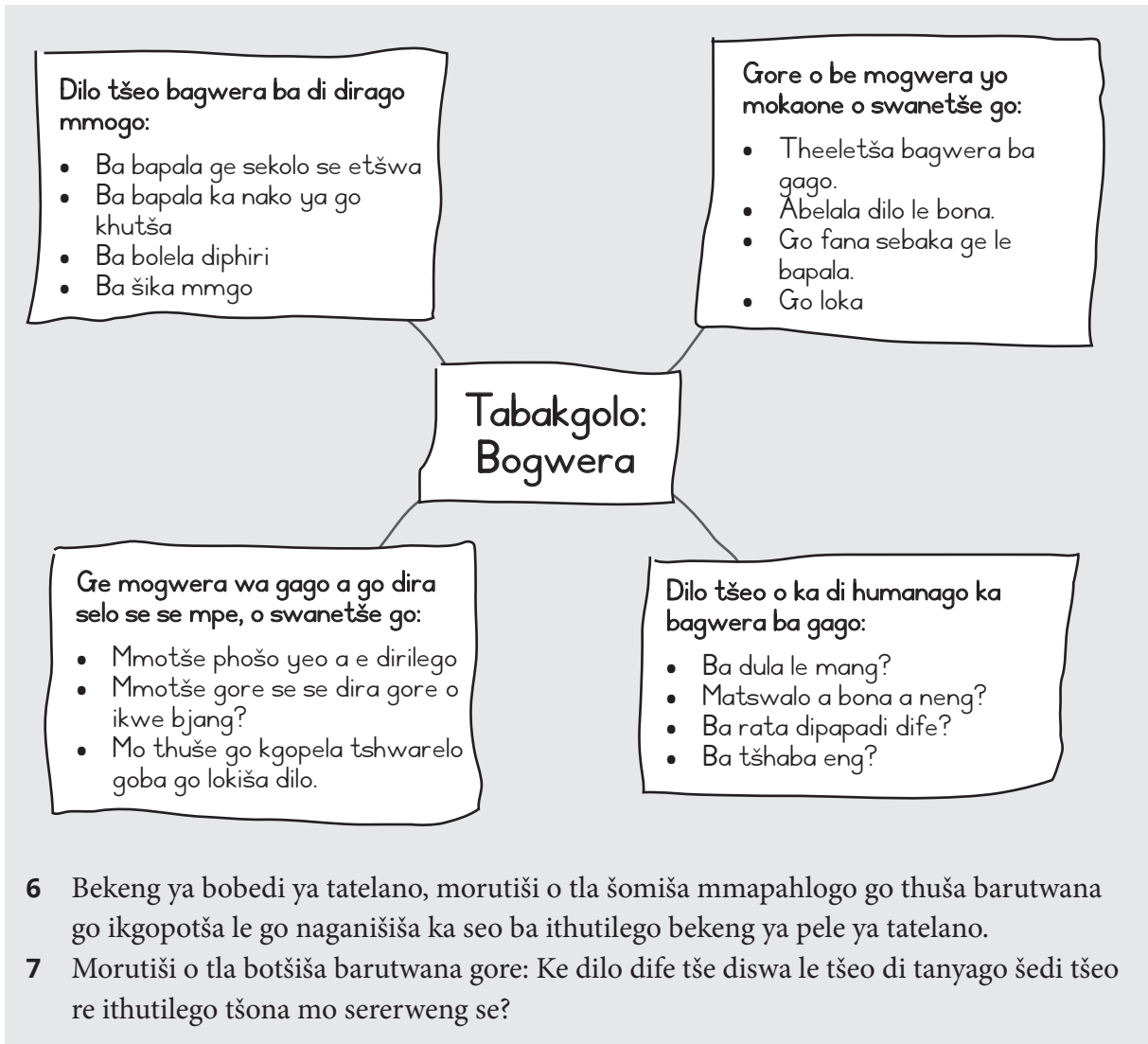
- 1 Koša goba morumokwano wo o swanetšego go o dira le barutwana o laeditšwe ka gare ga lenaneothuto.

- 2 Ge nako e dutše e eya, barutwana ba tla tseba dikoša le merumokwano ye gomme ba tla feleletša ba ikopelela tšona ka bo bona.
- 3 E fela, ge e le gore ke la mathomo ba gahlana le se o swanetše go ba ruta mantšu, ditiro le modumo wa koša ge o le gona.
- 4 Ruta barutwana koša goba morumokwano, mothaladi ka mothaladi ka mokgwa wo o latelago:
 - a Opela goba o bolele koša kamoka go barutwana. Hlalosetša barutwana gore e ra go reng ge go hlokagala.
 - b Opela goba o bolele mothaladi wa pele gomme barutwana ba go boeletše ka morago ga gago.
 - c Opela goba o balele mothaladi wa bobedi gomme barutwana boeletše ka morago ga gago.
 - d Opela goba o bolele methaladi ye mebedi ya pele gomme barutwana boeletše ka morago ga gago.
 - e Tšwela pele ka tsela go fihlela o ruta barutwana koša goba morumokwano ka moka.
- 5 Šomiša ditiro tšeo di nepagetšego ka mehla ge o ruta koša goba morumokwano.
- 6 Dumelela barutwana go kgopela go opela koša yeo ba e ratago mafelelong a letšatši. Wo ke mokgwa wa go kgahliša wa go gatelela polelo ye mpsha yeo ba ithutilego yona.

Hlagiša tabakgolo: Go ba le semelo sa tsebo

Maikemišetšo: *Go humana le go amogela semelo sa tsebo ya morutwana ka sehlogo se itšego, le go oketša go seo morutwana a se tsebago ka ga sehlogo seo. Go laetša peakanyo tshwantšho ya tsebo ya morutwana ka go šomiša mmapahlogo.*

- 1 Mo mošomong wo, morutiši o thoma ka go dira mmapahlogo letlapeng ka pejana.
- 2 Morutiši o thala sediko le leina la tabakgolo magareng ga letlapa.
- 3 *Ke moka, morutiši o botšiša barutwana gore: Naa go nale seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 4 Morutiši o ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo.
- 5 Morutiši o swanetše go leka go ngwala fase dikakanyo tšeo di swanago kamoka, mohlala, ge tabakgolo e bolela ka “Bogwera” o ka ba le mmapahlogo wo o lebelelago ka tsela ye:

Go anega kanegelo ya boihlamelo Beke ya 1

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go šomiša polelo ye mpsha ka mokgwa wa maleba le go šomiša tsebo ya bona ya sehlogo le boihlamelo go hlama kanegelo yeo e kwagalago. Go aga bokgoni bja barutwana bja go latelantšha. Go fa barutwana monyetla wa go šoma mmogo le go šomišana gabotse ka sehlopha se sennyane.

- 1 Mošongwana wo o fa barutwana sebaka sa go šomiša kgopolo le boihlamelo, tsebo ya bona ya tlotlontšu ya tabakgolo le go latelanya go hlama kanegelo e mpsha.
- 2 Laela barutwana go dula ka dihlophana tša bona.
- 3 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la go anega kanegelo ya boihlamelo go ya ka tabakgolo. O tla hwetša se ka gare ka paka ya didirišwa.
- 4 Dipampišana tše di nale diswantšho tše 3–4 tša go latelana tšeo di ka šomišwago go bopa kanegelo yeo e sepelelanago le tabakgolo.
- 5 Laela barutwana go nagana ka kanegelo yeo e sepelelanago le diswantšho.
- 6 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go akananya.

- 7 Kemoka, barutwana mo sehlopheng ba swanetše go šielana ka go abelana dikanegelo tša bona,
- 8 Sepela ka gare ga barutwana gomme o theeletše barutwana ba go fapana ge ba hlaloša dikanegelo tša bona.
- 9 Tšea matlakala, o a bolokele beke yeo e tlogo.
- 10 Hlohloletša barutwana go laodišetša o mongwe kua gae.

Go anega kanegelo ya boihlanelo Beke ya 2

Maikemišetšo: Go fa barutwana sebaka sa go šomiša polelo e mpsha ka mokgwa wa maleba. Go šomiša tsebo ya bona sehlogo le boihlanelo go hlama kanegelo yeo e kwagalago. Go aga bokgoni bja barutwana bja go latelanya. Go fa barutwana sebaka sa go šomišana gabotse le go thušana ka sehlopha se sennyane.

- 1 Laela barutwana go dula ka dihlophana tša bona.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la dikanegelo tša bona tša boithlanelo.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta ba ihlametše dikanegelo tša bona ka diswantšho.
- 4 Beke ye barutwana ba swanetše go šoma ka sehlopha go tšea sephetho ka kanegelo ya sehlopha,
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo ya bona e swanetše go ba ya boithlanelo, gape e sepelelane le diswantšho.
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela dihlopha se 1 go iša go tše 2 tša go fapana gore ba abelane ka kanegelo ya bona ya sehlopha.
- 8 Leboga barutwana ka go abelana dikanegelo tša bona

Go ahlaahla sengwalwa sa Go bala ka go abelana?

Maikemišetšo: Go ruta barutwana bokgoni bja go nagana ka tsitsinkelo le go akaretša. Go ba fa menyetla ya go itlwaetša le go tšweletša bokgoni bjoo. Go aga boitshepo bja barutwana ka go ba fa menyetla ya makgonthe ya go hlagiša maikutlo, go dira dikgokaganyo le go kamaka. Go nea barutwana monyetla wa go šoma mmogo le go šomišana gabotse mo dihlopheng tše nnyane.

- 1 Poledišano ya Go bala ka go abelana e dirwa ka bo Labohlano.
- 2 Thoma ka go ngwala foreimi ya poledišano letlapeng.
- 3 Sa go latela, bala o be o hlalose tše barutwana foreimi ya poledišano.
- 4 Barutwana ba swanetše go kwešiša gore ga go ne kahlolo go dipotšišo tšeo di bulegilego. gore morutwana a arabe ka mokgwa wo a kwešišago.
- 5 Ge lenaneothuto le fela, tanya šedi ya barutwana.

- 6 Ge go šetše metsotswana, kgopela barutwana ba go fapana goba sehlopa gore ba fe dikarabo tša bona.
- 7 Leboga barutwana ka go fa dikarabo le maitapišo a bona.
- 8 Ge dikarabo tša barutwana di fošagetše goba di nyaka go oketšwa, ba phošolle goba o botšiše dipotšišo tša go ba hlohloletsa go hwetša dikarabo.

Temogo ya medumo le ditumathlaka/Mongwalo

Mphato 1 & 2 (Go fihla ge lenaneo la ditumahlaka le fela)

Temogo ya foneme & ditumathlaka le mongwalo di šoma mmogo mo lenaneong le.

Tiišetšo: Mošupologo

Maikemišetšo: Go dira kelo yeo e sego ya semmušo ka temogo ya barutwana ya foneme le go gopola ditumathlaka le mongwalo woo ba o rutilwego. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go šomiša tomogo ya kelo go merero ya semmušo.

- 1 Ka Mošupologo wo mongwe le wo mongwe ka nako ya mongwalo, barutwana ba itlwaetša go gatiša ka go ikgotšša medumo, dinoko le mantšu ao ba ithutilego yona dibekeng tša go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwalela. Ge barutwana ba šetše ba kgona, ba ka ngwala letšatšikgwedi.
- 3 Sa go latela, ba laele gore ba phuthe letlakala ka bogare gomme ba ngwale dinomoro 1–5 morumong wa letlakala. Ke moka ba tšwele pele go ngwala 6–10 magareng ga letlakala. (Palo ya medumo, dinoko le mantšu e fapana go ya ka dithuto.)
- 4 Laela barutwana gore ba ngwale modumo, senoko goba lentšu go ya ka mokgwa wo o ba laelago, ba swanetše go ngwala kgauswi le nomoro ya maleba. Ge ba sa kgone go ngwala modumo goba lentšu, ba ka ngwala mothalwana –.
- 5 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go bona ge eba gopola medumo, dinoko le mantšu ao ba ithutilego wona.
- 6 Botša barutwana gore ba lekola ditumahlaka le mongwalo wa bona
 - Ba swanetše go bona ge eba kgona go ngwala modumo, senoko goba lentšu gabotse.
 - Ba swanetše go bona gape le gore ba kgona go bopa maletere gabotse.
- 7 Bitša medumo, dinoko le mantšu ao a lego lenaneothutong.
- 8 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 9 Ngwala dikarabo tša maleba letlapeng, o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala.
- 10 Botša barutwana gore ge ba palelwa ke go gopola modumo goba go ngwala lletere, ba swanetše go ithuta se gare ga beke.

- 11 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a letsatši gomme o ngwale gore ke mang yo a hlokago thušo yeo e oketšegilego.

Go ithuta modumo wo moswa le mantšu: Ka Labobedi le Laboraro

Maikemišetšo: Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo ka kelohlolo le ka tatelano ye e bonagalago. Go ruta barutwana medumo ya leleme la gae le dinoko ka kelohlolo le ka tatelano le go itlwaetša go lemoga le go šomiša medumo le dinoko tšeo ba ithutilego mo mantšung.

Hlagiša modumo wo moswa

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima. Mohlala: /p/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana gore ba bušetše modumo x3.
- 3 Eba le poledišano le barutwana ka phapano goba go swana ga modumo wo wa /p/ ka Sepedi le ka sekgowa.
- 4 Ge e le modumo wa hlakatee, o laetša barutwana godimo ga papetla ya di Alfabete.
- 5 Botšiša barutwana gore: Na go nale mantšu ao le a gopolago ao a šomišago modumo wa /p/?
- 6 Nagana mantšu le barutwana, mantšu a go swana le pudi, pere, lepai, puku (mantšu a mane)
- 7 Botšiša barutwana gore go nale mantšu ao ba a gopolago ao a nago le modumo wa /p/ mo magareng
- 8 Nagana le barutwana mantšu a go swana le: apea, apola, apara, bupi

Hlagiša mantšu a maswa

- 1 Bitša lentšu le lengwe le le lengwe gabotse le ka go hlaboša o be o laetša barutwana papetlakgadima ya lentšu leo: pere, pudi, pota, papa
- 2 Kgopela barutwana go bušetša mantšu ka morago ga gago, gomme o gatelele modumo wo o lebantšwego
- 3 Kgomaretša dipapetlakgadima tša mantšu godimo ga tšhate ya pontšho ya ditumahlaka.

Go ngwala maletere le mantšu a maswa: Labobedi le Laboraro

Maikemišetšo: Go tšweletša bokgoni bja barutwana ka kelohlolo le ka tatelano bja go ngwala ka thelelo maletere ao sepelelanago le medumo yeo a emetšego le yeo ba ithutilego yona.

- 1 Ruta barutwana go hlama maletere a medumo yeo ba e rutilwego ka mogatišo.
- 2 Šupetša barutwana go ngwala modumo letlapeng – hlatholla mokgwa wa go hlama dithlaka ge o le gare o ngwala.
- 3 Laela barutwana ba go ngwala ka lanngole gore ba bee dihlogo tafoleng.
- 4 Furalela barutwana, o emiše letsogo la go ja.

- 5 Botša barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja gore ba go latele ge ngwala lletere goba maletere moyeng.
- 6 Bušetša mokgwa wo ka barutwana bao ba šomišago letsogo la ngele.
- 7 Botša barutwana gore ba šome mmogo gomme bašielane ka go ngwala modumo mo mekokotlong ya bona ka menwana.
- 8 Morago Ga se, botša barutwana gore ba ngwale modumo mo ditafoleng tša bona ka menwana.
- 9 Sa mafelelo. laetša barutwana go hlama lletere goba maletere le mantšu mo letlapeng.
- 10 Laela barutwana gore ba ngwale modumo/mantšu/mafoko ka dipukung tša bona.
- 11 Barutwana ba swanetše go thalela modumo wo moswa wo ba ithutilego wona go mantšu/mafoko ao ba a ngwadilego.

Go bopa le go aroganya mantšu

Maikemišetšo: Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo, le bokgoni bja go bopa le go aroganya medumo le dinoko tšeo ba di rutilwego ka kelohloko le ka tatelano gore ba kgone go bala le go ngwala ka noši. Go re tsebo ya barutwana ya go lemoga medumo le dinoko e kgone go itaragalela.

Ke a dira...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Labobedi.
- 2 Bitša lentšu le: *apara*
- 3 Aroganya lentšu ka medumo tee: /a/ - /p/ - /a/ - /r/ - /a/
- 4 Bitša modumo wa pele: /a/
- 5 Bitša modumo wa bobedi : /p/
- 6 Bitša modumo wa boraro: /a/
- 7 Bitša modumo wa bone: /r/
- 8 Bitša modumo wa mafelelo: /a/
- 9 Ngwala lentšu letlapeng: *apara*
- 10 Dira tšhupetšo ya go šupa le go bopa medumo go dira lentšu: /a/ - /p/ - /a/ - /r/ - /a/ = *apara*
- 11 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /a/
- 12 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /pa/
- 13 Bitša senoko sa boraro sa lentšu: /ra/
- 14 Dira tšhupetšo o šupe dinoko go laetša gore o di kopanya bjang gore e be lentšu. /a/-/pa/-/ra/ = **apara**
- 15 Bušetša se ka mantšu a go tšwa go thuto ya Laboraro

Re a dira...

- 1 Thoma ka lentšu go tšwa thutong ya ka Labobedi
- 2 Bitša lentšu: **sepela**
- 3 Botšiša barutwana gore: Modumo wa mathomo ke ofe mo lentšung? /s/

- 4 Botšiša barutwana gore: modumo wa bobedi ke ofe mo lentšung? /e/
- 5 Botšiša barutwana gore: modumo wa boraro ke ofe mo lentšung? /p/
- 6 Botšiša barutwana gore: modumo wa bone mo lentšung ke ofe? /e/
- 7 Botšiša barutwana gore: modumo wa bohloano ke ofe mo lentšung? /l/
- 8 Botšiša barutwana gore: modumo wa mafelelo ke ofe mo lentšung? /a/
- 9 Kgopela barutwana gore ba aroganye lentšu ka medumo tee: /s/ - /e/ - /p/ - /e/ - /l/ - /a/
- 10 Ngwala lentšu: **sepela**
- 11 Laela barutwana gore ba bope medumo ya lentšu le wena: /s/ - /e/ - /p/-/e/-/l/ - /a/ = sepela
- 12 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa pele mo lentšung? /se/
- 13 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa bebedi mo lentšung? /pe/
- 14 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa mafelelo mo lentšung? /la/
- 15 Bušetša se ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Laboraro.

Humana Mantšu: Labohlano

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go kopanya tsebo ya bona ya medumo yeo ba e rutilwego. Go fa barutwana monyetla wa go itlwaetša bokgoni bja go aroganya le go bopa mantšu. Go oketša bokgoni bja gore temogo ya medumo e kgone go itiragalela go barutwana.

Thala tafola ya medumo yeo e šetšego e rutilwe le medumo yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

kg	o	b
ee	l	a
ts	e	m

Tšhupetšo

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: Mohlala: /kg / le / ts/
- 2 Sekasekang medumo le ditwakanywa ka moka mo letlapeng.
- 3 Hlalosetša barutwana gore ba nale metsotso ye meraro go dira mantšu a mantši ka mokgwa wo ba ka kgonago.
- 4 Laetša barutwana go dira lentšu o šomiša medumo yeo e lebantšwego, go swana le : / kg/ le / ts/
- 5 Gopotša barutwana gore ba ka bopa mantšu ba šomiša ye mengwe ya medumo ntle ga / kg/ le / ts/.
- 6 Laetša barutwana go dira lentšu le lengwe go swana le /l/ - / ee/ - /b/-/a/
- 7 Gopotša barutwana gore b aka dira mantšu a mangwe ba šomiša medumo yeo e lebantšwego go swana le **kgomo** Goba mantšu ao a sa šomišego modumo wo o lebantšwego go swana le **leeba**.

Barutwana ba a dira

- 1 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale sehlogo sa: kg, ts
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala
- 3 Efa barutwana metsotso ye meraro humana le go bopa mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mešomo ya bona. Laetša barutwana go bopa mantšu a (le a mangwe): kgomo, kgama, tsela, tsebe, tsoma, lee, bala, bela , loma, bea.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka/Mongwalo

Mphato 2&3(Go fihla ge lenaneo la ditumahlaka le fela)

Temogo ya medumo & ditumathlaka le mongwalo di šoma mmogo mo lenaneong le.

MPHATO 2 DIKOTARA 3-4

MONGWALO

Go fetola mantšu : Mošupologo

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go tsepelela le go lemoga diphetogo mantšung goba mafokong tšeo di ka fetolago hlathollo ya mantšu goba mafoko ao.

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgona ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka Mošupologo ka nako ya mongwalo. Laela barutwana go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušeletša medumo le mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwedi.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshale mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe.
- 4 Ngwala lefoko leo le tšwago lenaneothutong mo letlapeng go bapa le nomoro ya 1 ka mokgwa wo:
 - ke nyaka puku.
- 5 Laela barutwana gore ba kopolle lefoko ka dipukung tša bona.
- 6 Laela barutwana go ngwala mabopi a go fapana (mašala) kgauswi le dinomoro ka tsela ye:
 - ke
 - ba
 - re

- o
- 7 Laela barutwana go ngwallola mafoko ba šomiša mabopi ao(mašala)
- 8 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona.
- 9 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.
- 10 Mafelelong a thuto, ngwalolla mafoko gabotse letlapeng gomme o bitše medumo o be o hlatholle popego ya mongwalo wa mothikitho ge o le gare o ngwala.
- 11 Ke moka, laela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago, go swana le: fao lefoko le fetogago.
- 12 Thalela dipaterone ka mokgwa wo:
 - Ke nyaka puku
 - Ba nyaka puku
 - Re nyaka puku
 - O nyaka puku
- 13 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.
- 14 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.
- 15 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

MPHATO WA 3 DIKOTARA 2-2

MONGWALO

Go tloga go botee go ya go bontši bja mantšu: Mošupologo

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go bona le go ba le tumo ya go lemoga dipaterone tša phetogo mantšung go ya ka dihlogwana tša maina.

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela Barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgoni ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka nako ya mongwalo ka Mošupologo, barutwana ba swanetše go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušetša mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwele le sehlogo seo se re go **Mantšu a go tloga go botee go ya go bontši.**
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshele mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe
- 4 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona
- 5 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.

6 Bitša mantšu a botee go tšwa lenaneothutong. Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu a kgauswi le dinomoro ka mokgwa wo:

Mantšu a go tšwa go botee go ya go bontšhi

- mohlare
- seeta
- sefatanaga
- leeba
- mošemane

7 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mantšu ka bontšhi.

8 Ge go šetše metso ye mehlano gore thuto e fele, ngwallolla mantšu gabotse letlapeng o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala ka mothikitho.

9 Ke moka kgopela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago: go swana le mo lentšu le fetogago.

10 Thalela dipaterone ka tsela ye:

Mantšu a go tšwa go botee go ya go bontšhi

1 mohlare

mehlare

2 seeta

sieta

3 sefatanaga

sifatanaga

4 leeba

leeba

5 mošemane

mošemane

11 Botša barutwana gore ba nagana ka dipaterone tše ge ba bala goba ba ngwala.

12 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.

13 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.

14 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

MPHATO WA 3 DIKOTARA 3-4

MONGWALO

Mafoko ka botee go ya go bontšhi: Mošupologo

***Maikemišetšo.** Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka le mongwalo ka go iphošolla. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go bona le go ba le tumo ya go lemoga dipaterone tša phetogo mantšung go ya ka dihlogwana tša maina.*

Tsebišo: Mathomong barutwana ba swanetše go dira mošongwana wo ka mongwalo wa go **GATIŠA**. Laela Barutwana go ngwala ka mongwalo wa **MOTHIKITHO**, ge ba šetše ba kgona ka go lekanela mongwalo wa **MOTHIKITHO**.

- 1 Ka nako ya mongwalo ka Mošupologo, barutwana ba swanetše go itlwaetša mongwalo wa mothikitho ka go bušeletša mantšu ao ba ithutilego wona beke ya go feta.
- 2 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo seo se re go **Mafoko a go tloga go botee go ya go bontšhi**.
- 3 Sa go latela ba botše gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku gomme ba tshele mothalo o tee ka fase ga nomoro ye nngwe le ye nngwe
- 4 Gopotša barutwana gore wo ke mošongwana wa ka pejana wa go lekola gore ba gopola go ngwala medumo le mantšu ao ba ithutilego wona
- 5 Botša barutwana gore ba lekola tsebo ya bona ya medumo le mongwalo.
- 6 Bitša mafoko a botee go tšwa lenaneothutong. Barutwana ba swanetše go ngwala mafoko a kgauswi le dinomoro ka mokgwa wo:
Mafoko a go tšwa go botee go ya go bontšhi
 - 1 Mohlare wa diapola o wele
 - 2 Seeta se senyegile.
 - 3 Sefatanaga se thutše.
 - 4 Leeba le fofile.
 - 5 Mošemane o a bapala.
- 7 Sa go latela, laela barutwana go ngwalolla mafoko ka bontšhi.
- 8 Ge go šetše metsotso ye mehlano gore thuto e fele, ngwallolla mafoko gabotse letlapeng o le gare o bitša medumo ebile o hlatholla mokgwa wa go ngwala ka mothikitho.
- 9 Ke moka kgopela barutwana gore ba go laetša paterone yeo ba e lemogago: go swana le mo lefoko le fetogago.
- 10 Thalela dipaterone ka tsela ye:
Mafoko a go tšwa go botee go ya go bontšhi
 - 1 Mohlare wa diapola o wele.
Mehlare ya diapola e wele.
 - 2 Seeta se senyegile.
Dieta di senyegile.
 - 3 Sefatanaga se thutše.
Difatanaga di thutše.
 - 4 Leeba le fofile.
Maeba a fofile.
 - 5 Mošemane o a bapala.
Bašemane ba a bapala.
- 11 Botša barutwana gore ba nagana ka dipaterone tše ge ba bala goba ba ngwala.
- 12 Laela barutwana gore ba tšee phensele ya mmala gomme ba swaye mešomo ya bona.
- 13 Botša barutwana gore ge eba ba swere bothata go gopola medumo goba go ngwala leletere ka mothikitho, ba swanetša go tšwela pele ba ithuta tšona bekeng ye.

- 14 Tšea dipuku tša barutwana mafelelong a thuto gomme o ngwale barutwana bao ba hlokago thušo yeo e oketšegilego. Ba bangwe ba ka sokola ka thutamedumo mola ba bangwe ba sokola ka mongwalo wa mothikitho!

DITUMATLHAKA

Go bušeletša medumo ka go bopa le go aroganya mantšu: Labobedi le Laboraro

Maikemišetšo: Go tšweletša temogo ya barutwana ya medumo, le bokgoni bja go bopa le go aroganya medumo le dinoko tšeo ba di rutilwego ka kelohloko le ka tatelano gore ba kgone go bala le go ngwala ka noši. Go re tsebo ya barutwana ya go lemoga medumo le dinoko e kgone go itaragalela.

Ke a dira...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Labobedi.
- 2 Bitša lentšu le: *apara*
- 3 Aroganya lentšu ka medumo tee: /a/-/p/-/a/-/r/-/a/
- 4 Bitša modumo wa pele: /a/
- 5 Bitša modumo wa bobedi: /p/
- 6 Bitša modumo wa boraro: /a/
- 7 Bitša modumo wa bone: /r/
- 8 Bitša modumo wa mafelelo: /a/
- 9 Ngwala lentšu letlapeng: *apara*
- 10 Dira tšhupetšo ya go šupa le go bopa medumo go dira lentšu: /a/-/p/-/a/-/r/-/a = *apara*
- 11 Sa go latela, bitša senoko sa pele sa lentšu: /a/
- 12 Bitša senoko sa bobedi sa lentšu: /pa/
- 13 Bitša senoko sa boraro sa lentšu: /ra/
- 14 Dira tšhupetšo o šupe dinoko go laetša gore o di kopanya bjang gore e be lentšu. /a/-/pa/-/ra/= *apara*
- 15 Bušeletša se ka mantšu a go tšwa go thuto ya Laboraro

Re a dira...

- 1 Thoma ka lentšu go tšwa thutong ya ka Labobedi
- 2 Bitša lentšu: **sepela**
- 3 Botšiša barutwana gore: Modumo wa mathomo ke ofe mo lentšung?/s/
- 4 Botšiša barutwana gore: modumo wa bobedi ke ofe mo lentšung?/e/
- 5 Botšiša barutwana gore: modumo wa boraro ke ofe mo lentšung?/p/
- 6 Botšiša barutwana gore: modumo wa bone mo lentšung ke ofe?/e/
- 7 Botšiša barutwana gore: modumo wa bohloko ke ofe mo lentšung?/l/
- 8 Botšiša barutwana gore: modumo wa mafelelo ke ofe mo lentšung?/a/
- 9 Kgopela barutwana gore ba aroganye lentšu ka medumo tee: /s/-/e/-/p/-/e/-/l/-/a/

10 Ngwala lentšu: **sepela**

11 Laela barutwana gore ba bope medumo ya lentšu le wena: /s/-/e/-/p/-/e/-/l/-/a/= sepela

12 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa pele mo lentšung?/se/

13 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa bebedi mo lentšung?/pe/

14 Botšiša barutwana gore ke sefe senoko sa mafelelo mo lentšung?/la/

15 Bušeletša se ka lentšu la go tšwa go thuto ya ka Laboraro.

O a dira...

1 Laela barutwana gore ba ntšhe dipuku tša bona tša go ngwala ba ngwale letšatšikgwedi le sehlogo se: **Mantšu a s.**

2 Sa go latela, botša barutwana gore ba ngwale dinomoro 1–5 mo morumong wa puku.

3 Bitša dinoko tše hlano goba mantšu a mahlano go tšwa lenaneothutong.

4 Barutwana ba swanetše go ngwala mantšu ao kgwauswi le nomoro ya maleba. Ba swanetše go šomiša tsebo ya bona ya go aroganya le go bopa mantšu go ba thuša go peleta mantšu ao.

5 Barutwana ba swanetše go thalela medumo yeo e lebantšwego mo mantšung.

6 Ge go šetše metsotso e mebedi gore thuto e fele, ngwalolla mantšu letlapeng ka nepagalo gomme o thalele medumo yeo e lebantšwego.

7 Laela barutwana gore ba swaye mešomo ya bona ka phensele ya mmala.

8 Hlalosetša barutwana gore ba tla ithuta go ngwala modumo ka mongwalo wa MOTHIKITHO thutong yeo e latelago.

MONGWALO**Go ngwala maletere le mantšu a maswa: Labobedi le Laboraro**

***Maikemišetšo:** Go tšweletša bokgoni bja barutwana ka kelohloko le ka tatelano bja go ngwala ka thelelo maletere a go sepelelana le medumo yeo a emetšego le yeo ba ithutilego yona.*

1 Ruta barutwana go hlama maletere a medumo yeo ba e rutilwego ka **mothikitho**.

2 Ruta hlaka ye nnyane le hlaka ye kgolo ya leletere le lengwe le le lengwe.

3 Šupetša barutwana go ngwala modumo letlapeng – hlatholla mokgwa wa go hlama dithlaka ge o le gare o ngwala.

4 Laela barutwana ba go ngwala ka lanngole gore ba bee dihlogo tafoleng.

5 Furalela barutwana, o emiše letsogo la go ja.

6 Botša barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja gore ba go latele ge ngwala lletere goba maletere moyeng.

7 Bušeletša mokgwa wo ka barutwana bao ba šomišago letsogo la nngole.

8 Botša barutwana gore ba šome mmogo gomme bašielane ka go ngwala modumo mo mekokotlong ya bona ka menwana.

9 Morago ga se, botša barutwana gore ba ngwale modumo mo ditafoleng tša bona ka menwana.

10 Sa mafelelo, laetša barutwana go hlama lletere goba maletere le mantšu mo letlapeng.

- 11 Laela barutwana gore ba ngwale modumo/mantšu/mafoko ka dipukung tša bona.
- 12 Ge o dira tšhupetšo ya mantšu, gatelela gore maletere a mothikitho a kopanywa bjang.
- 13 Barutwana ba swanetše go thalela modumo go mantšu/mafoko ao ba a ngwadilego.

DITUMATHLAKA

Go fetola leletero: Labone

Maikemišetšo. Go fa barutwana thekgo goba go tiišetša tsebo ya bona ya tumathlaka. Go tšweletša bokgoni bja go bala ka go thuša barutwana go tsepelela le go lemoga phetogo e tee lentšung yeo e ka fetolago hlathollo ya lentšu leo.

Ke a dira...

- 1 Hlalosetša barutwana gore, lehono re tla lebelela diphapano tše nnyane mo mantšung. Se se re thuša gore re be babadi ba ba kaone.
- 2 Ngwala mantšu a mabedi ao a ngwadilwego lenaneothutong mo letlapeng. go swana le: **bela, sela**
- 3 Hlalosa gore lehono re tla leka go humana gore ke modumo ofe wo o fapanego mo mantšung a mabedi.
- 4 Dira taetšo go laetša barutwana go hwetša phapano, go swana le **bela, sela**
- 5 Hlalosa phapano ka tsela ye: Modumo wa/**b/le/s/e** a fapana, eupša dilo tše dingwe ka moka di a swana!

Re a dira...

Karolo ya 1

- 1 Ngwala mantšu a mabedi ao a tšwelelago lenaneothutong, go swana le: **bela, sela**
- 2 Botšiša barutwana gore phapano ke eng go mantšu a a mabedi?
- 3 Bitša morutwana gore a tle a thalele phapano gare ga mantšu a mabedi, go swana le ka mokgwa wo: **sela, bela**
- 4 Hlalosa phapano gare ga mantšu a mabedi.

Karolo ya 2

- 1 Sa go latela, ngwala lentšu leo le filwego ka mo lenaneothutong mo letlapeng, ka tsela ye: **bela**
- 2 Botšiša barutwana gore: **ke modumo ofe wo o ka o fetolago mo lentšung le gore e be lentšu leo le fapanego?**
- 3 Ngwala lenaneo la dikakanyo tša barutwana ka tsela ye: **wela, fela; sela, nela**

O a dira...

- 1 Ngwala lentšu leo le filwego ka mo lenaneothutong mo letlapeng, ka tsela ye: **sela**
- 2 Botšiša barutwana gore: **ke modumo ofe wo o ka o beago sebakeng sa o mogwe gore lentšu e be leo le fapanego?**

- 3 Laela barutwana gore ba dire mantšu a mantšhi ka moo ba ka kgonago, ka go bea modumo sebakeng sa o mongwe mo lentšung.
- 4 Mafelelong a thuto, tanya šedi ya barutwana gape.
- 5 Bitša barutwana gore ba tle letlapeng go tla go ngwala mantšu a bona.
- 6 Lebelela mantšu gomme o hlalosešše barutwana gore ke modumo ofe woo o beilwego sebakeng sa wo mongwe. **bela, lela, sela, wela**

DITUMATLHAKA

Humana Mantšu: Labohlano

Maikemišetšo: Go fa barutwana monyetla wa go kopanya tsebo ya bona ya medumo yeo ba e rutilwego. Go fa barutwana monyetla wa go itlwaetša bokgoni bja go aroganya le go bopa mantšu. Go oketša bokgoni bja gore temogo ya medumo e kgone go itiragalela go barutwana.

Thala tafola ya medumo yeo e šetšego e rutilwe le medumo yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro. Se se akaretša le dihlogwana.

tšh-	u-	p	di
kgw-	b	a	
t	r	o	
l	e	m	

Tšhupetšo

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: Mohlala: /tšh/le/kgw/
- 2 Sekasekang medumo le ditwakanywa ka moka mo letlapeng.
- 3 Hlalosešša barutwana gore ba nale metsotso ye meraro go dira mantšu a mantšhi ka mokgwa wo ba ka kgonago.
- 4 Laetša barutwana go dira lentšu o šomiša medumo yeo e lebantšwego, go swana le: /tšh/le/kgw/
- 5 Gopotša barutwana gore ba ka bopa mantšu ba šomiša ye mengwe ya medumo ntle ga /tšh/le/kgw/.
- 6 Laetša barutwana go dira lentšu le lengwe go swana le/p/-/u/-/l/-/a/
- 7 Gopotša barutwana gore b aka dira mantšu a mangwe ba šomiša medumo yeo e lebantšwego go swana le **tšhela** Goba mantšu ao a sa šomišego modumo wo o lebantšwego go swana le **mabu**

Barutwana ba a dira

- 1 Laela barutwana gore ba bule dipuku tša bona gomme ba ngwale sehlogo sa: tšh, kgw
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala
- 3 Efa barutwana metsotso ye meraro humana le go bopa mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mešomo ya bona. Laetša barutwana go bopa mantšu a (le a mangwe): tšhela, tšhuma, tšhaba, kgwele, kgwara, makgwakgwa. mabu, pula, pelo, pere, rema. dikgwale

Go bala ka go abelana le Maano tekatlhaloganyo

Beke e nngwe le e nngwe go balwa kanegelo e mphsa ya go abelana.

Go bala ka go abelana go dirwa ka mokgwa wo:

Mošupologo: Pele re bala

Labobedi: Go bala la mathomo

Labone: Go bala la bobedi

Labohlano: Morago ga go bala

Ge go balwa ka go abelana, hlokomela gore bana ka moka ba dutše gabotse ebile ba kgona go bona ditshwantšo mo pukung e kgolo. Gopotša bana ka ga ditetelo tša gago ka nako yo Go bala ka go abelana, bjalo ka:

- Dula ka boiketlo o HOMOTŠE
- Bea MATSOGO a gago diropeng
- Bea MAHLO a gago le monagano mo kanegelong
- Tswalelang MELOMO (dira seka sa go bontšha go tswalela dipounama)

Maikemišetšokgolo a Go bala ka go abelana mo lenaneong le ke a letelago:

- 5 Barutwana ba hwetša maitemogelo a ka moo go bala kanegelo ka moka go raranego go feta ka moo ba kgonago go bala ba nnoši. Ka lebaka la gore barutwana ga ba tshwenyege ka thekniki ya go bala, ba kgona go tsepelela go kanegelothwi le baanegwa. Barutwana ba kgona go iphsina ka dikanegelo, gomme ba tšweletša lerato la go bala.
- 6 Ge morutiši a bala ka go hlaboša lentšu, ka sewelo o fela a bontšha mahlale a itšeng a go bala: o bala go tloga letlakaleng la mathomo go fihla go la mafelelo; o bala go tloga godimo ga letlakala go ya fase; o bala go tloga sengeleng go ya sejeng; o hlokomela maswaodikga; o bala ka thelelo le ka lebelo la maswanedi; o bala ka tlhagišo yeo e nthšago tlhaloso ya sengwalwa gabotse. Barutwana ba ithuta ka sewelo mahlale a mantši a go bala ka go ela mmadi wa go bala ka thelelo hloko.
- 7 Ge morutiši a ntše a bala, o šitlela Tlhaloso ka: go šupa seripa sa seswantšho; go šomiša seka goba tiro; le go hlakanya tlhagišo ya maikutlo lentšung la gagwe. Gape morutiši o bea tlhaloso molaleng ka go eta a ema a hlaloša lentšu goba sekafoko. Barutwana ba hwetša bohlale bo bofsa ba polelo ka go theeletša morutiši le go mmogela.

8 Se se bohlokwa Go baleng ka go abelana ke gore morutiši o swanetše go ruta barutwana mokgwa wa go nagana ka ga kanegelo, le mokgwa wa go bopa kwešišo ya kanegelo ka bobona. Mo lenaneong le, re kgethile go aga bohlale ba tekatlhaloganyo ka go bontšha le go ruta mekgwa e fapanego ya maano tekatlhaloganyo. Maano tekatlhaloganyo a a latelago a šomišitšwe:

- Go phopholetša
- Ponokakanyo
- Go fetleka sengwalwa
- Akaretša
- Nagana ka sengwalwa (akanya)
- Go hlama dikgokaganyo
- Go kamaka
- Go hlama ditekanyetšo (tshekatsheko)

MAANO TEKATLHALOGANYO

Lenaneo le le latelago le beakantšha tshedimošo ka ga leano le lengwe le le lengwe.

Leano 1: Go phopholetša	
Tlhaloso	Ge barutwana ba phopholetša, ba bolela seo ba <u>naganago</u> gore se tla direga mo kanegelong. Barutwana ba ka phopholetša gore go tla direga eng ka go lebelela ditshwantšho mo pukung. Gape ba ka phopholetša gore go tla direga eng sa go latela ge ba feditše go bala letlakala la sengwalwa. Mafelelong, barutwana b aka phopholetša gore ba nagana gore kanegelo e ka felela bjang.
Maikemišetšo	<i>Go phopholediša barutwana go dira gore ba nagana ka kanegelo pele ba e bala. Barutwana ba swanetše go šomiša mehlalanyana go leka go tseba baanegwa le ditiragalokgolo tše kago direga. Ka go phopholetša, barutwana ba tšweletša bohlale ba tekahlaloganyo ka go nagana ka kanegelo.</i>
Dikgato (Go phopholetša ka ditshwantšho)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Lebelela seswantšho. 2 Botšiša barutwana: Naa le nagana gore go direga eng mo? 3 Dumelela gore barutwana ba nagane ka ga potšišo ye. 4 Ge barutwana ba šitwa go araba, ba fe mohlala wa karabo ya potšišo ye. 5 Bontšha mokgwa wo diswantšho di kgokaganago go aga kanegelo.
Mehlala (Go phopholetša ka ditshwantšho)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa le nagana gore go direga eng mo? 2 Naa le nagana gore moanegwa wo o ikwa bjang? Ka lebaka la eng? 3 Naa le nagana gore le tla bona eng mo letlakaleng la go latela?
Dikgato (Go phopholetša ka sengwalwa)	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala letlakala la sengwalwa. 2 Botšiša barutwana: Naa go tla direga eng sa go latela? 3 Dumelela gore barutwana ba nagane ka ga potšišo ye. 4 Ge barutwana ba šitwa go araba, ba fe mohlala wa karabo ya potšišo ye.
Mehlala (Go phopholetša ka sengwalwa)	<ol style="list-style-type: none"> 5 Naa le nagana gore go tla direga eng sa go latela? 6 Naa le nagana gore moanegwa wo o tlo dira eng sa go latela? 7 Naa le nagana gore kanegelo ye e tlo fela bjang?

Leano 2: Ponokakanyo	
Tlhaloso	Ge barutwana ba hlama ponokakanyo, ba swanetše go nagana ka seo se diragalago mo kanegelong bjalo ka ge ba bogetše temana mo seswantšho sa paesekopong. Ba swanetše go leka go bona ditiragalo tša kanegelo ka megopolong ya bona.
Maikemišetšo	<i>Go hlama ponokakanyo go thuša go fa Tlhaloso ya mantšu a ngwadilwego ka go a fetolele go temana ya seswantšho sa paesekopo ka megopolong ya barutwana. Gape go hlama ponokakanyo go thuša barutwana gore ba bone mokgwa wo ditiragalo tša sengwalwa di kgokagantšhitšwego. Se se ba thuša go aga kwešišo le go nagana ka ga kanegelo ka moka, upša ka letlakala le letlakala.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Ere: Bjale re ile go hlama ponokakanyo e kego re lebeletše seswantšho sa paesekopo. 3 Laela barutwana gore ba tswalele mahlo. Hlaloša gore ba swanetše go theeletša mantšu gomme ba hlame seswantšho sa paesekopo ka megopolong ya bona. 4 Bala sengwalwa gape. 5 Botša barutwana ka ga ponokakanyo ye o e hlamago. (Šupetša bohlae bjo.) 6 Botšiša barutwana: Naa le bone eng? (Naa go diregile eng diswantšho tša paesekopo ya lena?) 7 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di maleba le seo se diregago mo kanegelong.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Ke hlamile ponokakanyo mola Joe a thopa mokato. Ke kgonne go bona kudumela e elela hlogong ya gagwe e fofela gohlegohle. Ke kgonne go bona mahlo a gagwe a tsepeletše mothalong wa go fetša, gomme mmele wa gagwe o šoma ka mokgwa wo o ka kgonago ka gona. 2 Naa le hlamile ponokakanyo efe? Go diregileng seswantšhong sa paesekopo ya lena?
Leano 3: Go fetleka sengwalwa	
Tlhaloso	Dipotšišo tša go fetleka sengwalwa ke mohuta wa motheo wa dipotšišo tša tekatlhaloganyo. Dipotšišo tše di kgopela barutwana go nagana goba go lebelela mantšu mo letlakaleng le go gopola tshedimošo.
Maikemišetšo	<i>Dipotšišo tše ke tša motheo wa go hlola kwešišo ya mantšu a lego mo letlakaleng. Leano le le bontšha barutwana mokgwa wa go tsopola le go fetleka lentšukgolo le tlogo ba thuša go araba dipotšišo tše.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana potšišo ka ga tshedimošo mo sengwalong, bjalo ka: Naa Joe o be a nyaka go fenya mang mokatong? 3 Dumelela barutwana ba arabe potšišo. 4 HLOKOMELA: Thuša barutwana go hwetša karabo ka go tsopola lentšukgolo la mohola, gomme ba fetleke sengwalwa go humana lentšu leo. Ka tlwaelo se se tla ba thuša go humana karabo.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa Joe o ile a dira eng pele ga mokato? 2 Naa Joe o ile a tlhahlelwa mokato neng? 3 Naa mokato o be o swaretšwe kae?

Leano 4: Akaretša	
Tlhaloso	Ge barutwana ba akaretša, ba nagana ka ga seo se diragetšego mo kanegelong. Ba kgonaga go nagana ka dilo tše dingwe, bjalo ka: seo ba se ratilego mo kanegelong; le seo ba ithutilego sona.
Maikemišetšo	<i>Go akaretša go bontšha gore barutwana ba kwešišitše e bile ba naganne ka ga kanegelo. Go kgopela barutwana go akaretša kanegelo ke mogwa o mokaonekaone wa go hlola kwešišo ya bona.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa. 2 Gopotša barutwana: Ge re akaretša, re nagana ka diripa tše bohlokwahlokwa tša kanegelo. Gape re ka nagana ka seo re se ratilego ka ga kanegelo, le seo re ithutilego sona kanegelong.
Mehlala	<p>Kanegelo: Joe o thopa mokato.</p> <p><u>Barutwana b aka akaretša kanegelo ka mogwa wo latelago:</u></p> <p>Kanegelo ye a mabapi le mošimane yo a bitšwago Joe yo a nyakago go fenya Sizwe, mošimane wa lebelo go phala bohle sekolong go tša mabelo. Joe o itšhidulla ka nako tšohle, gomme mafelelong o fenya Sizwe.</p> <p>Ke ratile seripa sa mola Joe a kgaola theipi mafelelong a mokato – go be go kgahliša e le ruri.</p> <p>Ke ithutile gore ge o leka ka maatla o sa tlogele o ka kgonaga go atlega.</p>
Leano 5: Nagana ka sengwalwa (Akanya)	
Tlhaloso	Ge morutiši a akanya, o nagana ka go hlaboša lentšu ka sengwalwa. O dumelela barutwana go kwa seo a se naganaga ka sengwalwa.
Maikemišetšo	<p><i>Go šupetša mogwa wa go nagana/ akanya ka sengwalwa, re ruta barutwana dilo tše pedi. Sa pele, re ruta barutwana gore babadi ba go bala gabotse ga ba bale mantšu fela, ba nagana ka seo ba se balago ka mehla. Sa bobedi, re bontšha barutwana mehuta ya menagano yeo babadi ba go bala gabotse ba bago le yona mabapi le sengwalwa.</i></p> <p><i>Go dira bjalo, re bontšha barutwana mogwa wa go nagana ka bokgoni bja go hlola le go nagana ka tššetšo ka sengwalwa. Mo lebakeng, barutwana ba tla thoma go dira se ka bobona.</i></p>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Nagana ka potšišo goba kakanyo ye mmadi wa go bala ka thelelo a ka bago le yona mabapi le sengwalwa. (Dikakanyo di filwe mo dipolokong tša Palong ya Pele le ya Bobedi tša mananeothuto.) 3 Ere: Ke bona /Ke lemoga ... 4 Ere: Ke akanya ... 5 Ga go hlokege gore barutwana ba arabe potšišo ye.
Mohlala	Ke bona gore Sizwe o ile a sega Joe ge a tsenela mokato. Ke akanya gore a se se tla nyamiša Joe naa?
Leano 6: Go hlama dikgokaganyo	
Tlhaloso	Ge barutwana ba hlama dikakanyo, ba bapetša sengwalwa go maphelo a bona (sengwalwa go nna), goba go sengwalwa se sengwe (sengwalwa go sengwalwa), goba go selo se sengwe mo lefaseng (sengwalwa go lefase).

Maikemišetšo	<i>Go hlama dikgokaganyo go thuša barutwana go kwišiša sengwalwa go teba ka go se gokaganya le dilo tše dingwe tšeo ba šetšego ba di tseba, goba ba itemogetšego tšona. Go bontšha barutwana gore ba ka hlama dikgokaganyo tše di japanego: sengwalwa go sengwalwa se sengwe, sengwalwa go nna, sengwalwa go maphelo a bona, sengwalwa go lefase – tshedimošo ye nngwe yeo ba šetšego ba e tseba ka ga lefase.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša bana potšišo, bjalo ka: Naa ke neng mo o kileng wa nyaka go thopa sengwe bjalo ka Joe? 3 Šomiša go šupetša go fa mohlala wa karabo, bjalo ka: Ge Joe a be a nyaka go thopa sefoka, go nkgopoditše ka mokgwa wo ke bego ke hlwa ke phadišana le mogolle kua sekolong. Ka mehla o be a humana meputso ya godimo go sengwe le sengwe, gomme batswadi ba ka ba be ba ikgantšha kudu. Le nna ke be ke nyaka gore batswadi ba ka ba ikgantšhe ka nna.
Mehlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Se se go gopotša bjang ka bophelo ba gago? 2 Mpotše ka moo sengwe se swanago le se se ilego sa go hlagela. 3 Ge o be o le Joe, o nagana gore o ka be o ile wa dira eng ge Sizwe a go sega?
Leano 7: Go kamaka	
Tlhaloso	<p>Go kamaka go akaretša tšhomišo ya seo o šetšego o se tseba, gammogo le seo o se badilego gore o kgone go phopholetša gabotse ka sengwe mo kanegelong. Se ke se se bitšwago 'go bala ka tsitsinkelo'. Ge barutwana ba kamaka, ba phopholetša gabotse ka ga sengwe mo kanegelong.</p> <p>Ka nako ye nngwe, mogwadi ga a ngwale dintlha ka moka tša kanegelo. Mongwadi o fela a tlogela diripa tše dingwe tša kanegelo di sa felela gore babadi ba kgone go inaganela ka bobona.</p>
Maikemišetšo	<i>Barutwana ba hloka go inaganela diripa tša kanegelo ka go kamaka – ba hloka go ithuta 'go bala ka tsitsinkelo'. Go dira se, ba swanetše go šomiša se se ngwadilwego, gammogo le seo ba šetšego ba se tseba go leka go inaganela ka seo se sego sa tšweletšwa molaleng.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana: Naa le tseba eng ka ga se? Sengwalwa sona se reng? 3 Botšiša barutwana: Re ka phopholetša eng gape ka se? Naa go na le sengwe se sengwalwa se sa se bolelego? 4 Botšiša barutwana: Naa ke eng se re ka se kamakago ka Joe ka mokgwa wo a bego a dula a itšhidulla? 5 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di na le tlhatlologanyo. 6 Ge barutwana ba katana, ba fe mohlala wa go kamaka. Šomiša freimi ya lefoko ye e latelago go ba thuša: Go theilwe godimo ga ... ke nagana ...
Mohlala	<p>Sengwalwa:</p> <p>Mogolle wa ka o kgopetše go ya yunibesithing. Ge ke boa gae ke ile ka mmona a swere lengwalo a myemyela. Mmao be a lla, a bile a sega a mo gokarela.</p> <p>Go kamaka:</p> <p>Go theilwe godimo ga gore mogolle o be a kgopetše go ya yunibesithing, le gore o be a swere lengwalo a lebellega a thabile, re phopholetša gore kgopelo ya gagwe e ile ya atlega.</p>

Leano 8: Go hlama ditekanyetšo (tshekatsheko)	
Tlhaloso	Ge re hlama ditekanyetšo tša sengwalwa, re dira kahlolo ya kokwane ye itšeng ya sengwalwa.
Maikemišetšo	<i>Barutwana ba swanetše go rutwa gore ka mehla ba swanetše hlama ditekanyetšo tša seo ba se balago, le go kgona go thekga le go lokafatša ditekanyetšo tša bona.</i>
Dikgato	<ol style="list-style-type: none"> 1 Bala sengwalwa mo letlakaleng. 2 Botšiša barutwana potšišo ya tekanyetšo, o ba kgopele go thekga karabo ya bona. Mohlala: Naa o nagana gore x o dirile selo sa go loka? Ka lebaka la eng? 3 Theeletša gomme o boledišane le barutwana ka dikarabo tša bona. Kgonthiša gore dikarabo tša barutwana di na le tihatloganyo. 4 Ge barutwana ba katana, abelana tekanyetšo ya gago go fa mohlala: Ke nagana gore x o dirile selo sa go loka ka lebaka la gore x
Mohlala	<ol style="list-style-type: none"> 1 Naa o nagana ... 2 Naa o dumelelana le ... 3 Ka kgopolong ya gago ... 4 Naa o ratile ...

Ka fase o hwetša tlhaloso ya kgwekgwe tshepedišo ya e nngwe le e nngwe ya dithuto tša Go bala ka go abelana: Go bala lekga la pele; Go bala la mathomo; Go bala la bobedi; le Go bala mafelelong. Bala diTlhaloso tše go hwetša kwešišo ye e sekilego ya tsamaišo ya thoto e nngwe le e nngwe.

GO BALA KA GO ABELANA: PELE RE BALA

LEANO TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

Pele re bala, re aga bohlae ba tekatlhaloganyo ka go dira gore barutwana ba nagana ka kanegelo pele ga gore e balwe.

- 1 Botša barutwana gore lehono ba tlile go lebelela diswantšho mo kanegelong, le go nagana ka kanegelo.
- 2 Botša barutwana gore, go theilwe ka seo ba se bonago, ba tla dira diphopholetšo ka ga kanegelo. Se se ra gore batla šomiša diswantšho go leka go phopholetša gore kanegelo e bolela ka eng.
- 3 Hlalošetša barutwana gore ga ba swanela go nagana ka seswantšho se sengwe le se sengwe ka bosona. Ba swanetše go kgokaganya diswantšho ka moka ka go latelana gomme ba leke go inaganela gore kanegelo ka moka e bolela ka eng.
- 4 Bontšha barutwana letlakala la go apeša puku o balele hlogo ya kanegelo godimo.
- 5 Botšiša barutwana: Naa le nagana gore go tlo direga eng mo kanegelong ye?
- 6 Se latelago, lebelela seswantšho se sengwe le se sengwe mo kanegelong, ge o ntše o lebelela, botšiša barutwana:
 - a Naa le bona eng mo seswantšhong se?
 - b Naa le nagana gore go direga eng mo?

- c** Naa le nagana gore go ka direga eng sa go latela?
- 7** Ge barutwana ba lebala go kgokaganya diswantšho tše di fapanego, ba hlohleletše go dira se. Go fa mohlala: 'Naa le kgona go gopola gore mošimane yo o be a dira eng mo seswantšhong sa mafelelo? O dira eng bjale? Le nagana gore go direga eng bjale?'
- 8** Ge o fihla seswantšhong sa mafelelo, botšiša barutwana: Naa le nagana gore kanegelo ye e tlo fela bjang? (ge go lebane).
- 9** Leboga diphopholetšo tša barutwana.
- 10** Ge o na le nako, bala kanegelo ka moka go fihla mafelelong o sa khutše.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LA MATHOMO

LEANO TEKATLHALOGANYO: LEANO LE LE SWANETŠEGO GO ŠOMIŠWA LE ŠUPILWE MO LENANEOTHUTONG

Ge re bala la mathomo, re thoma go aga bohlale ba tekatlhaloganyo ka go bala le go hlalošetša barutwana kanegelo. Gape re fa barutwana tšhupetšo ya mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Pele o bala, botša barutwana se o ilego go se dira. Bolela se swanago le se: *'Mphato, ke nako ya Go bala ka go abelana. Gopolang gore nako le nako ge re bala goba re theeletša kanegelo, go bohlokwa gore ka mehla le fele le nagana ka kanegelo. Lehono ke tlo le bontšha mokgwa wo ke naganago ka kanegelo. Ke tlike go dira se ka (go le fa mohlala) go hlama ponokakanyo ya seo se diregago mo kanegelong. Se se ra gore ge ke ntše ke bala, ke tla dira seswantšho sa paesekopo ya kanegelo ka monagonong wa ka.'*

- 1** Bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo ka thelelo le ka go kwagala. Ge o ntše o bala, šomiša dika, ditiro le tlhagišo ya sefahlego, le segalo sa lentšu (tlhagišo) go oketša thlalošo.
- 2** Mo go nyakegago, ema o hlalošetše barutwana lentšu goba sekafoko.
- 3** Ka nako yeo, ya Go bala la mathomo, re tsepelela go tšhupetšo le thuto ya leano tekatlhaloganyo go barutwana.
- 4** Mafelelong a letlakala le lengwe le le lengwe o tla bona dipoloko tše pedi tša mmala, di pharilwe Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 5** Ge o fetša go balela barutwana letlakala, khutša o bontšhe gore o a nagana gomme o bolele se se ngwadilwego ka polokong. Ka go dira se, o šupetša mokgwa wa go *nagana ka kanegelo*. Go bohlokwa gore o kwišiše se o se bolelago – ge o sa kwišiše se o se bolelago, barutwana ba ka se kwišiše selo.
- 6** Mo letlakaleng la mafelelo la kanegelo, go na le dipotišo tše mmalwa ka dipolokong tša Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 7** Kgopela bana ba fapanego go araba dipotišo.
- 8** Bontšha barutwana gore potišo e tee e kgona go ba le dikarabo tše mmalwa tše nepagetšego, le gore go a kgonega gore barutwana ba be le dikgopolo tša go fapana.

GO BALA KA GO ABELANA: GO BALA LA BOBEDI**LEANO TEKATLHALOGANYO: LEANO LE LE SWANETŠEGO GO ŠOMIŠWA LE ŠUPILWE MO LENANEOTHUTONG**

Ge re bala la bobedi, re tšwela pele ka go aga bohlae ba tekatlhaloganyo ka go balela barutwana kanegelo, gape re šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Gapegape, botša mphato seo o ilego go se dira. Bolela se swanago le se: *‘Mphato, ke nako ya Go bala ka go abelana. Gopolang, nako le nako ge re bala goba re theeletša kanegelo, go bohlokwa gore le fele le nagana ka kanegelo. Lehono ke tlile go le bontšha mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Kei le go dira se ka (go le fa mohlala) go hlama ponokakanyo ya seo se diregago mo kanegelong. Se se ra gore ge ke ntše ke bala, ke tla dira seswantšho sa paesekopo ya kanegelo ka monaganong wa ka.’*

- 1 Se se latelago, bala letlakala le lengwe le le lengwe la kanegelo ka go thelela le go kwagala. Ge o ntše o bala, šomiša dika, ditiro le tlhagišo ya sefahlego, le segalo sa lentšu (tlhagišo) go oketša Tlhaloso.
- 2 Ka nako yeo, ya Go bala la bobedi, o tla šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo.
- 3 Mafelelong a letlakala le lengwe le le lengwe o tla bona dipoloko tše pedi tša mmala, di pharilwe Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 4 Ge o feditše go balela barutwana letlakala, khutša o bontšhe gore o a nagana gomme o bolele se se ngwadilwego ka polokong ya Go bala la bobedi. Ka go dira se, o šupetša mokgwa wa go nagana ka kanegelo. Go bohlokwa gore o kwišiše se o se bolelago – ge o sa kwišiše se o se bolelago, barutwana ba ka se kwišiše selo.
- 5 Mo letlakaleng la mafelelo la kanegelo, go na le dipotišo tše mmalwa ka dipolokong tša Go bala la mathomo le Go bala la bobedi.
- 6 Kgopela bana ba fapanego go araba dipotšišo.
- 7 Mafelelong, kgopela barutwana go bopa potšišo ka sengwalwa.
 - a Kgopela barutwana gore ka go ikemela, ba nagane potšišo ye ba ka kgonago go e botšiša ka ga sengwalwa.
 - b Ge go kgonega, gopotša barutwana ka ga mantšu goba dikafoko tša dipotšišo, bjalo ka: mang; eng; neng; kae; bjang; ka lebaka la eng; ka monaganong wa gago; o nagana gore; ngwala ka tatelano; bj. bj.
 - c Botša barutwana ba fetoge ba bolele, gomme ba abelane dipotšišo tša bona le mphato ka moka.
 - d Ke moka, kgopela barutwana ba mmalwa go abelana dipotšišo tsa bona le mphato ka moka.
 - e Efa barutwana ba bangwe monyetla wa go araba dipotšišo tše.

GO BALA KA GO ABELANA: MORAGO GA GO BALA

Nepo ya tiro ya morago ga go bala ke go fa barutwana monyetla wa go tiiša kwešišo ya bona ya kanegelo, le go itlwaetša go šomiša polelo e mphsa e ba ithutilego yona.

Morago ga go bala o tla dira e tee ya ditiro tše nne:

- 1 Swantšhetša sengwalwa
- 2 Diragatša kanegelo
- 3 Pego ya kanegelo ya molomo goba ya go ngwalwa
- 4 Go ngwala tekatlhaloganyo

SWANTŠHETŠA SENGWALWA

- 1 Dudiša barutwana gabotse madulong a bona, ba sware dipuku tša go ngwala goba pampiri ya go se be le selo, diphensele le dikrayone.
- 2 Botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanywa ka se sengwe go tšwa mo sengwalong. Ba gopotše gore ge ba hlama ponokakanyo ya sengwe, ba nagana gore se lebege bjang, se nkgwa bjang, se kwala bjang, e bile se duma bjang. Gape ba hlama ponokakanyo ya mokgwa wo ba ikwago ka moanegwa wo, tiragalo goba selo sengwe go tšwa sengwalong.
- 3 Kgotela barutwana go tswalela mahlo a bona gomme ba thekge ditho. Ba balele sengwalwa gape.
- 4 Ke moka, kgotela barutwana gore ba bule mahlo a bona, gomme ba swantšhe seo ba se hlamilego ponokakanyong go tšwa sengwalong. Ba ka oketša ka sešupo go hlalosa monkgo, tatso, bj. bj.
- 5 Ke moka, barutwana ba swanetše go šomiša seripa goba diripa tša go thoma lefoko go ngwala ka ga seo ba se hlamilego ponokakanyong.
- 6 Mafelelong, dumelela barutwana go sokologa ba bolele, gomme ba abelane diponokakanyo tša bona le wa mphato.

DIRAGATŠA KANEGELO

- 1 Dudiša barutwana gabotse legogong, goba mo go homotšego ka ntle.
- 2 Botša barutwana gore lehono ba ile go diragatša diripa tša kanegelo yeo ba e badilego.
- 3 Swarela puku e kgolo godimo. Bala letlakala la mathomo.
- 4 Efa barutwana taelo ya seo ba swanetšego go se diragatša. (Se se humanega lenaneothutong).
- 5 Diragatša taelo le barutwana.
- 6 Boeletša se letlakala le lengwe le le lengwe.
- 7 Tlhahla barutwana go arabela go seka sa go ba bontšha gore ba homole ba theeletše ge o bala letlakala gare ga ditiragatšo.

PEGO YA KANEGELO YA MOLOMO GOBA YA GO NGWALWA

- 1 Tanya šedi ya barutwana.
- 2 Latela dikgato tše di lego mo lenaneothutong go dira pego ya karolwana ya kanegelo le barutwana.
- 3 Se mathomo, o swanetše go supetša sengwe go tšwa kanegelong.
- 4 Sa go latela, o tla botša barutwana go nagana ka ga sengwe go tšwa kanegelong – ba se ekiše pego ya gago.

- 5 Ke moka, barutwana bat la FETOGA BA BOLELA ba abelana dipego tša bona le balekane.
- 6 Mafelelong, o tla bitša barutwana ba mmalwa go abelana dipego tša bona le mphato.
- 7 Ge e le pego ya go ngwalwa, barutwana ba tla swantšha goba ba ngwala dipego tša bona ka dipukung tša bona.

GO NGWALA TEKATLHALOGANYO

- 1 Pele thuto e thoma, ngwala hlogo ya sengwalwa bjalo ka sehlogo mo letlapeng.
- 2 Go latela, ngwala dipotšišo tša tekatlhaloganyo mo letlapeng, gotee le diripa tša go thoma lefoko tša dikarabo (Mo go swanetšego).
- 3 Laela barutwana go bula dipuku tša bona tša mošomo wa sekolo gomme ba ngwale sehlogo.
- 4 Botša barutwana gore lehono ba ile go nagana le go ngwala dikarabo go dipotšišo tše.
- 5 Bala dipotšišo le barutwana gomme o tlhalose mo go nyakegago.
- 6 Botša barutwana gore ga go hlokege gore ba ngwale dipotšišo, ba swanetše go ngwala dikarabo fela.
- 7 Sepela ka phaphosing o thuse barutwana bao ba hlokago thušo.
- 8 Metsotsong e mebedi ya mafelelo, bala dikarabo le bana, gomme o ba dumelele go phošolla mešomo ya bona.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Maikemišetšo: Go theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a balela godimo, go aga bokgoni bja barutwana bja go kwešiša mararankodi a go bala le go bala ka kwešišo. Go fa barutwana ka moka ka phapošing monyetla wa go itlwaetša mantšu a ditumatlhaka, mantšu a go tšwelela kgafetša kgafetša le mafoko a makopana ao ba ka kgonago go a bileletša pele ba ngwala mešongwana ya tekatlhaloganyo ka go ikemela.

Go bohlokwa kudu gore o theeletše morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala a le tee, gatee ka beke.

SEO BARUTWANA BA BANGWE BA SE DIRAGO KAMOKA KA PHAPOŠING:

- 1 Dudiša barutwana gabotse, ba sware dipuku tša bona tša go ngwala le matlakalatšhomo a bona a go biletšega, pele o thoma ka sehlopha sa go bala ka go hlahlwa.
- 2 Netefatša gore matlakalatšhomo a ka gare ga merabana ya polasitiki gore a se senyege.
- 3 Ruta barutwana ka lenaneotlwaelo la sehlopha sa go bala ka go hlahlwa ka leleme la gae ka tsela ye:
 - a Dudiša barutwana gabotse gomme ba sware matlakalatšhomo a bona a go bala.
 - b Ba hlalose tše mošongwana wa pele ka gare ga letlakalatšhomo woo ba swanetšego go o dira ba o fetše.
 - c Bitša sehlopha gore se tle se go balele.

- d** Ge o feditše go theeletša barutwana ka moka mo sehlopheng, ba laele gore ba ye madulong a bona.
 - e** Laetša barutwana go dira mošomo wa phetogo go laetša gore ba fetela mošomong wo mongwe go swana le go opela : lepidipidi laka, mantheledi a tsela, mosadi le kolobe, ditonki ke tsela goba dipapadi tše dingwe.
 - **Temošo:** *Metsotso ye 30 ke ye mentši* kudu gore barutwana ba ka dula ba šoma ba homotše, ke ka fao go lego bohlokwa gore o dire mošomo wa phetogo. Dikošana ke tsela ye botse ya gore ba kgone go ipshina le go itšhudulla.
 - f** Dudiša barutwana gape gabotse gomme ba sware matlakalatšhomo a bona.
 - g** Ba hlalositše mošongwana wo o latelago woo ba swanetšego go o dira matlakalatšhomong.
 - h** Bitša sehlopha se sengwe gore se tle se go balele.
- 4** Ke kakanyo e botse go bea morutwana yo a kgonago go bala le yo a sokolago go bala mmogo gore ba kgone go thušana ka sethaka.

POPEGO YA LETLAKALATŠHOMO LA GO BALA

- 1** Letlakalatšhomo la beke ye nngwe le ye nngwe le nale mešongwana ye Go nale dithuto tše 10 tša go bala ka sehlopha sa go hlahlwa ka beke. Eupša, sehlopha se sengwe le se sengwe se ba le monyetla wa go šoma le morutiši gatee ka beke. Se se bolela gore morutwana o tla kgona go fetša mešongwana ye 9 ya letlakalatšhomo ka dinako tšeo.
- 2** Ditshwantšhetšo tša go gopotša barutwana gore ba swanetše go dira eng tšatši le lengwe le le lengwe:
 - a** Molomo o gopotša barutwana go bitša medumo ya mantšu.
 - b** Leihlo le gopotša barutwana gore ba swanetše go bala mantšu a ka go a bona.
 - c** Ngwana o tee o gopotša barutwana gore ba swanetše go ipalela.
 - d** Bana ba babedi ba gopotša morutwana gore o swanetše go bala le mogwera.
 - e** Letsogo leo le swerego pene le gopotša barutwana gore ba swanetše go thala goba go ngwala.
- 3** Morutiši o swanetše go ba le Lenaneo la ditumatlhaka le mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša. Dikanegelo tše di diswa di beakantšwe gabotse gomme di šomiša ditumatlhaka le mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša. Gape di akaretša le ditumatlhaka le mantšu a go tšwelela kgafetša kgafetša ao barutwana ba šetšego ba rutilwe wona. Se se ra gore barutwana ba ka se hlakane le lentšu leo ba sa kago ba le bona mo letlakalatšhomong.

GO BEA BARUTWANA KA DIHLOPHA LE GO KGETHA DINGWALWA TŠA SEHLOPHA SA GO BALA KA GO HLAHLWA:

- 1** Mo dibekeng tše pedi tša mathomo a ngwaga, netefatša gore o theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala ka noši.
- 2** Šomiša mothalohlhali wa ka tlase go kgetha barutwana ka bokgoni bja bona.
- 3** Hlopha barutwana ka bokgoni bja go swana.

- 4 Mo lenaneong le, go nale dikgoba tše 10 tša go theeletša barutwana ba bala. Se se ra gore o ka dira dihlopha tše 10 tša go bala. Ge o dirile dihlopha tša ka fase ga tše 10, o ka šomiša dikgoba tše dingwe go šoma le barutwana bao ba hlokago thekgo e tseneletšego.
- 5 Ka gare ga lenaneotatelo la gago go nale foromo ya go tlatša maina a barutwana ba sehlopha se sengwe le se sengwe gape go nale tafola yeo e go thušago gore o kgone go latela dingwalwa tše dihlopha di feditšego go di bala.
- 6 **Temošo:** Mothalotlhatlhi wo o arola barutwana go ya ka bokgoni bja bona bja go bala ba šomiša mararankodi a go bala.
- 7 Ge go nale barutwana ba bantši boemong bjo tee, o ka šomiša tekakwešišo go ba arola gape.
- 8 Ka phapošing ya barutwana ba 40, go ka hloka goba go ka ba le:
 - Hloka sehlopha sa go tlala sa boemo bja Go ka ba fela le barutwana ba mmalwa.
 - Sehlopha se 1 boemong bja 2
 - Dihlopha tše 2 goba 3 boemong bja 3
 - 4Dihlopha tše 2 goba 3 boemong bja 4
 - Sehlopha se 1 goba tše 2 boemong bja 5

Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 1	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 2	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 3	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 4	Ke nagana gore morutwana yo o bala: Tekanyetšo 5
<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana ga a tsebe mantšu goba o tseba mantšu a mmalwa. • Morutwana ga a lemoge kwano gare ga maletere le medumo e mentši 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mmalwa a tlwaelo. • Morutwana yo ga a lemoge kwano ya maletere le medumo ye mengwe. Goba morutwana yo o hloka thušo ye kgolo go bala mantšu ao a sa kago a a bona. 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego. • Morutwana yo o hloka thušo ka go pileletšo ya mantšu ao a sa a tsebego. 	<ul style="list-style-type: none"> • Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego ebile o kgona go bileletša mantšu ao a sa a tsebego. • Morutwana yo o hloka thušo ka dinako tše dingwe go bileletša mantšu a bothata. • Morutwana yo o a leka go bala ka thelelo. 	<ul style="list-style-type: none"> • . Morutwana yo o tseba mantšu a mantši ao a tlwaelegilego. • Morutwana yo o kgona go bileletša mantšu ao a sa a tsebego. • Morutwana o bala ka thelelo le ka maikutlo. • Ke o mongwe barutwana ba go kgona go bala gabotse ka phapošing

SE O SE DIRAGO LE SEHLOPHA SE SENGWE LE SE SENGWE KA NAKO YA GO BALA KA GO HLAHLWA:

- 1 Bitša sehlopha go tla go go balela.
 - a Netefatša gore barutwana ka moka ba swere sengwalwa sa maleba.
 - b Dudiša barutwana ka sediko

- c Gopotša barutwana ka mantšu ao ba a lemogago ka go a bona ao ba ithutilego wona beke ya go feta. Laetša barutwana dipapetlakgadima tša mantšu ao gomme ba itlwaetše go a bala.
 - d Sa go latela, efa morutwana metsotso e mmalwa go bala karolwana ya sengwalwa ka bo yena le ka setu.
 - e Ke moka kgopela morutwana yo mongwe le yo mongwe go bala karolwana ya sengwalwa ka go hlaboša ka bo yena.
- 2 Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, go bohlokwa go go gopola go:
- a **Šupa mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša.** Gopotša barutwana gore go nale mantšu ao a tšwelelago kgafetša kgafetša gomme ba swanetše go ithuta go a bala ka go a bona fela.
 - b **Aga bokgoni bja go bileletša medumo.** Ge morutwana a palelwa ke go bala lentšu, o seke wa thoma le go mmošša gore lentšu leo ke eng. Hlohleletša morutwana gore a bitše medumo ya lentšu leo, kemoka a e kopanye ka moka gore e bope lentšu.
 - c **Reta barutwana o be o ba hlohleletše.** Dira gore go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, e be maitemogelo a mabotse go barutwana gomme o be o šomiše sebaka se go aga boitshepo barutwanang.
 - d **Go aga bokgoni bja go bala ka thelelo. Thuša** barutwana go kaonafatša bokgoni bja bjona bja go bala ka thelelo. Botša barutwana gore ge ba bala ba swanetše go kwala eka ba a bolela. Dira taetšo ya go bala ka thelelo gomme barutwana ba bušetše ka morago ga gago.
 - e **Go aga kwešišo ge o bala.** Botša barutwana gore ba swanetše go nagana ka se ba se balago ka mehla. Ruta barutwana go emanyana, go boela morago le go bala gape seo ba se badilego ge ba lahlegetšwe ke kwešišo. Ruta barutwana go ba le seswantšhokgopolo ge ba bala – ba bone tiragalo ya seo ba se balago ka dikgopolong tša bona. Ruta barutwana go leka go gopola seo ba se badilego. Hlohloletša barutwana go botšiša ge eba go nale seo ba sa se kwešišego.

GO HLOKOMELA MATLAKALATŠHOMO A GO BALA:

- 1 Ke kgopolo ye botse go lokela matlakalatšhomo ka gare ga mekotlana ya polasitiki ge barutwana ba a šomiša.
- 2 Hlokomela matlakalatšhomo gomme o a bee gabotse ge barutwana ba feditše go a šomiša.
- 3 O ka kgona go šomiša matlakalatšhomo mengwaga e mmalwa ka ge barutwana ba sa ngwalele godimo ga ona , eupša ba ngwala ka dipukung tša bona.

MOKGWA WO O FAPANEGO GO SEHLOPHA SA GO BALA KA GO HLAHLWA

Gopola gore bohlokwa bja go bala ka sehlopha sa go hlahlwa ke go theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala gore o kgone go mo thuša ka mararankodi a bokgoni bja go bala. Ge o sena sekgoba seo se lekanego ka phapošing, goba o palelwa ke go laola

boitshwaro bja barutwana ba bangwe ge o le gare o theeditše ba bangwe ba bala , go nale mokgwa wo mongwe wo o ka o šomišago.

Ka nako ya go bala ka sehlopha sa go hlahlwa, dudiša barutwana gabotse ditafoleng tša bona gomme ba sware matlakalatšhomo a bona, ke moka, dira tše di latelago:

- 1 Ba hlalose tše mošongwana wa pele wa letlakalatšhomo woo ba swanetšego go o dira.
- 2 Kemoka, bitša barutwana ka o tee ka o tee gore ba tle tafoleng ya gago ba go balele ka go hlaboša.
- 3 Theeletša morutwana yo mongwe le yo bongwe ge a bala sengwalwa seo se lekanego bokgoni bja gagwe.
- 4 Aga bokgoni bja morutwana bja go kwešiša mararankodi a go bala.
- 5 Ka morago ga metsotso ye 15, dira mošongwana wa phetogo go laetša gore ba fetogela thutong yenngwe.
- 6 Dudiša barutwana gabotse ditafoleng tša bona gomme ba sware matlakalatšhomo
- 7 Ba hlalose tše mošongwana wo o latelago woo ba swanetšego go o dira.
- 8 Tšwela pele go bitša barutwana ka o tee ka o tee go tla go go balela ka go hlaboša tafoleng ya gago.

Ge eba o tšea sephetho sa go šomiša mokgwa wo o fapanego wa go theeletša barutwana ba bala, o swanetše go netefatša gore o theeletša morutwana yo mongwe le yo mongwe a bala bonnyane gatee ka beke.

Tshepetšo ya go ngwala

Maikemisetšo: Go ruta barutwana tshepetšo ya go bea megopolo ya bona ya go ihlamela ka thekgo. Go bontšha go šoma ka tshepetšo e ba fa monyetla wa go fetola, lokiša le go tšwetša pele dikgopolo tša bona, e sego go 'go e nepa lekgetlong la mathomo'.

Go tshepetšo ya ngwala e bopile beakanya, go ngwala dikakanywa, go rulaganya, go phatlalatša le go hlagiša. Dikarolo tše nne tša tshepetšo ya go ngwala di hlagišwa mo mephatong e meraro, ge barutwana ba eba le bokgoni.

PEAKANYO YA GO NGWALA.

- 1 Mo lenaneong le, beakanya o lelebetše kudu go ruta barutwana go šomiša:
 - a Lenaneo
 - b Mmapahlogo š
- 2 Pele barutwana ba hlama peakanyo ya bona, o swanetše go ba laetša se, gore ba tsebe gore ba swanetše go dira eng. Lenaneothuto le go hlahlwa go dira seo.
- 3 Hlalose tša barutwana gore ba swanetše go dula ba NAGANA ka seo ba nyakago go ngwala ka sona. O swanetše go hlalosa dikgopolo tša gago ka go bolelela godimo, gore barutwana ba kgone go o kwa.
- 4 Šomiša sešupetšo ya peakanyo go bopa peakanyo ya go ngwala.

- 5 Sa go latela, efa barutwana metsotso e mmalwa go nagana ka seo ba swanetšego go ngwala ka sona.
- 6 Dumelela barutwana go sokologa le go bolela, ba abelane dikakanyo tša le wa mphato.
- 7 La mafelelo hlahla le go thekga barutwana ge ba šomiša ditšhupetso tša morero go feleletša merero ya bona.

GO NGWALA KAKANYWA

- 1 Pele thuto e thoma, ngwalolla foreimi ya morero wa thuto ya MOŠUPLOGO mo letlapeng. Ngwala freimi ya go ngwala mo letlapeng.
- 2 Sa go latela, ka boripana laetša gore barutwana gore ba tla šomiša bjang dipolane tša bona go bopa kakanywa.
- 3 Bontšha barutwana sesupetšo sa freimi ya go ngwala yeo e tla ba thuša go dira se.
- 4 Ge barutwana ba feleletša dikakanwya tša bona, sepela sepela ka phapošing o ba fe thekgo.

RULAGANYA SEO O SE NGWADILEGO

- 1 Ngwala lenano la go fetleka go tšwa lenaneong thuto mo letlapeng.
- 2 Bala o fetše gomme o hlalose tše barutwana selekanyo seo se šomišwago.
- 3 O ka rata go bontšha barutwana go lokiša diphošo tšeo di tšwelelago kgafetšakgafetša.
- 4 Dumelela barutwana nako ya go rulaganya le go lokiša dingwalwa, ba šomiša lenano la go fetleka

GO PHATLALATŠA LE GO HLAGIŠA SENGWALWA

- 1 Laela barutwana gore ba ngwalolle ka bokgwari dingwalwa tša bona.
- 2 Efa barutwana monyetla wa go tšhentšhišana ka dipuku gomme ba bale dingwalwa tša bona.
- 3 Efa barutwana ba go fapafapana monyetla wa go abelana ka dingwalwa tša bona le phaphoši ka moka.
- 4 Kgopela ba bangwe ba barutwana go ngwalolla dingwalwa mo letlakakeleng le leswa ke moka ba tshwantshiše le go swaya mosomo wa bona. Laetša dingwalwa mo leboteng ka phaphošing.
- 5 Kgoboketša dipuku tša barutwana. O swanetše go swaya semmušo dingwalwa tše 2 ka kotara o šomiše sedirišwa sa sa kelo seo se filwego. E fela, o kgopelwa gore o bale le go swayaswaya dingwalwa tša mafelelo tša barutwana leboo le lengwe le le lengwe.
- 6 Gape, boitshopho ke karolo ye bohlokwa ya go hlama bokgoni ba go ngwala.

Maano a go ngwala

Maikemisetšo: Go fa barutwana maano a go ba thuša go fetola megopolo ya bona go ba sengwalwa sa go ihlamela.

- 1 Latela lenaneo thuto go feleletša mošomo wa go ngwala beke engwe le engwe.
- 2 Ka gare ga lenaneo thuto, o tla lemoga lemoga gore go na le setlwaedi seo se dulago se latelwa. Se ke go thuša barutwana, gore ba tsebe gore ba swanetše go dira eng ka thuto ya go ngwala. Se se ba thuša gape le go ba le boitshepho.
- 3 O tla lemoga gore barutwana ba rutwa maano a go fapana gannyaneganyane gore ba kgone go tšwelela ge ba feleletša freimi tša mafoko.
- 4 Maikemisetšo ke gore barutwana mafelelong ba šomiše maano a ka bo bona ka ntle ga go hlahlwa.
- 5 Maano a, a thuša barutwana go ba le maikutlo a boitshepho ge ba ngwala ka go ba bontšha gona le dikgato tše mmalwa tšeo ba swanetšego go di latela ge ba ngwala.

LEANO LA 1: MORUTIŠI O LAETŠA GO NGWALA PELE

- a Morutiši o thoma pele go laetsa mošomo go barutwana ka phaphošing (o ba bontšha barutwana gabotse seo ba swanetše go se dira).
- b Ge ba lebetše seo morutiši a se dirago, barutiši ba tšea malebiši gore mošomo o dirwa bjang.

LEANO LA 2: BANGWADI BA NAGANA PELE BA NGWALA

- a Go ngwala ke tiro ya go bea dikakanyo mo letlakakeng.
- b Seo se ra gore barutwana ba swanetše go nagana pele gomme ba tšeye sephetho ka seo ba tla go go ngwala ka sona.
- c Gape seo se ra gore ga gona 'dikarabo' tšeo di nepagetšego goba tšeo di fošagetšego ge o ngwala – mongwadi o mongwe le o mongwe ona le dikgopolo tša gagwe ka seo a nyakago go ngwala ka sona.
- d Ka mehla dira nako gore barutwana ba nagana ka seo ba nyakago go ngwala ka sona.

LENEO LA 3: BANGWADI BA THALA MOTHALADI WA LENTŠU LE LENGWE LE LE LENGWE

- a** Barutwana ba nagana ka lefoko leo ba nyakago go le ngwala, gomme ba le balela godimo.
- b** Ba bala gore ke mantšu a ma kae a le go mo lefokong, gomme ba thala mothaladi go emela lentšu le lengwe le le lengwe.
- c** Methaladi e swanetše go thalwa go tloga letsong la ngele go ya letsogong la goja, le go tloga bogodimo ba letlakala go ya fase ga letlakala.
- d** Methaladi e swanetše go ba botelele ba lentšu.
- e** Go swanetše go ba le dikgoba gare ga mantšu.
- f** Mo mafelelong ga lefoko, barutwana ba ngwala khutlo.
- g** Ge methaladi e thadilwe, morutwana o tlatša mantšu ao a a tsebago goba o swanetše go leka modumao wa mathomo wa lentšu pele a ka kgopela thušo.
- h** Se se fa popo go seo morutwana a sengwalago, se mo fa gape le boitshepho. Le barutwana bao ba palelwago ba ka thoma tsela ya go ngwala ka mokgwa wo.

LEANO LA 4: BANGWADI BA ŠOMIŠA DITHUŠATHUTO GO NGWALA MANTŠU

- a** Ruta barutwana gore ba se kgopela thušo go ngwala mantšu ao ba sa a tsebego. La mathomo ba šomiše dithušathuto go hwetša mantšu gore ba ka ngwala bjang lentšu leo ba sa letsebego. Mohlala: Ba swanetše go šomiša dithušathuto tše dingwe go hwetša gore mantšu ao ba sa a tsebego. Mohlala:
- b** Mantšu a mo leboteng
- c** Dipuku tše dingwe
- d** Lenaneo la mopeleto
- e** Ba ka botšiša bamphato ba bona.

LEANO LA 5: BANGWADI BA ŠOMIŠA DIKGOPOLONG GO NGWALA MANTŠU

- a** Barutwana ba swanetše go leka go gopola mantšu ao ba ithutilego ona, gomme ba mantšu go tšwa dikgopolong tša bona.

**LEANO LA 6: BANGWADI BA BOLELA MANTŠU KA GO NANYA
BJALO KA KHUDU**

- a** Ruta barutwana go bolela lentšu leo ba sa le tsebego ka go nanya go kwa medumo ya lona ya go fapana. (go kgaogantšha mantšu)
- b** Sa go latela, ruta barutwana go ngwala fase modumo o mongwe le o mongwe o ba kgonago go o kwa. (Ba ka no se kgone go o peleta , efela e tla ba mathomomayo go ngwala mantšu ao bas a a tsebego. Mohlala, **eng** e ka ngwala ka tsela **eng** goba **ee**. Morutisis a ka tsea malebisi go se gomme a bontšha bangwadi mopeleto wo o nepagetšego.)
- c** Leka go bala sengwalwa sa morutwana sa sefontotiki, o ba rete go šomiša tsebo ya fonotiki go leka go hlama mantšu. Bo ke bokgoni bjo bo swanetšego go hlohloletšwa.

LEANO LA 7: BANGWADI BA BALA SEO BA SE NGWALAGO

- a** Barutwana ba balela mafoko a bona godimo e kabe ge ba ipalelela goba ba balela wa mphato. Ge o balela o mongwe sengwalwa sa gago go wa mphato se dira gore tshepetšo ya go ngwala e be le mošito.
- b** Ge ba dira se, ba lekola ge eba ga ba tlogela mantšu.
- c** Ba lekola gape ge eba tatelano ya mantšu e nepagetše.
- d** Sa bohlokwa le go fetišiša, beakanya se gore barutwana ba iphine ka tshepetšo ya go bala gomme ba ikgantšhe ka seo ba se ngwadilego.

LEANO LA 8: BARUTWANA BA SOKOLOGA BA BOLELA

- a** Mo dinakong tša go fapana mo thutong, barutwana ba ka sokologa ba ba bolela le wa mphato.
- b** Se se ka šomišwa go abelana dikakanyo ka seo ba ka ngwalago ka sona, go balelana ka seo ba sengwadilego, go botšhana diswantšho tša bona, goba go lekola ge eba ba kwešiša gore ba dire eng.
- c** Ruta barutwana gore lebellana gomme ba bolelelle fase ge ba sokologa le go bolela.

LEANO LA 9: TSHWARA DIKONFERESE TŠE DIKOPANA

- a** Le ke leano la bohlokwa go šomišwa ge barutwana ba dutse ba ngwala.
- b** Sepela sepela ka phaphošing, o eme ge o bona ngwana a gakanegile.
- c** Tshwara konferense ye kopana le morutwana wo.
- d** Tsitsinkela mošomo wa morutwana, theeletša morutwana, gomme o mo thuše mo a sa fetego gabotse.
- e** Gopola gomme o leke ka maatla go okamela mošomo wa ngwana o mongwe le o mongwe, le go ba reta ge ba iteka le go bontšha tšwelopele.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, triangles), arts (pencils, paint palettes), and general learning (books, graduation caps, lightbulbs).

Mphato 2

KOTARA 2

Beke

1

TABAKGOLO:

Rena le maikutlo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: diswantšho tsa batho ba go laetša maikutlo a go fapafapana, bjalo ka: thabile, nyamile, thakgetše, bj. bj.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: nyakišiša gore ge re na le maikutlo goba naa gore maikutlo a tšwa kae, bj bj.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku ba phaphoši di ka lenaneo.

Mešongwana ye e Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 26, A re baleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 27, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 28 & 29, A re direng

Mošongwana wa 4: Thala seswantsho sa maikutlo a gago ka se sebaka.

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

BEKE 1

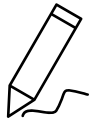
HLAGIŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa moletlo o mogolo wa matswalo a Mandla ka pukung e kgolo ya dikanegelo: Dintle o etela Dum
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Re na le maikutlo
- 3 Thala sediko le leina la **tabakgolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Naa ke eng seo re setše re se tseba ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Hlopha dikakanyo tša go swana gotee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa ke go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa ke eng tše dingwe tša mehlala ya maikutlo?
 - b Naa re ba le maikutlo neng?
 - c Ke maikutlo afe ao re ratago go ba le ona?
 - d Naa wena ke maikutlo afe ao o ratago go ba le ona?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Supa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - Tsupula molomo
 - Leeto
 - Sajeri

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka, re nale maikutlo	Phatlalatša matsogo go laetša batho ka moka
Maikutlo a lethabo	Laetša go myemyela
Maikutlo a manyami	Laetša go nyama ka go bea matsogo mo sefahlegong
Maikutlo a go swaba	Laetša go swaba ka go bea matsogo mo marameng
Maikutlo a go tšhoga.	Laetša go tšhoga ka go bea matsogo mo molomong
A re hlompheg maikutlo a batho ka moka	Laetša hlomphego ka go hlakantšha matsogo

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a buiwa
 - b seolo
 - c fiela
 - d leina
 - e tswala
 - f tshela
 - g motswala
 - h moela
 - i beile
 - j dienywa
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšegilego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Dintle o etela Dumi
- 3 Phetla puku o ba laetše diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiše gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagaša tlotlontšu e ntshwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.

- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala lenaneo la dilo tšeo di dirago o ikwe o thabile dilo tšeo di dirago gore o šulelwe.

MOŠOMO: Ngwala lenaneo le dihlogo. Se e tla ba karolo ya puku ya phaphoši ya sekhutlwana sa go bala.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dilo tšeo di go thabišago

- 1 _____
- 2 _____

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala **ka dilo tšeo di dirago gore ba ikwe ba thabile.**
- 2 Balela barutwana freimi ya go ngwala.
- 3 Šupa **sehlogo** (*Dilo tšeo di dirago gore o ikwe o thabile*). Hlalosa gore sehlogo se re botša gore lenaneo le ka ga eng.
- 4 Hlalosa gore lehono re tla dira **lenaneo**. Se se ra gore re tla kgetha dilo tše pedi tšeo di dirago gore re ikwe re thabile gomme re ngwale engwe le engwe ka thoko ga nomoro.
- 5 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 6 Botša barutwana gore dikakanywa tšeo o nago le tšona di tsena mo freiming ya go ngwala, bjalo ka: Go na le dilo tša go fapafapana tša go dira gore re thabe. Ke tla nagana ka dilo tšeo di dirago tša go dira gore ke thabe kudu. Ke rata go ba le kgaetsedi ya ka Nakong e kgolo le enyanne, go bala le go opela khwaereng kua kerekeng.
- 7 Hlalosa gore ke mantšu afe ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 8 Šomiša **tšhupetšo** go feleletša selo sa mathomo mo lenaneong: **Ke ikwa ke thabile ge ke hwetša sebaka sa go ba le kgaetsedi ya ka.**
- 9 Šomiša **tšhupetšo** go feleletša selo sa bobedi mo lenaneong: **Ke ikwa ke thabile g eke bala ke dutše fase sofeng.**
- 10 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 11 **Šomisa dithušathuto**, bjalo ka mantšu a tlwaelo le mantšu a tlotlontšu a tabakgolo go go thuša go ngwala mantšu ao a go fago bothata.
- 12 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Naa ke eng tša dilo tše dingwe tša dilo tšeo di dirago gore o ikwe o thabile?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 3 Bitša barutwana ba 2 go iša go ba 3 go go botša selo se tee seo se dirago gore ba ikwe ba thabile.
- 4 Ba swanetše gore:: Ke ikwa ke thabile...
- 5 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla ngwala lenaneo ka seo se ba dirago gore ba ikwe ba thabile!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana go bolela ka seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana **dipuku tša bona.**
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go feleletša difreimi tša bona tša go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme ba šomiše dithušathuto.**
- 6 Hlohleletša barutwana.

go bapalamalekereDilo tšeo di nthabišago1. malekere2. go bapala**Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa**

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 1**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditamatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**thw**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /**thw**/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana ka mantšu a modumo wa /**thw**/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **thwala, mothwana, thwathwaša**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **thwala, thwetše, thwathwaša, mothwana, thwetha**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o le gare o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

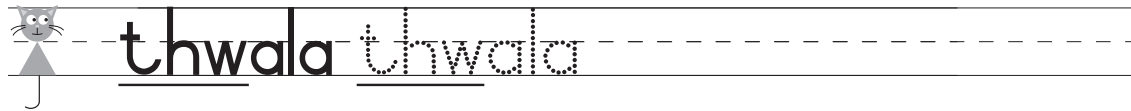
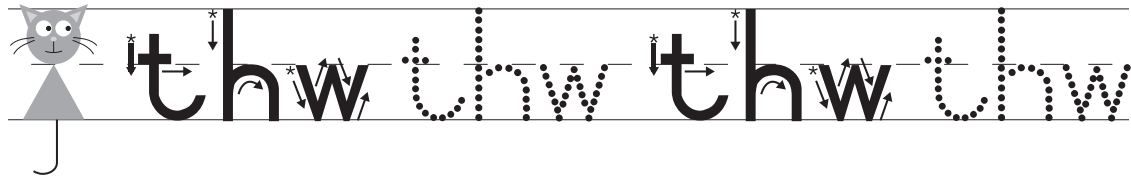
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **thw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: FETLEKOLLA SENGWALWA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Dintle o etela Dum</p> <p>Rakgadi wa Dintle o be a dirile opareišene. O be a dutše gae a fola. 'Rakgadi Mbali o hloka thušo!' gwa realo mmago Dintle. 'Re tlo tloga e sa le mesong. Paka mokotla wa mafelelo a beke,' a realo.</p> <p>Dintle o be a nyamile ka gore Rakgadiagwe o be a lwala. Eupša, o be a thabetše go bona motswalage, Dum. Dintle o ile a paka diaparo le poraše ya meno. Kemoka a direla Rakgadi Mbali karata e botse. O ile a thala matšoba ka mo pele gomme a ngwala molaetša wa go kgahliša ka gare. 'Se se tla dira gore a kwe bokaone!' Dintle o ile a nagana ge a bogela mošomo wa gagwe o mobotse.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a thakgetše?</p> <p>Mmalo! O thakgaletše go etela motswalagwe Dum.</p>
<p>Mmago Dintle o ile a mo tsoša e sa le mesong.</p> <p>'Etl! Phakiša!' gwa realo mmagwe, 'leeto ke le letelele gomme ga re nyake go fihla bošego!'</p> <p>Dintle o be a belaela ge a swanetše go tsoga mesong bjalo. Eupša o be a thakgaletše go bona motswalage, Dum. O ile a apara ke moka yena le mmagwe ba leba boemathekisi.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a thakgetše?</p> <p>Mmalo! O be a thakgaletše gore o tla bona motswalagwe Dum go se go ye kae.</p>
<p>Dintle le mmagwe ba hlwele letšatši ka moka ba le thekising. E be e šetše e le iri ya seswai ge ba fihla ga Rakgadi Mbali. Dum o ile a goelela ka lethabo ge a bona Dintle. 'Etl! A re ye go bapala!'</p> <p>'E sego bošegong bja lehono!' gwa realo mmgo Dum. 'E šetše e le lefifi ka ntle. Le swanetše go ja matena gomme le itokišetše go robala!'</p> <p>Dintla o be a thakgetše kudu go bona motswalage, Dum. Eupša o be a swabile ke gore ba ka se kgone go bapala ge e le bošego. Dintle o ile a ja matena a gagwe ka setu. O be a theeditše ge Rakgadi Mbali a anegela mmagwe ka opareišene ya gagwe.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a thakgetše?</p> <p>Mmalo! O be a thakgaletše go bona motswalagwe Dum.</p>
<p>Matšatši a mabedi a go latela, Dintle le Dum ba ile ba bapala mmogo. Ba ile ba bala dipuku, ba raga kgwele ba be ba swara digwagwa ka nokeng. Dintle o ile a kwa a thabile kudu go ba le motswalage, Dum. Eupša Dintle o be a ikwa a tshwenyegile a sa iketla moyeng.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a thabile?</p> <p>Mmalo! Ke kgona go bona gore o thabetše go ba le motswalagwe Dum.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Mantšiboa a Sontaga mmage Dintle o ile a re, 're tla boela gae gosasa gore o se hlaele matšatši a mangwe gape sekolong.' Dintle o be a tseba gore nako ye e tla fihla, eupša a ikwa a nyamile. O be a sa thakgalela go boela gae.</p> <p>Dumi le Dintle ba ile ba boela ka kamoreng. 'Re go swaretše mpho ya matswalo pele ga nako!' gwa realo Dumi a neela Dintle lepokisi. Dintle o ile a bula lepokisi gomme a humana mpopi wa bera ya maboya.</p>	
<p>Mmago Dintle o ile a mo tsoša e sa le mesong.</p> <p>Etla! Phakiša!' gwa realo mmagwe, 'leeto ke le letelele gomme ga re nyake go fihla gae bošego kudu!'</p> <p>Dintle o be a nyamile ge a tlogela motswalage Dumi. Eupša ge a dutše ka thekising, o ile a thakgalela go bontšha bagwera ba gagwe sekolong mpopi ya gagwe e mpsha ya bere.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a thakgetše?</p> <p>Mmalo! O be a thakagletše go bontšha bagwera ba gagwe sekolong thedi e Dumi a mo filego yona.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
<p>Dintle o be a ikwa bjang ge a swanetše go tsoga e sa le mesong?</p>	<p>O be a šuletšwe.</p>
<p>Naa go be go na le eng ka lepokising le Dumi a le filego Dintle?</p>	<p>Go be go na le mpopi wa bera.</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a thakgetše?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • O be a thakgaletše go bona motswalage Dumi. • O be a thakgaletše go etela motswalage. • O be a thakgaletše go bontšha bagwera mpopi wa thedi e mpsha. • Mohlomongwe o be a thakgaletše go botša bagwera ka nako ye a bilego le Dumi.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

BEKE 1

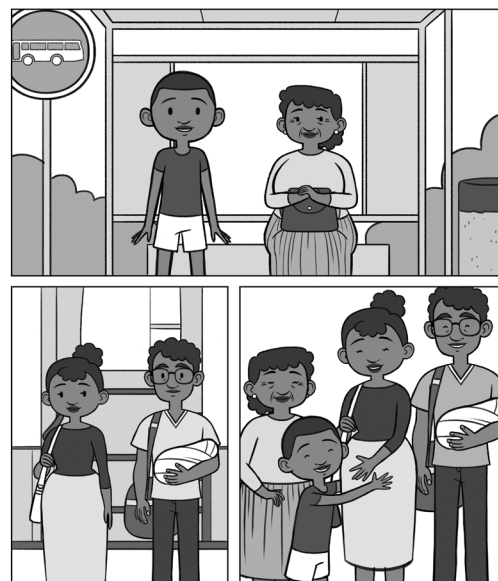
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - nyamišitšwe
 - tšhogile
 - phenkgišano

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka, re nale maikutlo	Phatlalatša matsogo go laetša batho ka moka
Maikutlo a lethabo	Laetša go myemyela
Maikutlo a manyami	Laetša go nyama ka go bea matsogo mo sefahlegong
Maikutlo a go swaba	Laetša go swaba ka go bea matsogo mo marameng
Maikutlo a go tšhoga.	Laetša go tšhoga ka go bea matsogo mo molomong
A re hlompheg maikutlo a batho ka moka	Laetša hlomphego ka go hlakantšha matsogo

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /ngw/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /ngw/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana mantsu a modumo wa /ngw/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **ngwapa, lengwalo, ngwana**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **ngwala, ngwana, lengwalo, ngwaga, ngwapa, ngwageng**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

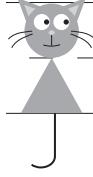

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **ngw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo ka gare ga dipuku tša bona.

 ngw ngw ngw ngw ngw

 ngwala ngwala

 ngwana ngwana

 lengwalo lengwalo

 ngwaga ngwaga

 ngwapa ngwapa

 ngwageng ngwageng

 Ngwana o ngwala lengwalo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsostso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala lenaneo la dilo tša go go dira gore o ikwe o thabile le dilo tša go dira gore o ikwe o šuletšwe

MOŠOMO: Ngwala leneneo la dihlogo. Se e tla ba karolwana ya puku ya phaphoši ya sekhutlwana sa go bala.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dilo tšeo di dirago gore re ikwe re šuletšwe

1 _____

2 _____

_____ le _____ di dirago gore ke ikwe ke thabile, eupša _____ le _____ di dira gore ke ikwe ke šuletšwe.

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša seo ba se ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Lehono ba tla tlaleletša dihlogo tša go fapanafapana. Ke moka ba tla tlatša dilo tše tharo lenaneong la bona ka fase ga sehlogo se seswa.
- 3 Ke moka, ba tla akaretša lenaneo la bona ka mafoko ao a tletšego.
- 4 Balela barutwana freimi e mpsha ya go ngwala.
- 5 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 6 Hlalosa tše dingwe tša dikakanyo tše o nago natšo tša go tlatša mo karolwaneng e mpsha ya Freimi ya go ngwala, bjalo ka: Go na le dilo tše dingwe tšeo di dirago gore ke šulelwe e le ruri. Ga ke rate go tsošwa ke robetše – Ke ikwa ke šulelwa ge nkare ke robetše motho a ntsoša. Ke šulelwa ge ke sa humane boroko ka tsela ya tshwanelo.š
- 7 Hlalosa gore ke mantšu afe o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 8 Somisa tshpetso go feleletsa selo sa mathomo mo lenaneong: **Ke ikwa ke šulelwa ge motho o mongwe a ntsoša borokong.**
- 9 Somisa tshpetso go feleletsa selo sa bobedi mo lenaneong: **Ke ikwa ke šulelwa ge ke hlorega boroko bošego.**
- 10 Šomiša **tšhupetšo** go tlatša mo lefokong la mafelelo la freimi ya go ngwala. Hlalosa gore lefoko le la mafelelo ke kakaretšo ya lenaneo le dihlogo, bjalo ka: Kgaetšedi ya ka le go bala di dira gore ke ikwe ke thabile, eupša go hlorega boroko le go tsošwa ke robetše go dira gore ke šulelwe.
- 11 **Bitsa mantsu ka go naya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 12 **Somisa dithusathuto** (mantsu a tlwaelo, tlotlontsu ya tabakgolo) go tlaleletsa sesupo o mo thadilego, bjalo ka: šulelwa, go ikwa , bj bj.

- 13 Phumula mohlala** wa mo letlapeng. Hlalosa gore se e be e le mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopotša barutwana gore ka Mošupologo, re naganne ka dilo tšeo di dirago gore re ikwe re thabile.
- 2 Lehono re tla ngwala ka dilo tšeo di dirago re ikwe re šuletswe
- 3 Botšiša barutwana: Ke eng tša dingwe tša dilo tšeo di dirago gore o ikwe o šuletšwe?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopolla kakanyo ya morutiši!
- 6 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato ka dikakanyo tša bona.
- 7 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 8 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 go go botša ka selo se tee fela seo se dirago gore a ikwe a šuletšwe.
- 9 Ba swanetše gore: Ke ikwa ke šuletšwe ge...
- 10 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala, go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

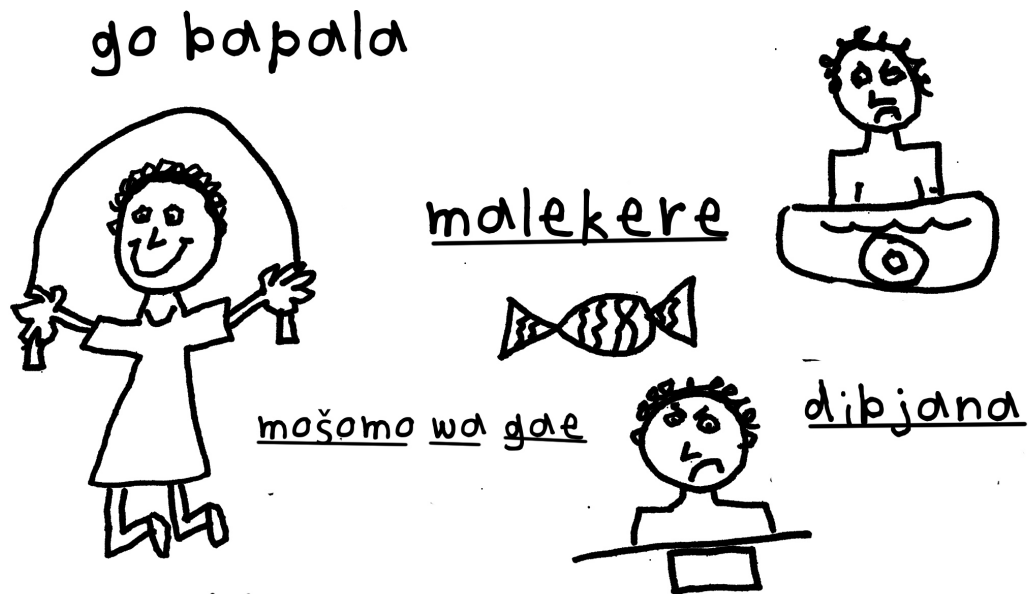
GO NGWALA

- 1 **Efa barutwana dipuku.** Laela barutwana go hwetša mošomo o ba o ngwadilwego ka Mošupologo. Ba tla **tlaleletša!**
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana **go bala seo ba se ngwadilego.**
- 4 Thuša barutwana go feleletša freimi ya bona ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu** le go šomiša **dithušathuto.**
- 6 **Hlohleletša barutwana.**

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2 go iša go ye 3, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana go sokologa ba bolele le wa mphato ka diswantšho tšeo ba di thadilego.

Kgoboketša mošomo ya barutwana ya beke ka moka go dira puku. E beye mo sekhutlwaneng sa go bala gore barutwana ba e bale ka nako ya go bala ka go ikemela.

Dilo tšeo di nthabišago

1. malekere
2. go papala

Dilo tšeo di dirago gore ke tsote

1. mošomo wa gae
2. go hlatswana dibjana

Malekere le go papala di dira
gore ke thabe gomme go hlatswa
dibjana go dira gore ke tsote.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 1**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **thwala**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /**thw/-/a/-/l/-/a/**
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**thw/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**a/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**l/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **thwala**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**thwa/-/la/ = thwala**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **ngwala**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **mothwana**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**m/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /**o/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /**thw/**
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bone wa lentšu? /**a/**
- 7 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bohloano wa lentšu? /**n/**
- 8 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelo wa lentšu? /**a/**
- 9 Kgotšiša barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**m/-/o/-/thw/-/a/-/n/-/a/**
- 10 Ngwala lentšu: **mothwana**
- 11 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /**mo/ - /thwa/ - /na/ = mothwana**
- 12 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **lengwalo**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

BEKE 1

MAANO A GO BALA: FETLEKOLLA SENGWALWA

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Dintle o etela Dum</u></p> <p>Rakgadi wa Dintle o be a dirile opareišene. O be a dutše gae a fola. 'Rakgadi Mbali o hloka thušo!' gwa realo mmago Dintle. 'Re tlo tloga e sa le mesong. Paka mokotla wa mafelelo a beke,' a realo.</p> <p>Dintle o be a nyamile ka gore Rakgadiagwe o be a lwala. Eupša, o be a thabetše go bona motswalage, Dum. Dintle o ile a paka diaparo le poraše ya meno. Kemoka a direla Rakgadi Mbali karata e botse. O ile a thala matšoba ka mo pele gomme a ngwala molaetša wa go kgahliša ka gare. 'Se se tla dira gore a kwe bokaone!' Dintle o ile a nagana ge a bogela mošomo wa gagwe o mobotse.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a nyamile?</p> <p>Mmalo! O nyamišitšwe ke gore Rakgadi Mbali o be a lwala.</p>
<p>Mmago Dintle o ile a mo tsoša e sa le mesong.</p> <p>'Etl! Phakiša!' gwa realo mmagwe, 'leeto ke le letelele gomme ga re nyake go fihla bošego!'</p> <p>Dintle o be a belaela ge a swanetše go tsoga mesong bjalo. Eupša o be a thakgaletše go bona motswalage, Dum. O ile a apara ke moka yena le mmagwe ba leba boemathekisi.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a ikwa a šuletšwe?</p> <p>Mmalo! O be a šuletšwe ka gobane o tsogile e sale mesong!</p>
<p>Dintle le mmagwe ba hlwele letšatši ka moka ba le thekising. E be e šetše e le iri ya seswai ge ba fihla ga Rakgadi Mbali. Dum o ile a goelesa ka lethabo ge a bona Dintle. 'Etl! A re ye go bapala!'</p> <p>'E sego bošegong bja lehono!' gwa realo mmgo Dum. 'E šetše e le lefifi ka ntle. Le swanetše go ja matena gomme le itokišetše go robala!'</p> <p>Dintla o be a thakgetše kudu go bona motswalage, Dum. Eupša o be a swabile ke gore ba ka se kgone go bapala ge e le bošego. Dintle o ile a ja matena a gagwe ka setu. O be a theeditše ge Rakgadi Mbali a anegela mmagwe ka opareišene ya gagwe.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a swabile?</p> <p>Mmalo! O be a swabile ka gobane e be e le bošego ka fao a ka selekgane go ya go bapala.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Matšatši a mabedi a go latela, Dintle le Dumí ba ile ba bapala mmogo. Ba ile ba bala dipuku, ba raga kgwele ba be ba swara digwagwa ka nokeng. Dintle o ile a kwa a thabile kudu go ba le motswalage, Dumí. Eupša Dintle o be a ikwa a tshwenyegile a sa iketla moyeng.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a belaela? Mmalo! O be a tshwenyegile ka gobane o be a tseba gore go se go ye kae o tla be a boela gae.</p>
<p>Mantšiboa a Sontaga mmage Dintle o ile a re, 're tla boela gae gosasa gore o se hlaele matšatši a mangwe gape sekolong.' Dintle o be a tseba gore nako ye e tla fihla, eupša a ikwa a nyamile. O be a sa thakgalela go boela gae.</p> <p>Dumí le Dintle ba ile ba boela ka kamoreng. 'Re go swaretše mpho ya matswalo pele ga nako!' gwa realo Dumí a neela Dintle lepokisi. Dintle o ile a bula lepokisi gomme a humana mpopi wa bera ya maboya.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a nyamile? O nyamišwa ke gore o tla swanela ke go boela gae.</p>
<p>Mmago Dintle o ile a mo tsoša e sa le mesong. Etl! Phakiša!' gwa realo mmagwe, 'leeto ke le letelele gomme ga re nyake go fihla gae bošego kudu!' Dintle o be a nyamile ge a tlogela motswalage Dumí. Eupša ge a dutše ka thekising, o ile a thakgalela go bontšha bagwera ba gagwe sekolong mpopi ya gagwe e mpsha ya bere.</p>	<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a nyamile? Mmalo! O be a nyamišwa ke gore o be a swanetše go tlogela motswalagwe Dumí.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng Dintle le mmagwe ba etetše Dumí?</p>	<p>Ke ka lebaka la gore mmage Dumí, Rakgadi Mbali, o be a na le opareišene gomme a hloka thušo.</p>
<p>Ke eng se bego se nyamiša Dintle?</p>	<p>O be a nyamišwa ke gore ba fihlile gabo Dumí bošego gomme ba be ba ka se kgone go bapala.</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng Dintle a be a sa thakgale?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • O be a ikwa a nyamile ka gore Rakgadi Mbali o be a lwala. • O be a ikwa a šuletšwe ka gore o be a swantše go tsoga mesong. • O be a ikwa a swabile ka gore ba fihlile bošego gomme ba be ba ka se kgone go bapala. • O be a ikwa a belaela ka gore o tsebile gore o swanetše go sepela eupša o be a sa nyake. • O be a ikwa a nyamile go ya gae mafelelong.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

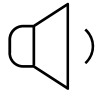
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - homotsa
 - thaba
 - mafelelong

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka, re nale maikutlo	Phatlalatša matsogo go laetša batho ka moka
Maikutlo a lethabo	Laetša go myemyela
Maikutlo a manyami	Laetša go nyama ka go bea matsogo mo sefahlegong
Maikutlo a go swaba	Laetša go swaba ka go bea matsogo mo marameng
Maikutlo a go tšhoga.	Laetša go tšhoga ka go bea matsogo mo molomong
A re hlompheng maikutlo a batho ka moka	Laetša hlompho ka go hlakantšha matsogo

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
 - Dintle ale mmagwe...
 - Dintleo ikwa...ge...
 - Dintle o nale maikutlo ao a hlakanego ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itseng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le Ditumathlaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

thw	ngw	l
a	m	o
n	th	e
g	p	š

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: **/thw/** le **/ngw/**
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: **/thw/-/a/-/l/-/a/ = thwala**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela / **thw/** goba **/ngw/**
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: **/p/-/e/-/l/-/o/ = pelo**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gommme ba ngwale sehlogo: **thw, ngw**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **thwala, thwathwaša, mothwana, thwetha, ngwala, ngwana, lengwalo, ngwaga, ngwapa, ngwageng, pelo, lema, mema, gama, šala, nela, thotha, thapa**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETSA, FETLEKOLLA SENGWALWA

PEGO YA KANEGELO YA MOLOMO

- 1 Hlalosa gore barutwana ba tla bolela ka dintlha tse pedi ba naganago gore di bohlokwa mo kanegelong: Dintle o etela Dum
- 2 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o fa bjang pego e 1 goba tse 2 tsa mafoko ya **dintlha** go tšwa kanegelong, bjalo ka: **Ntlha e tee ya bohlokwa** ebile gore mogatšamalome wa Dintle o bile le sajeri. **Ntlha engwe ya bohlokwa** ebile gore Dintle o ikwele a thabile gape a nyamile ge a tloga ntlong ya motswala wa gagwe..
- 3 Tswarela diswantšho go tswa Pukung e kgolo. Laela barutwana go lebelela diswantšho o nagane ka seo se diragetšego
- 4 Laela barutwana go nagana ka **dintlha tšeo ba naganago gore di bohlokwa** mo kanegelong.
- 5 Kgopela barutwana ba 2 go isa go ba 3 go abelana ka dikakanyo le phaphoši. **Thuša** barutwana go hlama mafoko ao a feleletšego.
- 6 Kgopela barutwana ba 2-3 go nagana ka dintlha tšeo ba nagana gore eo ba se ratago le kgokagano le kanegelo ka dikakanyo tša bona le ba mphato. Thuša barutwana go hlama le go feleletša mafoko
- 7 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tša go tswela kgafetšakgafetša.
- 8 Laela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba **abelane** ka dikakaretšo tša bona le wa mphato. (*Ga ba swanela go gopola seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba dikakanyo tša barutwana!*)

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

BEKE 1

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe Tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, triangles), arts (pencils, paint palettes, books), and general learning (books, lightbulbs, speech bubbles).

Mphato 2

KOTARA 2

Beke

2

TABAKGOLO:

Rena le maikutlo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: diswantšho tša bana ba thabile
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dinyakišišo gore naa ke eng seo se dirago gore batho ba ikwe ba thabile.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku ba phaphoši di ka lenaneo.

Mešongwana ye e Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 30, A re baleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 31 & 32, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 34, A re baleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa selo seo se dirago gore o ikwe o thabile

Mošupologo

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Zanele a ngwala ditaletšo tša moletlo wa matswalo a gagwe mo Puku e Kgolo ya dikanegelo: seswantšho sa Nyasha a hlola a le sefaleng ka gare ka Puku e kgolo: Nyasha o sefaleng
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Re na le maikutlo
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Naa ke eng se o ithutilego sona ka tabakgolo ye go fihla ka se sebaka?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa ke go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa ke maikutlo a ma kae batho ba ka kgonago go ba le ona ka nako e tee?
 - b Naa ke maikutlo afe ao a tlwaelegilego?
 - c Naa go na le a mangwe a maikutlo ao o a tsebago eupsa o senke o be nago ka bowena?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - hlagišo ya maikutlo
 - odišene
 - go itlwaetša

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka, re nale maikutlo	Phatlalatša matsogo go laetša batho ka moka
Maikutlo a lethabo	Laetša go myemyela
Maikutlo a manyami	Laetša go nyama ka go bea matsogo mo sefahlegong
Maikutlo a go swaba	Laetša go swaba ka go bea matsogo mo marameng
Maikutlo a go tšhoga.	Laetša go tšhoga ka go bea matsogo mo molomong
A re hlompheg maikutlo a batho ka moka	Laetša hlomphego ka go hlakantšha matsogo

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a thwala
 - b thwetše
 - c thwathwaša
 - d mothwana
 - e thwetha
 - f ngwala
 - g ngwana
 - h lengwalo
 - i ngwaga
 - j ngwapa
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšegilego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Nyasha o sefaleng
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagaša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.

- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala kanegelo ka nako o bilego le maikutlo a go hlakahlakana.

MOŠOMO: Thala seswantšho ka potlhako gomme o ngwale temana(ya mafoko a mahlano) ka maitemogelo a gago.

FREIMI YA GO NGWALA:

Ga tee nkile, ka ikwa ke...le...ka nako e tee.

Ke bile le maikutlo a go hlakahlakana ka gobane...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka maitemogelo a bona ka go ba le maikutlo a go hlakahlakana.
- 2 Balela barutwana freimi ya go ngwala.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 4 Botša barutwana kakanyo ya gago ya go tlatša freimi ya go ngwala, bjalo ka:: Ke bile le maikutlo a go hlakahlakana g eke ile go kitima. Ke be ke nyaka go šala gae ke lebelele TV eupša ke be ke tseba ke swanetše ke ye go kitima ka gobane ke a tseba go kitima go oketše mmele wa ka.
- 5 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantsho ka potlhako ya kakanyo ya gago, bjalo ka: O tšea sephetho sa go ya go kitima.
- 6 Hlalosa gore ke mantšu afe o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 7 Šomiša **tšhupetšo** go feleletša freimi ya go ngwala:: **Kgale, Ke ikwele** ke tswafa **le ebile** ke fišagelwa ka nako e tee. **Ke bile le maikutlo a go hlakahlakana ka gobane** ke be ke nyaka go kitima eupša ke be ke sa nyake go kitima ka nako e tee.
- 8 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 9 **Šomiša dithušathuto** bjalo ka mantšu a tlwaelo le mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo.
- 10 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

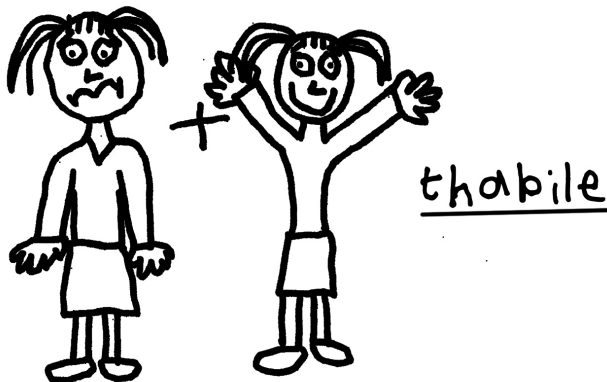
DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Naa ke maikutlo afe o bilego le ona ka nako e tee? Ke ka lebaka la eng?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala**.

- 3 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 4 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato ka se ba ilego go se ngwala.
- 5 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 6 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 gore ba go botše gore ke eng seo ba tlogo go ngwala ka sona.
- 7 Ba swanetše gore: Ke ikwele...le...ka nako e tee...
- 8 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana **go bala seo ba se ngwadilego**.
- 4 Thuša barutwana go feleletša freimi ya bona ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu** le go šomiša **dithušathuto**.
- 6 Hlohleletša barutwana.

tshogile

Ka nako enngwe, ke ile ka ikwa ke
tšhogile epile ke thabile ka nako
e tee.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mosongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditamatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**kgw**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /**kgw**/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana ka mantšu a modumo wa /**kgw**/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **lekgwara, kgwara, mankgwari**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **kgwara, kgwatha, lekgwara, makgwakgwa, mankgwari**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o le gare o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

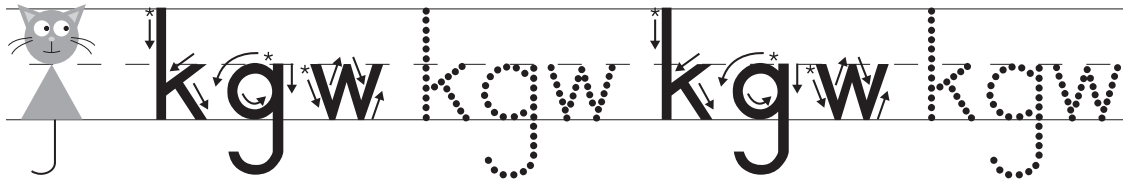
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **kgw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p><u>Nyasha mo sefaleng</u></p> <p>Nyasha o be a na le toro ya go ba moraloki wa dipaesekopo. Gomme lehono, Nyasha o hweditše monyetla wa mathomo wa go tuma. Go be go na le dikgatišo tša papadi ya sekolo. Nyasha o be a swere methalotheto ye a swanetšego go e bolela ka hlogo. O be a itlwaeditše tlhagišo ya sefahlego mo seiponeng, gore a kgone go bonala a thabile goba a nyamile mo go swanetšego. O be a itokišitše. Eupša ge a emetše sebaka sa gagwe sa go namela sefala, a kwa a tatamela.</p>	<p>Ke lekgetlo la mathomo Nyasha a gatiša go tsea karolo mo terameng, ka fao ke kamaka gore o swanetše go ba a tšhogile. Ka moka re ka kwa go tšhoga ge e le mathomo re dira sengwe.</p>
<p>Ka morago ga dikgatišo, Mohumagadi Tsiki a mmotša gore go phariwa ga ditema ka ntle ga holo e tla ba selo sa mathomo mesong e latelago. Nyasha o ile a kwa eke o dirile mošomo o mobotse dikgatišong. Eupša, o be a tshweyega gore a ka kwa a nyamile ge a ka nagana bjalo fela a se hwetše sebaka seo. Bošego ka moka o ile a palelwa ke go bo pata ka go thakgala le go tšhoga.</p>	<p>Ke kamaka gore Nyasha o ikwa gabotse, eupša o na le maseme ka gore ke la mathomo a gatiša terama. O a ikgafa!</p>
<p>Ge Nyasha a fihla sekolong, a kitimela holong. Leina la gagwe le be le le moo! Godimo ga lephephe! O be a filwe tema ye a bego a e nyaka.</p>	<p>Ke mathomo Nyasha a bona leina la gagwe mo lenaneong la baraloki! Ke kamaka gore se se swanetše go ba se thakgatša kudu.</p>
<p>O ile a kitimela lepatlelong go botša bagwera ba gagwe. Eupša e be e sa le mesong go se na motho. Ditaba di be di loketše go tšwa molomong wa gagwe. Mafelelong ge a bona Andrew a tsena ka sefero sa sekolo, a goeletša taba go phatša lepatlelo.</p>	
<p>Beke le beke, Nyasha o ile a yo bapalela maitokišo ka morago ga sekolo. O ile a swara methalotheto ye a swanetšego go e bolela ka hlogo. O ile a itlwaetša tlhagišo ya sefahlego mo seiponeng, gore a kgone go bonala a thabile goba a nyamile mo go swanetšego. Letšatši pele ga kgobokano e kgolo o be a kwa a lokile. O be a fela pelo ya go ba sefaleng fa pele ga yo mongwe le yo mongwe.</p>	<p>Ke kamaka gore Nyasha o šoma kudu go fetiša ka gore ke la mathomo a tsea karolo ya terama. O thakgetše kudu go ba moraloki.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Bošego pele ga kgobokano, Nyasha o robetše mpeteng a nagana ka bana ba bangwe ba bogela bokgoni bja gagwe ba go diragatša. O ile a nagana ka moo bana bohle be bego ba tla opa matsogo morago ga papalo ye e phethegilego. Eupša, o be a tshwenyega gore o tla senya ge a ka nagana ka mokgwa woo. Bošego ka moka o ile a palelwa ke go bo pata ka go thakagala le go tšhoga.	Nyasha ga se a ka a diragatša mo sefaleng. Ke kamaka gore o tšhošitšwe ke tiragatšo ya mathomo e kgolo.
Letšatši le le latelago, Nyasha o ile a emela sebaka sa gagwe sa go namela sefaleng. Ge a lebelela lešaba la batheeletši, o be a fela pelo ya diragatša – o be a tlo tuma mo sekolong! Eupša ka go le lengwe, o be a nyaka go tšhaba. O ile a thoma go tšwa sethitho ge a nagana ka go gopola methalotheto ya gagwe.	Ke mathomo Nyasha a diragatsa pele ga batheeletši ba bantši. Ke kamaka gore o kwa a tšhogile e bile a thabile gore mang le mang o tla be a mmogetše.
Nyasha o ile a hemela godimo ge a tsena.	
Ge Nyasha a thoma go namela sefala, lentšu la gagwe le be le roromela. Matsogo a gagwe a be a thothomela. O ile a bolela mothalotheo wa mathomo. A le gopola. A bolela mothalotheo wa bobedi. A thoma go iketla. A kwa a na le boitshepo. Lentšu la gagwe la kwala le ba le bogale. Matsogo a emiša go thothomela.	Ke la mathomo Nyasha a namela sefala. Ke kamaka gore Nyasha o swanetše go tšhoga la mathomo.
Mafelelong a papadi, Nyasha o ile a ema le babapadi ba bangwe mo gare ga sefala go dumediša. O ile a theletša go phaphatha ga matsogo le go thakgala. O be a taga. O be a ikgantšha ka boyena. O be a fela pelo ya go kgatha tema ye e latelago. O ile a thoma go nagana gore ditoro tša gagwe ka moka di tla fetoga nnete!	Nyasha o ikgafile ka goleka selo se seswa. O swanetše a be a ikgantšha gore go ikgafa go bile le moputso.
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa ke maikutlo a fe a fapanego ao Nyasha a a kwelego kanegelong ka moka?	Thakgalo, letšhogo, pelaelo, tshwenyego, boikgantšho, bj. bj.
Naa o kganyoga go ba sefaleng bjalo ka Nyasha? Ka lebaka la eng?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke kganyoga go ba sefaleng ka lebaka la gore ... • Ga ke kganyoge go ba sefaleng ka lebaka la gore ...
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Nagana ka nako ye o kilego wa leka selo sse seswa. O ile wa kwa bjang pele, magareng le ka morago?	Ke kwele ...

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

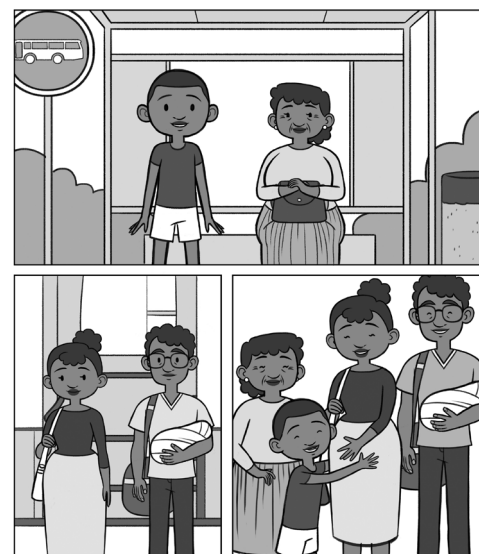
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya Tabakgolo.
 - tekateka
 - thothomela
 - bogale
 - boitshepho

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka, re nale maikutlo	Phatlalatša matsogo go laetša batho ka moka
Maikutlo a lethabo	Laetša go myemyela
Maikutlo a manyami	Laetša go nyama ka go bea matsogo mo sefahlegong
Maikutlo a go swaba	Laetša go swaba ka go bea matsogo mo marameng
Maikutlo a go tšhoga.	Laetša go tšhoga ka go bea matsogo mo molomong
A re hlompheg maikutlo a batho ka moka	Laetša hlomphego ka go hlakantšha matsogo

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**hlw**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /**hlw**/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana mantsu a modumo wa /**hlw**/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **hware, mohlwa**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **hlwaela, mohlwa, hlwekiša, hware**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

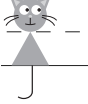
- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **hlw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo ka gare ga dipuku tša bona.

 hlw hlw hlw hlw

 hlwaela hlwaela

 mohlwa mohlwa

 hlwekiša hlwekiša

 hlware hlware

 Sesi o hlwekiša ka moraleng.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala kanegelo ka nako yeo o bego o na le maikuto a hlakahlakano.

MOŠOMO: Thala seswantšho ka potlhako goome o ngwale temana (ya mafoko a mahlano) ka maitemogelo a gago.

FREIMI YA GO NGWALA:

Kgale, Ke ikwele...le...ka nako e tee.

Ke bile le maiktlo a go hlakahlakana ka gobane...

Ke moka...

Mafelelong...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša mafoko a mabedi go mošomo o ba o ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Balela barutwana freimi ye mpsha.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 4 Hlalosa tše dingwe tša dikakanyo tša go tlatša Freimi ya go ngwala, bjalo ka: Ke moka, ke naganne ka maikutlo ka bona gore ke tlogele go tšwafa. Ka tšea sephetho sa go ya go kitima. Ke ikwele bjalo ka motho wa go šoma ka maatla ebile ke thabile mafelelong.
- 5 Hlalosa gore ke mantšu afe o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**.
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go feleletša freimi ya go ngwala, bjalo ka: **Ke moka** ke tšere sephetho gore ke leke ka maatla gore ke se ke ka tšwafa. Ka ya ka ile go kitima! **Mafelelong** ka ikwa ke thabile ebile ke bona gabotse gore ke šomile ka maatla.
- 7 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 8 **Šomiša dithušathuto** (mantšu a tlwaelo, mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo) go thuša go ngwala mantšu a bothata bjalo ka: tšhogile, thaba, babogedi, bj bj.
- 9 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA GO BOLELA

- 1 Gopotša barutwana gore Mošupologo, re naganne ka nako yeo re bile lego le maikutlo a go halkahlakana.
- 2 Lehono re tla tlaleletša mafoko mo mošomong wo re o ngwadilego.
- 3 Botšiša barutwana: Naa go diragetšeng nakong yeo o bego o na le maikutlo a o halakahlakana? Naa maikutlo ao a ile a go ama bjang?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala**.

- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 6 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato ka maikutlo a bona ahlakahlakano.
- 7 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 8 Bitsa barutwana ba 3-4 go go botsa gore ba ikwele bjang mafelelong.
- 9 Ba swanetše gore: Mafelelong...
- 10 Hlalosa barutwana gore ka se sebaka ba tla šomiša Freimi ya go ngwala, go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

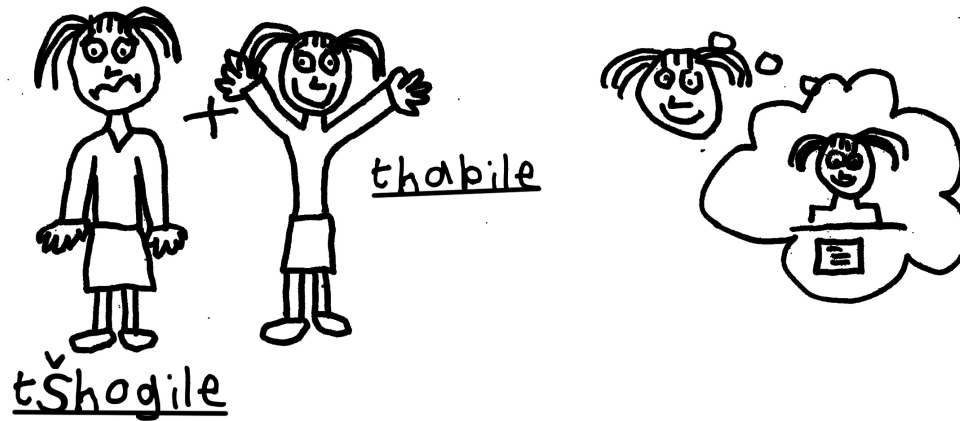
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku. Laela barutwana go hwetša mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo. Ba tla tlaleletša go se!
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go feleletša difreimi tša bona tša go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme ba šomiše dithušathuto**.
- 6 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana go sokologa le go bolela le wa mphato ka diswantšho tše ba di thadilego.

Kgoboketša mošomo ya barutwana ya beke ka moka go dira puku. E beye mo sekhutlwaneng sa go bala gore barutwana ba e bale ka nako ya go bala ka go ikemela.

Ka nako enngwe, ke ile ka ikwa ke
tšhogile ebile ke thabile ka nako
e tee.

Ke moka ka lemoga gore ke
uthutile mantšu a ka.

Mafelelong ke kgonne mantšu
ka moka.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **kgwara**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /
kgw/-/a/-/r/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**kgw/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**a/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**r/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **kgwara**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**kgwa/-/ra/ = kgwara**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **hlware**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **lekgwara**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**l/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /**e/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /**kgw/**
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bone wa lentšu? /**a/**
- 7 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bohloano wa lentšu? /**r/**
- 8 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelo wa lentšu? /**a/**
- 9 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**l/-/e/-/kgw/-/a/-/r/-/a/**
- 10 Ngwala lentšu: **lekgwara**
- 11 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /**le/-/kgwa/-/ra/ = lekgwara**
- 12 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **mohlwa**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekgala bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Nyasha mo sefaleng</u></p> <p>Nyasha o be a na le toro ya go ba moraloki wa dipaesekopo. Gomme lehono, Nyasha o hweditše monyetla wa mathomo wa go tuma. Go be go na le dikgatišo tša papadi ya sekolo. Nyasha o be a swere methalotheto ye a swanetšego go e bolela ka hlogo. O be a itlwaeditše tlhagišo ya sefahlego mo seiponeng, gore a kgone go bonala a thabile goba a nyamile mo go swanetšego. O be a itokišitše. Eupša ge a emetše sebaka sa gagwe sa go namela sefala, a kwa a tatamela.</p>	<p>Ka nako ge re kwa re tšhogile, go kwala eke re a tatamela. Ke kamaka gore Nyasha o kwa a tšhogile.</p>
<p>Ka morago ga dikgatišo, Mohumagadi Tsiki a mmotša gore go phariwa ga ditema ka ntle ga holo e tla ba selo sa mathomo mesong e latelago. Nyasha o ile a kwa eke o dirile mošomo o mobotse dikgatišong. Eupša, o be a tshweyega gore a ka kwa a nyamile ge a ka nagana bjalo fela a se hwetše sebaka seo. Bošego ka moka o ile a palelwa ke go bo pata ka go thakgala le go tšhoga.</p>	<p>Ke kamaka gore Nyasha o kwa a tšhogile go hwetša tema mo papading ka gore ga a kgone go robala bošego ka moka. O swanetše go be a akanya ge e kaba o šomile gabotse gore a kgethiwe.</p>
<p>Ge Nyasha a fihla sekolong, a kitimela holong. Leina la gagwe le be le le moo! Godimo ga lephephe! O be a filwe tema ye a bego a e nyaka.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Nyasha o swanetše a be a ikgantšha ka gore o itlwaeditše a ba a šoma kudu go hwetša tema ye.</p>
<p>O ile a kitimela lepatlelong go botša bagwera ba gagwe. Eupša e be e sa le mesong go se na motho. Ditaba di be di loketše go tšwa molomong wa gagwe. Mafelelong ge a bona Andrew a tsena ka sefero sa sekolo, a goeletša taba go phatša lepatlelo.</p>	<p>Nyasha ga se a robala bošege ka moka a holofela go hwetša tema, ka fao ke kamaka gore o thakgetše kudu go botša bagwera ka katlego ye ya gagwe.</p>
<p>Beke le beke, Nyasha o ile a yo bapalela maitokišo ka morago ga sekolo. O ile a swara methalotheto ye a swanetšego go e bolela ka hlogo. O ile a itlwaetša tlhagišo ya sefahlego mo seiponeng, gore a kgone go bonala a thabile goba a nyamile mo go swanetšego. Letšatši pele ga kgobokano e kgolo o be a kwa a lokile. O be a fela pelo ya go ba sefaleng fa pele ga yo mongwe le yo mongwe.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekgala bobedi (Go nagana kudu)
<p>Bošego pele ga kgobokano, Nyasha o robetše mpeteng a nagana ka bana ba bangwe ba bogela bokgoni bja gagwe ba go diragatša. O ile a nagana ka moo bana bohle be bego ba tla opa matsogo morago ga papalo ye e phethegilego. Eupša, o be a tshwenyega gore o tla senya ge a ka nagana ka mokgwa woo. Bošego ka moka o ile a palelwa ke go bo pata ka go thakagala le go tšhoga.</p>	<p>Thaka banna! Ke kamaka gore Nyasha o kwa a thakgetše e bile a tšhogile! O tloga a nyaka go šoma gabotse tiragatšong ya gagwe ya mathomo, eupša tshwenyega gore a ka dira diphošo.</p>
<p>Letšatši le le latelago, Nyasha o ile a emela sebaka sa gagwe sa go namela sefaleng. Ge a lebelela lešaba la batheeletši, o be a fela pelo ya diragatša – o be a tlo tuma mo sekolong! Eupša ka go le lengwe, o be a nyaka go tšhaba. O ile a thoma go tšwa sethitho ge a nagana ka go gopola methalotheto ya gagwe.</p>	
<p>Nyasha o ile a hemela godimo ge a tsena.</p>	<p>Ke kamaka gore Nyasha leka go itshwara ge a namela sefala.</p>
<p>Ge Nyasha a thoma go namela sefala, lentšu la gagwe le be le roromela. Matsogo a gagwe a be a thothomela. O ile a bolela mothalotheo wa mathomo. A le gopola. A bolela mothalotheo wa bobedi. A thoma go iketla. A kwa a na le boitshepo. Lentšu la gagwe la kwala le ba le bogale. Matsogo a emiša go thothomela.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore ge Nyasha o bolela methalotheto ya gagwe ka katlego, letšhogo la gagwe le a fokotšega.</p>
<p>Mafelelong a papadi, Nyasha o ile a ema le babapadi ba bangwe mo gare ga sefala go dumediša. O ile a theletša go phaphatha ga matsogo le go thakgala. O be a taga. O be a ikgantšha ka boyena. O be a fela pelo ya go kgatha tema ye e latelago. O ile a thoma go nagana gore ditoro tša gagwe ka moka di tla fetoga nnete!</p>	<p>Ge re dira selo gabotse bjale ka Nyasha, re kwa re thabile e bile re ikgantšha. Ke phopholetša gore Nyasha o tla tšea tema terameng tše dintši tše dingwe, ka gore maitemogelo a mo file boitshepo.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Re ka kamaka bjang gore Nyasha o tšhogile?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o be a tatamela. • Ka lebaka la gore o be a sa kgone go robala. • Ka lebaka la gore o be a kwa eke o nyaka go tšhaba mo sefaleng. • Ka lebaka la gore o be a tšwa sethitho.
Naa o kile wa kwa o na le maikutlo a go feta le tee ka nako e tee?	<i>Ke kwele ... le ... ge ...</i>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng ge Nyasha a thakgetše e bile a tšhogile ka nako e tee?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore e be e le mathomo a tsenela papadi. • Ka lebaka la gore o be a tloga a nyaka go ba papading, eupša go a tšhoša ge o leka selo se seswa / e le mathomo o dira selo. • Ka lebaka la gore o be a thakgaletše go šoma gabotse, efela a tšhoga gore a ka palelwa.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - Go tšhoga
 - babogedi
 - go tšwelela
 - go šitwa

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka, re nale maikutlo	Phatlalatša matsogo go laetša batho ka moka
Maikutlo a lethabo	Laetša go myemyela
Maikutlo a manyami	Laetša go nyama ka go bea matsogo mo sefahlegong
Maikutlo a go swaba	Laetša go swaba ka go bea matsogo mo marameng
Maikutlo a go tšhoga.	Laetša go tšhoga ka go bea matsogo mo molomong
A re hlompheg maikutlo a batho ka moka	Laetša hlomphego ka go hlakantšha matsogo

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Nyasha o ikwa...ge...
Nyasha o be a nale maikutlo a go hlakahlakana ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le Ditumathlaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

kgw	hlw	r
l	a	th
e	m	n
i	o	u

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /kgw/ le /hlw/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /kgw/-/a/-/r/-/a/ = **kgwara**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela / **kgw/** goba /**hlw/**
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /n/-/a/-/m/-/a/ = **nama**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **kgw, hlw**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **kgwara, kgwatha, lekgwara, makgwakgwa, mankgwari, hlwaela, mohlwa, hlware, nama, nela, rema, rera, loma, mema, thotha**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA

TEKATLHALOGANYO YEO E NGWADILWEGO

- 1 Pele thuto e thoma, ngwala dihlogo tše di latelago, dipotšišo le ka tsela yeo mafoko a thomago ka gona mo letlapeng.
- 2 Bala dipotšišo mmogo le barutwana, o di hlalose ge go hlokagala.
- 3 Botša barutwana go sokologa ba bolele go ahlaahla dipotšišo le wa mphato.
- 4 Ke moka, barutwana ba swanetse go bula dipuku tša bona, ba ngwale letšatšikgwedi, sehlogo, le dikarabo tša dipotšišo.
- 5 Ge go šetše metsotso e mehlano gore thuto e fele, dira dikarabo le barutwana, gomme o ba dumelele gore ba swaye mošomo wa bona.
Mo kanegelong...
Nyasha o ikwa...ge...
Nyasha o na le maikutlo a go hlakahlakana ka gobane....

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšhepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 2

KOTARA 2

Beke

3

TABAKGOLO:

Go dira diphošo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: seswantšho sa motho tsoko a dira phošo.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dithuto tše re ithutago tšona ka go dira diphošo.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku ba phaphoši di ka lenaneo.

Mešongwana ye e Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala 35 & 36, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 37, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 38 & 39, A re baleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa ka tsela yeo o ikwago ka gona ge o fetša go dira phošo

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO FIBLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa moletlo o mogolo wa matswalo a Mandla ka pukung e kgolo ya dikanegelo: **Jabu o pšhatlagantšha mae**
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Go dira diphošo.
- 3 Thala sediko le leina la **tabakgolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Naa ke eng seo ošetšego o se tseba mabapi le tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Hlopha dikakanyo tša go swana gotee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa ke go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa phošo ke eng?
 - b Naa ke dife tsa diphošo tšeo di diregago kgafetšakgafetša?
 - c Naa batho ba ikwa bjang ge ba fetša go dira diphošo?

BEKE 3

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Supa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - phošo
 - kotsi
 - ka maikemišetšo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka ba a phoša	
Ge o phošitše hle! kgopela tshwarelo	Hlakantša matsogo go laetša go kgopela tshwarelo
Ge motho yo mongwe a go diretše phošo,ke gabotse gore a kgopele tshwarelo	Dira ditaetšo ka matsogo
Ke mekgwa e mebotse go kgopela tshwarelo ka mehla ge o fošitše	Dira ditaetšo ka matsogo

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a kgwara
 - b kgwatha

- c lekgwara
- d makgwakgwa
- e mankgwari
- f hlwaela
- g mohlwa
- h hlwekiša
- i hlware

- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšegilego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: **Jabu o pšhatlagantšha mae**
- 3 Phetla puku o ba laetše diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiše gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntshwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka nako yeo o dirilego phoso.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o ngwale temana (ya mafoko a mane) ka maitemogelo a gago

FREIMI YA GO NGWALA:

Ke dirile phošo ya...

Ke dirile phošo ka gobane...

BEKE 3

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka nako yeo ba dirilego phoso.
- 2 Balela barutwana freimi ya go ngwala.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**
- 4 Botša barutwana gore dikakanywa tšeo o nago le tšona di tšena mo freiming ya go ngwala, bjalo ka: Ke dirile phošo ka go thula sefatanaga g eke otlela. Ka mahlatse , ga senke go hlage kotsi e kgolo! Eupsa, Ke dirile phošo ye ka gobane ke be ke leka go lebelela mmepe ke dutše ke otlela. Sefatanaga se sengwe se ile sa ema, eupša ga se ke lemoge e sa le nako!
- 5 Šomiša tšhupetšo go thala seswantšho sa kakanyo ya gago, o thula sefatanaga se sengwe ka morago.
- 6 Hlalosa gore ke mantšu afe ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 7 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana go feleletsa freimi ya go ngwala: **Ke dirile phošo** ya go thula sefatanaga se sengwe. **Ke dirile phoso ye ka gobane** ke lebeletše mmepe. Mahlo a ka a be a tswile mo mmileng.
- 8 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 9 **Šomisa dithušathuto**, bjalo ka mantšu a tlwaelo le mantšu a tlotlontšu a tabakgolo go go thuša go ngwala mantšu ao a go fago bothata.
- 10 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Naa ke efe phoso yeo o idirilego? Ke ka lebaka la eng phošo yeo e diragetše?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 3 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa morutiši

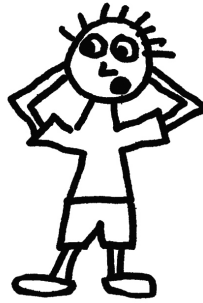
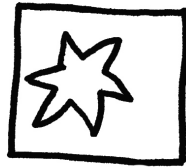
- 4 Laela barutwana gore **ba sokologe gomme ba bolele** le wa mphato ka seo ba tlogo go ngwala ka sona.
- 5 Efa barutwana metsotso e 2-3 go sokologa le go bolela.
- 6 Bitsa barutwana ba 3-4 go go botša ka diphošo tša bona.
- 7 Ba swanetse gore: Ke dirile phošo ya...
- 8 Hlalosa gore barutwana gore ka se sebaka freimi ya go ngwala go thala le go ngwala dikakanyo tsa bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go bolela ka seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go tlatša sešupo.
- 5 Hlohleletša barutwana.

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana **dipuku tša bona**.
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go feleletša difreimi tša bona tša go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme ba šomiše dithušathuto**.
- 6 Hlohleletša barutwana.

kgwele

lefasetere

Ke dirile phošo ka go thuba
lefesetere.

Ke dirile phošo ye ka gabane
ga se ka lebelela ge ke raga
kgwele.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditamatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**nkw**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /**nkw**/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana ka mantšu a modumo wa /**nkw**/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **nkwatiša, nkwele**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **nkwe, nkwele, nkweša, nkwatiša**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o le gare o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

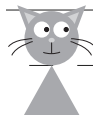
Mongwalo:

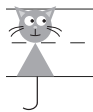
Metsotso e 15

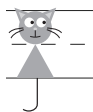
Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **nkw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

 nk^xw nk^xw nk^xw nk^xw

 nkwe nkwe

 nkwele nkwele

 nkweša nkweša

 nkwatiša nkwatiša

 Nkwe e a nkwatiša.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: KE A AKANAYA/ GO DIRA DITEKANETŠO

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Jabu o pšhatlagantšha mae</p> <p>Mmago Jabu o be a le gare a lokiša dijo tsa letena.</p> <p>'Ke sa ile go bapala kgwele ya maoto le bagwera ba ka!' Jabu a goelega a tšwa ka lebatl.</p> <p>'Ema!' mmage Jabu a goelega. 'hle kitimela lebenkeleng o reke mae a tshela le lebotlelo la maswi,' gwa realo mmagwe ge a mo fa lenaneo la go reka le tšhelete.</p> <p>Jabu o be a sa nyake go ya lebenkeleng, eupša a myemyela gomme a re, 'go lokile mma!'</p> <p>'Ke a leboga! Hle o hlokomele gore o se pšhatle mae ao,' gwa realo mmagwe.</p> <p>'O se tshwenyega Mma, ke tla hlokomela,' Jabu a realo a tšwa ka lebatl.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng mmago Jabu a mmotša gore a hlokomele? Ke akanya gore naa Jabu nkile a pšhatla mae?</p>
<p>Jabu o ile a ya lebenkeleng. Ge a fihla gona, o ile a bala lenaneo la gagwe la go reka. O ile a tšea mae le maswi. Ke moka a ya khaontareng go lefa. O ile a fa rakgwebo tšhelete.</p> <p>'Ke a leboga! O sware dilo tše gabotse gore o se pšhatle mae,' gwa realo rakgwebo.</p> <p>'O se tshwenyega, Morena Gumede, ka mehla ke a hlokomela,' Jabu a realo ge a tšwa ka lebatl.</p>	<p>Thaka banna! Bobedi mmago Jabu le rakgwebo ba botša Jabu gore a hlokomele. Ke akanya gore naa nkile a pšhatla mae?</p>
<p>Jabu o ile a sepela ka hlokomelo go leba gae. O be a sa nyake go pšhatla mae!</p> <p>Napile Jabu a kwa bagwera ba gagwe. O be a kgona go kwa ba sega. O be a kgona go kwa ba raga kgwele.</p> <p>'Ge ke fetša go bea mae le maswi, ke tla boa ka tlo bapala,' Jabu a nagana.</p> <p>Jabu o ile a tšwela pele a sepela ka hlokomelo a lebile gae. O be a sa nyake go pšhatla mae!</p> <p>Napile Jabu a kwa mogwera wa gagwe Sam a mmitša. 'Jabu, etla re bapale! Re a go nyaka!' gwa bitša Sam.</p>	<p>Ke akanya gore naa Jabu o tla ya gae pele, goba o tla ya go bapala le bagwera?</p> <p>Ke akanya gore naa go tla direga eng ka mae ge a tšea sephetho sa go bapala kgwele ya maoto?</p>
<p>Go lokile, mohlomongwe nka raga ga tee fela! Mma a ka se tsebe! Jabu a nagana ge a kitimela go bagwera ba gagwe. O ile a leka go kitima ka hlokomelo. O be a sa nyake go pšhatla mae!</p>	<p>Aowi! Jabu o kitima ka mae! Ke akanya gore naa a ka kgona go bapala kgwele ya maoto fela mae a se pšhatle?</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Eupša ge Jabu a thoma go kitimela bagwera ba gagwe, a kgopa ke leswika mo tseleng. Treyi ya mae ya wela fase mobung. Mae a go pšhatlega a be a tletše gohle. Jabu o be a tlotše ka mae a go relela! 'Aowi!' Jabu a lla, 'ke tla botša mma go reng?' 'O mmotša gore o dirile mae a go hlakanywa!' Sam a dira metlae. Sam le Jabu ba sega ba sa fetše.	Jabu o tletše ka mae. Sam o dira motlae wa go segiša. Sam le Jabu ba sega ba sa fetše. Eupša ke akanya gore mmago Jabu o tla nagana gore go a segiša bjale ka bona?
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa Jabu o swanetše go reka eng lebenkeleng?	O swanetše go reka mae le maswi.
Ke mang wa go bitša Jabu go tlo bapala?	Mogwera wa gagwe Sam o mmiditše go tlo bapala.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng Jabu a tšere sephetho sa go bapala?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore mogwera wa gagwe Sam o mmiditše go tlo bapala. • O be a nagana gore o tla kgona go bapala kgwele ya maoto a sa pšhatle mae. • O be a nagana gore o tla raga ga tee fela. • O be a nagana gore mmagwe a ka se tsoge a tsebile.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

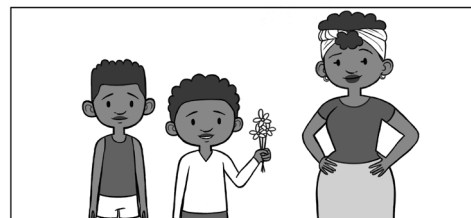
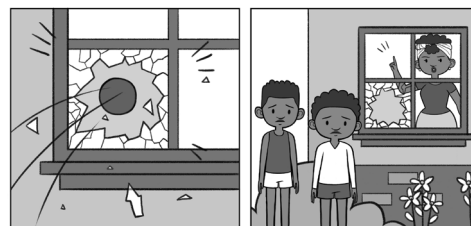
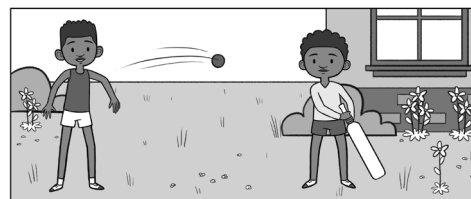
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - thubega
 - mae a go thubega
 - go se hlokomele
 - go hlokomela

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka ba a phoša	
Ge o phošitše hle! kgopela tshwarelo	Hlakantša matsogo go laetša go kgopela tshwarelo
Ge motho yo mongwe a go diretše phošo,ke gabotse gore a kgopela tshwarelo	Dira ditaetšo ka matsogo
Ke mekgwa e mebotse go kgopela tshwarelo ka mehla ge o fošitše	Dira ditaetšo ka matsogo

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaisana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**ntl**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /**ntl**/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana mantsu a modumo wa /**ntl**/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **ntlong, ntlaba**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **ntlo, ntlaba, ntliša, ntlong**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

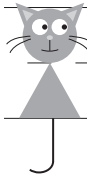

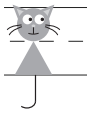
Mongwalo:

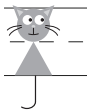
Metsotso e 15

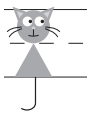
Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

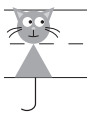
- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **ntl**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la nngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo ka gare ga dipuku tša bona.

 n'tl n'tl n'tl n'tl

 ntlo ntlo

 ntlaba ntlaba

 ntlīša ntlīša

 ntlong ntlong

 Ntlo yaka e a ntlaba.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsostso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngawala ka nako yeo o dirilego phošo.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o ngwale temana (ya mafoko a mahlano) ka maitemogelo a gago.

FREIMI YA GO NGWALA:

Ke dirile phošo ya...

Ke dirile phošo ye ka gobane...

Nako ye ke dira phošo ye, ke ikwele...

Go dira phošo ye go nthutile...

Mafelelong...

BEKE 3

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša mafoko go seo ba sengwadilego ka Mošupologo.
- 2 Balela barutwana freimi e mpsha ya go ngwala.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 4 Hlalosa tse dingwe tsa dikakanyo o nago natso go tlatsa mo freiming ya go ngwala, bjalo ka: Ke kwele ke tšhogile ebile ke nyamile g eke dira phošo ye, ka gobane ke senntše sefataga sa motho o mongwe. Go dira phošo ye go nthutile gore ke hlokomele gomme ke ntšhe mahlo ge ke otlela. Ke ithutile gore ke swanetše go boela ka thoko ge ke nyaka go lebelela mmpel! Mafelelong, ke ithutile thuto enngwe e kgolo ya bohlokwa.
- 5 Hlalosa gore ke mantšu afe o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 6 Somisa tshupetso go feleletsa freimi ya go ngwala, bjalo ka: **Ge ke dira phošo ye, ke ikwele** ke šulafetšwe e le ruri. **Go dira phošo ye go nthutile** go ba mootledi wa go hlokomela. **Mafelelong** ke nagana gore ke ithutile thuto enngwe ya bohlokwa ya gore ke hlokomele ka dinako tšhohle!
- 7 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 8 **Šomiša dithušathuto** (mantšu a tlwaelo, mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo) go thuša go ngwala mantšu ao a lego bothata, bjalo ka hlokomela, phošo, thula, bj bj.
- 9 **Phumula mohlala** wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša **barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.**

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopotša barutwana gore ka Mošupologo, re nagane ka nako yeo ba dira phošo.
- 2 Lehono re tla tlaleletša mafoko go seo ba se ngwadilego.

- 3 Botšiša barutwana: Naa maikutlo a gago ebile afe ge o dira phošo yeo? Ke eng seo o ithutilego sona?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopolla kakanyo ya morutiši!
- 6 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato ka diphošo tša bona.
- 7 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 8 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 go go botša seo ba ithutilego ka diphošo tša bona.
- 9 Ba swanetše gore: Go dira phošo ye go nthutile...
- 10 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala, go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

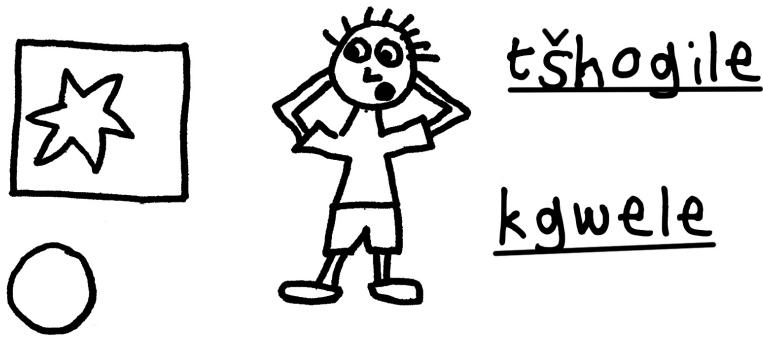
GO NGWALA

- 1 **Efa barutwana dipuku.** Laela barutwana go hwetša mošomo o ba o ngwadilwego ka Mošupologo. Ba tla **tlaleletša!**
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana **go bala seo ba se ngwadilego.**
- 4 Thuša barutwana go feleletša freimi ya bona ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu** le go šomiša **dithušathuto.**
- 6 **Hlohleletša barutwana.**

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2 go iša go ye 3, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana go sokologa ba bolele le wa mphato ka diswantšho tšeo ba di thadilego.

Lekeletša mošomo wo barutwana ba o ngwadilego boleng ba mahlo a bona ka phaphošing. Se se tla thuša gore ba be le poledišano ka tabakgolo.

lefasetere

Ke dirile phoso ka go thuba lefasetere.
Ke dirile phoso ye ka gobane ga se ka
lebelela ge ke raga
kgwele.

Ge ke dira phošo ye, ke ile ka ikwa ke
tšhogile.

Go dira phošo ye go nthutile gore ke
lebelele pele ke raga kgwele.

Mafelelong ke ithutile thuto ye botse.

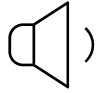
Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **nkwele**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /
nkw/-/e/-/l/-/e/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: **/nkw/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: **/e/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: **/l/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: **/e/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **nkwele**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: **/nkwe/-/le/ = nkwele**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **ntlaba**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **nkwatiša**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? **/nkw/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? **/a/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? **/t/**
- 6 Botšisa barutwana: Ke ofe modumo wa bone wa lentšu? **/i/**
- 7 Botšisa barutwana: Ke ofe modumo wa bohloano wa lentšu? **/š/**
- 8 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelo wa lentšu? **/a/**
- 9 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: **/nkw/-
/a/-/t/-/i/-/š/-/a/**
- 10 Ngwala lentšu: **nkwatiša**
- 11 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: **/nkwa/-/ti/-/ša/
= nkwatiša**
- 12 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **ntliša**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: KE A AKANYA, GO DIRA DI TEKANETŠO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Jabu o pšhatlagantšha mae</p> <p>Mmago Jabu o be a le gare a lokiša dijo tsa letena.</p> <p>'Ke sa ile go bapala kgwele ya maoto le bagwera ba ka!' Jabu a goelega a tšwa ka lebatl.</p> <p>'Ema!' mmage Jabu a goelega. 'hle kitimela lebenkeleng o reke mae a tshela le lebotlelo la maswi,' gwa realo mmagwe ge a mo fa lenaneo la go reka le tšhelete.</p> <p>Jabu o be a sa nyake go ya lebenkeleng, eupša a myemyela gomme a re, 'go lokile mma!'</p> <p>'Ke a leboga! Hle o hlokomele gore o se pšhatle mae ao,' gwa realo mmagwe.</p> <p>'O se tshwenyega Mma, ke tla hlokomela,' Jabu a realo a tšwa ka lebatl.</p>	<p>Ke kgona go hlama tekanyetšo ya gore Jabu a nyaka go ba motho yo a thušago. O nyaka go bapala kgwele ya maoto, eupša ga a ngange le mmagwe ka go ya lebenkeleng. O fo myemyela a re 'go lokile.'</p>
<p>Jabu o ile a ya lebenkeleng. Ge a fihla gona, o ile a bala lenaneo la gagwe la go reka. O ile a tšea mae le maswi. Ke moka a ya khaontareng go lefa. O ile a fa rakgwebo tšhelete.</p> <p>'Ke a leboga! O sware dilo tše gabotse gore o se pšhatle mae,' gwa realo rakgwebo.</p> <p>'O se tshwenyega, Morena Gumede, ka mehla ke a hlokomela,' Jabu a realo ge a tšwa ka lebatl.</p>	<p>Ke kgona go hlama tekanyetšo ya Jabu o swanetše a be a thuba dilo kgafetšakgafetša. Ke kgona go hlama tekanyetšo ye ka gore mongwe le mongwe o mmošša gore a hlokomele. Se se mpošša gore o setše a kile a thuba dilo peleng.</p>
<p>Jabu o ile a sepela ka hlokomelo go leba gae. O be a sa nyake go pšhatla mae!</p> <p>Napile Jabu a kwa bagwera ba gagwe. O be a kgona go kwa ba sega. O be a kgona go kwa ba raga kgwele.</p> <p>'Ge ke fetša go bea mae le maswi, ke tla boa ka tlo bapala,' Jabu a nagana.</p> <p>Jabu o ile a tšwela pele a sepela ka hlokomelo a lebile gae. O be a sa nyake go pšhatla mae!</p> <p>Napile Jabu a kwa mogwera wa gagwe Sam a mmitša. 'Jabu, etla re bapale! Re a go nyaka!' gwa bitša Sam.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Go lokile, mohlomongwe nka raga ga tee fela! Mma a ka se tsebe! Jabu a nagana ge a kitimela go bagwera ba gagwe. O ile a leka go kitima ka hlokomelo. O be a sa nyake go pšhatla mae!</p>	<p>Ke kgona go hlama tekanyetšo ya ga a hlokomele. Mongwe le mwngwe o mmoditše gore a hlokomele. Bjale re mmona a kitima ka mae. Ge a be a hlokomela, o be a tla ya gae pele sie direkarekane kua gae gomme a ye bakgotsing go ya go bapala kwele ya maoto.</p>
<p>Eupša ge Jabu a thoma go kitimela bagwera ba gagwe, a kgopa ke leswika mo tseleng. Treyi ya mae ya wela fase mobung. Mae a go pšhatlega a be a tletše gohle. Jabu o be a tlotše ka mae a go relela!</p> <p>‘Aowi!’ Jabu a lla, ‘ke tla botša mma go reng?’</p> <p>‘O mmotša gore o dirile mae a go hlakanywa!’ Sam a dira metlae.</p> <p>Sam le Jabu ba sega ba sa fetše.</p>	<p>Aowi! Jabu o pšhatla mae. Ke kgona go hlama tekanyetšo ya gore ga se mathomo se se diragala ka gore mongwe le mongwe o mmotša gore a hlokomele.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
<p>O nagaan gore mmago Jabu o tla ikwa bjang ge a fihla gae?</p>	<p>Ke nagana gore o tla ikwa... ka lebaka la gore...</p>
<p>O nagana gore Jabu o kwa bjang ge a wiša mae? Ka lebaka la eng?</p>	<p>Ke nagana gore o kwa... ka lebaka la gore...</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Naa o nagana gore Jabu ke motho wa go hlokomela? Hlaloša karabo ya gago.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Aowa, ke nagana gore ga se motho wa go hlokomela. Ke nagana bjalo ka gore bobedi mmagwe le rakgwebo ba mmoditše gore a hlokomele. Ge eba ba be ba nagana gore o a hlokomela, ba be ba sa hloke go mo gopotša. • Aowa, ke nagana gore ga se motho wa go hlokomela ka gore o tšea sephetho sa go bapala kgwele ya maoto mola a sa swere mae. • Ga ke nagana gore ke motho wa go hlokomela ka gore o kitimela mogwera wa gagwe a swere mae. • Ge Jabu e ka be e le motho wa go hlokomela, a kabe a išitše mae gae pele. Ga ke nagana gore o a hlokomela ka gore ga a ye gae pele – o ya go bapala kgwele ya maoto.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - Go wa
 - palega
 - thula
 - thubega

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka ba a phoša	
Ge o phošitše hle! kgopela tshwarelo	Hlakantša matsogo go laetša go kgopela tshwarelo
Ge motho yo mongwe a go diretše phošo,ke gabotse gore a kgopele tshwarelo	Dira ditaetšo ka matsogo
Ke mekgwa e mebotse go kgopela tshwarelo ka mehla ge o fošitše	Dira ditaetšo ka matsogo

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kangelong...
Phošo ya Jabu ke ...
Ke nagana gore mmago Jabu o tla ikwa...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le Ditumathlaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

nkw	ntl	e
l	š	a
t	i	o
b	n	g

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**nkw**/ le /**ntl**/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**nkw**/-/**e**/ = **nkwe**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /**nkw**/ goba /**ntl**/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /**b**/-/**e**/-/**l**/-/**a**/ = **bela**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **nkw, ntl**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **nkwe, nkwele, nkweša, nkwatiša, ntlo, ntlaba, ntliša, ntlong, bela, naba, gola, taga, šala, lešole**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA

SENGWALWA	MORUTISI O RE	BARUTWANA BA A DIRA
<p>Mmago Jabu o be a le gare a lokiša dijo tsa letena.</p> <p>'Ke sa ile go bapala kgwele ya maoto le bagwera ba ka!' Jabu a goelela a tšwa ka lebatl.</p> <p>'Ema!' mmage Jabu a goelela. 'hle kitimela lebenkeleng o reke mae a tshela le lebotlelo la maswi,' gwa realo mmagwe ge a mo fa lenaneo la go reka le tšhelete.</p> <p>Jabu o be a sa nyake go ya lebenkeleng, eupša a myemyela gomme a re, 'go lokile mma!'</p> <p>'Ke a leboga! Hle o hlokomele gore o se pšhatle mae ao,' gwa realo mmagwe.</p> <p>'O se tshwenyega Mma, ke tla hlokomela,' Jabu a realo a tšwa ka lebatl.</p>	<p>Arogantšha phaphoši ka diripa tše pedi. Beakanaya dihlopha ka tsela ye:</p> <p>Sehlopha sa 1: <i>Jabu</i></p> <p>Sehlopha sa 2: <i>Mmago Jabu</i></p>	<p>Sehlopha sa 1 se re: <i>Ke ya go raloka kgwele le le bgwera ba ka!</i></p> <p>Sehlopha sa 2 se re: <i>E ma pele! Eya lebekeleng gomme o ntlele mae a tshela le maswi ka kgopelo hle!</i></p> <p>Sehlopha sa 1 se re: <i>Eya mma.</i></p> <p>Sehlopha sa 2 se re: <i>Ke a leboga! O hlokomele he ngwanaka o se ke wa thuba mae.</i></p> <p>Sehlopha sa 1: <i>O se ke wa tshwenyega mma, Ke dula ke hlokometše ka dinako tšhohle!</i></p>
<p>Jabu o ile a ya lebenkeleng. Ge a fihla gona, o ile a bala lenaneo la gagwe la go reka. O ile a tšea mae le maswi. Ke moka a ya khaontareng go lefa. O ile a fa rakgwebo tšhelete.</p> <p>'Ke a leboga! O sware dilo tše gabotse gore o se pšhatle mae,' gwa realo rakgwebo.</p> <p>'O se tshwenyega, Morena Gumede, ka mehla ke a hlokomela,' Jabu a realo ge a tšwa ka lebatl.</p>	<p>Hlalosa gore ka se sebaka, Sehlopha sa 2 se tla bapala karolo ya rakgwebo!</p>	<p>Sehlopha sa 2 se re: <i>Swara tše ka hlokomelo, o seke wa dithuba mae.</i></p> <p>Sehlopha sa 1: <i>O seke wa tshwenyega le ga tee Morena Gumede, Ke dula ke hlokometše ka nako tšhohle!</i></p>
<p>Jabu o ile a sepela ka hlokomelo go leba gae. O be a sa nyake go pšhatla mae!</p> <p>Napile Jabu a kwa bagwera ba gagwe. O be a kgona go kwa ba sega. O be a kgona go kwa ba raga kgwele.</p> <p>'Ge ke fetša go bea mae le maswi, ke tla boa ka tlo bapala,' Jabu a nagana.</p> <p>Jabu o ile a tšwela pele a sepela ka hlokomelo a lebile gae. O be a sa nyake go pšhatla mae!</p> <p>Napile Jabu a kwa mogwera wa gagwe Sam a mmitša. 'Jabu, etla re bapale! Re a go nyaka!' gwa bitša Sam.</p>	<p>A re sepeleng re lebeng gae ka hlokomele bjalo ka Jabu!</p> <p>E re morutwana o mongwe a raloke karolo ya Sam.</p>	<p>O mongwe le o ongwe o dira nke swere mae gomme o sepela ka hlokomelo e kgolo.</p> <p>Sam o re: <i>Jabu e tla re raloke! Rea a go hloka!</i></p>

SENGWALWA	MORUTISI O RE	BARUTWANA BA A DIRA
Go lokile, mohlomongwe nka raga ga tee fela! Mma a ka se tsebe! Jabu a nagana ge a kitimela go bagwera ba gagwe. O ile a leka go kitima ka hlokomelo. O be a sa nyake go pšhatla mae!	A re itireng o kare ke rena Jabu. Naa re nagana eng?	<i>Ka moka ga rena re tla re: Mo gongwe genka raga ga tee fela! Bomma ba ka se tsebe!</i>
Eupša ge Jabu a thoma go kitimela bagwera ba gagwe, a kgopa ke leswika mo tseleng. Treyi ya mae ya wela fase mobung. Mae a go pšhatlega a be a tletše gohle. Jabu o be a tlotše ka mae a go relela! 'Aowi!' Jabu a lla, 'ke tla botša mma go reng?' 'O mmotša gore o dirile mae a go hlakanywa!' Sam a dira metlae. Sam le Jabu ba sega ba sa fetše.	Mae kamoka a wela fase. Ke wena Jabu! Naa o tla dira eng?	Goeletša: <i>Thaka banna! Naa ke tla botša eng bomma?</i>

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 3**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe Tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 2

KOTARA 2

Beke

4

TABAKGOLO:

Go dira diphošo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: diswantšho tša batho ba go fapafapana ba dira diphošo.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: Ke ka lebaka la eng batho ba dira diphošo.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku ba phaphoši di ka lenaneo.

Mešongwana ye e Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 40 & 41, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 42 & 43, A re baleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 44, A re ngwaleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa phošo ya Jabu

Mošupologo

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

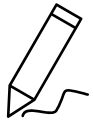
- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa Lindelani mo Puku e Kgolo ya dikanegelo:
Molekwana wa boleta wa Lindelani wa Dipalo
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Go dira diphošo
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Naa o ithutile eng ka tabakgolo ye go fihla ka se sebaka?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa ke go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Ke ka lebaka la eng batho ba dira diphošo?
 - b O nagana gore diphošo ga se di loke ka nako tšohle?
 - c Na diphošo di re thuša ka eng goba di re aga bjang?
 - d Naa diphošo di a re kweša bohloko goba ga dia re lokela?

BEKE 4

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - Go itlwaetša
 - thalathala
 - ithuta

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka ba a phoša	
Ge o phošetše hle! kgopela tshwarelo	Hlakantša matsogo go laetša go kgopela tshwarelo
Ge motho yo mongwe a go diretše phošo,ke gabotse gore a kgopele tshwarelo	Dira ditaetšo ka matsogo
Ke mekgwa e mebotse go kgopela tshwarelo ka mehla ge o fošetše	Dira ditaetšo ka matsogo

Mongwalo

Metsotso e 15

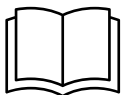
- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a nkwe
 - b nkwele
 - c nkweša
 - d nkwatiša
 - e ntlo
 - f ntlaba
 - g ntliša
 - h ntlong
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšegilego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: **Molekwana wa bolela wa Lindelani wa Dipalo**
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Dira o kare o Lindelani a ngwala pukutšatši ka morago ga maitemogelo a bilego nawo.

MOŠOMO: Ngwala ka gare ga o laodiše ka maikutlo a gago.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dumela Pukutšatši,
Ke...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla itira o kare ke Lindelani a ngwala pukutšatši ya gagwe. Ba tla ngwala ka seo se diragetšego.
- 2 Hlalosa gore pukutšatši ke fao re ngwalago ka dilo tseo re bilego maitemogelo ka sona goba re ithutilego ka sona. Re ka ngwala maikutlo a rena le diphiri tsa rena. Se ke ka lebaka la gore pukutšatši e swanetše go balwa fela ke motho yo a e ngwadilego! Ke lefelo la kgethegilego la go nagana le go lebelela morago ka leihlo la ntsho mo go ngwaleng
- 3 Balela barutwana freimi ya go ngwala e mpsha.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 5 Botša barutwana kakanyo ya gago ya go tlatša freimi ya go ngwala, bjalo ka: Ge nkabe ke le Lindelani, nka thoma ka go ngwala tšohle ke di dirilego. Se se bohlokwa ka gobane e thusa gore o lebelediše phošo yeo o idirilego.
- 6 Hlalosa gore ke mantšu afe o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 7 Hlalosa gore re tla ngwala pukutšatši tšeo o ka rego ke Lindelani. Re tla leka go nagana seo a ka se bolelago.
- 8 Use **modelling** to complete the writing frame:
Dumela Pukutšatši,
Ke dirile phošo beke ye kua sekolong. Ke be ke nagana gore ke kgona Dipalo. Ga se ke bale ka šitwa ke molekwana.
- 9 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 10 **Šomiša dithušathuto** bjalo ka mantšu a tlwaelo le mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo.
- 11 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Naa o nagana gore Lindelani o tla re go diragetsego? O tla hlalosa bjang phošo ya gagwe?

- 2 Laela barutwana go nagana pele ba ngwala.
- 3 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 4 Laela barutwana go sokologa le go bolela le wa mphato ka seo Lindelani a ka se bolelago ka phošo ya gagwe.
- 5 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 6 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 gore ba go botše gore ke mang goba ke eng seo ba tlogo go ngwala ka sona.
- 7 Ba swanetše gore: Ke nagana gore Lindelani o tla re: Ke...
- 8 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go feleletša freimi ya bona ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu le go šomiša dithušathuto.
- 6 Hlohleletša barutwana.

moleko

Dumela pukutšatši

Ke dirile phoso gomme ga se

ke balele moleko wa ka.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mosongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditamatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /nts/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /nts/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana ka mantšu a modumo wa /nts/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **ntsebile, ntseba**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **ntseba, ntsebiša, ntsebile**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o le gare o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

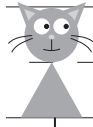
Mongwalo:

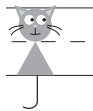
Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

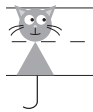
- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **nts**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

 n'ts n'ts n'ts n'ts

 ntseba ntseba

 ntsebiša ntsebiša

 ntsebile ntsebile

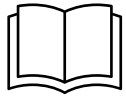
 Ba ntsebile maloba.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: DIRA DI KGOKAGANO

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p><u>Molekwana wa boleta wa Lindelani wa Dipalo</u></p> <p>Ka mehla Lindelani o be a šoma gabotse ka Dipalo. O be a kgona go bala go ya go ile. O be a kgona go hlakantšha dipalo ka hlogo. O be a nagana gore Dipalo di boleta.</p> <p>Ge Mohumagadi Ndlovu a ruta mphato go ntšha, Lindelani o be a nagana gore go boleta.</p>	
<p>Mohumagadi Ndlovu o ile a ngwala dipotšišo mo letlapeng. O ile a laela barutwana ka moka go di kopolla. Ge barutwana ba bangwe ka moka ba kopolla dipotšišo ka dipukung tša bona, Lindelani yena o be a thalathala.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke go itlwaetša!' a nagana.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng a sa kopolle dipotšišo tša Dipalo? Mmallo! Ke ka lebaka la gore o nagana gore o kgona Dipalo gomme ga a hloke go dira bjalo.</p>
<p>Ge Mohumagadi Ndlovu a šoma dipotšišo tše le barutwana, Lindelani yena o ile a lebelela ka ntle ka lehlabaphefo. O ile a nagana ka dilo ka moka tše a bego a nyaka go di dira ka kua ntle.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke go itlwaetša!' a nagana.</p>	<p>Go ntšha, ke selo se seswa, eupša Lindelani ga a hlokomele le ga tee! Ke akanya gore naa go tla direga eng?</p>
<p>'Lebelelang diphošo tša lena gomme le bone gore le phošitše mo kae!' Mohumagadi Ndlovu a botša mphato. Ge bomphato wa Lindelani ba lebelela diphošo tša bona, yena o ile a ya ntlwaneng.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga nke ke dira diphošo!' a nagana.</p>	<p>Ke akanya gore naa Lindelani o tla kgona bjang go ntšha ge a sa itlwaetše gomme a ithuta ka diphošo tša gagwe?</p>
<p>Mohumagadi Ndlovu o ile a phatlalatša letlakalatšhomo. 'Šomang dipotšišo tše tša mošomo wa gae! Re ithuta ka go itlwaetša ka mehla!' Mohumagadi Ndlovu a botša mphato. Lindelani o ile a katela letlakalatšhomo ka mokatlaneng wa gagwe.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke mošomo wa gae!' a nagana.</p>	
<p>Bošego bjoo, ge bomphato wa Lindelani ba ithuta go ntšha ka boima, Lindelani yena o ile a bogela thelebišene.</p> <p>'Naa o na le mošomo wa gae?' tatago Lindelani a botšiša.</p>	<p>Aowi! Ke akanya gore naa Lindelani o tlo ithuta go ntšha bjang gabotse ge a sa dire mošomo wa phapoši le wa gae?</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Letšatši le latelago kua sekolong, Mohumagadi Ndlovu o ile a kgobokanya mošomo wa gae. 'Lindelani, mošomo wa gago o kae?' a botšiša.</p> <p>'Ke o lebetše gae,' Lindelani a aketša. 'Eupša o se swenyege – ke kgona Dipalo!' gwa realo Lindelani.</p> <p>'Lindelani, mongwe le mongwe o hloka go itlwaetša Dipalo! Mang le mang a ka kgona Dipalo ge a šoma ka maatla,' gwa realo Mohumagadi Ndlovu.</p> <p>Eupša Lindelani o be a sa theeletše. 'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke go šoma ka maatla!' a nagana.</p> <p>Ka morago ga matšatši a mmalwa, Mohumagadi Ndlovu o ile a bega gore go tla ba le molekwana ka phaphošing letšatši le le latelago. Lindelani o be a sa tšhoga.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ke kgona go phasa molekwana o mongwe le o mongwe!' a nagana.</p>	<p>Bomphato ba Lindelani ka moka ba be ba šoma kudu e bile ba itlwaetša. Ke akanya gore Lindelani o tla kgona go šoma gabotse ka molekwana a se a itlwaetša?</p>
<p>Bošego bjoo, ge bomphato wa Lindelani ba ithuta ntšho, Lindelani yena o ile a bogela thelebišene.</p> <p>'Naa ga o na molekwana gosasa?' tatago Lindelani a botšiša.</p> <p>'O swanetše go ithuta!'</p> <p>'Ke šetše ke ithutile,' a aketša.</p> <p>'E bile, ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke go ithuta!' a realo.</p>	<p>Lindelani o nagana gore Dipalo ka moka di boleta gomme ga a hloke go itlwaetša. Eupša ke akanya gore a ka tloga a kgona go phasa molekwana ka ntle ga go itlwaetša goba go ithuta?</p>
<p>Ge Mohumagadi Ndlovu a phatlalatša molekwana, bomphato wa Lindelani ba phakišitše go fetša dipotšišo. Eupša Lindelani o ngwadile ka go nanya. O ile a thoma go tšwa sethitho.</p> <p>'Molekwana wo o bothata! Molekwana wo ga se o loke!' a nagana.</p> <p>Ge Mohumagadi Ndlovu a bega, 'nako e fedile!' Lindelani yena o be a feditše seripagare sa dipotšišo fela.</p>	<p>Ke akanya gore Lindelani o nagana eng ge sengwalwa se le bothata. Ke akanya gore naa o lemoga gore a ka be a šomile ka maatla?</p>
<p>Ge Mohumagadi Ndlovu a neela molekwana go barutwana letšatši le le latelago, Lindelani o be a paletšwe.</p>	<p>Go bonala eke Lindelani o ithutile thuto e bohlokwa ka go šoma ka maatla. Ke akanya gore e kaba e le selo se sebotse go palelwa ke molekwana?</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Morago ga sekolo, mola bomphato ba Lindelani ba tšwele ka phaphošing, o ile a humana Mohumagadi Ndlovu. 'Ke dirile phošo, Mohumagadi,' a amogela. Ke be ke nagana gore ke kgona Dipalo. Ke be ke nagana gore Dipalo di boleta. Ke be ke sa itlwaetše le gona go ithuta,' a rothiša dikeledi.</p> <p>Mohumagadi Ndlovu o ile a lebelela Lindelani ka tiišetšo. 'Re ka kgona fela go ba ditsebi ka go itlwaetša,' a realo. 'O be o ntše o na le bokgoni bja Dipalo ka gore o be o dira mošomo wa gae e bile o ithuta.'</p> <p>'Ke tshepiša gore ke tla šoma ka maatla ka Dipalo,' gwa realo Lindelani.</p> <p>Morago ga letšatši leo, Lindelani o ile a fetola monagano wa gagwe, 'ke kgona Dipalo gomme Dipalo di boleta ge ke ithuta!'</p>	
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
<p>Naa Lindelani o ile a dira eng ge bomphato ba gage ba kopolla dipotšišo tša Dipalo?</p>	<p>Lindelani o ile a thalathala.</p>
<p>Naa Lindelani o ile a dira eng ge bomphato ba gagwe ba ithuta go ntšha?</p>	<p>Lindelani o ile a bogela thelebišene.</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng ge Lindelani a paletšwe ke molekwana wa thutodipalo?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o be a sa ithute. • Ka lebaka la gore o be a nagana gore Dipalo di boleta. • Ka lebaka la gore o be a se a itlwaetša dipotšišo ka phaphošing goba go dira mošomo wa gae. • Ka lebaka la gore o be a nagana gore o kgona Dipalo gomme o be a sa hloke go ithuta. • Ka lebaka la gore nako e be e sa lekana gore a fetše molekwana. • Ga se a itlwaetša dipotšišo tša gagwe, ka fao o be a sa kgone go šoma ka pela gore a phase molekwana.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

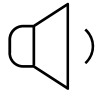
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya Tabakgolo.
 - O molato
 - setsebi
 - bothata
 - boleta

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka ba a phoša	
Ge o phošitše hle! kgopela tshwarelo	Hlakantša matsogo go laetša go kgopela tshwarelo
Ge motho yo mongwe a go diretše phošo,ke gabotse gore a kgopele tshwarelo	Dira ditaetšo ka matsogo
Ke mekgwa e mebotse go kgopela tshwarelo ka mehla ge o fošitše	Dira ditaetšo ka matsogo

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /ntš/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /ntš/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana mantsu a modumo wa /ntš/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **ntšola, ntšeela**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **ntšea, ntšeela, ntšola**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

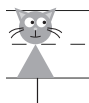
Mongwalo:

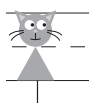
Metsotso e 15

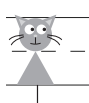
Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: /ntš/
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo ka gare ga dipuku tša bona.

 ntš ntš ntš ntš

 ntšea ntšea

 ntšeela ntšeela

 ntšola ntšola

 Buti o ntšeela mae.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Dira okare ke wena Lindelani a ngwala ka gare ga pukutšatši ka morago ga maitemogelo a.

MOŠOMO: Ngwala ka gare ga pukutšatši yeo e tšweletsago maikutlo a gago.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dumela pukutšatši,

Ke...

Ke ikwele...

Ke ithutile...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša mafoko ka gare ga mo pukutsatsi go tloga ka Mošupologo.
- 2 Hlalolsa gore barutwana ba tla nagana ka tsela yeo bout how they think Lindelani a ka ikwa ka gona goba a go ithuta ka maitemogelo a gagwe.
- 3 Balela barutwana freimi ye mpsha.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 5 Hlalosa tše dingwe tša dikakanyo tša go tlatša Freimi ya go ngwala, bjalo ka: Ke nagana gore Lindelani o tla ipona molato goba a ikwa a swabile go nagana gore o tseba Dipalo gomme a se bale. Ke nagana gore o ithutile gore itlwaetša le go dira selo kgafetšakgafetša ke seo se dirago gore re kgone dilo!
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho bjalo ka: Wena o dutše morago ga khekhe e kgolo ya tšhokolete.
- 7 Hlalosa gore ke mantšu afe o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 8 Šomiša tšhupetšo go feleletša freimi ya go ngwala, bjalo ka: **Ke kwele** ke ipona molato g eke šitwa mo molekwaneng ka gobane ke phošo ye ke idrilego ka se bale le go itokišetša. **Ke ithutile** gore le ge e legore selo se bonala se le boleta, go bohlokwa go itlwaetša gore o be setsebi.
- 9 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 10 **Šomiša dithušathuto** (mantšu a tlwaelo, mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo) go thuša go ngwala mantšu a bothata, bjalo ka go ba le molato, kotsi, kgopela tshwarelo, bj bj
- 11 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša **barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.**

DITAELO TŠA GO BOLELA

- 1 Gopotša barutwana gore Mošupologo, re thomile go ngwala pukutšatši go ya ka ponego ya Lindelani
- 2 Lehono re tla tlaleletša mafoko mo mošomong wo re o ngwadilego.
- 3 Botšiša barutwana: Naa o nagana gore Lindelani o be a ikwa bjang ka morago ga gore a šitwe ke molekwana? Naa o nagana gore o ithutile eng? Naa a ka reng?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala**.
- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 6 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato naa ba nagana gore o tla ngwala eng ka gare ga pukutšatši ya bona.
- 7 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 8 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 gore ga go botse ka seo Lindelani a ithutilego sona
- 9 Ba swanetše gore: Ke nagana gore Lindelani o ithutile eng ...
- 10 Hlalosa barutwana gore ka se sebaka ba tla šomiša Freimi ya go ngwala, go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

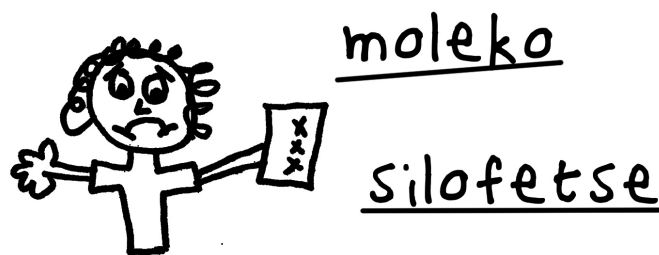
GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku. Laela barutwana go hwetša mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo. Ba tla tlaleletša go se!
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go feleletša difreimi tša bona tša go ngwala.
- 5 Thuša barutwana go **bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme ba šomiše dithušathuto**.
- 6 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana go sokologa le go bolela le wa mphato ka diswantšho tše ba di thadilego.

Kgoboketša mošomo ya barutwana ya beke ka moka go dira puku. E beye mo sekhutlwaneng sa go bala gore barutwana ba e bale ka nako ya go bala ka go ikemela.

Dumela pukutšatši

Ke dirile phoso gomme ga se ke
balele moleko wa ka.

Ke ile ka ikwa ke šilofetše.

Ke ithutile gore ke swanetse go
balela moleko yaka ka moka.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **ntseba**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /
nts/-/e/-/b/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**nts/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**e/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**b/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **ntseba**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**ntse/-/ba/** = **ntseba**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **ntšola**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **ntsebiša**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**nts/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /**e/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /**b/**
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bone wa lentšu? /**i/**
- 7 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bohano wa lentšu? /**š/**
- 8 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelo wa lentšu? /**a/**
- 9 Kgotšela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**nts/-/e/-/b/-/i/-/š/-/a/**
- 10 Ngwala lentšu: **ntsebiša**
- 11 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /**ntse/-/bi/-/ša/**
= **ntsebiša**
- 12 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **ntšeela**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: GO DIRA DIKGOKAGANO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Molekwana wa boleta wa Lindelani wa Dipalo</u></p> <p>Ka mehla Lindelani o be a šoma gabotse ka Dipalo. O be a kgona go bala go ya go ile. O be a kgona go hlakantšha dipalo ka hlogo. O be a nagana gore Dipalo di boleta.</p> <p>Ge Mohumagadi Ndlovu a ruta mphato go ntšha, Lindelani o be a nagana gore go boleta.</p>	<p>Ke kgona go hlama kgokaganyo. Se se nkgopotša mogolle. O be a kitima ka lebelo kudu. O be a nagana gore go kitima go boleta.</p>
<p>Mohumagadi Ndlovu o ile a ngwala dipotšišo mo letlapeng. O ile a laela barutwana ka moka go di kopolla. Ge barutwana ba bangwe ka moka ba kopolla dipotšišo ka dipukung tša bona, Lindelani yena o be a thalathala.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke go itlwaetša!' a nagana.</p>	<p>Go swana fela le mola mogolle a kopana le sehlopha sa boramabelo, o be a nagana gore ga a hloke go itšhidulla go swana leba bangwe, ka lebaka la gore o be a na le lebelo kudu.</p>
<p>Ge Mohumagadi Ndlovu a šoma dipotšišo tše le barutwana, Lindelani yena o ile a lebelela ka ntle ka lehlabaphefo. O ile a nagana ka dilo ka moka tše a bego a nyaka go di dira ka kua ntle.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke go itlwaetša!' a nagana.</p>	<p>Se se nkgopotša ka mokgwa wo mogolle a bego a fela a tshela matšatši a go itšhidulla. Ge barutwana ba bangwe ba kitima, yena o be a tšea nako le bagwera ba gagwe.</p>
<p>'Lebelelang diphošo tša lena gomme le bone gore le phošetše mo kae!' Mohumagadi Ndlovu a botša mphato. Ge bomphato wa Lindelani ba lebelela diphošo tša bona, yena o ile a ya ntlwaneng.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga nke ke dira diphošo!' a nagana.</p>	<p>Tshwaro ya Lindelani o nkgopotša mogolle. Lindelani o nagana gore o kgona Dipalo ka bjalo o tla phela a kgona, go swana le mogolle o be a nagana gore o tla phela a na le lebelo.</p>
<p>Mohumagadi Ndlovu o ile a phatlalatša letlakalatšhomo. 'Šomang dipotšišo tše tša mošomo wa gae! Re ithuta ka go itlwaetša ka mehla!' Mohumagadi Ndlovu a botša mphato. Lindelani o ile a katela letlakalatšhomo ka mokatlaneng wa gagwe.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke mošomo wa gae!' a nagana.</p>	<p>Ge ke nagana ka mogolle le Lindelani ke kgona go hlama kgokaganyo. O kare ka nako e batho ba nagana gore ba kgona sengwe, ba tlogela go šoma ka maatla.</p>
<p>Bošego bjoo, ge bomphato wa Lindelani ba ithuta go ntšha ka boima, Lindelani yena o ile a bogela thelebišene.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>'Naa o na le mošomo wa gae?' tatago Lindelani a botšiša.</p> <p>'Aowa,' a aketša.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke go dira mošomo wa gae!' a nagana.</p>	
<p>Letšatši le latelago kua sekolong, Mohumagadi Ndlovu o ile a kgobokanya mošomo wa gae. 'Lindelani, mošomo wa gago o kae?' a botšiša.</p> <p>'Ke o lebetše gae,' Lindelani a aketša. 'Eupša o se swenyege – ke kgona Dipalo!' gwa realo Lindelani.</p> <p>'Lindelani, mongwe le mongwe o hloka go itlwaetša Dipalo! Mang le mang a ka kgona Dipalo ge a šoma ka maatla,' gwa realo Mohumagadi Ndlovu.</p> <p>Eupša Lindelani o be a sa theeletše. 'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke go šoma ka maatla!' a nagana.</p> <p>Ka morago ga matšatši a mmalwa, Mohumagadi Ndlovu o ile a bega gore go tla ba le molekwana ka phaphošing letšatši le le latelago. Lindelani o be a sa tšhoga.</p> <p>'Ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ke kgona go phasa molekwana o mongwe le o mongwe!' a nagana.</p>	<p>Ke kgona go hlama kgokaganyo go se. Lindelani ga a theeletše morutiši wa gagwe. Ga a kgolwe gore o swanetše go ithuta. Se se nkgopotša mola mohlahli wa mogolle a mmošša gore a itšhidulle pele ga mokato o mogolo, eupša yena a fo mo hlokomologa.</p>
<p>Bošego bjoo, ge bomphato wa Lindelani ba ithuta ntšho, Lindelani yena o ile a bogela thelebišene.</p> <p>'Naa ga o na molekwana gosasa?' tatago Lindelani a botšiša.</p> <p>'O swanetše go ithuta!'</p> <p>'Ke šetše ke ithutile,' a aketša.</p> <p>'E bile, ke kgona Dipalo. Dipalo di boleta. Ga ke hloke go ithuta!' a realo.</p>	<p>Ge ke gopola mogolle le Lindelani ke kgona go hlama kgokaganyo. Go bonala eke ka nako ge batho ba nagana gore selo se sengwe se boleta, ba thoma go ba le swele.</p>
<p>Ge Mohumagadi Ndlovu a phatlalatša molekwana, bomphato wa Lindelani ba phakišitše go fetša dipotšišo. Eupša Lindelani o ngwadile ka go nanya. O ile a thoma go tšwa sethitho.</p> <p>'Molekwana wo o bothata! Molekwana wo ga se o loke!' a nagana.</p> <p>Ge Mohumagadi Ndlovu a bega, 'nako e fedile!' Lindelani yena o be a feditše seripagare sa dipotšišo fela.</p>	<p>Se se nkgopotša mogolle. O be a se a itšhidulla gomme ge e le nako ya mokato o mogolo, o ile a lahlegelwa. Go kitima go be go le boima go yena ka lebaka la gore o be a se a tia go swana le boramabelo ba bangwe.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Ge Mohumagadi Ndlovu a neela molekwana go barutwana letšatši le le latelago, Lindelani o be a paletšwe.</p> <p>Morago ga sekolo, mola bomphato ba Lindelani ba tšwele ka phaphošing, o ile a humana Mohumagadi Ndlovu. 'Ke dirile phošo, Mohumagadi,' a amogela. Ke be ke nagana gore ke kgona Dipalo. Ke be ke nagana gore Dipalo di boleta. Ke be ke sa itlwaetše le gona go ithuta,' a rothiša dikeledi.</p> <p>Mohumagadi Ndlovu o ile a lebelela Lindelani ka tiišetšo. 'Re ka kgona fela go ba ditsebi ka go itlwaetša,' a realo. 'O be o ntše o na le bokgoni bja Dipalo ka gore o be o dira mošomo wa gae e bile o ithuta.'</p> <p>'Ke tshepiša gore ke tla šoma ka maatla ka Dipalo,' gwa realo Lindelani.</p> <p>Morago ga letšatši leo, Lindelani o ile a fetola monagano wa gagwe, 'ke kgona Dipalo gomme Dipalo di boleta ge ke ithuta!'</p>	<p>Ke kgona go hlama kgokaganyo gare ga mogolle le Lindelani. Ge mogolle a lahlegelwa mokatong, o ithutile gore o swanetše go itšhidulla a šome ka maatla go ba ramabelo wa bokgoni – bjalo ka Lindelani a ithutile gore o swantše go itlwaetša le go šoma ka maatla gore a kgone Dipalo.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Lindelani o dirile phošo efe?	<ul style="list-style-type: none"> • Ga se a itlwaetša Dipalo goba go ithutela molekwana. Yeo e be e le phošo! • O paletšwe ke molekwana. Yeo e be e le phošo e kgolo!
Naa Lindelani o ithutile eng?	O ithutile gore o kgona Dipalo gomme Dipalo di boleta ge a itlwaetša e bile a ithuta.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Lindelani a se a nagana gore o swanetše go itlwaetša Dipalo?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore o be a nagana gore o kgona Dipalo. • Ka lebaka la gore o be a nagana gore Dipalo di boleta. • Ka lebaka la gore o be a nagana gore a ka se dire diphošo. • Ka lebaka la gore o be a nagana gore ge o gona selo, ga o hloke go itlwaetša. • Ka lebaka la gore o be a sa lemoge gore o swanetše go itlwaetša le go šoma kudu gore o kgone selo. • O dirile phošo ka go nagana gore ga o hloke go šoma kudu gore o kgone selo.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - nkane
 - go se be le taba le
 - kgopela tshwarelo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Batho ka moka ba a phoša	
Ge o phošitše hle! kgopela tshwarelo	Hlakantša matsogo go laetša go kgopela tshwarelo
Ge motho yo mongwe a go diretše phošo,ke gabotse gore a kgopele tshwarelo	Dira ditaetšo ka matsogo
Ke mekgwa e mebotse go kgopela tshwarelo ka mehla ge o fošitše	Dira ditaetšo ka matsogo

BEKE 4

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelo ye...
Lindelani o dira phošo ka gobane...
Nka ithuta ka phoso ya Lindelani.
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le Ditumathlaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

nts	ntš	b
a	e	l
i	o	m
u	n	s

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /nts/ le /ntš/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /nts/-/e/-/b/-/a/ = **ntseba**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /nts/ goba /ntš/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /b/-/e/-/l/-/a/ = **bela**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **nts, ntš**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **ntseba, ntsebiša, ntsebile, ntšea, ntšeela, ntšola, bela, lema, loma, nama, nela, sola**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA, DIRA DIKGOKAGANO

KAKARETŠO YA BOMOLOMO YA KANEGELO

- 1 Hlalosa gore barutwana ba tla bolela ka selo se sengwe seo ba se ratilego ka kanegelo. **Molekwana wa boleta wa Lindelani wa Dipalo**
- 2 Ba tla bolela gape ka go dira dikgokagano tseo ba kgonago go di dira mo kanegelong.
- 3 Šomiša tšhupetšo go laetša barutwana gore ba fa bjang lefoko go isa go a 2 ka kakaretšo ya selo seo ba se ratilego le go dira kgokagano mo kanegelong, bjalo ka: **Ke ratile** gore Lindelani o botsa morutiši wa gagwe phošo mafelelong a kanegelo. **Ge** Lindelani thalathadile ka gare ga puku ya gagwe, **se se nkgopotša nako** ye ke itebetše ka phaphošing. Ke nagana nka ithuta se sengwe ka diphošo tsa gagwe!
- 4 Tswarela diswantšho go tšwa Pukung e kgolo. Laela barutwana go lebelela diswantšho o nagane ka seo se diragetšego.
- 5 Laela barutwana ba 2-3 go nagana ka seo **ba se ratago** le se ba ka kgonago go **dira dikgokagano le sona** mo kanegelong.
- 6 Kgopela barutwana ba 2 go iša go 3 go **abelana** dikakanyo tša bona le phaphoši. **Thuša** barutwana go hlama mafoko ao a feletšego.
- 7 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tša go tšwelela kgafetšakgafetša.
- 8 Laela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba **abelane** ka dikakaretšo tša bona le wa mphato. *(Ga ba swanela go gopola seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba dikakanyo tša barutwana!)*

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 4**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tseo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general learning (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Mphato 2

KOTARA 2

Beke

5

TABAKGOLO:

**Go bolokega le go
ba le maikarabelo**

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: seswantšho tša bana ba bolokegile ba na le maikarabelo; bj. bj.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: ditemošo tša go bontšha gore re ka bolokega bjang .
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo, tša go bala le tša bokgobapuku ka moka di ka lenaneo.

Mešongwana ye e Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 46 & 47, A re baleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 48 & 49, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 50 & 51, A re baleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantsho sa motho omongwe yo o naganago gore o nale maikarabelo.

Mošupologo

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: **Duma le bagwera ba a timela**
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Go bolokega le go ba le maikarabelo.
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Naa ke eng seo o se tsebago ka tabakgolo go fihala ka se sebaka?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di hlophe felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
 - a Naa ke eng tša dilo tše dingwe tšeo o di dirago ko dula o bolokegile.
 - b Naa ke eng seo se ka diregago ge e le gore ga se wa bolokega?
 - c Naa ke mang o mo tsebago yo a na go le maikarabelo?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - Bolokegile
 - Go se bolokege
 - maikarabelo
 - boikarabelo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Melao ya go tshela mmila	
Lebelela ka go lanngela, o buše o lebelele ka go la goja	Iša hlogo ka go la ngele, le ka go la go ja
Lebelela gape ka go lanngela, o kgone o tshela mmila!	Iša hlogo ka go la ngele o be o laetša go tshela mmila ka maoto
Roboto e khubedu ere: ema	Laetša go ema ka letsogo
E serolwane ere: itokiše	Ema gabotse go laetša go itokiša
E tala yona ere: feta	Laetša go feta ka maoto

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a ntseba
 - b ntsebiša
 - c ntsebile
 - d ntšea
 - e ntšeela
 - f ntšola
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikrayone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšegilego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: **Duma le bagwera ba a timela**
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala le go ngwala temana ka selo se sengwe seo dirago gore o ikwe o sa bolokega.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o ngwale temana (a mafoko a mahlano) ka maitemogelo a bona. Se e tla ba karolwana ya puku ya phaphoši kua sekhutlwane sa go bala.

FREIMI YA GO NGWALA:

Ke ikwa ke sa bolokega ge...

Ke ikwa ke sa bolokega ka gobane...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka selo se sengwe seo se dirago gore o ikwe o sa bolekega.
- 2 Hlalosa gore e ka ba mohuta wa dinamelwa tše barutwana ba kilego ba di šomiša goba tše ba ratago go di šomiša (empa ba se ba ka ba di šomiša).
- 3 Balela barutwana difreimi tša go ngwala.
- 4 Šupa **sehlogo** (*Mehuta ya dinamelwa tša ka tša mmamoratwa*). Hlalosa gore sehlogo se re botša gore lenaneo le tla ba ka eng.
- 5 Botša barutwana kakanyo go tlatša mo freiming ya go ngwala, bjalo ka: Ke ikwa ke sa bolokega ge ke le ka gare ga sefatanaga seo se kitimago ka lebelo le legolo! Ke ikwa ke sa bolokega ka gobane ke tshwenyegile sefatanaga se tla thula gomme ka tšwa kotsi.
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho ya kakanyo ya gago, bjalo ka: Sefatanaga se kitima ka lebelo le legolo, gomme wena o bontšha gore o tshwenegile.
- 7 Hlalosa gore ke mantsu afe ao o tlogo go a ngwala. Thala mothadi wa go emela lentšu le lengwe.
- 8 Šomiša tšhupetšo go feleletša freimi ya go ngwala: **Ke ikwa ke sa bolokega ge** ke le ka gare ga sefatanaga seo se kitimago ka lebelo le legolo. Ke ikwa ke sa bolokega ka gobane ga ke nyake go tšwa kotsi ke sepela ka sefatanaga!
- 9 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 10 **Šomiša dithušathuo**, bjalo mantšu a tlwaelo le mantšu a tlotlontšu.
- 11 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

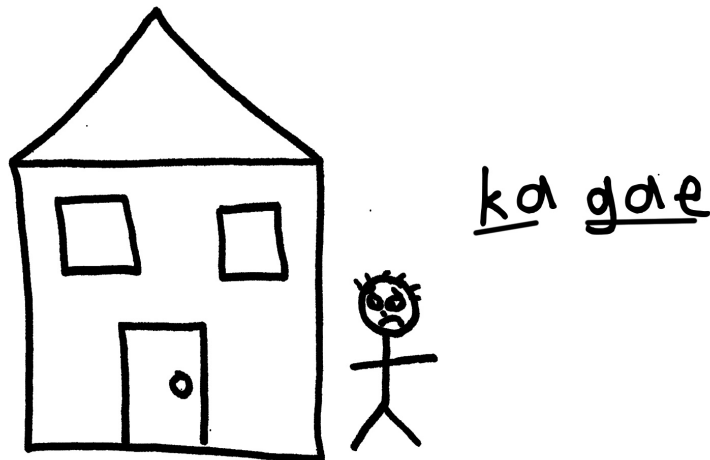
DITAELO TŠA GO BOLELA

- 1 Botšiša barutwana: Naa ke eng seo se dirago gore o ikwe o sa bolokega? Ke ka lebaka la eng?

- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 3 Hlalosetsa barutwana gore ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopiša dikakanyo tsa morutiši!
- 4 Laela barutwana **go sokologa ba bolele** le wa mphato ka seo ba tlogo go ngwala ka sona.
- 5 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 gore ba sokologe gomme ba bolele.
- 6 Bitša barutwana ba ba 3 go iša go ba 4 go go botša ka selo se sengwe seo se dirago gore ba ikwe ba sa bolokega.
- 7 Ba swanetse gore: Ke ikwa ke sa bolokega ge...
- 8 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana **go bala ka seo ba se ngwadilego.**
- 4 Thuša barutwana go feleletša freimi ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana go bolela **mantšu ka go nanya bjale ka khudu le go šomiša dithušathuto.**
- 6 Hlohleletša barutwana.

Ke ikwa ke se ka bolokega ge
ke le noši ka gae.

Ke kwa ke se ka bolokega ka
gore dilo tše dimpe dika direga.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditamatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /tlh/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /tlh/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana ka mantšu a modumo wa /tlh/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **tlhaka, ntlhakiša, tlhaba**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **tlhaba, tlhaka, tlhakeng, ntlhakiša**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o le gare o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

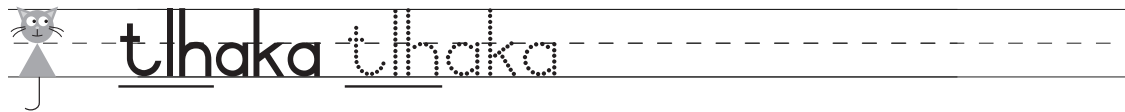
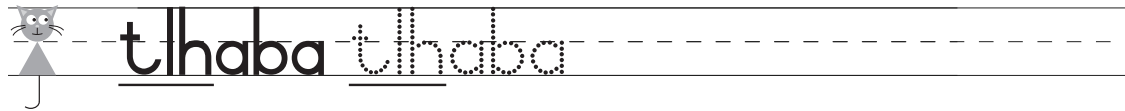
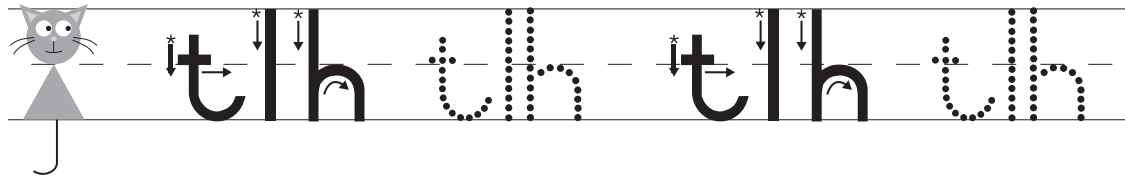
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **tlh**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekgala pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO DIRA DIKGOKAGANAO

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p><u>Duma le bagwera ba a timela</u></p> <p>Mesong ya Mokibelo, mmago Duma o ile a mo kgopela go iša sephuthelwana go Malome Harry ka mošola wa noka. 'E ya gona bjale,' a realo. 'O swanetše go sepela ka pela gore o kgone go boa pele e ba bošego.'</p> <p>Duma o ile a leba ga Malome Harry. O be a se aye kae ge a bona bagwera, Gugu le Themba, ba bapala kgwele ya maoto. 'Ke tla bapala metsotso e se mekae,' Duma a nagana. O ile a bea sephuthelwana fase gomme a bapala le bagwera. Go fetile diiri a lebetše mošomo wo mmagwe a a mo filego.</p> <p>'Ke swanetše go sepela! Ke tlo latelwa!' Duma a botša bagwera ba gagwe.</p> <p>'Ke tla sepela le wena,' gwa realo Themba.</p> <p>'Mmallo! Le nna ke tla tla – se e tla ba bohlagahlaga!' gwa realo Gugu.</p>	<p>Ke kgona go hlama kgokaganyo! Se se nkgopotša letšatši lela – ke be ke swanetše go hlakana le mogwera wa ka, gomme ka thoma go bogela thelebišene. Lenaneo la ka la mmamoratwa le be bontšhiwa. Ke ile ka e bogela ka lebala ka nako. Ke ile ka latelwa go bona mogwera wa ka.</p>
<p>Duma, Gugu le Themba ba wela tsela mmogo go ya ga Malome Harry. Eupša ge ba fihla nokeng, Themba a nyaka go kitimiša digwagwa. 'Re tla kitimiša digwagwa metsotso e mmalwa fela,' Duma a nagana. O ile a bea sephuthelwana fase gomme a kitimiša digwagwa le bagwera. Go fetile diiri pele a gopola mošomo wo mmagwe a mo filego. 'Re swanetše go sepela. Re tlo latelwa!' Duma a botša bagwera ba gagwe.</p> <p>Ba ile ba sepediša go sela leporogo ba lebile ga Malome Harry.</p>	<p>Ke kgona go hlama kgokaganyo!</p> <p>Se se nkgopotša mola ke ile ntlong ya mogolle pele ke ya kerekeng. Re ile ra bolela sebaka, re bile le poledišano e botse gomme ra lebala nako. Re ile ra latelwa kerekeng!</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Duma, Gugu le Themba ba ile ba tlogela sephuthelwana go Malome Harry gomme ba boela gae.</p> <p>'A re fokotšeng tsela re sepeleng ka sekgweng,' gwa realo Duma.</p> <p>Eupša ge ba fihla sekgweng, Gugu a nyaka go namela dihlare.</p> <p>'Re tla namela dihlare metsotso e mmalwa fela,' Duma a nagana. Go fetile diiri pele Duma a gopola gore mmagwe o rile a fihle gae pele e ba leswiswi.</p> <p>'Re swanetše go sepela. Re tlo latelwa!' Duma a botša bagwera ba gagwe.</p> <p>Eupša leswiswi le be šetše le swere. 'Ke tšhogile – ke nyaka go ya gae,' gwa realo Gugu. Ba be ba sa kgone go tšwela pele – go be go le leswiswi gomme ba sa bone tsela. Ba be ba timetše. Ba ile ba dula ka fase ga mohlare ba emela letšatši ge le hlaba.</p>	<p>Ke kgona go hlama kgokaganyo!</p> <p>Se se nkgopotša letšatši le morwa wa ka a ilego a yo bapala le bagwera. Ba be ba iphsina ka go kitimakitima ba se bone ge leswiswi le swara. O ile a swanela go sepela leswiswing a nnoši go leba gae.</p>
<p>Ge letšatši le hlaba, Duma le bagwera ba thoma go sepela, ba leka go hwetša tsela ya go boela gae. Ga se ba ema go namela dihlare. Ga se ba ema go kitimiša digwagwa. Ga se ba ema go bapala kgwele ya maoto.</p> <p>'Ke be ke sa swanela go bapala kgwele. Ke be ke sa swanela go kitimiša digwagwa. Ke be ke sa swanela go namela dihlare,' Duma a nagana. Go fetile diiri pele ba bona gae mafelelong.</p>	<p>Se se nkgopotša mola ke latetšwe. Ke be ke tšhogile. Ke ile ka phakiša go ya mo ke bego ke ya gona, bjale ka Duma le bagwera ba leka go phakiša go ya gae.</p>
<p>Ba ile ba ya gabo Duma. Ba be ba šilafaditšwe ke go bapala kgwele ya maoto. Ba be ba thapišitšwe ke go kitimiša digwagwa. Diaparo di be di kgeitšwe ke go namela dihlare. Ba be ba lapišitšwe ke go timela ka leswiswing.</p>	
<p>'Motse ka moka o be o go nyaka!' gwa realo Mma. 'Go diregileng?' a botšiša.</p> <p>'Tshwarelo Mma, ka phošo ya ka!' gwa realo Duma. O be a sa tsebe gore a a reng...</p> <p>'Re bile le bohlagahlaga,' gwa realo Gugu. Ba thoma go sega ka moka.</p> <p>'Ke thabiša fela ke gore o boile gae!' gwa realo Mma, gomme a ba gokarela.</p>	<p>Se se nkgopotša mola morwa wa ka a boile gae bošego – ke be ke befetšwe ka gore ke mmoditše gore a boe pele leswiswi le swara. Ga se a ntheeletša. Eupša ke ile ka thaba go mmona ka ba ka lebala gore ke befetšwe.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa mmage Duma o mo romile kae?	O mo romile ga Malome Harry.
Naa ba dirileng tseleng ya go ya ga Malome Harry?	Ba bapetše kgwele ya maoto, ba kitimiša digwagwa, ba namela dihlare.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng Duma le bagwera ba timetše?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore ba bapetše letšatši ka moka. • Ke ka lebaka la gore ba be ba iphsina gomme ba lebala nako. • Ke ka lebaka la gore ba bapetše kgwele ya maoto, ba swara digwagwa, ba namela dihlare. • Ke ka lebaka la gore ba sa theeletša mmago Duma. • Ke ka lebaka la gore go bile leswiswi gomme ba be ba sa kgone go bona tsela.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theleditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - tshogile
 - phakiša
 - šitišega

Morumokwano goba koša	Ditiro
Melao ya go tshela mmila	
Lebelela ka go lanengele, o buše o lebelele ka go la goja	Iša hlogo ka go la ngele, le ka go la go ja
Lebelela gape ka go lanengele, o kgone o tshela mmila!	Iša hlogo ka go la ngele o be o laetša go tshela mmila ka maoto
Roboto e khubedu ere: ema	Laetša go ema ka letsogo
E serolwane ere: itokiše	Ema gabotse go laetša go itokiša
E tala yona ere: feta	Laetša go feta ka maoto

BEKE 5

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**khw**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /**khw**/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana mantsu a modumo wa /**khw**/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **khwaereng, lekhwekhwe, sekhwama**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **khwaere, sekhwama, lekhwekhwe, khwiting, kwaereng**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

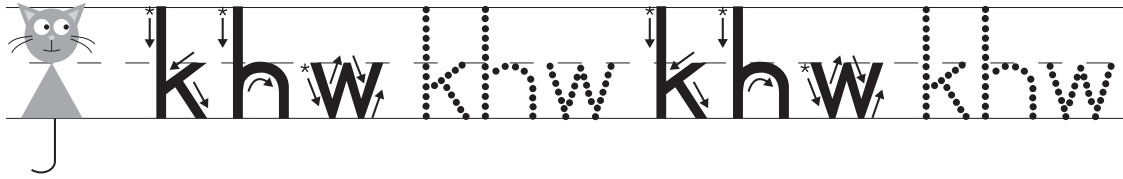

Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **khw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo ka gare ga dipuku tša bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsostso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala gomme o ngwale temana ka selo se sengwe seo se dirago gore o ikwe o sa bolokega.

MOŠOMO: Thala seswantsho gomme o ngwale temana(ka mafoko a mahlano) ka maitemogelo a gago. Se e tla ba karolo ya puku ya phaphosi ya sekkhutlwana sa go bala.

FREIMI YA GO NGWALA:

Ke ikwa ke sa bolokega ge...

Ke ikwa ke sa bolokega ka gobane...

Nka...

Nka kgona gape go ...

Ga ke rate go ikwa ke sa bolokega ka gobane...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša mafoko ao ba a ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Balela barutwana freimi ya go ngwala e mpsha.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**
- 4 Hlalosa tse dingwe tša di kakanyo o nago natšo tša go tlatša freimi ya go ngwala, bjalo ka: Lehono re tla nagana ka tše dingwe tsa dilo tšeo di tla dirago gore re ikwe bokaone le gona re bolokegile ge re ikhwetša ka gare ga maemo ao e leng gore ga se a bolokege. Mohlala, Ke kgona go apara lepanta la tšhireletšo. Nka kgona gape go kgopela mootledi gore a fokotše lebelo.
- 5 Hlalosa gore ke mantšu afe o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**
- 6 Hlalosa gore ke mantsu afe ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi go emela lentsu le lengwe le lengwe.**
- 7 Šomisa tšhupetso go feleletsa freimi ya go ngwala, bjalo: **Nka** lekola gore ke apere lepanta la tšhireletšo. **Nka kgona gape** go kgopela mootledi gore a fokotše lebelo. **Ga ke rate go ikwa ke sa bolokega ka gobane** go a tšhoša.
- 8 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 9 **Šomiša dithušathuto** (mantšu a tlwaelo, mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo) go thuša go ngwala mantšu ao a lego bothata, bjalo ka: hlokomela, go se bolokege, kotsi,
- 10 **Phumula mohlala** wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA GO BOLELA

- 1 Gopotša barutwana gore ka Mošupologo, re naganne ka sse sengwe seo se dirago gore re ikwe re sa bolokega.
- 2 Lehono re tla tlaleletša mafoko go seo re se ngwadilego.
- 3 Botšiša barutwana: Naa re ka dira eng ge re ikhwetša ka gare ga maemo ao a dirago gore o ikwe o sa bolokega? Naa o ka dira eng gore o ikwe bokaone?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 6 Laela barutwana **gore ba sokologe ba bolela** le wa mphato ka tsela yeo ba ka ikwago ba bolokegile mo maemomong ao ba ngwadilego ka ona ka Mošupologo.
- 7 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 8 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 go go botša ka se se tee ba ka se dira go go ikwa ba bolokegile.
- 9 Ba swanetše gore: Nka ...
- 10 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala, go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

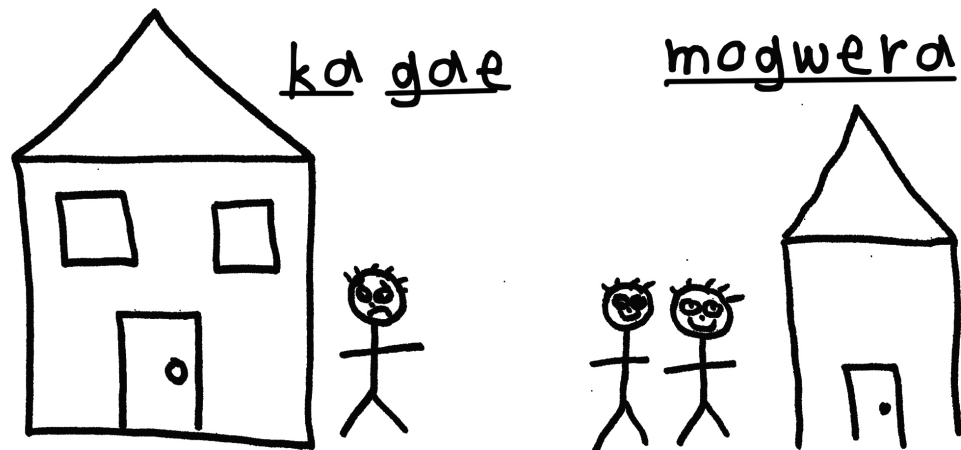
GO NGWALA

- 1 Efa **barutwana dipuku.** Laela barutwana go hwetša mošomo o ba o ngwadilego ka Mošupologo. Ba tla **tlaleletša!**
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana **go bala seo ba se ngwadilego.**
- 4 Thuša barutwana go feleletša freimi ya bona ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu** le go šomiša **dithušathuto.**
- 6 **Hlohleletša barutwana.**

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2 go iša go ye 3, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana go sokologa ba bolele le wa mphato ka diswantšho tšeo ba di thadilego.

Lekeletša mošomo wo barutwana ba o ngwadilego boleng ba mahlo a bona ka phaphošing. Se se tla thuša gore ba be le poledišano ka tabakgolo.

Ke ikwa ke se ka bolokega ge
ke le noši ka gae.

Ke kwa ke se ka bolokega ka
gore dilo tše dimpe dika direga.
Nka kgopela mma gore a seke a
ntšhiya ke le noši.

Nka ya ga bo mogwera waka.
Ga ke rate go ikwa ke se ka
bolokega ka gore ke a tšhoga.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **tlhaba**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /
tlh/-/a/-/b/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: **/tlh/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: **/a/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: **/b/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: **/a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **tlhaba**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: **/tlha/-/ba/ = tlhaba**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **khwaere**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **tlhaka**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? **/tlh/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? **/a/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? **/k/**
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelo wa lentšu? **/a/**
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: **/tlh/-
/a/-/k/-/a/**
- 8 Ngwala lentšu: **tlhaka**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: **/tlha/-/ka/ = tlhaka**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **sekhwama**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: DIRA DIKGOKAGANO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Duma le bagwera ba a timela</u></p> <p>Mesong ya Mokibelo, mmago Duma o ile a mo kgopela go iša sephuthelwana go Malome Harry ka mošola wa noka. 'E ya gona bjale,' a realo. 'O swanetše go sepela ka pela gore o kgone go boa pele e ba bošego.'</p> <p>Duma o ile a leba ga Malome Harry. O be a se aye kae ge a bona bagwera, Gugu le Themba, ba bapala kgwele ya maoto. 'Ke tla bapala metsotso e se mekae,' Duma a nagana. O ile a bea sephuthelwana fase gomme a bapala le bagwera. Go fetile diiri a lebetše mošomo wo mmagwe a a mo filego.</p> <p>'Ke swanetše go sepela! Ke tlo latelwa!' Duma a botša bagwera ba gagwe.</p> <p>'Ke tla sepela le wena,' gwa realo Themba.</p> <p>'Mmallo! Le nna ke tla tla – se e tla ba bohlagahlaga!' gwa realo Gugu.</p>	
<p>Duma, Gugu le Themba ba wela tsela mmogo go ya ga Malome Harry. Eupša ge ba fihla nokeng, Themba a nyaka go kitimiša digwagwa. 'Re tla kitimiša digwagwa metsotso e mmalwa fela,' Duma a nagana. O ile a bea sephuthelwana fase gomme a kitimiša digwagwa le bagwera. Go fetile diiri pele a gopola mošomo wo mmagwe a mo filego. 'Re swanetše go sepela. Re tlo latelwa!' Duma a botša bagwera ba gagwe.</p> <p>Ba ile ba sepediša go sela leporogo ba lebile ga Malome Harry.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Duma, Gugu le Themba ba ile ba tlogela sephuthelwana go Malome Harry gomme ba boela gae.</p> <p>'A re fokotšeng tsela re sepeleng ka sekgweng,' gwa realo Duma.</p> <p>Eupša ge ba fihla sekgweng, Gugu a nyaka go namela dihlare.</p> <p>'Re tla namela dihlare metsotso e mmalwa fela,' Duma a nagana. Go fetile diiri pele Duma a gopola gore mmagwe o rile a fihle gae pele e ba leswiswi.</p> <p>'Re swanetše go sepela. Re tlo latelwa!' Duma a botša bagwera ba gagwe.</p> <p>Eupša leswiswi le be šetše le swere. 'Ke tšhogile – ke nyaka go ya gae,' gwa realo Gugu. Ba be ba sa kgone go tšwela pele – go be go le leswiswi gomme ba sa bone tsela. Ba be ba timetše. Ba ile ba dula ka fase ga mohlare ba emela letšatši ge le hlaba.</p>	<p>Gugu o swanetše a be a tšhogile gore ba ka hlagelwa ke kotsi ge ba le sekgweng. O swanetše go ba a kganyoga gore ba ka be ba se ba ema go bapala. O swanetše a be a tshwenyegile gore batswadi ba tla reng. Ge ke be ke le Gugu ke be ke tla rata go ya gae le nna!</p>
<p>Ge letšatši le hlaba, Duma le bagwera ba thoma go sepela, ba leka go hwetša tsela ya go boela gae. Ga se ba ema go namela dihlare. Ga se ba ema go kitimiša digwagwa. Ga se ba ema go bapala kgwele ya maoto.</p> <p>'Ke be ke sa swanela go bapala kgwele. Ke be ke sa swanela go kitimiša digwagwa. Ke be ke sa swanela go namela dihlare,' Duma a nagana. Go fetile diiri pele ba bona gae mafelelong.</p>	<p>Duma o swanetše a ikwa a sa dudisega. E swanetše go ba e le ka gore o tseba gore ba be ba sa swanela go bapala nako e telele – o be a swanetše go ya ga malomeka ponyo ya leihlo. Ke kgona go hlama kgokaganyo! Ka nako ge ke dira phošo, ke ikwa ke sa dudisege. Ke nagana dilo tšohle moka tseo nkabego ke di drile ka tsela ye e fapanego, bjale ka Duma.</p>
<p>Ba ile ba ya gabo Duma. Ba be ba šilafadišwe ke go bapala kgwele ya maoto. Ba be ba thapišitšwe ke go kitimiša digwagwa. Diaparo di be di kgeitšwe ke go namela dihlare. Ba be ba lapišitšwe ke go timela ka leswiswing.</p>	<p>Duma le bagwera ba swanetše ba be ba lapile. Ba swanetše ba be ba tšhogile gore ba latetswe go boela gae. Se se nkgopotša ka moo ke kwago ge latelwa kerekeng. Ke be ke tšhogile gore batho ba tla nkgohlolela mahlo. Ke tšhoga gore ba tla nagana gore ga ke na maikarabelo. Maikutlo a Duma le bagwera e swaneetse go ba a le ka tsela ye!</p>
<p>'Motse ka moka o be o go nyaka!' gwa realo Mma. 'Go diregileng?' a botšiša.</p> <p>'Tshwarelo Mma, ka phošo ya ka!' gwa realo Duma. O be a sa tsebe gore a a reng...</p> <p>'Re bile le bohlagahlaga,'gwa realo Gugu. Ba thoma go sega ka moka.</p> <p>'Ke thabiša fela ke gore o boile gae!' gwa realo Mma, gomme a ba gokarela.</p>	<p>Duma o swanetše go ba a itshola go dira gore mmagwe a tshwenyegile. Gape o swanetše go ba a maketše ge mmagwe a se a befelwa kudu. Ke kgona go hlama kgokaganyo. Se se nkgopotša mola ke ya go etela Rakgadi kua kgole. Ke be swanetše go tloga e sa le mesong. Eupša ke be ke na le bagwera gomme ka se sepele go fihla e ba mathapama. Ke be ke nagana gore o tla befelwa ge ke fihla. Eupša o ile a thaba go mpona. Ke be ke makadišwe ke gore ga se a befelwa.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Duma le bagwera ba robetše kae?	Ba robetše sekgweng.
Duma o ikwa a tshwenyegile ebile a s dudisege ka lebaka la gore o tseba gore o hlokile maikarabelo. O nagana ka dilo tše a bego a sa swanela go di dira. Naa o ka hlama kgokaganyo? Ke neng mo o kilego wa belaela bjalo ka Duma?	Ke ikwele ke tshwenyegile bjalo ka Duma ge...
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng ge Duma le bagwera ba ile ba emiša go bapala ge ba le tseleng ya go ya gae?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore ba be ba nyaka go fihla gae ka pela. Ke ka lebaka la gore ba be ba tshwenyegile gore batswadi ba tla befelwa. Ke ka lebaka la gore ba be ba lapile e bile ba thankgetše ka ditšhila. Ke ka lebaka la gore Duma o be a tshwenyegile gore go tla direga eng ge a fihla gae. O be a sa dudišega gore mmage o tla reng.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

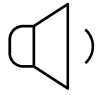
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS. (Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - bohlagahlaga
 - kotsi
 - itshola

Morumokwano goba koša	Ditiro
Melao ya go tshela mmila	
Lebelela ka go lanngela, o buše o lebelele ka go la goja	Iša hlogo ka go la ngele, le ka go la go ja
Lebelela gape ka go lanngela, o kgone o tshela mmila!	Iša hlogo ka go la ngele o be o laetša go tshela mmila ka maoto
Roboto e khubedu ere: ema	Laetša go ema ka letsogo
E serolwane ere: itokiše	Ema gabotse go laetša go itokiša
E tala yona ere: feta	Laetša go feta ka maoto

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Ke nagana gore Duma o...ka gobane...
Ge nkabe ke le Duma...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

tlh	khw	b
k	a	e
g	n	i
š	r	t
l	s	m

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**tlh**/ le /**khw**/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**tlh**/-/**a**/-/**b**/-/**a**/ = **tlhaba**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela / **tlh**/ goba /**khw**/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /**l**/-/**e**/-/**m**/-/**a**/ = **lema**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **tlh, khw**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **tlhaba, tlhaka, tlhakeng, ntlhakiša, khwaere, sekhwama, lekhwekhwe, khwiting, khwaereng, lema, mala, rema, naba, kala, kiba, taba, gama, seba, šala**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / GO HLAMA DIKGOKAGANO

KAKARETŠO YA BOMOLOMO GOBA YA GO NGWALWA YA KANEGELO

- 1 Hlalosa gore lehono re tla nagana ka karolwana ya bohlokwa ya sengwalwa.
- 2 Ra tla nagana gape ka kgokagano re ka e dirago le sengwalwa.
- 3 Ngwala freimi ya kakaretšo mo letlapeng.
- 4 Laela barutwana go šomiša freimi go araba dipotšišo:
Kanegelo e ka ga...(mafoko a 2 go iša go a 3)
Ke ikwele ...ge bana...
Ke kgona go dira dikgokagano...
- 5 Hlalosa gore barutwana ba ka se kgone go bolela dilo kamoka ka sengwalwa – ba swanetše go go kgetha dikarolwana tša bohlokwa kudu.
- 6 Dira **tšhupetšo** ka mohlala wa gago o laetša barutwana. E re: **Kanegelo ye e bolela ka Duma le bagwera ba gagwe ba timela. Ke ikwele ke tshwenyegile ge bana ba namela dihlaire le gona go be go thoma go ba leswiswi!. Ke kgona go dira kgokagano ke iketlile le bagwera ba ka gore ke lebale gore ke bošego!**
- 7 Efa barutwana nako ya go nagana ka dikarolwana tše bohlokwa tša sengwalwa.
- 8 Botša barutwana gore ba ngwale dikakaretšo tša bona ba šomiša freimi.
- 9 Tanya šedi ya barutwana.
- 10 Kgopela barutwana 2 goba o 1 go abelana ka dikakaretšo le phaphoši.
- 11 E ba le kakaretšo, bjalo ka: **Kanegelo ye e bolela ka Duma le bagwera ba gagwe ba timela ge ba boela gae go tšwa go iša phasela. Re ikwele re tshogile ge bana ba le gare ba ba bapala ba le tseleng go iša phasela. Re ile ra phopholetša gore ba tla boa gae ka morago ga nako! Re tla dira dikgokagano ka go nyaka go raloka le bagwera gomme ra lebala ka nako!**

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 5**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke

Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo ya beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahlwa karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, compasses), arts (pencils, paint palettes), and general learning (books, lightbulbs, speech bubbles).

Mphato 2

KOTARA 2

Beke

6

TABAKGOLO:

**Go bolokega le go
ba le maikarabelo**

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea nakong DIPHAPHATHI TŠA GO LAETŠA, ka go tloša mabota dilo tša go se be le mohola, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ke moka, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Tlaleletša dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala phoustara ya go mabapi le go bolokega le go ba le maikarabelo
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: batho bao ba re thušago gore re dule re bolokegile.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana ye e Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 52 & 53, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 54 & 55, A re baleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 56 & 57, A re ngwaleng

Mošongwana wa 4: Go thala seswantšho sa motho wa go re thuša gore re dule re bolokegile.

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: seswantšho sa Vusi a eme leribeng la noka ka gare ga Puku e kgolo: **Vusi le lebopo la noka**
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena Go bolokega le go ba le maikarabelo.
- 3 Thala sediko le leina la **tabakgolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmapahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa ke bomang batho bao ba tla go thušang gore o dule o bolokegile?
 - b Naa o nagana gore ke mang a go hlohleletšago gore o dule o bolokegile?
 - c Naa ke ka lebaka la eng batho ba dira dilo tše di sego tša bolokega?
 - d Naa o ikwa bjang ge o dira selo seo se sa bolokegago?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - kotsi
 - bogale
 - lemoša
 - temošo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Melao ya go tshela mmila	
Lebelela ka go lanngela, o buše o lebelele ka go la goja	Iša hlogo ka go la ngele, le ka go la go ja
Lebelela gape ka go lanngela, o kgone o tshela mmila!	Iša hlogo ka go la ngele o be o laetša go tshela mmila ka maoto
Roboto e khubedu ere: ema	Laetša go ema ka letsogo
E serolwane ere: itokiše	Ema gabotse go laetša go itokiša
E tala yona ere: feta	Laetša go feta ka maoto

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a thaba
 - b tlhaka
 - c tlhakeng
 - d ntlhakiša
 - e khwaere
 - f sekhwama
 - g lekhwekhwe
 - h khwiting
 - i khwaereng
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšegilego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: **Vusi le lebopo la noka**
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Dira tšeo o ka rego ke wena Vusi a ngwala pukutšatši ka morago ga maitemogelo a gagwe.

MOŠOMO: Ngwala ka gare ga pukutšatši o laetše maikutlo a gago.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dumela Pukutšatši,
Ke...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana itira tše nkarego ke Vusi a ngwala ka gare ga pukutšatši ya gagwe. Ba tla ngwala ka seo se diragetšego.
- 2 Gopotša barutwana gore pukutšatši ke lefelo leo re ngwalago ka dilo re bile le go le maitemogelo goba re ithutilego ka sona. Re ka ngwala ka maikutlo a rena le diphiri tša rena tše dikgolo. Se ke ka lebaka la gore pukutšatši e balwa fela ke motho yo a e ngwadilego ditiragalo ka gare ga yona. Ke lefelo la gago o le tee go nagana le go lebelediša gape seo o se ngwadilego.
- 3 Balela barutwana freimi ya go ngwala.
- 4 Šomiša **tshupetso** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 5 Boša barutwana kakanyo ya gago go tlatša freimi ya go ngwala, bjalo ka: Ge nkabe ke le Vusi, Ke be ke tla thoma ka go ngwala ka seo se diragetšego go dira gore ke ke humane ke le maemong a mabe a go wela ka gare ga noka ya go ela. Ke tla rata go lebelediša gore go diragetšeng go nthuša go ikwe bokaone ka maemo a go tšhoša!
- 6 Hlalosa gore ke mantšu afe o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**
- 7 Hlalosa gore re tla ngwala pukutšatši tše nkare ke rena Vusi. Re tla leka go nagana ka seo a ka se bolelago.
- 8 Somisa **tshupetso** go **feleletsa freimi ya go ngwala:**
Dumela Pukutšatši,
Ga se ka theeletša kgaetšedi ya ka a llemoša ka lebaka la gore ke be ke nyaka go bontšha gore ga senna lefšega. Ke raloketše mo leribeng la noka matšatši a mararo a go latelana! Mafelelong, ke ile ka wela ka gare ga noka seo se ile sa ntšhoša e le ruri.
- 9 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago**
- 10 **Šomiša dithušathuto** bjalo ka mantšu a tlwaelo le mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo.
- 11 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana Naa o nagana gore Vusi o tla bolela seo se diragetšego? Naa o tla hlalosa bjang phošo ya gagwe?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala..**
- 3 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 4 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato ka seo Vusi a tla sebolelago ka go wela ka gare ga noka.
- 5 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 6 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 gore ba go botše gore naa ba nagana gore Vusi o tla reng.
- 7 Ba swanetše gore: Ke nagana gore Vusi o tla re: Ke...
- 8 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana **go bala seo ba se ngwadilego.**
- 4 Thuša barutwana go feleletša freimi ya bona ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu** le go šomiša **dithušathuto.**
- 6 Hlohleletša barutwana.

Dumela pukutšatši

Ke wetše ka nokeng ka gore ke
be ke sa theetše.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditamatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**mph**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /**mph**/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana ka mantšu a modumo wa /**mph**/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **mphala, mphula, mpheng**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **mphaka, mphantong, mphala, mpheng, mphula**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o le gare o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

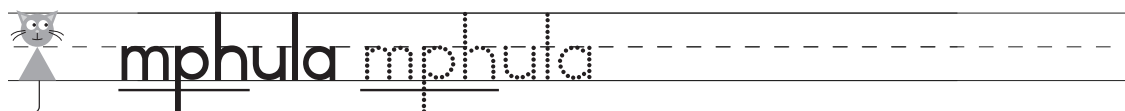
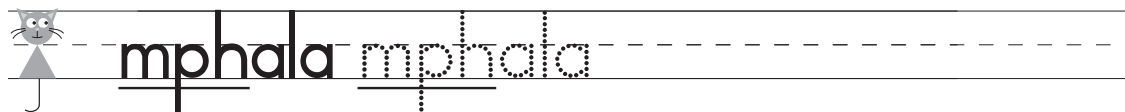
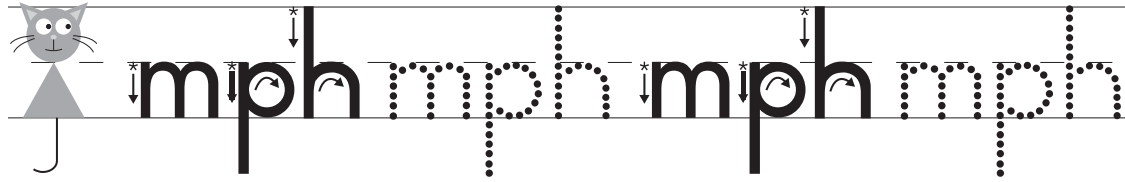
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **mph**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Vusi le lebopo la noka</p> <p>Vusi o be a le bogale. Vusi o be a na le sebete. O be a rata go kgantšha gore ga a tšhabe selo.</p> <p>Ge bagwera ba gagwe ba mo hlohla gore a fofe go tšwa godimodimo ga moswinki, ga se a tšhoga.</p> <p>Ge bagwera ba gagwe ba mo hlohla go namela sehlare se seteleletelele, ga se a nagana gabedi.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Vusi o leka go dira dilo tše batho ba bangwe ba ka di tšhabago, eupša ga a kwe a boifa.</p>
<p>Ka letšatši le lengwe, bagwera ba Vusi ba ile ba mo hlohla go tshela molapo. Vusi o ile a ema ka gonnyane. Vusi o ile a nagana gabedi.</p> <p>O be a kwa lentšu la kgaetšedi ya gagwe ka mo hlogong:</p> <p>‘O se bapale kgauswi le molapo. Ga o tsebe gore o ka gogolwa neng.’</p>	<p>Ke akanya gore naa ke ka lebaka la eng kgaetšedi ya gagwe a mo lemošitše gore a se bapale molapong?</p>
<p>Eupša Vusi o be a le bogale. O be a na le sebete. O be a sa tšhabe molapo wa go se be le selo.</p> <p>Vusi o ile a tshela molapo gabonolo. Ge a fihla ka mošola, a tshelela gabonolo go boela morago. ‘Le a bona!’ a realo ka makoko, ‘ga go se se tšhošago ka molapo!’</p>	<p>Ke akanya gore ke eng sa go tšhoša ka molapo? Ke kgona go kamaka gore go swanetše go le sengwe sa kotsi ka ga se, ka lebaka la temošo ya kagetšedi ya Vusi, eupša ga ke tsebe gore ke eng!</p>
<p>Bošegong bjoo, Vusi o be a robotše mpeteng a theeditše marothi a pula ge a wela godimo ga tlhaka ya masenke. ‘Ke akanya gore ke eng sa go tšhoša ka molapo?’ a nagana.</p>	
<p>Letšatši le latelago, Vusi o ile a sepela molapong. Eupša e be e se sale molapo – e be e le moedi wa go ela.</p> <p>Bagwera ba Vusi ba ile ba mo hlohla go tshela moedi.</p> <p>Vusi o ile a ema ka gonnyane. Vusi o ile a nagana gabedi.</p> <p>O be a kwa lentšu la kgaetšedi ya gagwe ka mo hlogong:</p> <p>‘O se bapale kgauswi le molapo. Ga o tsebe gore o ka gogolwa neng.’</p>	<p>Ke gopola gore go be go na le marothi a pula godimo ga tlhaka ya Vusi. Ke kgona go kamaka gore ke lebaka la gore molapo o fetoge moedi.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Eupša Vusi o be a le bogale. Vusi o be a na le sebetse. O ile a kwa a tšhoga meetse a molapo gannyane, eupša a se nyake go bontšha seo.</p> <p>Vusi a sepela ka go phakiša go tshela moedi. Ge a fihla ka mošola, a sepela ka go phakiša go boela morago. 'Le a bona!' a realo, makoko a fokotšegile, 'ga go sa go tšhoša ka moedi wa botlaela!'</p>	<p>Ke akanya gore naa ke ka lebaka la eng Vusi a tšhoša ke meetsana a mannyane. Mm, ke kgona go kamaka gore Vusi o swanetše go be a sa kgone go rutha.</p>
<p>Bošegong bjoo, Vusi o be a robatše mpeteng a theeditše marothi a pula ge a wela godimo ga tlhaka ya masenke. O ile a theeletša modumo o betha. 'Ke akanya gore ke eng sa go tšhoša ka moedi wa go ela?' a nagana.</p>	
<p>Letšatši le le latelago, Vusi o ile a sepela nokaneng ya go dutla. Eupša e be e se sale e noka ennyane – e be e le noka ya go tlala, ya go elela.</p> <p>Bagwera ba Vusi ba ile ba mo hlohla go tshela noka ya go tlala, ya go elela. Vusi o ile a ema ka gonnyane. Vusi o ile a nagana gabedi.</p> <p>O be a kwa lentšu la kgaetšedi ya gagwe ka mo hlogong:</p> <p>'O se bapale kgauswi le molapo. Ga o tsebe gore o ka gogolwa neng.'</p>	<p>Ke tseba gore pula e be e na bošego bo bongwe le bo bongwe ge Vusi a robetše. Ke kgona go kamaka gore le ke lebaka la gore molapo wa go oma o fetoge noka e kgolo.</p>
<p>Eupša Vusi o be a le bogale. Vusi o be a na le sebetse. O ile a kwa a tšhoša ke meetse ka molapong, eupša a se nyake go bontšha seo.</p> <p>Vusi o ile a kitima ka pela ka mo a kgonago go tshela noka ya go elela. Ge a fihla ka mošola, a kitimela morago.</p>	<p>Ke kamaka gore Vusi o tloga a tšhogile bjale, eupša o kwa kgatelelo ya go ba bogale le go ba le sebetse.</p>
<p>Eupša pele a fihla lebopong, maoto a gagwe a ile a wa mo maswikeng a boreledi. O ile a wela ka meetseng a go tlala, a go elela. O ile a thoma go tšea ke noka.</p> <p>'Thušang!' gwa goelela Vusi. O be a sa tshwenyega ge bagwera ba gagwe ba mmona a tšhogile bjale. Vusi o ile a leka go katana gore a fihle lebopong.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore kgaetšedi ya Vusi e tsebile gore molapo wa go oma o kgona go fetoga noka ya go tlala – le gore noka e na le maatla e bile e kotsi! Ke ka fao a mo filego temošo ye.</p>
<p>Bagwera ba gagwe ba ile ba kitima go ya fase le lebopo. Mogwera wa gagwe Michael o ile a tsena ka gare ga noka ya go tlala, ya go elela gomme a kgona go swara letsogo la gagwe. Michael o ile a ntšha Vusi ka meetseng a mo gogela lebopong.</p> <p>Vusi o ile boela gae a thapile e bile a tšhogile.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Bošegong bjoo, Vusi o ile a robala mpeteng. 'Ke tseba se se tšhošago ka noka ya go tlala, ya go elela,' a nagana, 'nka no ba ke le bogale, nke no ba ke na le sebetse, eupša nka se sa bapala kgauswi ga molapo gape!'	Ke kgona go kamaka gore Vusi o bile le mahlatse ge a se a gobala. Ke nagana gore go tloga bjale, o tla theeletša temošo ya kgaetšedi ya gagwe.
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa kgaetšedi ya Vusi e mo file temošo efe?	O mo lemošitše gore a se bapale molapong, ka gobane o be a tšea ke meetse.
Naa molapo wa go omelela o ile wa fetoga eng?	O ile wa fetoga go ba noka ya go tlala ya go elela.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Ke ka lebaka la eng o nagana gore kgaetšedi ya Vusi e ile ya mo lemoša gore a se bapale kgauswi ga molapo?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o tseba gore pula e ka fetola molapo moela goba noka. • Ke ka lebaka la gore o tseba gore ka nako Vusi o rata go dira dilo tša kotsi. • Ke ka lebaka la gore o tseba gore Vusi a ka tšea ke meetse ge noka e tletše e bile e na le maatla. • Ke ka lebaka la gore o tseba gore Vusi ga a kgone go rutha. • Mo gongwe o kwele ka bana ba go tšea ke meetse lebopong.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya Tlotlontšu ya Tabakgolo.
 - hlohla
 - hlohloletša
 - kgogola

Morumokwano goba koša	Ditiro
Melao ya go tshela mmila	
Lebelela ka go lanengele, o buše o lebelele ka go la goja	Iša hlogo ka go la ngele, le ka go la go ja
Lebelela gape ka go lanengele, o kgone o tshela mmila!	Iša hlogo ka go la ngele o be o laetša go tshela mmila ka maoto
Roboto e khubedu ere: ema	Laetša go ema ka letsogo
E serolwane ere: itokiše	Ema gabotse go laetša go itokiša
E tala yona ere: feta	Laetša go feta ka maoto

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /ntw/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /ntw/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana mantsu a modumo wa /ntw/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **ntweša, dintwa, ntwela**

Hlagiša mantšu a maswa

- 6 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **ntwa, ntwela, ntweša, dintwa**
- 7 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 8 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 9 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

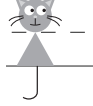
Mongwalo:

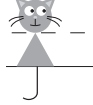
Metsotso e 15

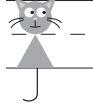
Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **ntw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maleterere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maleterere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maleterere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo ka gare ga dipuku tša bona.

 n't w n't w n't w n't w

 ntwa ntwa

 ntwela ntwela

 ntweša ntweša

 dintwa dintwa

 Mantwa o rata ntwa.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Dira okare ke wena Vusi a ngwala ka gare ga pukutšatši ka morago ga maitemogelo a gagwe.

MOŠOMO: Ngwala pukutšatši ya go laetša maikutlo a gago.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dumela Pukutsatsi,

Ke...

Ke kwele...

Ke ithutile...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša mafoko a pukutšatši go tloga ka Mosupologo.
- 2 Hlalosa gore barutwana ba tla nagana gore maikuto a Vusi ke afe le gore Vusi a ka be a ithutile eng mo maitemogelong a.
- 3 Balela barutwana freimi ye mpsha.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore ba **nagana bjang pele ba ngwala**.
- 5 Hlalosa tse dingwe tša dikakanyo o nago natšo go tlatša freimi ya go ngwala, bjalo ka: Ke nagana gore Vusi a ka ba a tšhogile gore o nyakile go tseya ke noka. Ke nagana gore ke ithutile gore go ba hlohletsa le bogale ga go swane le go ba setlatla. Ke nagana gore o swanetše go hlokomela kudu, ge a le mo meetseng!
- 6 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi go emela lentšu le lengwe le lengwe.**
- 7 Šomiša **tšhupetšo** go feleletša freimi ya go ngwala, bjalo ka: **Ke ikwele** ke tšhogile ge ke nyakile go hlokofera ka gare ga noka. O kare nkabe ke theeditse kgaetšedi ya ka. **Ke ithutile** gore ke swanetše go theletša kgaetšedi ya ka le batho ba bangwe ge ba ntemoša gore ke dule ke bolokegile.
- 8 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago**
- 9 **Šomiša dithušathuto** (mantšu a tlwaelo, mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo) go tlaleletša dišupo mo ba di thadilego bjalo ka: go se bolokege, hlohla, tšhoga bj, bj.
- 10 **Phumula mohlala** wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša **barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.**

DITAELO TŠA GO BOLELA

- 1 Gopotša barutwana gore Mošupologo, re ngwadile pukutšatši go ya ka ponego ya Vusi.
- 2 Lehono re tla tlaleletša mafoko mo mošomong wo re o ngwadilego

- 3 Botšiša barutwana: Naa o nagana maikutlo a Vusi a bile a mabjang morago ga gore a nyake ke go tšeya ke meetse? Naa o nagana gore o ithutile eng? Naa Vusi yena a ka reng?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 6 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato naa ba nagana gore ke sa go latela seo Vusi a tlogo go sengwala ka gare ga pukutšatši ya gagwe.
- 7 Efa barutwana metsotso e 2 go isa go e 3 gore ba sokologe ba bolele.
- 8 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 gore ba go botse Vusi o ithutile eng.
- 9 Ba swanetše gore: Ke nagana gore Vusi o ithutile...
- 10 Hlalosa barutwana gore ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go thala, le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku. Laela barutwana go hwetša mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo. Ba tla tlaleletša go se!
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go feleletša difreimi tša bona tša go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme ba šomiše dithušathuto.**
- 6 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana go sokologa le go bolela le wa mphato ka diswantšho tše ba di thadilego.

Kgoboketša mošomo ya barutwana ya beke ka moka go dira puku. E beye mo sekhutlwaneng sa go bala gore barutwana ba e bale ka nako ya go bala ka go ikemela.

Dumela pukutsatsi

Ke wetse ka nokeng ka gore ke
be ke sa theetše.

Ke ile ka ikwa ke tšhogile kudu.

Ke ithutile go theeletša ge
patho ba mpotša gore ke seke
ka dira selo.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **mphaka**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /
mph/-/a/-/k/-/a/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**mph/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**a/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**k/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **mphaka**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**mpaha/-/ka/** = **mphaka**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **ntwela**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **mphula**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**mph/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /**u/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /**l/**
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelo wa lentšu? /**a/**
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /
mph/-/u/-/l/-/a/
- 8 Ngwala lentšu: **mphula**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /**mphu/-/la/** = **mphula**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **dintwa**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga bobedi (Go nagana kudu)
<p>Vusi le lebopo la noka</p> <p>Vusi o be a le bogale. Vusi o be a na le sebete. O be a rata go kgantšha gore ga a tšhabe selo.</p> <p>Ge bagwera ba gagwe ba mo hlohla gore a fofe go tšwa godimodimo ga moswinki, ga se a tšhoga.</p> <p>Ge bagwera ba gagwe ba mo hlohla go namela sehlare se seteleletelele, ga se a nagana gabedi.</p>	<p>Vusi o rata go ba le sebete. Ke kamaka gore o rata go bontšha batho se ba naganago gore se a tšhoša ga se tšhoše ka mokgwa woo.</p>
<p>Ka letšatši le lengwe, bagwera ba Vusi ba ile ba mo hlohla go tshela molapo. Vusi o ile a ema ka gonnyane. Vusi o ile a nagana gabedi.</p> <p>O be a kwa lentšu la kgaetšedi ya gagwe ka mo hlogong:</p> <p>‘O se bapale kgauswi le molapo. Ga o tsebe gore o ka gogolwa neng.’</p>	<p>Ka gore Vusi o rata go ba le sebete, ke kamaka gore a ka tšea temošo bjale ka tlhohlo goba teko.</p>
<p>Eupša Vusi o be a le bogale. O be a na le sebete. O be a sa tšhabe molapo wa go se be le selo.</p> <p>Vusi o ile a tshela molapo gabonolo. Ge a fihla ka mošola, a tshelela gabonolo go boela morago. ‘Le a bona!’ a realo ka makoko, ‘ga go se se tšhošago ka molapo!’</p>	<p>Ke kamaka gore bagwera ba Vusi ga ba tshela molapo le yena – ke yena fela. Ke kamaka gore b aka be ba filwe temošo ya go swana le ya Vusi.</p>
<p>Bošegong bjoo, Vusi o be a robotše mpeteng a theeditše marothi a pula ge a wela godimo ga tlhaka ya masenke. ‘Ke akanya gore ke eng sa go tšhoša ka molapo?’ a nagana.</p>	<p>Ke gopola gore molapo o kgona go tlaa meetse wa fetoga noka e kgolo. Ke kamaka gore Vusi ga a nagana seo.</p>
<p>Letšatši le latelago, Vusi o ile a sepela molapong. Eupša e be e se sale molapo – e be e le moedi wa go ela.</p> <p>Bagwera ba Vusi ba ile ba mo hlohla go tshela moedi.</p> <p>Vusi o ile a ema ka gonnyane. Vusi o ile a nagana gabedi.</p> <p>O be a kwa lentšu la kgaetšedi ya gagwe ka mo hlogong:</p> <p>‘O se bapale kgauswi le molapo. Ga o tsebe gore o ka gogolwa neng.’</p>	

Sengwalwa	Go bala lekga bobedi (Go nagana kudu)
<p>Eupša Vusi o be a le bogale. Vusi o be a na le sebetse. O ile a kwa a tšhoga meetse a molapo gannyane, eupša a se nyake go bontšha seo.</p> <p>Vusi a sepela ka go phakiša go tshela moedi. Ge a fihla ka mošola, a sepela ka go phakiša go boela morago. 'Le a bona!' a realo, makoko a fokotšegile, 'ga go sa go tšhoša ka moedi wa botlaela!'</p>	<p>Vusi ga a nyake bagwera ba bona gore o tšhogile. Ke kamaka gore o nyaka ba nagana gore o bogale e bile o sebetse.</p>
<p>Bošegong bjoo, Vusi o be a robatše mpeteng a theeditše marothi a pula ge a wela godimo ga tlhaka ya masenke. O ile a theeletša modumo o betha. 'Ke akanya gore ke eng sa go tšhoša ka moedi wa go ela?' a nagana.</p>	
<p>Letšatši le le latelago, Vusi o ile a sepela nokaneng ya go dutla. Eupša e be e se sale e noka ennyane – e be e le noka ya go tlala, ya go elela.</p> <p>Bagwera ba Vusi ba ile ba mo hlohla go tshela noka ya go tlala, ya go elela. Vusi o ile a ema ka gonyane. Vusi o ile a nagana gabedi.</p> <p>O be a kwa lentšu la kgaetšedi ya gagwe ka mo hlogong:</p> <p>'O se bapale kgauswi le molapo. Ga o tsebe gore o ka gogolwa neng.'</p>	<p>Ke kamaka gore se ke seemo se kgaetšedi ya Vusi e bego e tshwenyega ka sona ge e mo fa temošo ye.</p>
<p>Eupša Vusi o be a le bogale. Vusi o be a na le sebetse. O ile a kwa a tšhoša ke meetse ka molapong, eupša a se nyake go bontšha seo.</p> <p>Vusi o ile a kitima ka pela ka mo a kgonago go tshela noka ya go elela. Ge a fihla ka mošola, a kitimela morago.</p>	<p>Ke kamaka gore Vusi o kwa a tshwenyegile ge bagwera ba gagwe ba nagana gore o bogale e bile o sebetse. Ga a nagane ka letšhogo le a nago nalo - o theeletša teko ya bagwera sebakeng.</p>
<p>Eupša pele a fihla lebopong, maoto a gagwe a ile a wa mo maswikeng a boreledi. O ile a wela ka meetseng a go tlala, a go elela. O ile a thoma go tšea ke noka.</p> <p>'Thušang!' gwa goelela Vusi. O be a sa tshwenyega ge bagwera ba gagwe ba mmona a tšhogile bjale. Vusi o ile a leka go katana gore a fihle lebopong.</p>	<p>Ke kamaka gore Vusi o kwa a tšhoga bjale, ka lebaka la gore ga a sa na taba ge bagwera ba gagwe ba tseba! O swanetše a be a tloga a tshwenyega gore sengwe sa sebe se ka mo diragela.</p>
<p>Bagwera ba gagwe ba ile ba kitima go ya fase le lepopo. Mogwera wa gagwe Michael o ile a tsena ka gare ga noka ya go tlala, ya go elela gomme a kgona go swara letsogo la gagwe. Michael o ile a ntšha Vusi ka meetseng a mo gogela lebopong.</p> <p>Vusi o ile boela gae a thapile e bile a tšhogile.</p>	<p>Ke kamaka gore ke mathomo selo se sebe se hlagela Vusi wa bogale wa sebetse. O swanetše a be a nagana gore ga go selo se sebe se se ka mo diragelago.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga bobedi (Go nagana kudu)
Bošegong bjoo, Vusi o ile a robala mpeteng. 'Ke tseba se se tšhošago ka noka ya go tlala, ya go elela,' a nagana, 'nka no ba ke le bogale, nke no ba ke na le sebete, eupša nka se sa bapala kgauswi ga molapo gape!'	Ke kamaka gore bjale Vusi o kwišiša lebaka la temošo ya kgaetšediagwe ka ga molapo!
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa ke dife dilo tše Vusi a di dirago tša bogale le go ba le sebete?	<ul style="list-style-type: none"> • O fofile go tšwa godimodimo ga foreimi ya go bapala ya bana. • O nametše godimo ga sehlare se seteleletelele.
Naa o nagana gore Vusi o tla bapala molapong gape? Efa lebaka.	<i>Ke nagana ... ka lebaka la gore ...</i>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Vusi a kitima go tshela lebopo?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore Vusi o be a le bogale ebile a na le sebete. • Ke ka lebaka la gore bagwera ba gagwe ba be ba mo hlohla. • Ke ka lebaka la gore le ge Vusi a be a tšhoga, o be a sa nyake go bontšha seo. • O be a nyaka gore bagwera ba gagwe ba mmone e le yo bogale yo a nago le sebete. • Ke ka lebaka la gore Vusi o be a sa nagane gore selo se sempe se ka mo hlagela. • Ke ka lebaka la gore o ile a nagana gore temošo ya kgaetšediagwe ke tlhohlo goba teko – ga se a e tšea ka tiišetšo.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa O bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - bogale
 - botlaela
 - go hloka maikarabelo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Melao ya go tshela mmila	
Lebelela ka go lanngela, o buše o lebelele ka go la goja	Iša hlogo ka go la ngele, le ka go la go ja
Lebelela gape ka go lanngela, o kgone o tshela mmila!	Iša hlogo ka go la ngele o be o laetša go tshela mmila ka maoto
Roboto e khubedu ere: ema	Laetša go ema ka letsogo
E serolwane ere: itokiše	Ema gabotse go laetša go itokiša
E tala yona ere: feta	Laetša go feta ka maoto

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Vusi ga a bolokega ge...
Ke nagana gore kanegelo ye e ngwadilwe go nthuta...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Go lemoga ka fao medumo e kwagalago ka gona le Ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

mph	ntw	l
k	a	e
g	n	o
t	u	š
d	i	m

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**mph**/ le /**ntw**/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**mph**/-/**a**/-/**k**/-/**a**/ = **mphaka**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela / **mph**/ goba /**ntw**/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /**g**/-/**o**/-/**l**/-/**a**/ = **gola**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **mph**, **ntw**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **mphaka**, **mphatong**, **mphala**, **mpheng**, **mphula**, **ntwa**, **ntwela**, **ntweša**, **dintwa**, **gola**, **anega**, **kuka**, **kala**, **lešaka**, **šala**, **dula**, **duma**, **tema**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / GO HLAMA PONOKAKANYO

SWANTŠHA SENGWALWA

- 1 Dudiša barutwana ditafoleng tša bona, le dipuku tša go ngwala goba matlakala a sego a ngwalwa, phensele le dikrayone.
- 2 Dira **tšhupetšo** gore o ba bjang le **ponokakanyo le go swantšha** selo go tšwa sengwaleng, bjalo ka: Vusi o nyakile go tšeya ke noka
- 3 Thala seswantšho sa gago mo letlapeng sa Vusi ka nokeng.
- 4 Šomiša tšhupetšo go tlaleletša lefoko go iša go a 2 ka swantšhišo ya kanegelo, bjalo ka: Vusi se a theeletše kgaetšedi ya gagwe. O be a sa bolokega le ga tee ka gare ga noka!
- 5 Sa go latela, botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanyo ka sengwe go tšwa sengwalweng.
- 6 Kgotela barutwana gore ba tswalele mahlo gomme ba thekge ditho.. Ba balele sengwalwa gape.
- 7 Kgotela barutwana gore ba bule mahlo a bona, ba thale selo se tee seo ba hlamilego ponokakanyo ka sona go tšwa sengwalweng.
- 8 Mafelelong, dumelela barutwana go sokologa ba bolele, ba abelane seo ba se thadilego le wa mphato.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 6**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšhepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 2

KOTARA 2

Beke

7

TABAKGOLO:

Ditšo

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala:: diswantšho tša ditšo tša go fapanafapana.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: ditšo tša go kgahliša khutlong tše nne tša lefase.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana ye e Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 58 & 59, A re baleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 60, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 62, A re baleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho sa ditšo tša setšo sa geno goba ya motsana wa geno.

Mošupologo

Mesongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

HLAGIŠA TABAKGOLO: GO HWETŠA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: Kanegelo ya Koko wa ka
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Ditšo
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
 - a Naa ke dife tše dingwe tša ditšo tšeo o di tsebago?
 - b Ke mang yo a nago le setšo seo se kgethegilego?
 - c Naa ditšo tše di tšwa tše di tšwa kae?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlaosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - ditšo
 - keteka
 - setšo
 - setšhaba

Morumokwano goba koša	Ditiro
Basetsana a re yeng nokeng!	Laetša go rwala pakete hlogong
Ge re boya re ye kgonyeng.	Laetša go rwala ngata hlogong
Bašemane gamang Dikgomo!	Laetša go gama ka matsogo
Ge le fetša le ye madišong!	Šupa kgole ka monwana
Mašemong go tla ya mang?	Phatlalatša diatla go laetša go se tsebe
Ge e se dikgekolwana le dikgalabjana!	Laetša go sepela ka letlhotlo bjalo ka batšofadi

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a mphaka

- b** mphantong
- c** mphala
- d** mpheng
- e** mphula
- f** ntwā
- g** ntwela
- h** ntweša
- i** dintwa

- 3** Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4** Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5** Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšeditšwego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1** Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2** Bula puku e kgolo mo kanegelong: Kanegelo ya Koko wa ka
- 3** Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4** Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5** Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6** Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala gomme o ngwale kanegelo ka moanegwa o a nyakago go ithuta selo se sengwe go tšwa go o mongwe ka mo lapeng.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o ngwale kanegelo (ya mafoko a mahlano). Se e tla ba karolo ya puku ya phaphoši ya sekhutlwana sa go ngwala.

FREIMI YA GO NGWALA:

Kgale kgale...

O nyakile go ithuta ...ka gobane...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala kanegelo ka moanegwa o a nyakago go ithuta selo se sengwe go tswa go motho o mongwe ka lapeng.
- 2 Balela barutwana freimi ya go ngwala.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 4 Botša barutwana kakanyo ya gago ya go tlatša freimi ya go ngwala, bjalo ka: Ke nagana gore ke tla ngwala ka ngwana o a nyakago go ithuta go bina go mogatšamalomeagwe. O nyaka go tseba ka gobane mogatsamalomeagwe o tseba go bina kudu. Le gona, ke mmimo wa bohlokwa wa setso.
- 5 Šomiša tšhupetšo go thala seswantšho ka potlhako sa kakanyo ya gago, bjalo ka: Ngwanenyana a lebeletše mogatšamaloagwe a bina. Hlalosa gore ke mantšu afe ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 6 Šomiša tshupetso go feleletša freimi ya go ngwala: **Kgale kgale** go be gona le ngwanenyana ba re ke Palesa. **O be a nyaka go ithuta** gore mogatšamalomeagwe a mo rute go bina mmimo wa Litolobonya, **ka gobane** motho o mongwe le o mongwe o be a bolela ka mokgwa wo mogatšamalomeagwe e le go sekgwari ka gona.
- 7 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 8 **Šomisa dithušathuto**, bjalo ka matšu a tlwaelo le mantšu a tlotlontšu a tabakgolo.
- 9 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

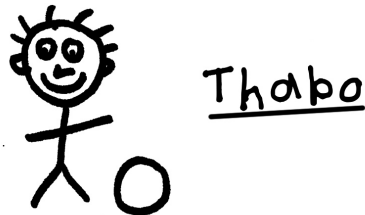
DITAELO TŠA GO BOLELA

- 1 Botšiša barutwana: Ke mang yo a tlogo go ba moanegwa wa gago? Naa ke eng seo a nyakago go ithuta sona?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala**.
- 3 Hlalosetša barutwana gore ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga se ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!

- 4 Laela barutwana gore ba **sokologe gomme ba bolelele** le wa mphato ka seo ba tlogo go ngwala ka sona.
- 5 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go e 3 ya sokologa le go bolela.
- 6 Bitša barutwana ba ba 3 go iša go ba 4 go go botša ka dikakanyo tša bona.
- 7 Ba swanetše gore: Mo kanegelong ya ka, go tla ba le moanegwa o a bitšwago...o a nyakago go ithuta...
- 8 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana **dipuku tša bona**.
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go feletša difreimi tša bona tša go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme ba šomiše dithušathuto**.
- 6 Hlohleletša barutwana.

Ka nako yenngwe go ile gwa ba le mošemane yo a bitšwago Thabo.

O be a nyaka go ithuta go papala kgwele ya dindo ka gobane o be a nyaka go ba sebakadi sa sehlopha sa Bafana Bafana.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditamatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**mpš**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /**mpš**/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana ka mantšu a modumo wa /**mpš**/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **mpšeng, mpša**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **mpša, dimpša, tompša, mpšeng**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o le gare o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

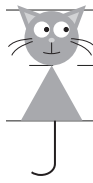
Mongwalo:

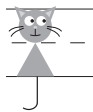
Metsotso e 15

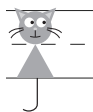
Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **mpš**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

 mpš mpš mpš mpš

 mpša mpša

 dimpša dimpša

 tompša tompša

 mpšeng mpšeng

 Dimpša di robetše.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: KE A AKANYA, GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Kanegelo ya koko wa ka</p> <p>Lungi ga se ka a bona selo se sebotse bjale ka dipitša tša go dirwa ke kokoagwe. Kokoagwe o be a hlakanya letsopa go tšwa mobung. Go Lungi se e be e le maleatlana. 'Ke nyaka go dira dipitša bjale ka wena!' Lungi a botša Koko. Koko a myemyela. 'Ke kgopolo e botse!' a realo, 'ke ithutile go dira dipitša ge ke lekana le wena!'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Lingi a sešo a kgona go dira dipitša. Ke akanya gore ke ka lebaka la eng a nyaka go dira dipitša? Mmallo! Ke kgona go kamaka gore Lungi o rata kokoagwe. O nyaka go dira bjale ka yena.</p>
<p>'Ge ke be ke na le mengwaga e seswai bjale ka wena, ke be ke fela ke bogela mma a dira dipitša. O be a hlakanya letsopa go tšwa mobung. O be a bopa dipitša ka matsogo, gomme a di bea letšatšing gore di ome. Lekga la mathomo ke dira pitša, o ile a mpontšha mokgwa wa go bopa pitša gabotse le go e dikološa. O mpontšhitše mokgwa wa go thala mekgabišo go e dira e botse. Ke moka, a mpontšha go e bea letšatšing gore e ome. Eupša bošegong bjoo, ge ke robetše, pula e ile ya na. Ge ke tsoga, pitša ya ka e be e se gona. Se ke bego ke se bona ke mothalo wa mobu o mokhwibidu o elela ka serapaneng. Pitša ya ka ya mathomo e be e senyegile,' Koko a hwa ka disego.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Koko o ithutile go dira dipitša go mmagwe. Ke akanya gore ke ka lebaka la eng Lungi a se a ithuta go mmagwe bjalo ka Koko? Ke akanya gore naa e kaba mmagwe o kgona go dira dipitša?</p>
<p>Lungi o ile a dula le Gogo a leka go mo nagana ge a sa le mosetsana o monnyane. 'Ke ka lebaka la eng o se wa ruta bomma?' gwa botšiša Lungi. 'Mmallo Lungi, ke lekile!' Koko a sega. 'Eupša mmago o be a sa rate go dira dipitša. Mmago o be a rata go bina – o ile a tšweletša setšo seo legatong.'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore mmago Lungi ga a kgone go dira dipitša bjale ka Koko. Ge Lungi a nyaka go ithuta, o tla swanela go ithuta go Koko.</p>
<p>Ke moka Koko a bontšha Lungi mokgwa wa go hlakanya letsopa go tšwa mobung. A mmontšha mokgwa wa go bopa pitša gabotse ka go e dikološa gape le gape. A mmontšha go mokgwa wa go thala mekgabišo go di dira tše botse. A mmontšha mokgwa wa go di bea letšatšing gore di ome.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore go dira dipitša ga go bonolo. Go na le dikgato tše ntši e bile ke mošomo o mogolo. Ga ke nagane gore Lungi o e a ka dira dipitša ka ntle ga thušo ya mongwe.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Mola dipitša tša Lungi di omile di phadima, Lungi o ile a kgetha pitša ye a bego a ikgantšha ka yona go fetišiša.</p> <p>'Nka bea ye ka mo gare?' Lungi a botšiša Koko.</p> <p>'Ke ka lebaka la eng o nyaka go e tsenya ka gare?' gwa botšiša Koko.</p> <p>Lungi o ile a lebelela godimo leratadimeng. Go be go tšwelela maru. 'Ga ke nyake e tološa ke pula, bjale ka pitša ya gago ya mathomo!' gwa hlaloša Lungi.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Lungi o nyaka go boloka pitša ya gagwe ya mmamoratwa.</p> <p>Ke kgona go kamaka gore Lungi ga a nyake mošomo wa gagwe o boima o šwalalana.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa ke se sebotsebotse seo Lungi a kilego a se bona?	Dipitša tša kokoage.
Naa Koko o be a na le mengwaga e mekae ge a ithuta go dira dipitša?	O be a na le mengwaga e seswai bjale ka Lungi.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Lungi a nyaka Koko a mo ruta go dira dipitša?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka lebaka la gore o nagana gore dipitša tša Gogo di botse. Ke ka lebaka la gore o rata Koko – o nyaka go swana le yena. Ke ka lebaka la mmago Lungi ga a kgone go dira dipitša- o swanela ke go ithuta go Koko. Ke ka lebaka la ga go bonolo go dira dipitša – motho o mongwe o swanetše go go bontšha.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

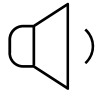
- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Swara o Bontšhe)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - seloko
 - moakanyetšo
 - lešika
 - ruta

Morumokwano goba koša	Ditiro
Basetsana a re yeng nokeng!	Laetša go rwala pakete hlogong
Ge re boya re ye kgonyeng.	Laetša go rwala ngata hlogong
Bašemane gamang Dikgomo!	Laetša go gama ka matsogo
Ge le fetša le ye madišong!	Šupa kgole ka monwana
Mašemong go tla ya mang?	Phatlalatša diatla go laetša go se tsebe
Ge e se dikgekolwana le dikgalabjana!	Laetša go sepela ka letlhotlo bjalo ka batšofadi

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaisana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu**HLAGIŠA MODUMO**

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /nyw/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /nyw/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana mantsu a modumo wa /nyw/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **enywa, dienywa**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **dienywa, anyway, beakanywa, enywa**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

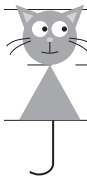
Mantšu: _____

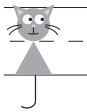
Mongwalo:

Metsotso e 15

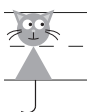
Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

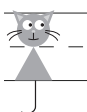
- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **nyw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo ka gare ga dipuku tša bona.

 nyw nyw nyw nyw

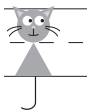
 dienywa dienywa

 anyway anyway

 beakanywa beakanywa

 enywa enywa

 Mohlare o enywa dienywa

 tše bose.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsostso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Thala gomme o ngwale kanegelo ka moanegwa o a nyakago go ithuta se sengwe go tšwa go o mongwe wa ka mo lapeng.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o ngwale kanegelo (ya methaladi e mehlano). Se e tla ba karolo ya puku ya phaphoši ya sekhutlwana sa go bala.

FREIMI YA GO NGWALA:

Kgale kagale go kile...

O nyaka go ithuta...ka gobane...

O tšere sephetho sa gore.....

Ke moka...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono barutwana ba tla tlaleletša mafoko mo mošomong wo ba o ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Balela barutwana freimi e mpsha.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 4 Hlalosa tše dingwe tša dikakanyo tšeo o nago natšo tša go tlatša freiming ya go ngwala, bjalo ka: Lehono re tla nagana ka seo se tlogo go diragala go moanegwa ge kanegelo e tšwela pele. Mo kanegelong ya ka, Palesa o be a nyaka go ithuta go bina. Lehono, Ke tla ngwala ka mokgwa o a kgopetšego mogatšamalomeagwe, o ile a itlwaetša ka go bina le wena letšatši le lengwe le le lengwe! O ile a beakanya tiragatšo ye e kgethegilego le ba lelapa mafelelong!
- 5 **Šomiša tšhupetšo** go tlaleletša dintlha go se o se thadilego, bjalo ka: lepanta la boitšhireletšo.
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 7 Šomiša tšhupetšo go feleletša freimi ya go ngwala, bjalo ka: **O tšere sephetho** go kgopela mogatšamalomeagwe gore a mo rute. Ba ile ba itlwaetša go bina mmogo. **Ke moka**, Palesa a lemoga gore letšatši la matswalo la bommagwe le batametše. **A tšea sepehetho sa** go beakanya tiragatšo ye e kgethegile ya bomma.
- 8 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago**
- 9 **Šomiša dithušathuto** (mantšu a tlwaelo, mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo) go tlaleletša dišupo mo seswantšhong, bjalo ka setšo, setlwaedi, keteka, bj bj.
- 10 **Phumula mohlala** wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA GO BOLELA

- 1 Gopotša barutwana gore ka Mošupologo re naganne ka moanegwa o a nyakago go ithuta selo se sengwe se se swa.
- 2 Lehono re tla tlaleletša mafoko mo kanegelong ya rena.
- 3 Botsisa barutwana: Naa ke eng seo se tlogo diragala ge kanegelo e tšwela pele?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 6 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** le wa mphato ka dikakanyo tša bona tša kanegelo.
- 7 Efa barutwana metsotso e 2 go isa go e 3 go sokologa ba bolele.
- 8 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 go go botša gore go tla diragala eng ge kanegelo e tšwela pele.
- 9 Ba swanetše gore: Mo kanegelong ya ka...
- 10 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

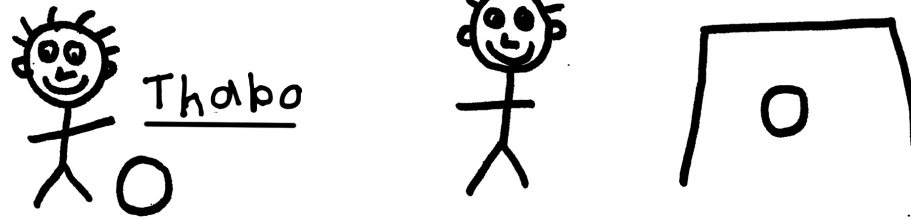
- 1 **Efa barutwana dipuku.** Laela barutwana go hwetša mošomo o ba o ngwadilego ka Mošupologo. Ba tla **tlaleletša!**
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphosing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana **go bala seo ba se ngwadilego.**
- 4 Thuša barutwana go feleletša freimi ya bona ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu** le go šomiša **dithušathuto.**
- 6 **Hlohleletša barutwana.**

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2 go iša go ye 3, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana go **sokologa ba bolele** le wa mphato ka diswantšho tšeo ba di thadilego.

*Lekeletša mošomo wo barutwana ba o ngwadilego **boleng ba mahlo** a bona ka phaphošing. Se se tla thuša gore ba be le poledišano ka tabakgolo.*

sebapadi se se kaone

Ka nako yenngwe go ile gwa ba le
mosemane yo a bitswago Thabo.

O be a nyaka go ithuta go papala kgwele
ya dindo ka gobane o be a nyaka go ba
sebapadi sa sehlopha sa Bafana Bafana.

O ile a kgopela buti wa gagwe gore a mo
thuše.

Ke moka o ile a kgethwa sehlopheng sa
sekolo sa kgwele ya dindo gomme a ba
sebapadi se sekaone kaone sehlopheng.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **Matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlalosa **Mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **Mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **dimpša**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /**d**/- /**i**/-/**mpš**/-/**a**/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**d**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**i**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**mpš**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **dimpša**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**dim**/-/**pša**/ = **dimpša**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **anywa**

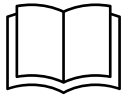
RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **tompša**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**t**/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /**o**/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /**mpš**/
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelo wa lentšu? /**a**/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**t**/- /**o**/-/**mpš**/-/**a**/
- 8 Ngwala lentšu: **tompša**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /**tom**/-/**pša**/ = **tompša**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **dienywa**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: KE A AKANYA, GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Kanegelo ya koko wa ka</u></p> <p>Lungi ga se ka a bona selo se sebotse bjale ka dipitša tša go dirwa ke kokoagwe. Kokoagwe o be a hlakanya letsopa go tšwa mobung. Go Lungi se e be e le maleatlana. 'Ke nyaka go dira dipitša bjale ka wena!' Lungi a botša Koko. Koko a myemyela. 'Ke kgopolo e botse!' a realo, 'ke ithutile go dira dipitša ge ke lekana le wena!'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Koko o thakagaletše go ruta Lungi go dira dipitša, bjale ka yena. Go swanetše go ba go kgethegile gore motlogolo wa gagwe o nyaka go dira se a se dirago!</p>
<p>'Ge ke be ke na le mengwaga e seswai bjale ka wena, ke be ke fela ke bogela mma a dira dipitša. O be a hlakanya letsopa go tšwa mobung. O be a bopa dipitša ka matsogo, gomme a di bea letšatšing gore di ome. Lekga la mathomo ke dira pitša, o ile a mpontšha mokgwa wa go bopa pitša gabotse le go e dikološa. O mpontšhitše mokgwa wa go thala mekgabišo go e dira e botse. Ke moka, a mpontšha go e bea letšatšing gore e ome. Eupša bošegong bjoo, ge ke robetše, pula e ile ya na. Ge ke tsoga, pitša ya ka e be e se gona. Se ke bego ke se bona ke mothalo wa mobu o mokhwibidu o elela ka serapaneng. Pitša ya ka ya mathomo e be e senyegile,' Koko a hwa ka disego.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore letšatši la mathomo Koko a dira dipitša le be le le bohlokwa bophelong bja gagwe. Bjale ke mokgekolo, eupša o sa gopola letšatši la mathomo a dira dipitša. O a sega bjale, eupša ke nagana gore go be go swanetše go nyamiša Koko o monnyane go bona pitša ya gagwe e senyega.</p>
<p>Lungi o ile a dula le Gogo a leka go mo nagana ge a sa le mosetsana o monnyane. 'Ke ka lebaka la eng o se wa ruta bomma?' gwa botšiša Lungi. 'Mmalo Lungi, ke lekile!' Koko a sega. 'Eupša mmago o be a sa rate go dira dipitša. Mmago o be a rata go bina – o ile a tšweletša setšo seo legatong.'</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore go dira dipitša le go bina ke ditšo ka lapeng la bo Lungi. Ke kgona go kamaka gore Lungi o na le kgahlego ya go ithuta setšo sa go dira dipitša le go bina.</p>
<p>Ke moka Koko a bontšha Lungi mokgwa wa go hlakanya letsopa go tšwa mobung. A mmontšha mokgwa wa go bopa pitša gabotse ka go e dikološa gape le gape. A mmontšha go mokgwa wa go thala mekgabišo go di dira tše botse. A mmontšha mokgwa wa go di bea letšatšing gore di ome.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Lungi o swanetše a be a rata go dira dipitša. O swanetše a be a ipsina le Koko. Ke kgona go kamaka se ka gore Koko le Lungi ba dira dipitša letšatši ka moka. Ke kgona go kamaka gore Lungi o šoma kudu go ithuta setšo sa go dira dipitša.</p>
<p>Mola dipitša tša Lungi di omile di phadima, Lungi o ile a kgetha pitša ye a bego a ikgantšha ka yona go fetišiša.</p> <p>'Nka bea ye ka mo gare?' Lungi a botšiša Koko.</p>	<p>Ke kgona go kamaka gore Lungi o nagana ka pitša ya mathomo ye Gogo a e dirilego. O swanetše a be a gopola ka moo e ilego ya senyega. Ke kgona go kamaka gore o tshwenyegile gore seo se ka diregela pitša ya gagwe ya mathomo.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>'Ke ka lebaka la eng o nyaka go e tsenya ka gare?' gwa botšiša Koko.</p> <p>Lungi o ile a lebelela godimo leratadimeng. Go be go tšwelela maru. 'Ga ke nyake e tološa ke pula, bjale ka pitša ya gago ya mathomo!' gwa hlaloša Lungi.</p>	
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Naa Koko o ithutile go mang go dira dipitša?	O ituthile go mmagwe.
Ke ka lebaka la eng Lungi a sa ithute go mmagwe?	Ke ka kebaka la gore mmagwe ga se nka a ithuta go dira dipitša.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng Lungi a be a nyaka go tsenya pitša ya mmamoratwa ka ntlong?	<ul style="list-style-type: none"> Ke ka kebaka la gore pitša ya mathomo ya Koko e sentše ke pula. Ke ka kebaka la tše ke dipitša tša mathomo tše Lungi a itekilego go di dira. Ka fao di kgethegile. Mohlomongwe Lungi o nyaka go bontšha mmagwe gore o kgona go dira pitša ka boyena. Ke ka kebaka la gore Lungi o bona maru. O gopola gore pitša ya mathomo ya Koko e ile ya senya ke pula. Ga a nyake ge se se direga go pitša ya gagwe ya mathomo.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetsa gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - bodumedi
 - maikutso
 - tumelo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Basetsana a re yeng nokeng!	Laetša go rwala pakete hlogong
Ge re boya re ye kgonyeng.	Laetša go rwala ngata hlogong
Bašemane gamang Dikgomo!	Laetša go gama ka matsogo
Ge le fetša le ye madišong!	Šupa kgole ka monwana
Mašemong go tla ya mang?	Phatlalatša diatla go laetša go se tsebe
Ge e se dikgekolwana le dikgalabjana!	Laetša go sepela ka letlhotlo bjalo ka batšofadi

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong.....
Ke nagana gore Lungi o...ka gobane...
Ke tla kgwarinya moakanyetšo....mo pitšeng, ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

mpš	nyw	a
i	o	d
t	e	g
n	b	k

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /**mpš**/ le /**nyw**/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditwakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditwakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /**mpš**/-/**a**/ = **mpša**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /**mpš**/ goba /**nyw**/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /**k**/-/**o**/-/**b**/-/**o**/ = **kobo**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **mpš**, **nyw**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **mpša**, **dimpša**, **tompša**, **mpšeng**, **dienywa**, **anyway**, **beakanywa**, **enywa**, **kobo**, **koba**, **gata**, **anega**, **naba**, **bana**, **tate**, **taba**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA

KAKARETŠO YA BOMOLOMO YA KANEGELO

- 1 Hlalosa gore barutwana ba tla bolela ka dintlha tše pedi tšeo ba naganago gore dibohlokwa mo kanegelong: Kanegelo ya koko waka
- 2 Šomiša tšhupetšo go laetša barutwana gore o fa bjang mafoko a 2 goba le 1 a kakaretšo ka dintlha go tšwa kanegelong, bjalo ka: **Ntlha ya bohlokwa** ke gore Koko wa Lungo o be a dira dipitša ka letsopa. **Ntlha e nngwe ya bohlokwa** ke gore Koko o ithutile go dira dipitša a na le mengwaga ya go lekana le ya Lungi. O be a dira dipitša lebaka le le telele!
- 3 Tswarela diswantšho go tšwa Pukung e kgolo. Laela barutwana go lebelela diswantšho o nagane ka seo se diragetšego
- 4 Laela barutwana go nagana ka **dintlha tšeo ba naganago gore di tloga di le dibohlokwa** mo kanegelong.
- 5 Kgopela barutwana ba ba 2 go iša go ba 3 go **abelana** ka dikakanyo tša bona le phaphoši. **Thuša** barutwana go hlama mafoko a go felela.
- 6 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tša go tswelela kgafetšakgafetša.
- 7 Laela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba **abelane** ka dikakaretšo tša bona le wa mphato. (*Ga ba swanela go gopola seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba dikakanyo tša barutwana!*)

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 7**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, atoms, globes), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, lightbulbs, speech bubbles).

Mphato 2

KOTARA 2

Beke

8

TABAKGOLO:

Ditšho

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Tlaleletša dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: diswantšho tša go fapafapana tša manyalo, bj bj.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dinyakišišo tša ditšo tša go fapafapana tša manyalo lefase ka bophara.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku ba phaphoši di ka lenaneo.

Mešongwana ye e Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 64 & 65, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 66 & 67, A re baleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 68 & 69, A re ngwaleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantšho la letšatši la maikutšo leo o ka le ketekago.

Mošupologo

Mešongwana wa bomolomo

Metsotso e 15

BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa makoti a apere leshira ka gare ga Puku e kgolo:
Nonwane ya manyalo a mararo
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Ditšo.
- 3 Thala sediko le leina la **tabakgolo** mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa ke dilo tše dife tše dimpsha tšeo o ithutilego ka tšona ka ditšo?
 - b Naa batho ba ithuta bjang ka ditšo tša gabo bona?
 - c Batho ba ithuta bjang ka ditšo tša batho ba bangwe?
 - d Naa ke dife ditšo tšeo di tlwaelegilego mo Afrika Borwa?
 - e Ke eng seo o nyakago go se tseba ka ditšo tša mafelong a mangwe?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - lenyalo
 - fapane
 - moletlo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Basetsana a re yeng nokeng!	Laetša go rwala pakete hlogong
Ge re boya re ye kgonyeng.	Laetša go rwala ngata hlogong
Bašemane gamang Dikgomo!	Laetša go gama ka matsogo
Ge le fetša le ye madišong!	Šupa kgole ka monwana
Mašemong go tla ya mang?	Phatlalatša diatla go laetša go se tsebe
Ge e se dikgekolwana le dikgalabjana!	Laetša go sepela ka letlhotlo bjalo ka batšofadi

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:

- a mpša
 - b dimpša
 - c tompša
 - d mpšeng
 - e dienywa
 - f anyway
 - g beakanywa
 - h enywa
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
 - 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
 - 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e okeditšwego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: **Nonwane ya manyalo a mararo**
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka ditšo goba letšatši leo le le ketekago le ba lelapa la gago.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o ngwale temana (ya mafoko a mahlano) ka maitemogelo a gago.

FREIMI YA GO NGWALA:

Ka mo lelapeng la gešo...

Re...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka maitemogelo a bona ka ditso
- 2 Dira **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 3 Botša barutwana kakanyo ya gago ya go tlatša freimi ya go ngwala, bjalo ka: Letšatši la maikutšo leo ba lelapa laka ba le ketekago ke Keresemose. Ka Keresemose, re phela re eja mmogo re seba ka nama ya lekanakune.
- 4 Botša barutwana dikakanyo go tlatša mo freimi ya freimi ya go ngwala, bjalo ka: Letšatši la maikutšo leo ba lelapa laka ba le ketekago ke Keresemose. Ka keresemose, re dula re eja mmogo re seba ka nama ya lekanakune.
- 5 Šomiša **tšhupetšo** go thala seswantšho ka potlhako ya kakanyo ya gago, bjalo ka: Ba lelapa la gago kamoka ba dutše mmogo ba dikaneditše lekanakune.
- 6 Hlalosa mantšu ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa go emela lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 7 Šomiša tšhupetšo go feleletša freimi ya go ngwala: **Ka gešo** re dula re keteka letšatši la Keresemose mmogo. **Re** apea gomme ra ja kalakune e kgolo mmogo go keteka letšatši la matswalo a Morena.
- 8 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 9 **Šomiša dithušathuto** mantšu a tlwaelo, mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo.
- 10 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

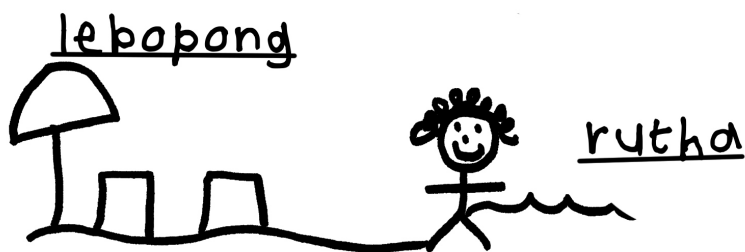
DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Naa ke ditšo goba letšatši lefe la maikutšo leo o leketekago wena le ba lelapa la gago?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala..**
- 3 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 4 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato ka dikakanyo tša bona

- 5 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 6 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 gore ba go botše gore ke ditšo tše dife goba letšatši la maikutšo lefe leo ba tlogo go ngwala ka lona.
- 7 Ba swanetše gore: Ka gešo
- 8 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana go **bala seo ba se ngwadilego.**
- 4 Thuša barutwana go feleletša freimi ya bona ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana go **bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu** le go šomiša **dithušathuto.**
- 6 Hlohleletša barutwana.

Ka lapeng lešo re ya lebopong la lewatle
ka letšatši la ngwaga o moswa.
Ka moka re ya go rutha ka lewatleng.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditamatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /tšh/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /tšh/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana ka mantšu a modumo wa /tšh/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **tšhela, tšhipi, tšhelete**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **tšhaba, tšhela, tšhemong, tšhelete, tšhipi**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o le gare o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

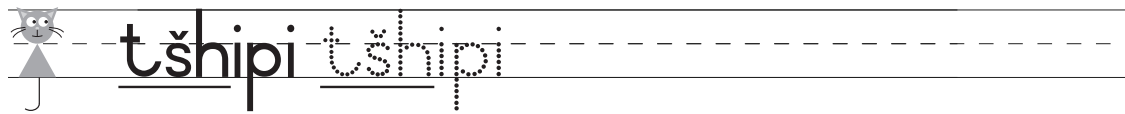
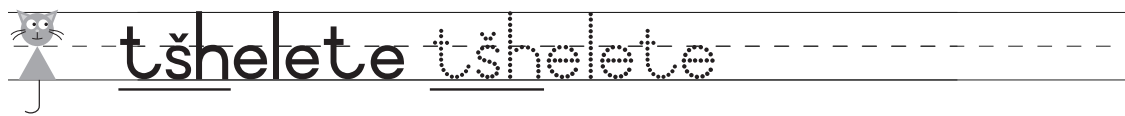
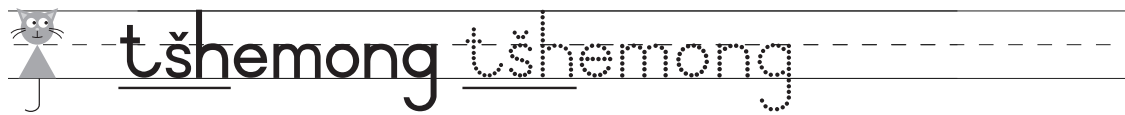
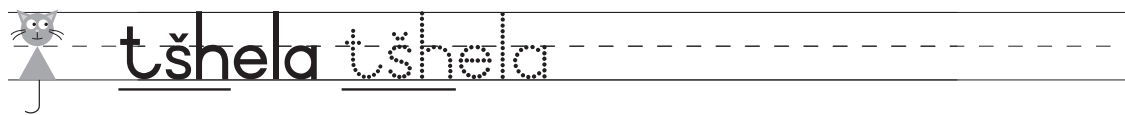
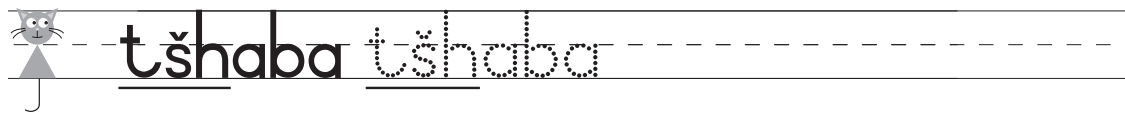
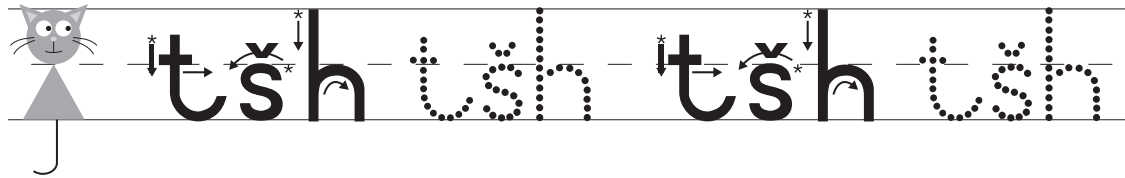
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **tšh**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO TEKATLHALOGANYO: PONOKAKANYO, KE A AKANYA

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Nonwane ya manyalo a mararo</p> <p>Hannah, Zodwa le Lerisha ba dutše fase ga mohlare o mogolo ba ja dijo tša matena.</p> <p>‘Ke be ke le moketeng mafelelong a beke ye!’ Hannah a bega. ‘Go be go le botse. Monyadiwa o be a apere lesira la go ba le leshira. Le nna ke nyaka go nyalwa ka lešira tšatši le lengwe.’</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya roko e telele e tšhweu ya siliki. Ke e botse kudu. Ke kgona gape go hlama ponokakanyo ya monyadiwa a lebeletše monyadi go tšwa lešireng le lešweu la go phaphamala.</p>
<p>‘Mogolle wa ka o nyetšwe ngwaga wa go feta,’ gwa fetola Zodwa, ‘eupša o be a sa apara roko e tšhweu. O be a apere kobo e botse ya mebalabala le dipheta tše ntši. Ge nka nyalwa, le nna ke nyaka go apara kobo le dipheta bjale ka mogolle wa ka. Batho ba bangwe mo setšong sa gešo ba dira mokete wa bobedi mo ba aparago roko e tšhweu. Mohlomongwe le nna nka dira bjalo ge nka nyalwa.’</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya mogolle wa Zodwa a apere dipheta tše botse tša mebalabala. O lebelega a le botse kudu ka mebalabala ya go taga.</p>
<p>‘Nkile ka ya moketeng wa motswala kua Durban,’ gwa realo Lerisha. ‘O be a sa apara bošweu, kobo goba dipheta. O be a apere sari e khubedu gomme matsogo a gagwe a tloditšwe ka mehndi. Ge nka nyalwa, ke nyaka go apara sari e khwibidu bjalo ka yena.’</p> <p>‘Mmalo! Ke be ke sa tsebe gore go na le dilo tša go fapana tša go apara meketeng,’ Hannah a realo a eja marapo a hlogo.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya matsogo a motswala wa Lerisha a tloditšwe ka mekgabišo e mebotse ya mendhi. Matsogo a gagwe a tshwana le dibenyabenyane. O botse kudu.</p>
<p>‘Karolo ye ke e ratilego kudu moketeng wa mogolle ke ge bomma le basadi ka moka ba go nyetšwego ba apere mengatse e mebotse ya go ba le dipheta tša mebalabala,’ gwa realo Zodwa.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya basadi ka moka ba apere mengatse ya go kgabišwa.</p>
<p>‘Ga go yo a bego a apere mongatse moketeng o ke bego ke le go ona,’ gwa araba Lerisha. ‘Katolo yak e e ratilego kudu ke ge motswala le mogatšagwe ba swarane ka matsogo ba dikologa mollo,’ a realo.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya monyadiwa a apere sari e khwibidu a sepela go dikologa mollo. Ke hlama ponokakanyo ya bohle ba mmogetše.</p>
<p>‘Moketeng wo ke bego ke ile, banna ka moka ba be ba apere diYarmulkes dihlogong tša bona – eupša basadi ba be ba se ba apara selo.’ Eupša seo e be e se skarolo ye ke ratilego. Karolo ye ke e ratilego kudu e bile mola monyadi a kiba godimo ga galase a e pšhatla,’ gwa realo Hannah.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya modumo o mogolo ge galase e thubega. Ke hlama ponokakanyo ya batho ba sega e bile ba thakgetše.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
‘Ke be ke sa lemoge gore batho ba fapanego ba dira dilo tša go fapana meketeng ya bona,’ Zodwa a realo a nagana.	
‘Dijo tša mokete wa motswala di be di le rothiša mare. Dijo e be e le mantšha o tlogele, kheri le reise. Go be go na le disamusa – dijo tša ka tše ke di ratago kudu!’ gwa realo Lerisha.	Ke hlama ponokakanyo ya monkgo o mobose wa kheri a tletše moyeng.
‘Moketeng o ke bego ke le go wona go be go se na kheri goba disamusa. Eupša go be go na le khekhe ya lenyalo e kgolo ya go ba le matšoba mo godimo. Monyadiwa le monyadi ba sega khekhe gomme ba tlotšana ka yona difahlegong! Go be go segiša,’ Hannah a sega.	Ke kgona go hlama ponokakanyo ya monyadiwa le monyadi ba sega ge ba ješana khekhe. Swikiri ya aese e tletše mo gohle.
‘Thaka banna! Seo se a thabiša! Moketeng wa mogolle go be go se na kheri, disamusa goba yona khekhe,’ gwa realo Zodwa. ‘Eupša bomalome ba bolaile kgomo. Ke moka ra ja nama, bogobe ra nwa maswi a mabele. Di be di le bose kudu.’ ‘Ga se ka ke nagana gore batho ba ja dijo tša go fapana meketeng e fapanego,’ Lerisha a realo a nagana.	Ke kgona go hlama ponokakanyo ya baeng ka moka ba dutše mmogo ba eja ka lethabo.
‘Se se be se thabiša,’ gwa realo Hannah. ‘Ke rata go ithuta ditšo tša go fapana.’ ‘Mmalo – beke e tlogo ke Diwali, mokete wa lesedi,’ gwa realo Lerisha. ‘Le ka tla go robala gagešo?’ Banenyana ba bararo ba sepela ba labile ntlwaneng ya boithumelo ba thabile, ba nagana ka ditšo tšohle tša go fapana tše re ka di abelanago.	Mmalo! Se se nthuša go gopola gore ditšo tša manyalo ke tša mohuta o tee. Eupša, go na le ditšo tše ntši tše re ka ithutago tšona.

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Naa ke bomang baanegwa mo kanegelong ye?	Baanegwa ke Hannah, Zodwa le Lerisha.
Naa ke dife tše dingwe tša ditšo tše lego mo kanegelong ye?	<ul style="list-style-type: none"> • Monyadiwa o apere roko e tšhweu • Monyadiwa o apere leshira • Monyadiwa o apere kobo le dipheta • Monyadiwa o apere sari e khwibidu • Basadi ba apere mengatse • Monyadiwa le monyadi ba dikologa mollo • Monyadi o kiba godimo ga galase • Go jewa dijo tša setšo • Monyadiwa le monyadi ba ješana khekhe ya lenyalo • Go bolaya kgomo • Go nwewa maswi a mabele
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Hlama ponokakanyo ya ditšo tša kanegelo. Ke setšo sefe se o se ratago go fetišiša?	<i>Ke rata ... ka lebaka la gore ...</i>

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mesongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya Tabakgolo.
 - seširo
 - sari
 - yarmulke
 - mehndi

Morumokwano goba koša	Ditiro
Basetsana a re yeng nokeng!	Laetša go rwala pakete hlogong
Ge re boya re ye kgonyeng.	Laetša go rwala ngata hlogong
Bašemane gamang Dikgomo!	Laetša go gama ka matsogo
Ge le fetša le ye madišong!	Šupa kgole ka monwana
Mašemong go tla ya mang?	Phatlalatša diatla go laetša go se tsebe
Ge e se dikgekolwana le dikgalabjana!	Laetša go sepela ka letlhotlo bjalo ka batšofadi

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**nth**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /**nth**/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana mantsu a modumo wa /**nth**/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **nthekela, nthoga, nthoma**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **nthoma, nthekela, nthiba, nthoga**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Mongwalo:

Metsotso e 15

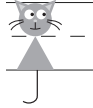
Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

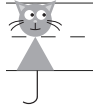
- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **nth**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo ka gare ga dipuku tša bona.

 n'th n'th n'th n'th

 nthoma nthoma

 nthekelela nthekelela

 nthiba nthiba

 nthoga nthoga

 Mma o tla nthekelela mpho.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala ka ditšo goba letšatši la maikutšo leo le le ketekago ka geno.

MOŠOMO: Thala seswantšho gomme o ngwale temana (ya mafoko a mahlano) ka maitemogelo a bona.

FREIMI YA GO NGWALA:

Ka gešo...

Re ...

Re dira gape le...

Ke ikwa ke...ka gobane...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša mafoko a mabedi go mošomo o ba o ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Balela barutwana freimi e mpsha ya go ngwala.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 4 Hlalosa tše dingwe tša dikakanyo tšeo o nago le tšona mo freiming ya go ngwala, bjalo ka: Re hwetša dimpho ka Keresemose. Ke rata setšo se ka gobane e dira gore ke ikwe ke kgethegile. Go a thabiša go amogela mpho.
- 5 Hlalosa gore ke mantšu afe ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi go emela lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 6 Šomiša **tšhupetšo** go feleletša freimi ya go ngwala, bjalo ka: **Re fana** gape dimpho. **Ke ikwa ke thabile ka Keresemose ka gobane** lapa lešo kamoka le tla be le hlakane. Ke rata go keteka Keresemose!
- 7 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 8 **Šomiša dithušathuto** (mantšu a tlwaelo, tlotlontšu ya tabakgolo) go tlaleletša dišupo mo a thadilego, bjalo ka ditšo, go ja, go keteka, bj bj.
- 9 **Phumula mohlala** wa mo letlapeng. Hlalosa gore se e be e le mohlala fela, eupša **barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.**

DITAELO TŠA GO BOLELA

- 1 Gopotša barutwana gore Mošupologo, re naganne ka ditšo goba letsatsi leo re ketekago le ba lelapa.
- 2 Lehono re tla tlaleletša mafoko mo mošomong wo re o ngwadilego.
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke eng se sengwe gape o ka se bolelago ka ditšo goba letšatši leo o le ketekago?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**

- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 6 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato ka dikakanyo tša bona.
- 7 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 8 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 go go botša ka ntlha engwe e tee ka ditšo goba letšatši la maikutšo ba le ketekago le ba lelapa.
- 9 Ba swanetše gore: Re fana gape...
- 10 Hlalosetša barutwana gore ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala, go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku. Laela barutwana go hwetša mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo. Ba tla tlaleletša go se!
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go feleletša difreimi tša bona tša go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme ba šomiše dithušathuto**.
- 6 Hlohleletša barutwana.

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana go sokologa le go bolela le wa mphato ka diswantšho tše ba di thadilego.

Kgoboketša mošomo ya barutwana ya beke ka moka go dira puku. E beye mo sekhutlwaneng sa go bala gore barutwana ba e bale ka nako ya go bala ka go ikemela.

Ka lapeng lešo re ya lepopong la lewatle
ka letšatši la ngwaga o moswa.
Ka moka re ya go rutha ka lewatleng.
Re apea le dijo ke moka ra papala.
Ke ikwa ke thabile ka gore ka moka re
kwa pose e bile re a sega.

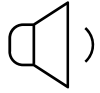
Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **tšhaba**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /**tšh**/-/**a**/-/**b**/-/**a**/
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**tšh**/
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**a**/
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**b**/
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a**/
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **tšhaba**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**tšha**/-/**ba**/ = **tšhaba**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **nthiba**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **tšhipi**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**tšh**/
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /**i**/
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /**p**/
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelo wa lentšu? /**i**/
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**tšh**/-/**i**/-/**p**/-/**i**/
- 8 Ngwala lentšu: **tšhipi**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /**tšhi**/-/**pi**/ = **tšhipi**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **nthoga**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: GO KAMAKA

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Nonwane ya manyalo a mararo</p> <p>Hannah, Zodwa le Lerisha ba dutše fase ga mohlare o mogolo ba ja dijo tša matena.</p> <p>‘Ke be ke le moketeng mafelelong a beke ye!’ Hannah a bega. ‘Go be go le botse. Monyadiwa o be a apere lesira la go ba le leshira. Le nna ke nyaka go nyalwa ka lešira tšatši le lengwe.’</p>	<p>Ke ithutile gore ditšo di kgona go tšweletša molaetša e kgethegilego ya bohlokwa. Ke akanya gore ke ka lebaka la eng banyadiwa ba apara lešira mo setšong se? Ke akanya gore a go ka ba le lebaka le kgethegilego la go apara lešira?</p>
<p>‘Mogolle wa ka o nyetšwe ngwaga wa go feta,’ gwa fetola Zodwa, ‘eupša o be a sa apara roko e tšhweu. O be a apere kobo e botse ya mebalabala le dipheta tše ntši. Ge nka nyalwa, le nna ke nyaka go apara kobo le dipheta bjale ka mogolle wa ka. Batho ba bangwe mo setšong sa gešo ba dira mokete wa bobedi mo ba aparago roko e tšhweu. Mohlomongwe le nna nka dira bjalo ge nka nyalwa.’</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng monyadiwa a apara kobo? Mo gongwe go apara kobo go na le molaetša o kgethegilego.</p>
<p>‘Nkile ka ya moketeng wa motswala kua Durban,’ gwa realo Lerisha. ‘O be a sa apara bošweu, kobo goba dipheta. O be a apere sari e khubedu gomme matsogo a gagwe a tlotitšwe ka mehndi. Ge nka nyalwa, ke nyaka go apara sari e khwibidu bjalo ka yena.’</p> <p>‘Mmalo! Ke be ke sa tsebe gore go na le dilo tša go fapana tša go apara meketeng,’ Hannah a realo a eja marapo a hlogo.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng banyadiwa ba apara bokhwibidu mo setšong se? Ke nagana gore go apara sari go na le molaetša o itseng.</p>
<p>‘Karolo ye ke e ratilego kudu moketeng wa mogolle ke ge bomma le basadi ka moka ba go nyetšwego ba apere mengatse e mebotse ya go ba le dipheta tša mebalabala,’ gwa realo Zodwa.</p>	<p>Ke akanya gore naa bohlokwa ba setšo se ke bofe? Gantši, ditšo di na le molaetša.</p>
<p>‘Ga go yo a bego a apere mongatse moketeng o ke bego ke le go ona,’ gwa araba Lerisha. ‘Katolo yak e e ratilego kudu ke ge motswala le mogatšagwe ba swarane ka matsogo ba dikologa mollo,’ a realo.</p>	<p>Ke akanya gore naa ke ka lebaka la eng ba sepela go dikologa mollo? Ke akanya gore naa bohlokwa ba se ke eng?</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>'Moketeng wo ke bego ke ile, banna ka moka ba be ba apere diYarmulkes dihlogong tša bona – eupša basadi ba be ba se ba apara selo.' Eupša seo e be e se skarolo ye ke ratilego. Karolo ye ke e ratilego kudu e bile mola monyadi a kiba godimo ga galase a e pšhatla,' gwa realo Hannah.</p> <p>'Ke be ke sa lemoge gore batho ba fapanego ba dira dilo tša go fapana meketeng ya bona,' Zodwa a realo a nagana.</p>	<p>Ke akanya gore ke ka lebaka la eng monyadi a kiba godimo ga galase a e thuba? Ke akanya gore naa se se na le bohlokwa?</p> <p>Kanegelo ye e dira gore ke rate go tseba ka ditšo tša manyalo tše difapanego.</p>
<p>'Dijo tša mokete wa motswala di be di le rothiša mare. Dijo e be e le mantšha o tlogele, kheri le reise. Go be go na le disamusa – dijo tša ka tše ke di ratago kudu!' gwa realo Lerisha.</p>	<p>Thaka banna! Ke tseba gore ditšo tše fapanego di na le dijo tše fapanego. Ke akanya gore naa ka mehla dijo tše kgethegilego ke seripa sa lenyalo?</p>
<p>'Moketeng o ke bego ke le go wona go be go se na kheri goba disamusa. Eupša go be go na le khekhe ya lenyalo e kgolo ya go ba le matšoba mo godimo. Monyadiwa le monyadi ba sega khekhe gomme ba tlotšana ka yona difahlegong! Go be go segiša,' Hannah a sega.</p>	<p>Ke akanya gore naa go ka ba go na le bohlokwa ba go ješana khekhe lenyalong?</p>
<p>'Thaka banna! Seo se a thabiša! Moketeng wa mogolle go be go se na kheri, disamusa goba yona khekhe,' gwa realo Zodwa. 'Eupša bomalome ba bolaile kgomo. Ke moka ra ja nama, bogobe ra nwa maswi a mabele. Di be di le bose kudu.'</p> <p>'Ga se ka ke nagana gore batho ba ja dijo tša go fapana meketeng e fapanego,' Lerisha a realo a nagana.</p>	<p>Ke akanya gore lebaka la go bolaya kgomo ke lefe? Ke akanya ge e kaba go na le bohlokwa go dira bjalo.</p>
<p>'Se se be se thabiša,' gwa realo Hannah. 'Ke rata go ithuta ditšo tša go fapana.'</p> <p>'Mmalo – beke e tlogo ke Diwali, mokete wa lesedi,' gwa realo Lerisha.</p> <p>'Le ka tla go robala gagešo?'</p> <p>Banenyana ba bararo ba sepela ba labile ntlwaneng ya boithumelo ba thabile, ba nagana ka ditšo tšohle tša go fapana tše re ka di abelanago.</p>	<p>Ke akanya gore nka ithuta bjang ka ga bohlokwa ba ditšo tša manyalo? Mohlomongwe nka ithuta ka go nyakišiša mo inthaneteng.</p>

Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
<i>Naa o kile wa ya moketeng? O bone setšo sefe?</i>	<i>Ke bone...</i>
O ka nagana ka setšo sa lenyalo se se sego gona kanegelong ye?	<i>(Dumelela barutwana gore ba abelane ditšo tša bona manyalo, goba go tšwa ditšong tše dingwe tše ba di tsebago.</i>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Ke ka lebaka la eng baanegwa ba bone ditšo tše difapanego meketeng ya bona?	<ul style="list-style-type: none"> • Ka lebaka la gore ba ile meketeng ya go fapana. • Ka lebaka la gore ba tšwa ditšong tša go fapana. • Ka lebaka la gore ditšo tša go fapana di na le ditšo tše fapanego tša manyalo. • Ka lebaka la gore go na mekgwa e mentši ya go fapana ya go keteka manyalo. • Ka lebaka la gore batho ba rata go akaretša ditšo tša go fapana manyalong a bona.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - hlaloso
 - moeti
 - ngwetši
 - monyadi

Morumokwano goba koša	Ditiro
Basetsana a re yeng nokeng!	Laetša go rwala pakete hlogong
Ge re boya re ye kgonyeng.	Laetša go rwala ngata hlogong
Bašemane gamang Dikgomo!	Laetša go gama ka matsogo
Ge le fetša le ye madišong!	Šupa kgole ka monwana
Mašemong go tla ya mang?	Phatlalatša diatla go laetša go se tsebe
Ge e se dikgekolwana le dikgalabjana!	Laetša go sepela ka letlhotlo bjalo ka batšofadi

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong ya ka...
Setšo sa lenyalo se ke ithutilego sona ke ...
Ke rata go ya ... lenyalong , ka gobane...
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

tšh	nth	b
e	l	a
m	g	o
n	t	i
p	k	u

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /tšh/ le /nth/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditwakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditwakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /tšh/-/a/-/b/-a/ = **tšhaba**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /tšh/ goba /nth/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /k/-/u/-/k/-/a/ = **kuka**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gomme ba ngwale sehlogo: **tšh, nth**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **tšhaba, tšhela, tšhemong, tšhelete, tšhipi, nthoma, nthekela, nthiba, nthoga, kuka, kala, pula, pelo, bula, taga, tima, lema, mala**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA, PONOKAKANYO

SWANTŠHA SENGWALWA

- 1 Dudiša barutwana ditafoleng tša bona, le dipuku tša go ngwala goba matlakala a sego a ngwalwa, phensele le dikrayone
- 2 Dira **tšhupetšo** gore o ba bjang le **ponokakanyo le go swantšha** selo go tšwa sengwaleng, bjalo ka: Seo ke se akanyago gore motswala wa Lerisha o be a lebelega bjang kua lenyalong.
- 3 Thala seswantsho sa gago mo letlapeng sa mosadi apere sari le mehndi.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go tlaleletša lefoko go iša go a 2 ka swantšhišo ya kanegelo, bjalo ka: Motswala wa Lerisha o be apere siri e khwibidu. O be a apere mehndi mo diatleng.
- 5 Sa go latela, botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanyo ka sengwe go tšwa sengwalweng.
- 6 Kgopela barutwana gore ba tswalele mahlo gomme ba thekge ditho.. Ba balele sengwalwa gape.
- 7 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo a bona, ba thale selo se tee seo ba hlamilego ponokakanyo ka sona go tšwa sengwalweng.
- 8 Mafelelong, kgopela barutwana go **sokologa ba bolele**, ba abelane seo ba se thadilego le wa mphato.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 8.**
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.**
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tšhepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

The background of the entire page is a light gray color with a repeating pattern of small, white, line-art icons. These icons represent various educational fields: science (flasks, beakers, globes, atoms), mathematics (calculators, rulers, compasses, triangles), arts (pencils, paint palettes, brushes), and general education (books, graduation caps, speech bubbles, lightbulbs).

Mphato 2 KOTARA 2 Beke 9

**TABAKGOLO:
Nnete goba
nonwane?**

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: nnete goba dipotšišo tša dinonwane.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala Naa ke eng phaphano magareng ga nnete le nonwane?
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana ye e Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 70 & 71, A re baleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 72 & 73, A re ngwaleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 74 & 75, A re baleng

Mošongwana wa 4: Ngwala gomme o thale ka nnete e tee yeo o e tsebago ka diphoofolo.

Mošupologo

Ditiro tša go bolela

Metsotso e 15

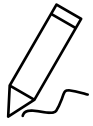
HLAGIŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA.

- 1 Bontšha barutwana seswantšho sa pele/bobedi sa puku e kgolo ya dikanegelo: Naa o be o tseba?
- 2 Botša barutwana gore re thoma tabakgolo, e bitšwa: Nnete goba nonwane?
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di ngwale felo go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohloletšo:
 - a Naa ke eng phaphano magareng ga nnete goba nonwane?
 - b Naa ke tse dife tša dinnete tše o di tsebago?
 - c Naa o ithutile kae dinnete tše?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - nnete
 - nonwane
 - mmakgonthe
 - mmaka

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ka ya ka hwetša x 2	Laetša tiro ya go sepela
Bomma ba eja lewa x 2	Iša letsogo molomong go laetša okare o a ja
Ka sweta sweta x 2	Laetša go sweta
Lenna ka ja nabo x 2	Iša letsogo molomong okare o a ja
Kolobe tše pedi x 2	Laetša pedi ka menwana
Di eme seporong x 2	Laetša go ema ka letsogo
Nka tšea thipa x 2	Laetša go topa ka letsogo
Ka dire lai -lai - lai x 2	Laetša go sega ka letsogo

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a tšhaba
 - b tšhela
 - c tšhemong
 - d tšhelete
 - e tšhipi
 - f nthoma
 - g nthekela
 - h nthiba
 - i nthoga
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo yeo e oketšeditšwego.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Naa o be o tseba?.
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e ntšhwa mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala lenaneo la go ba le dihlogo ka dinnete tšeo o di tsebago, le dinnete tšeo o nyakago go ithuta ka tšona.

MOŠOMO: Ngwala lenaneo la goba le dihlogo

FREIMI YA GO NGWALA:

Dinnete tšeo ke di tsebago:

- 1 Ke tseba gore...
- 2 Ke tseba gore

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla ngwala ka **dinnete tšeo ba di tsebago**.
- 2 Balela barutwana di freimi tša go ngwala.
- 3 Šupa **sehlogo (Dinnete tšeo ke di tsebago)**. Hlalosa gore sehlogo se re botša gore lenaneo le tla ba ka ga eng.
- 4 Hlalosa gore lehono re tla dira **lenaneo**. Se se ra gore re tla kgetha dinnete tše pedi re di tsebago gomme re ngwale e mgwe le engwe kgauswi le nomoro.
- 5 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 6 Botša barutwana tše dingwe tša dikakanyo o nago natso tsa go tlatsa freimi ya go ngwala, bjalo ka: Ke ile go ngwala ka dinnete tšeo ke di tsebago ka naga Afrika Borwa. Ke tseba gore Afrika Borwa e ka thoko ya borwa ba Zimbabwe. Ke tseba gore Afrika Borwa e na le diprofense tše 9.
- 7 Šomiša tšhupetšo go thala seswantšho sa gago o nagana ka maikemišetšo a mabedi a o nago nawo, bjalo ka: go kitima le go penta. (šomiša pudulo ya go nagana).
- 8 Hlalosa gore ke mantšu afe ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe**.
- 9 Šomiša tšhupetšo go feleletša selo sa mathomo mo lenaneong: **Ke tseba gore Afrika Borwa e na le diprofense tše 9**.
- 10 Šomiša **tšhupetšo** go feleletša selo sa bobedi mo lenaneong: **Ke a tseba gore Afrika Borwa e ka borwa ba Zimbabwe**.
- 11 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago**.
- 12 **Šomisa dithušathuto**, bjalo ka matšu a tlwaelo le mantšu a tlotlontšu a tabakgolo.
- 13 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Naa ke dife tše dingwe tša dinnete tšeo le šetšego le di tseba?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 3 Bitša barutwana ba ba 2 go iša go ba ba 3 go go botsa nnete yeo ba e tsebago.
- 4 Ba swanetše gore: Ke a tseba gore...
- 5 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla ngwala lenaneo ka dinnete tšeo ba šetšego ba di tseba!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana **dipuku tša bona.**
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go feleletša difreimi tša bona tša go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme ba šomiše dithušathuto.**
- 6 Hlohleletša barutwana.

dikgomo

dinku

Dintlha tša nnete tšeo ke di tsebago;

1. Ke a tseba gore dikgomo di re fa
maswi.

2. Ke a tseba gore dinku di re fa
wuly.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /**nkg**/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /**nkg**/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana ka mantšu a modumo wa /**nkg**/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **nkgama, nkgoma, nkgo**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **nkgo, nkgoma, nkgama, nkgela, nkgahla**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o le gare o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

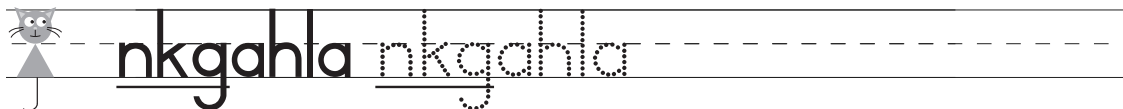
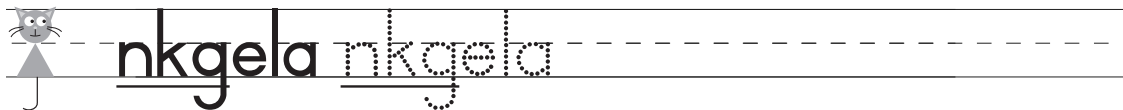
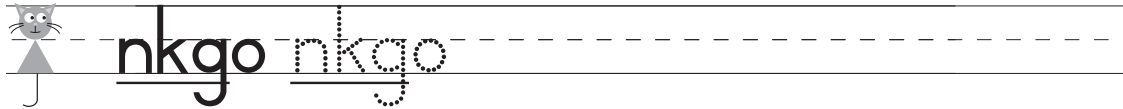
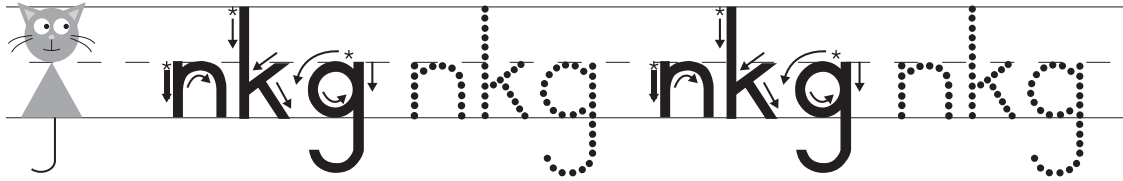
Mongwalo:

Metsotso e 15

Ngwala leleterere goba maletere/mantšu/mafoko

- 1 Ruta barutwana go ngwala ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **nkg**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.

- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leletere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo/mantšu/mafoko ka gare ga dipuku tša bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele

MAANO A TEKATLHALOGANYO: KE A AKANYA, PONOKAKANYO

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Naa o be o tseba?</p> <p>Ga go kgonege gore o ethimole o butše mahlo.</p> <p>Ka tshwanelo, re ethimola makga a mmalwa fela. Eupša go ethimola go ka tšea mengwaga!</p> <p>Rekoto ya lefase ya go ethimola sebaka ke matšatši a 976! O ka nagana o šetše o ethimola matšatši a mantši bjalo?</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya o mongwe a ethimola gape le gape le gape.</p>
<p>Naa o be o tseba?</p> <p>Dithutlwa le batho di na le marapo a šupa mo melaleng.</p> <p>Dithutlwa di šomiša melala ya tšona e metelele go fihlelela</p> <p>matlakala makaleng a godimo a dihlare. Se se ra gore di kgona go fihlelela matlakala ao diphoofole tše dingwe di ka se kgonego go a fihlelela.</p> <p>Gape dithutlwa di na le maleme a matelele. Leleme la thutlwa ke le letelele kudu ebile e kgona go latswa tsebe ya yona.</p>	<p>Go thwe dithutlwa le batho di nale marapo a šupa melaleng ya tšona. Dithutlwa di na le melala e metelele – e feta ya batho kudukudu. Ke kgona go hlama ponokakanyo ya marapo a thutlwa a bapetšwa le a batho. A thutlwa a swanetše go be a le magolo kudu go feta a batho a manyane.</p>
<p>Naa o be o tseba?</p> <p>Ditšhimpanse di tswalana kudu le batho. Ka fao, re swana ka mekgwa e mengwe e kgahlišago. Bobedi re na le matsogo a go ba le menwana ya mogogorupa ya go re thuša go swara dilo. Gape re na le mekgwa ya go swana. Mohlala, bobedi ditšhimpase le batho di a sega ge di bapala, e bile di a gokarelana go bontšha lerato.</p> <p>Di hlalefile kudu. Di kgona go rutwa go lemoga dinomoro gomme di kgona go ithuta go tseba dinomoro ka pela go re feta.</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya letsogo la tšhimpanse le bapile le la motho. Bobedi ba na le menwana le monwana wa mogogorupa. Eupša, ke kgona go hlama ponokakanyo ya letsogo la tšhimpanse la maboya le bapile le la boreledi la motho.</p>
<p>Naa o be o tseba?</p> <p>Diphoofole tše dingwe di fetola mebala ya tšona ka pela. Di dira se go ikgakanya ge di nyaka go khuta.</p> <p>Ge leobu goba oktopase di tloga bokagodimong bo bongwe go ya go bo bongwe, mmala wa letlalo la tšona o fetoga go swana le bokamorago bo boswa.</p> <p>Se se di thuša go khutela manaba a tšona.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya leobu le eme pele ga matlakala. Letlalo la lona ke le letala. Ke moka le ya go ema mohlabeng. Le fetoga go ba le letsothwa, bjale ka mohlaba.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
Dibupiwa tša lewatle bjale ka manyedi, maruarua le dihlapu tše kgolo di rata go ja dioktopase. Dioktopase ga di fetole mebala fela go itšhireletša. Ge di kwa di tšhošetšwiwa, di kgona go tshwa seela sa go swana le enke go tšwa mmeleng go ntshofatša meetse a di lego go ona. Se se tshwenya le go gakantšha manaba a tšona.	Ke kgona go hlama ponokakanyo ya leruarua le kitimiša oktopase. Ke moka, kapejana, oktopase e tshwela seela sa enke meetseng. E a ikgakantšha. Ke kgona go hlama ponokakanyo ya leruarua le gakanegile.
Naa o be o tseba? Diphuti di kgona go fofela godimo le kgole! Di kgona go fofa dimetara tše nne godimo moyeng. Tau ya Afrika yona e kgona go fofa bokgole bja dimitara tše lesome ge di kitimiša setsongwa. Dikhanganu tša Australia di kgona go fofa godimo dimetara tše lesometharo. Boramabelo ba bokgoni ba ka fofa fela godimo tekano ya dimitara tše seswai.	Ke kgona go hlama ponokakanyo ya phuti e nnyane e fofela godimo moyeng. Ke kgona go hlama ponokakanyo ya yona e fofa ka godimo ga sehlašana.
Letsetse ke nkgwete go diphoofolo ka moka tša go fofa. Le kgona go fofa go fihla makgolo a mararo go lekana le botelele bja mmele wa lona. Nagana se: ge letsetse le be le le seripagare sa sentimetara, le be le ka kgona go fofela godimo ga hlogo ya gago. Ge batho ba be ba ka kgona go fofa bjale ka matsetse, ba be ba ka kgona go fofa ka godimo ga lepatlelo la dipapadi!	Ke kgona go hlama ponokakanyo ya ka ke le mogale wa bagale, ke fofa ga bonolo ka godimo ga lepatlelo la dipapadi! Ke godimo! Se se mpotša gore matsetse a kgona go fofela godimo kudu.
Naa o be o tseba? Go na le dintlha tše ntši tša go kgahliša ka diphoofolo tše re ka ithutago go tšwa dipukung. Ke dife dinnete tše o ratilego go ithuta go fetiša?	
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
Ke diphoofolo dife tša go kgona go ikgakanya?	Maobu le dioktopase.
Ke phoofolo efe ya go itshwara bjalo ka batho?	Tšhimpansa e na le boitshwara bja go swana le ba batho.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
Hlama ponokakanyo ya dintlha tše o ithutilego pukung! Ke efe ntlha ye o ratilego go ithuta ka yona go fetiša?	Ke ratile go ithuta...

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

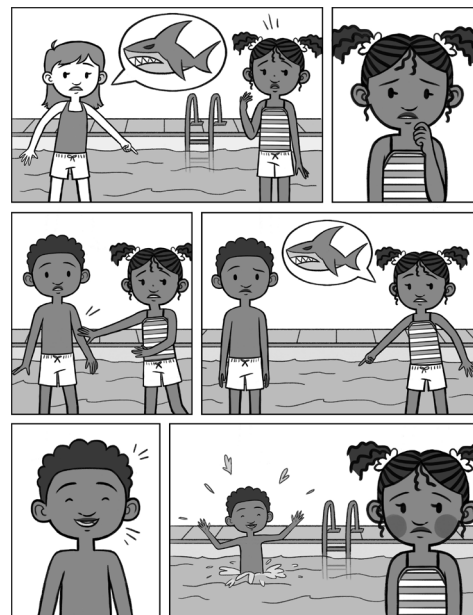
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - leobu
 - go iphihla
 - mekgwa

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ka ya ka hwetša x 2	Laetša tiro ya go sepela
Bomma ba eja lewa x 2	Iša letsogo molomong go laetša okare o a ja
Ka sweta sweta x 2	Laetša go sweta
Lenna ka ja nabo x 2	Iša letsogo molomong okare o a ja
Kolobe tše pedi x 2	Laetša pedi ka menwana
Di eme seporong x 2	Laetša go ema ka letsogo
Nka tšea thipa x 2	Laetša go topa ka letsogo
Ka dire lai -lai - lai x 2	Laetša go sega ka letsogo

BOKGONI BA GO ANEGA (BEKE YA PELE YA TABAKGOLO)

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Botša barutwana go nagana ka kanegelo ya go tšamaišana le diswantšho.
- 4 Efa barutwana motsotso goba e mebedi go nagana ka dikakanyo tša bona.
- 5 Sa go latela, morutwana o mongwe le o mongwe mo sehlopheng o swanetše go hwetša sebaka go abelana ka tsela yeo a bonago kanegelo ka gona.
- 6 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše go ba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 7 Gopotša barutwana go theeletšana gabotse ge ba laodišetšana dikanegelo.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Hlagiša modumo o moswa le mantšu

HLAGIŠA MODUMO

- 1 Bitša modumo gomme o emiše papetlakgadima: /tšw/
- 2 Bitša modumo gomme o laele barutwana go boeletša modumo makgetlo a 3.
- 3 Ahlaahla ka tsela yeo modumo /tšw/ o fapanago ka Sepedi le ka Sekgowa.
- 4 Botšiša barutwana: Naa o ka nagana mantsu a modumo wa /tšw/?
- 5 Gopodišiša mantšu le barutwana, bjalo ka: **tšwele, tšwafa**

HLAGIŠA MANTŠU A MASWA

- 1 Biletša lentšu le lengwe le lengwe godimo o hlaboše lentšu ge o dutše o laetša papetlakgadima: **tšwafa, tšwele, tšweletša, etšwa**
- 2 Laetša barutwana lentšu le lengwe le le lengwe, ge o le gare o le bitša.
- 3 Kgopela barutwana go boeletša mantšu ge o dutše o bolela.
- 4 Kgomaretša mantšu a dipapetlakgadima mo godimo ga phaphathi ya go laetša ditumatlhaka.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

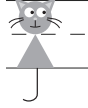
Mongwalo:

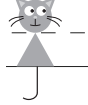
Metsotso e 15

Ngwala leleterere / mantšu / mafoko

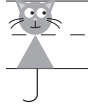
- 1 Ruta barutwana go bopa ditlhaka tše dikgolo le ditlhaka tše dinnyane: **tšw**
- 2 Laetša go ngwala ditlhaka go barutwana bao ba ngwalago ka letsogo la go ja, ke moka o laetše ba go ngwala ka letsogo la ngele.
- 3 Ge o fetša botša barutwana go šoma le wa mphato go ngwala leleterere goba maletere mo mekokotlong ka menwana ya bona.
- 4 Ka morago ga fao botša barutwana go ngwala leleterere goba maletere mo godimo ga ditafola ka menwana ya bona.
- 5 La mafelelo, bontšha barutwana gape gore ba bopa bjang leleterere goba maletere mo letlapeng.
- 6 Barutwana ba swanetše go kopolla modumo ka gare ga dipuku tša bona.

 tšw tšw tšw tšw tšw

 tšwafa tšwafa

 tšwele tšwele

 tšweletša tšweletša

 etšwa etšwa

 Mošimane o tšwafa go ngwala.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsostso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwala lenaneo le dihlogoka dinnete tšeo o di tsebago, le dinnete tšeo o nyakago go ithuta ka tšona.

MOŠOMO: Ngwala lenaneo la go ba le dihlogo.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dinnete tšeo ke di tsebago:

- 1 Ke tseba gore...
- 2 Ke tseba gore...

Dinnete tšeo ke nyakago go di tseba:

- 1 Ke nyaka go tseba...
- 2 Ke nyaka go tseba ...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša seo ba se ngwadilego ka Mošupologo.
- 2 Lehono re tla tlaleletša sehlogo se sengwe sa go fapana le sa mathomo. Ba tla ithuta go tlaleletša dilo go lenaneo la bona ka fase ga sehlogo se swa.
- 3 Balela barutwana freimi e mpsha ya go ngwala.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 5 Hlalosa tše dingwe tša dikakanyo tše o nago natšo tša go tlatša mo karolwaneng e mpsha ya freimi ya go ngwala, bjalo ka: Ke nyaka go tseba dilo tse dintši tša go fapana. Ke nyaka go tseba gore ke naga efe mo Afrika ya go ba le batho ba bantši. Ke nyaka go tseba gape gore ke naga efe mo Afrika e le go e kgolo go di feta kamoka ga tšona.
- 6 Hlalosa gore ke mantšu afe o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 7 Šomiša **tšhupetšo** go feleletša selo sa mathomo mo lenaneong: **Ke nyaka go tseba gore ke naga efe mo Afrika ya go ba le batho ba bantši**
- 8 Šomiša **tšhupetšo** go feleletša selo sa bobedi mo lenaneong: **Ke nyaka go tseba gape gore ke naga efe mo Afrika e le go e kgolo go di feta kamoka ga tšona**
- 9 Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.
- 10 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopotša barutwana gore ka Mošupologo, re naganne ka dinnete tšeo re di tsebago.
- 2 Lehono re tla ngwala ka dilo tšeo re nyakago go ithuta ka tšona.
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke dife tša dingwe tšeo o nyakago go ithuta tšona?

- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa kakanyo ya morutiši!
- 6 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato ka seo ba ratago go ka se tseba.
- 7 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 8 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 go go botša ka ka selo se se tee seo ba nyakago go ithuta ka sona.
- 9 Ba swantše gore: Ke nyaka go tseba ka.....
- 10 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala, go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 **Efa barutwana dipuku.** Laela barutwana go hwetša mošomo o ba o ngwadilego ka Mošupologo. Ba tla **tlaleletša!**
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana **go bala seo ba se ngwadilego.**
- 4 Thuša barutwana go feleletša freimi ya bona ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu** le go šomiša **dithušathuto.**
- 6 **Hlohleletša barutwana.**

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2 go iša go ye 3, laela barutwana gore ba beye diphensele tša bona.
- 2 Laela barutwana go sokologa ba bolele le wa mphato ka diswantšho tšeo ba di thadilego.

Lekeletša mošomo wo barutwana ba o ngwadilego boleng ba mahlo a bona ka phaphošing. Se se tla thuša gore ba be le poledišano ka tabakgolo.

dikgomo

dinku

Dintlha tša nnete tše o ke di tsebago;

1. Ke a tseba gore dikgomo di re fa maswi.
2. Ke a tseba gore dinku di re fa wulu.

Dintlha tše o ke nyakago go di tseba;

1. Ke nyaka go tseba gore ke lefelo lefe lea le nago le dikgomo tše dintši.
2. Ke nyaka go tseba gore re dira bjang wulu go tšwa nkung.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu go thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **nkgoma**
- 3 Kgaogantšha lentšu go ba modumo ka botee go ba modumo o ikemetšego ka nnoši: /**nkg/-/o/-/m/-/a/**
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: /**nkg/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: /**o/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: /**m/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: /**a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **nkgoma**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: /**nkgo/-/ma/** = **nkgoma**
- 10 Boeletša se ka lentšu la go tšwa thutong ya Laboraro: **tšwafa**

RE A DIRA...

- 1 Thoma ka lentšu la go tšwa thutong ya Labobedi.
- 2 Bitša lentšu: **nkgela**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? /**nkg/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? /**e/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? /**l/**
- 6 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mafelelo wa lentšu? /**a/**
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu go ba modumo o ikemetšego o nnoši: /**nkg/-/e/-/l/-/a/**
- 8 Ngwala lentšu: **nkgela**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo ya lentšu mmogo le wena: /**nkge/-/la/** = **nkgela**
- 10 Boeletša se ka lentšu la morago la thuto ya Laboraro: **tšwele**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: KE A AKANYA, PONOKAKANYO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Naa o be o tseba?</p> <p>Ga go kgonege gore o ethimole o butše mahlo.</p> <p>Ka tshwanelo, re ethimola makga a mmalwa fela. Eupša go ethimola go ka tšea mengwaga!</p> <p>Rekoto ya lefase ya go ethimola sebaka ke matšatši a 976! O ka nagana o šetše o ethimola matšatši a mantši bjalo?</p>	<p>Ke hlama ponokakanyo ya go ethimola matšatši a 976.</p> <p>Ke akanya gore naa go kweša bohloko go ethimola gantši bjale?</p>
<p>Naa o be o tseba?</p> <p>Dithutlwa le batho di na le marapo a šupa mo melaleng.</p> <p>Dithutlwa di šomiša melala ya tšona e metelele go fihlelela</p> <p>matlakala makaleng a godimo a dihlare. Se se ra gore di kgona go fihlelela matlakala ao diphoofolo tše dingwe di ka se kgonego go a fihlelela.</p> <p>Gape dithutlwa di na le maleme a matelele. Leleme la thutlwa ke le letelele kudu ebile e kgona go latswa tsebe ya yona.</p>	<p>Ke akanya gore naa go ka ba le phoofolo e nngwe mo lefaseng ya molala wa go feta wa thutlwa?</p>
<p>Naa o be o tseba?</p> <p>Ditšhimpanse di tswalana kudu le batho. Ka fao, re swana ka mekgwa e mengwe e kgahlišago. Bobedi re na le matsogo a go ba le menwana ya mogogorupa ya go re thuša go swara dilo. Gape re na le mekgwa ya go swana. Mohlala, bobedi ditšhimpase le batho di a sega ge di bapala, e bile di a gokarelana go bontšha lerato.</p> <p>Di hlalefile kudu. Di kgona go rutwa go lemoga dinomoro gomme di kgona go ithuta go tseba dinomoro ka pela go re feta.</p>	<p>Ke kgona go hlama ponokakanyo ya ditšhimpanse di sega e bile di gokarelana. Ke kgona go hlama ponokakanyo ya tšhimpnse e nnyane ya maboya e bala dinomoro. Ke akanya gore e kaba ditšhimpanse ke diphoofolo tše bohlale kudu?</p>
<p>Naa o be o tseba?</p> <p>Diphoofolo tše dingwe di fetola mebala ya tšona ka pela. Di dira se go igkakanya ge di nyaka go khuta.</p> <p>Ge leobu goba oktopase di tloga bokagodimong bo bongwe go ya go bo bongwe, mmala wa letlalo la tšona o fetoga go swana le bokamorago bo boswa.</p> <p>Se se di thuša go khutela manaba a tšona.</p>	<p>Ke akanya gore e kaba go na le diphoofolo tše dingwe tša go gona go igkakantšha?</p>

Beke 9 • Tabakgolo: Nnete goba nonwane?

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
Dibupiwa tša lewatle bjale ka manyedi, maruarua le dihlapu tše kgolo di rata go ja dioktopase. Dioktopase ga di fetole mebala fela go itšhireletša. Ge di kwa di tšhošetšwa, di kgona go tshwa seela sa go swana le enke go tšwa mmeleng go ntshofatša meetse a di lego go ona. Se se tshwenya le go gakantšha manaba a tšona.	Ke akanya gore naa ke efe mebala e oktopase e fetolelago go yona? Naa di fetogelago mmala wa meetse fela?
Naa o be o tseba? Diphuti di kgona go fofela godimo le kgole!Di kgona go fofa dimetara tše nne godimo moyeng. Tau ya Afrika yona e kgona go fofa bokgole bja dimitara tše lesome ge di kitimiša setsongwa. Dikhangeru tša Australia di kgona go fofa godimo dimetara tše lesometharo. Boramabelo ba bokgoni ba ka fofa fela godimo tekano ya dimitara tše seswai.	Ke akanya gore naa nka fofela bogodimo bjo bokaakang?
Letsetse ke nkgwete go diphoofolo ka moka tša go fofa. Le kgona go fofa go fihla makgolo a mararo go lekana le botelele bja mmele wa lona. Nagana se: ge letsetse le be le le seripagare sa sentimetara, le be le ka kgona go fofela godimo ga hlogo ya gago. Ge batho ba be ba ka kgona go fofa bjale ka matsetse, ba be ba ka kgona go fofa ka godimo ga lepatlelo la dipapadi!	
Naa o be o tseba? Go na le dintlha tše ntši tša go kgahliša ka diphoofolo tše re ka ithutago go tšwa dipukung. Ke dife dinnete tše o ratilego go ithuta go fetiša?	Ka morago ga go bala puku ye, ke akanya dilo tše ntši tše diswa! Dintlha tše di dira gore ke be le phisagelo ya go tseba le go feta.
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
Ge batho ba be b aka kgona go fofa bjale ka matsetse, ba be ba ka fofa bogodimo bo bokaakang?	Ba be ba ka kgona go fofa ka godimo ga lepatlelo.
Naa batho le dithutlwa ban a le marapo a makae molaleng?	Ba na le marapo a šupa.
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
Naa o na le dipotšišo dife morago ga go bala puku ye?	<ul style="list-style-type: none"> • Ke akanya gore... • Ke nyaka go tseba...

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

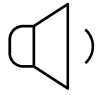
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - tshwela
 - e na le enke
 - tshwenya
 - mohlasedi

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ka ya ka hwetša x 2	Laetša tiro ya go sepela
Bomma ba eja lewa x 2	Iša letsogo molomong go laetša okare o a ja
Ka sweta sweta x 2	Laetša go sweta
Lenna ka ja nabo x 2	Iša letsogo molomong okare o a ja
Kolobe tše pedi x 2	Laetša pedi ka menwana
Di eme seporong x 2	Laetša go ema ka letsogo
Nka tšea thipa x 2	Laetša go topa ka letsogo
Ka dire lai -lai - lai x 2	Laetša go sega ka letsogo

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Sengwalwa se se fapane le kanegelo ka gobane...
Ke ithutile gore...
Ke ratile/Ga se ke rata sengwalwa se ka gobane.....
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo o ithutileng yona nako ya go feta mmogo le yeo e rutilwego ka Labobedi le ka Laboraro.

nkg	tšw	m
a	l	o
e	hl	f
tš	u	s

LAETŠA

- 1 Gopotša barutwana medumo ya beke: /nkg/ le /tšw/
- 2 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Bontšha barutwana go bopa mantšu ka medumo ye e nepišitšwego, bjalo ka: /nkg/-/o/-/m/-a/ = **nkgoma**
- 5 Gopotša barutwana ba ka bopa lentšu ba šomiša medumo e fe kapa efe – e sego fela /nkg/ goba /tšw/
- 6 Bontšha barutwana go dira lentšu le lengwe, bjalo ka: /f/-/e/-/l/-/a/ = **fela**

BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala gommme ba ngwale sehlogo: **nkg, tšw**
- 2 Laela barutwana ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona. Bontšha barutwana gore mantšu a, a bopiwa bjang (le amangwe): **nkg, nkgoma, nkgama, nkgela, nkgahla, tšwafa, tšwele, tšweletša, etšwa, fela, fula, sefa, sola, hlalefa, tšale**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA / GO HLAMA PONOKAKANYO

SWANTŠHA SENGWALWA

- 1 Dudiša barutwana ditafoleng tša bona, le dipuku tša go ngwala goba matlakala a sego a ngwalwa, phensele le dikrayone.
- 2 Dira **tšhupetšo** gore o ba bjang le **ponokakanyo le go swantsha** selo go tšwa sengwaleng, bjalo ka: Ke gopola nnete ya gore okthophase e ntsha enke ge e hlaselwa.
- 3 Thala seswantšho sa gago mo letlapeng sa okthophase e ntsha enke, e dira gore meetse ao a e dikaneditšego a be a mantsho.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go tlaleletša lefoko go iša go a 2 ka swantšhišo ya kanegelo, bjalo ka: Okthophase e ntsha enke. Enke e dira gore meets a ntshofale.
- 5 Sa go latela, botša barutwana gore ba ile go hlama ponokakanyo ka sengwe go tšwa sengwalweng.
- 6 Kgopela barutwana gore ba tswalele mahlo gomme ba thekge ditho.. Ba balele sengwalwa gape.
- 7 Kgopela barutwana gore ba bule mahlo a bona, ba thale selo se tee seo ba hlamilego ponokakanyo ka sona go tšwa sengwalweng.
- 8 Mafelelong, kgopela barutwana go **sokologa ba bolele**, ba abelane seo ba se thadilego le wa mphato.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 9**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantšu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o seke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

Mphato 2
KOTARA 2
Beke
10

TABAKGOLO:
Nnete goba
nonwane?

Go Lokiša Phaphoši

- 1 Ge beke e thoma, kgonthišiša gore phaphoši ya gago e a bogega ebile e hlwekile.
- 2 Bea PHAPHATI YA GO BONTŠHA ya gago nakong, ka go tloša dilo tše o sa hlwela o di šomiša, gomme o di boloke gabotse.
- 3 Ge o fetša, beakanya mantšu a papetlakgadima le tababakgolo ya tšhupetšo tše o di nyakago.
- 4 Hwetša le go beakanya dilo tša tabakgolo ya lebota le tafola yeo e ka bago le maatlakgogedi mo barutwaneng, mohlala: puku ya dinnete, le puku ya dikanegelo tša dinonwane.
- 5 Dira dinyakišišo mo marangrang a theknolotši (inthanete) go itokišetša tabakgolo. Mohlala: dinnete tša go kgahliša lefase ka bophara.
- 6 Kgonthišiša gore dipuku tša barutwana tša go ngwala le dipukutšhomo tša DBE di swailwe, gomme di bolokilwe gabotse mo di dulago gona.
- 7 Kgonthišiša gore dipuku tše dikgolo ka moka, tša go bala le tša bokgobapuku di ka lenaneo.

Mešongwana ye e Okeditšwego

Mešongwana ye e ka šomišwa bjalo ka mošomo wa go ikemela wa barutwana ba go fetša mošomo wa bona ka pela GOBA ge o le gare o dira kelo mo barutwaneng.

Mošongwana wa 1: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 76 & 77, A re ngwaleng

Mošongwana wa 2: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 78 & 79, A re baleng

Mošongwana wa 3: DBE Pukutšhomo 1: Letlakala la 80 & 81, A re ngwaleng

Mošongwana wa 4: Thala seswantsho ka selo sa go kgahliša sa nnete seo o ithutilego sona beke ya go feta.

Mošupologo

Mesongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

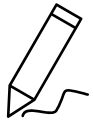
BOELETŠA TABAKGOLO: GO FIHLELLA TSEBO YEO BA NAGO LE YONA

- 1 Show learners the seswantsho sa Gugu a theeditse Zolani ka gare ga Puku e kgolo: Kutullo e kgolo ya Gugu
- 2 Botša barutwana gore re tšwela pele ka tabakgolo ya rena: Nnete goba dinonwane?
- 3 Thala sediko le leina la tabakgolo mo magareng ga letlapa.
- 4 Botšiša barutwana: *Ke eng seo le se tsebago ka tabakgolo ye?*
- 5 Ngwala dikakanyo tša barutwana go dikologa mmaphahlogo. Dikakanyo tša go swana di hlophe go tee.
- 6 Ge barutwana ba palelwa go fetola, botšiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo:
 - a Naa ke ka lebaka la e eng re nyaka dinnete?
 - b Naa ke ka lebaka le eng re nyaka dinonwane?
 - c Naa ke ka lebaka la eng dinnete di le bohlokwa go fetiša?
 - d Naa ke neng mo o naganago gore nonwane e bohlokwa go fetiša?

TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Supa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - kwele
 - go se kwešiše
 - Mase
 - lefaufau

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ka ya ka hwetša x 2	Laetša tiro ya go sepela
Bomma ba eja lewa x 2	Iša letsogo molomong go laetša okare o a ja
Ka sweta sweta x 2	Laetša go sweta
Lenna ka ja nabo x 2	Iša letsogo molomong okare o a ja
Kolobe tše pedi x 2	Laetša pedi ka menwana
Di eme seporong x 2	Laetša go ema ka letsogo
Nka tšea thipa x 2	Laetša go topa ka letsogo
Ka dire lai -lai - lai x 2	Laetša go sega ka letsogo

Mongwalo

Metsotso e 15

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Biletša barutwana medumo le mantšu a a latelago gore ba a ngwale:
 - a thwala
 - b kgwatha
 - c hlware
 - d ntliša
 - e ntšola
 - f tllhaba
 - g mpheng
 - h dintwa
 - i nthiba
 - j etšwa
- 3 Sa go latela, botša barutwana gore ba ntšhe dikryone gomme ba swaye mošomo wa bona.
- 4 Ka bothakga ngwala medumo le mantšu mo letlapeng.
- 5 Tšea dipuku mafelelong a letšatši, gomme o ngwale dintlha ka bao ba nyakago thušo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Pele re bala

MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO PHOPHOLETŠA

- 1 Dudiša barutwana mo legogong gore ba kgone go bona puku e kgolo.
- 2 Bula puku e kgolo mo kanegelong: Kutullo e kgolo ya Gugu
- 3 Phetla puku o ba laetša diswantšho tša letlakala le lengwe le le lengwe, o ba botšiša gore ba nagana gore go direga eng.
- 4 Thuša barutwana go kopanya diswantšho, gore ba kgone go hwetša todi ya gore kanegelo e bolela ka eng.
- 5 Hlagiša tlotlontšu e mpsha mo dikarolwaneng tša maleba mo kanegelong.
- 6 Bala kanegelo ka moka ga yona gatee, o sa eme.

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwalela motho o mongwe kua gae ka nnete ye nnwe ya go kgahliša o ithutilego yona go fihla ga bjale lenyaga.

MOŠOMO: Ngwala lengwalo le le hlalosago dikgopolo le dikakanyo tša gago.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dumela ...

Lenyaga ke ithutile ka..., ..., le...

Efela, se ke ithutilego ka sona sa go kgahliša kudu ke ...

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla thoma lengwalo go ya go o mongwe wa ka lapeng (motswadi, koko goba rakgolo, wa leloko, bj bj.) ka seo ba ithutilego sona go fihla ga bjale lenyaga.
- 2 Hlalosa gore re tla swanela ke go iša lengwalo le gae gomme re fe motho yo re mongwalešego ge beke e fela. Mangwalo a tla thuša o mongwe kua gae go ithuta kudu ka se sengwe seo re ithutago ka sona mo sekolong!
- 3 Balela barutwana freimi ya go ngwala.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 5 Botša barutwana kakanyo ya gago ya go tlatša freimi ya go ngwala, bjalo ka: Kei le go ngwalela buti wa ka. Ke gopola gore ke ithutile ka maikutlo, ditšo ga mmogo le tša dinamelwa! Efela selo se ke se ratilego kudu ke ge re be re bala ka ga Haile Gebrselassie mo kotareng ya 1.
- 6 Hlalosa gore ke mantšu afe ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 7 Šomiša tšhupetšo go feleletša freimi ya go ngwala:
Dumela Nicholas,
Lenyaga ke ithutile ka ditšo, mehuta kamoka ya maikutlo, le tša dinamelwa. Efela sa go kkgahliša kudu ebile ka ga Haile Gebrselassie.
- 8 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 9 **Šomiša dithušathuto** mantšu a tlwaelo, mantšu a tlotlontšu ya tabakgolo.
- 10 Phumula mohlala wa mo letlapeng. Hlalosa gore e be e le mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše go ngwala dikakanyo tša bona.

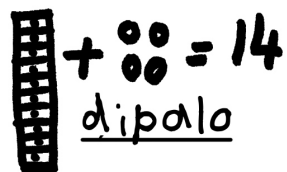
DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Botšiša barutwana: Naa ke eng seo o ratile go ithuta ka sona lenyaga?
- 2 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala..**

- 3 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go hlama dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopisa dikakanyo tša morutisi!
- 4 Laela barutwana **go sokologa le go bolela** le wa mphato ka seo ratile go ithuta ka sona.
- 5 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 6 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 go go botša seo ba ratilego kudu go ithuta ka sona.
- 7 Ba swanetše gore: Selo sa go go kgahliša seo ke se ratilego go ithuta ka sona ke...
- 8 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala go thala le go ngwala dikakanyo tša bona!

GO NGWALA

- 1 Efa barutwana dipuku.
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane**.
- 3 Kgopela barutwana **go bala seo ba se ngwadilego**.
- 4 Thuša barutwana go feletša freimi ya bona ya go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu** le go šomiša dithušathuto.
- 6 Hlohleletša barutwana.

Dumela Sabi

Ngwaga wo ke ithutile ka dipalo,
maikutlo le go dira diphošo.
Eupša, selo sa go kgahliša kudu
seo ke ithutilego sona ke ditšo
tše di fapanego.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Mošupologo** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labobedi

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go ikgotšha medumo le mantšu

GO IKGOPOTŠA MEDUMO

- 1 Bitša modumo o emiše papetlakhadima, dira se ka medumo ka moka yeo e akareditšego mo kotareng ye: /**thw**/ /**ngw**/ /**kgw**/ /**hlw**/ /**nkw**/ /**ntl**/ /**nts**/ /**ntš**/ /**tlh**/ /**khw**/ /**mph**/ /**ntw**/ /**mpš**/ /**nyw**/ /**tšh**/ /**nth**/ /**ng**/ /**tšw**/
- 2 Emiša dipapetlakhadima ka go di fapantšha gomme o botšiše barutwana ba go fapana go bala medumo.
- 3 Kgomaretša dipapetlakhadima tša medumo letlapeng.
- 4 Kgotšha barutwana ba mmalwa go tla go bopa mantšu letlapeng.
- 5 Ke moka, kgotšha barutwana go bopa le go ngwala mantšu a mantši ka moo ba ka kgonago ka dipukung tša bona.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Mongwalo:

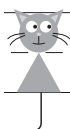
Metsotso e 15

Go ikgotšha maletere, mantšu/mafoko

- 1 Laetša barutwana go ngwala mafoko a makopana letlapeng.
- 2 Ba laetša gore lefoko le thoma ka tlhaka ye kgolo le felela ka khutlo.
- 3 Barutwana ba swanetše go kopolla mafoko ka dipukung tša bona.

 Ba ntsebile maloba.

 Mohlare o enywa dienywa

 tše bose.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la pele**MAANO A TEKATLHALOGANYO: GO DIRA KAKARETŠO**

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p><u>Kutollo e kgolo ya Gugu</u></p> <p>Mesong ya Mokibelo o mongwe Gugu o be a bapala ka ntle ge a kwa kgaetšediagwe Zolani a bolela le bagwera. 'Ke badile gore go ka no ba go na le meetse kwa Mase!' a ba botša. 'O ka nagana – ge go na le meetse kwa Mase, mo gongwe go na le bophelo?' a akanyetša godimo.</p> <p>Gugu ga se a kgotla ditsebe tša gagwe! Ga se ka a kwa bophelo kua diplaneteng tše dingwe. 'Eupša ge Zonani a botša bagwera ba gagwe, e swantše go ba nnete. O rata thuto tša mahlale,' a nagana.</p>	<p>Thaka banna! Gugu o tšea se kgaetšediagwe a se bolelago bjalo ka nnete ka lebaka la gore o rata thuto tša mahlale. Ke kgona go hlama tekanyetšo ya gore se e ka be e le phošo.</p>
<p>Letšatši lohle ge Gugu a ntše a bapala, o be a nagana ka meetse le bophelo kwa Mase. O be a šetše a tseba gore Mase ke planete e khwibidu. Gape o be a tseba gore Mase ke planete ya bone go tšwa letšatšing. Gugu o be a nagana didiba le dinoka, matsha le mawatle mo bokagodimong bo bo khwibidu bja Mase.</p>	<p>Ke nagana gore Gugu a ka be a gakantšhwa se a se <i>gopolago</i> le <i>nnete</i> ye a e tsebago ka Mase.</p>
<p>Mathapameng ao, mogwera wa Gugu, Yoza, o ile a tla go bapala. 'O ka nagana?' Gugu a mmotša, 'mesong ya lehono ke tsebile gore kwa Mase go na le meetse e bile go na le bophelo!'</p> <p>'O na le nnete?' Yoza a botšiša ka go belaela.</p> <p>'Eng! Ke seo Zolani a se boletšego, gape o tseba tšohle!' Gugu a holofetša.</p> <p>'Ke bophelo ba mohuta mang?' gwa botšiša Yoza.</p> <p>'Ke nagana gore ke bašele – bjalo ka bašele ba bagolo ba batala!' Gugu a mmotša.</p>	<p>Thaka banna! Gugu o hlama tekanyetšo ya gore <i>bophelo</i> ke <i>bašele</i> ba <i>bagolo</i> le ge e se seo Zolani a se boletšego. Ke nagana gore ga se a kwišiša se a se boletšego.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Ba tsene ka ntlong ba hwetša matlakala le dikrayone.</p> <p>'Ke ile go thala seswantšho sa Mase!' gwa tsebiša Gugu.</p> <p>'Mmalo! Ke kgopolo e botse! Le nna gape!' gwa araba Yoza.</p> <p>Gugu le Yoza be feditše diiri ba thala diswantšho tše feleletšego tša bophelo bja bašele kwa Mase. Gugu o ile a nagana bašele ba bagolo ba batala ba dutše godimo ga ditoulo tša lebopo tša mebala ya go taga. Yoza o ile a thala bašele ba bagolo ba batala ba gaša meetse ka letsheng le legolo la Mase.</p>	<p>Gugu le Yoza ba šomiša menagano ya bona. Ga ke nagane gore ba lemoga gore dikgopolo tša bona tša bokgoni ke dinonwane e sego nnete.</p>
<p>Ge Yoza a boela gae mantšiboa, o ile a tšea seswantšho sa gagwe. O ile a dula fase le moratho wa gagwe, Bayethe.</p> <p>'Bona! Mase e lebeba bjale!' gwa hlaloša Yoza.</p> <p>'Naa Mase ke eng?' Bayethe a botšiša a duma go tseba.</p> <p>'Mase ke planete a fapanego. Ke e khwibidu ya go ba le didiba le dinoka, matsha le mawatle! Go na le bašele ba bagolo ba batala ba dulago moo gomme ba ya lebopong!' Yoza a realo a na le boitshepo.</p>	<p>Ke bona gore Yoza a šomiša seswantšho sa gagwe go ruta moratho wa gagwe dinnete ka Mase. Ga ke nagane gore o lemoga gore seswantšho sa gagwe sa bokgoni ke nonwane e sego nnete.</p>
<p>'O boditše ke mang seo?' kgaetšedi ya Yoza, Themba a botšiša, a sega.</p> <p>'Gugu o kwela Zolani a bolela. Gape Zolani o tseba thuto tsa mahlale!' gwa realo Yoza.</p> <p>'Seo ga se se Zolani a se boletšego!' Themba a sega. 'Zolani o badile gore go utullotšwe meetse kua Mase. Eupša meetse ao a kgahlile! Ebile, go ka no ba le bophelo – ka gore bophelo bo nyaka meetse – eupša ga bo sešo ba utullwa' Themba a hlaloša.</p>	<p>Thaka banna! Ke nagana gore ge Themba a ekwa kgaetšedi ya gagwe e bolela, o lemoga gore Yoza o gakantšha nnete le nonwane.</p>
<p>Themba o ile a ntšha mogala wa gagwe a ngwala 'meetse kua Mase' mo Google. 'Bona!' a realo a bontšha Yoza le Bayethe diswantšho.</p> <p>'Le se kgolwe selo se sengwe le sengwe se le se kwago!' gwa realo Themba.</p>	<p>Thaka banna! Diswantšho di fapana le seo Yoza a se thadilego. Ke kgona go hlama tekanyetšo ya gore diswantšho di bontšha nnete.</p>

Sengwalwa	Go bala lekga la pele (Go nagana kudu)
<p>Mosong o latelago, Themba a bona Zolani kerekeng. 'Ke tla go anegela kanegelo ya go segiša,' gwa realo Themba. 'Gugu o kwele mola o re botša ka kutollo ya meetse kua Mase. Ke moka, a botša Yoza gore kua Mase go na le didiba le dinoka, matsha le mawatle! Ke moka, ka kwa Yoza a botša Bayethe ka bašele ba bagolo ba batala mabopong a Mase. O be a bolela eke ke nnete!' gwa realo Themba. Zolani o ile a thoma go sega, a šikinya hlogo.</p>	<p>Ke nagana gore bobedi Themba le Zolani ba nagana gore go se kwišiše ga Gugu le Yoza go a segiša. Gugu le Yoza ba nagana gore ba bolela dinnete. Eupša nnete ke gore – ba dirile nonwane ya go segiša.</p>
<p>Ge Zolani a fihla gae, a hwetša kgaetšedi. 'Ke tla go anegela kanegelo ya go segiša,' a realo. Themba o kwele Yoza a botša Bayethe ka bašele ba bagolo mabopong a Mase. Yoza o boditše Themba gore o kwele se mo go nna!</p> <p>'Ke kwele o botša bagwera ba gago ka meetse le bophelo kua Mase!' gwa araba Gugu.</p> <p>'Meetse le bophelo di fapana le didiba le dinoka, matsha le mawatle le bašele ba bagolo ba batala!' Zolani a hlaloša.</p>	<p>Ke bona gore Gugu ga se a kwišiša se Zolani a se boletšego. O naganne gore meetse a ra didiba le dinoka, matsha le mawatle. Eupša, meetse a hwetšwago Mase ke a manyane a go kgahla.</p>
<p>Ke moka, o ile a mmontšha kuranta. 'O swanetše go bala dinnete pele o gaša mabarebare!' gwa realo Zolani, gomme a thoma go balela kgaetšediagwe sengwalwa.</p>	<p>Ke nagana gore Zolani o be a nyaka go kgonthiša gore Gugu o kwa ka moo dinnete di fapanago le seo a bego a se nagana.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše di kgonegago
<p>Naa Zolani o ile a botša bagwera ba gagwe eng?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • O ba boditše gore go ka be go na le meetse kwa Mase. • O be a akanya gore go ka be go na le bophelo kua Mase.
<p>Naa Gugu o be a nagana gore bophelo bja Mase bo ka ba bjang?</p>	<p>O be a nagana gore go ka be go na le bašele ba bagolo ba batala.</p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše di kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng Gugu a nagana gore go na le didiba le dinoka, matsha le mawatle le bašele ba bagolo ba batala kua Mase?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o kwele kgaetšediagwe a botša bagwera ka meetse le bophelo kua Mase. • Ke ka lebaka la gore ga se a kwešiša se kgaetšediagwe a bego a se bolela ka meetse le bophelo kua Mase. • Ke ka lebaka la gore o kgotšwe kgaetšediagwe ga bonolo ka gore o rata thuto tša mahlale. • Ke ka lebaka la gore ga se a kgonthiša dinnete – o filo kgolwa se a se kwelego. • Ke ka lebaka la gore o be a sa tsebe gore meetse kua Mase a kgahlile. • Bj. bj.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Labobedi** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Laboraro

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

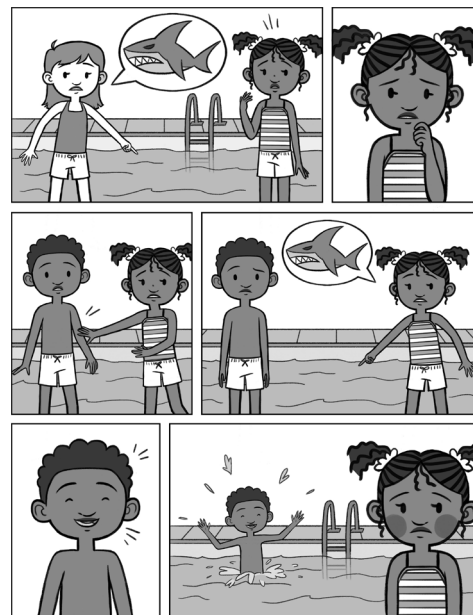
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo Phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - dikakanyo
 - dilo
 - planete

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ka ya ka hwetša x 2	Laetša tiro ya go sepela
Bomma ba eja lewa x 2	Iša letsogo molomong go laetša okare o a ja
Ka sweta sweta x 2	Laetša go sweta
Lenna ka ja nabo x 2	Iša letsogo molomong okare o a ja
Kolobe tše pedi x 2	Laetša pedi ka menwana
Di eme seporong x 2	Laetša go ema ka letsogo
Nka tšea thipa x 2	Laetša go topa ka letsogo
Ka dire lai -lai - lai x 2	Laetša go sega ka letsogo

BOKGONI BA GO ANEGA

- 1 Arola barutwana ka dihlophana.
- 2 Efa sehlopha se sengwe le se sengwe letlakala la diswantšho tša bokgoni ba go anega.
- 3 Gopotša barutwana gore beke ya go feta, ba ihlametše dikanegelo ka diswantšho.
- 4 Beke ye, barutwana ba swanetše go šoma mmogo e le sehlopha go tšea sephetho ka mabapi le kanegelo ya sehlopha.
- 5 Gopotša barutwana gore kanegelo tša bona e swanetše goba tšeo ba ihlametšego tšona, eupša gape di swanetše go sepelelana le diswantšho!
- 6 Tanya šedi ya barutwana.
- 7 Kgopela sehlopha se 1 go iša go tše 2 go abelana ka kanegelo ya sehlopha sa bona.
- 8 Leboga barutwana go abelana ka dikanegelo tša bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go ikgotša mantšu

GO IKGOTŠA MANTŠU

- 1 Lokiša dipapetlakgadima tša mantšu a ditumatlhaka..
- 2 Emiša lentšu le lengwe le le lengwe gomme o kgopele barutwana ba go fapana gore ba le bale.
- 3 Ge morutwana a palelwa ke go bitša lentšu, mo thuše go bitša medumo ka moka ya lentšu leo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Mongwalo:

Metsotso e 15

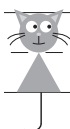
Go ikgotša maletere, mantšu/mafoko

- 1 Laetša barutwana go ngwala mafoko a makopana letlapeng.
- 2 Ba laetša gore lefoko le thoma ka tlhaka ye kgolo le felela ka khutlo.
- 3 Barutwana ba swanetše go kopolla mafoko ka dipukung tša bona.

 Sesi o ka mphatong

 wa bošupa.

 Ba nkgela seno ka gare

 ga nkgo.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA MONGWALO

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Lefoko: _____

Go ngwala:

Metsotso e 30

Go beakanya le go rulaganya

SEHLOGO: Ngwalela o mongwe wa kua gae lengwalo ka nnete ya go kgahliša o ithutilego ka yona go fihla ga bjale lenyaga.

MOŠOMO: Ngwala lengwalo leo le hlagišago dikgopolo le dikakanyo tša gago.

FREIMI YA GO NGWALA:

Dumela ...

Lenyaga ke ithutile ka..., ..., le...

Efela, sa go kgahliša kudu ke ithutilego sona ke...

Ke ratile go ithuta ka...ka gobane...

Ka kakaretšo,Ke ikwa...ka mphato wa 2.

Ka lerato,

[Leina la gago]

TŠHUPETŠO

- 1 Hlalosa gore lehono, barutwana ba tla tlaleletša mafoko mo lengwalong la Mošupologo.
- 2 Hlalosa gore barutwana ba tla hlalosa kudu ka seo ba se ratilego go ithuta ka sona.
- 3 Balela barutwana freimi ye mpsha.
- 4 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o **nagana pele o ngwala**.
- 5 Hlalosa tše dingwe tša dikakanyo o nago le tšona go tlatša freimi ya go ngwala, bjalo ka: Ke ratile go ithuta ka Haile Gebrselassie ka gobane ke ithutile ka naga ya Ethiopia. Ke ratile gape go ithuta ka ramabelo, ka gobane ke rata go kitima.
- 6 Hlalosa gore ke mantšu afe ao o tlogo go a ngwala. **Thala mothaladi wa lentšu le lengwe le le lengwe.**
- 7 Šomiša tšhupetšo go feleletša freimi ya go ngwala, bjalo ka: **Ke ratile go ithuta ka** Haile Gebrselassi **ka gobane** o tšwa nageng ya Ethiopia. Ke ratile go bona tše dingwe tša diswantšho tša go bontšha gore Ethiopia e lebegega bjang. Ke duma gore nkabe

ke theeditše kgaetšedi wa ka. **Ke ratile gape go ithuta ka** yena ka gobane ke rata tsa mabelo, ebile ke ramabelo!

Ka lerato

Catherine

- 8 **Bitša mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme o ngwale medumo yeo o e tsebago.**
- 9 **Phumula mohlala wa mo letlapeng.** Hlalosa gore se ke mohlala fela, eupša barutwana ba swanetše **go ngwala dikakanyo tša bona.**

DITAELO TŠA BOMOLOMO

- 1 Gopotša barutwana gore Mošupologo, re thomile go ngwala lengwalao seo ba se ratile ka se sebaka lenyaga.
- 2 Lehono re tla tlaleletša mafoko mo mošomong wo re o ngwadilego.
- 3 Botšiša barutwana: Naa ke sefe se sengwe seo o ka se bolelago ka selo seo o se ratilego go ithuta sona lenyaga?
- 4 Laela barutwana **go nagana pele ba ngwala.**
- 5 Hlalosa gore barutwana ba swanetše go tla ka dikakanyo tša bona – ga ba swanela go kopiša kakanyo ya morutiši!
- 6 Laela barutwana gore ba sokologe gomme ba bolele le wa mphato ka seo ba ithutilego go sona, le gore ke ka lebaka la eng ba ratile go ithuta ka sona.
- 7 Efa barutwana metsotso e 2 go iša go ye 3 go sokologa ba bolele.
- 8 Bitša barutwana ba 3 go iša go ba 4 gore go botse ka dikakanyo tsa bona!
- 9 Ba swanetše gore: Ke ratile go ithuta ka...ka gobane...
- 10 Hlalosa gore barutwana ka se sebaka ba tla šomiša freimi ya go ngwala go thala le go ngwala dikakanyo tsa bona!

GO NGWALA

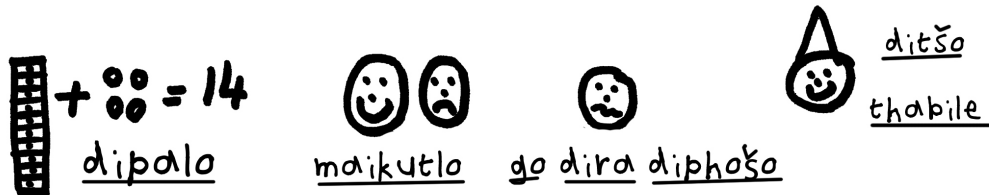
- 1 Efa barutwana dipuku. Laela barutwana go hwetša mošomo wo ba o ngwadilego ka Mošupologo. Ba tla tlaleletša go se!
- 2 Ge barutwana ba le gare ba ngwala, sepela ka phaphošing o feleletše **dikhonferense tše dinnyane.**
- 3 Kgopela barutwana go bala seo ba se ngwadilego.
- 4 Thuša barutwana go feleletša difreimi tša bona tša go ngwala.
- 5 Thuša barutwana **go bolela mantšu ka go nanya bjalo ka khudu gomme ba šomiše dithušathuto.**
- 6 **Hlohleletša barutwana.**

SOKOLOGA O BOLELE

- 1 Ge go šetše metsotso e 2 go iša go e 3, laela barutwana go bea diphensele tša bona.

- 2 Laela barutwana go sokologa le go bolela le wa mphato ka diswantšho tše ba di thadilego.

Kgoboketša mošomo ya barutwana ya beke ka moka go dira puku. E beye mo sekhutlwaneng sa go bala gore barutwana ba e bale ka nako ya go bala ka go ikemela.

Dumela Sabi

Ngwaga wo ke ithutile ka dipalo,
maikutlo le go dira diphošo.

Eupša, selo sa go kgahliša kudu
seo ke ithutilego sona ke ditšo
tšeo di fapanego.

Ke ratile kudu go ithuta ka ditšo
tšeo di fapanego ka gobane ke
kgona go bona gore batho ka moka
ba nale dilo tša go fapana tseo
ba di dirago.

Ka kakaretšo, ke ikwa ke thabile
kudu ka mphatong wa 2.

Ka lerato,
Boitumelo

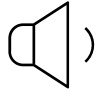
Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena..
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2** wa **Laboraro** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labone

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go kgaogantšha le go kopanya

KE A DIRA...

- 1 Šomiša mantšu a mabedi ao a nyakilego go duma go swana, mohlala: **thwala; ngwala**
- 2 Bitša lentšu: **thwala**
- 3 Kgaogantšha lentšu ka medumo tee: **/thw/-/a/-/l/-/a/**
- 4 Bitša modumo wa mathomo wa lentšu: **/thw/**
- 5 Bitša modumo wa bobedi wa lentšu: **/a/**
- 6 Bitša modumo wa boraro wa lentšu: **/l/**
- 7 Bitša modumo wa mafelelo wa lentšu: **/a/**
- 8 Ngwala lentšu mo letlapeng: **thwala**
- 9 Laetša go šupa le go kopantšha medumo go bopa lentšu: **/thwa/-/la/ = thwala**
- 10 Boeletša se ka lentšu leo le latelago: **ngwala**

RE A DIRA...

- 1 Šomiša mantšu a mabedi ao a nyakilego go duma go swana, mohlala: **ntwela; ntweša**
- 2 Bitša lentšu: **ntwela**
- 3 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa mathomo wa lentšu? **/ntw/**
- 4 Botšiša barutwana: Ke ofe modumo wa bobedi wa lentšu? **/e/**
- 5 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa boraro wa lentšu? **/l/**
- 6 Botšiša barutwana: Ke modumo ofe wa mafelelo wa lentšu? **/a/**
- 7 Kgopela barutwana go kgaogantšha lentšu ka medumo tee: **/ntw/-/e/-/l/-/a/**
- 8 Ngwala lentšu: **ntwela**
- 9 Laela barutwana go kopanya medumo tša lentšu mmogo le wena: **/ntwe/-/la/ = ntwela**
- 10 Boeletša se ka lentšu leo le latelago: **ntweša**

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Go bala lekga la bobedi

MAANO A GO BALA: DIRA DITEKANETŠO

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p><u>Kutollo e kgolo ya Gugu</u></p> <p>Mesong ya Mokibelo o mongwe Gugu o be a bapala ka ntle ge a kwa kgaetšediagwe Zolani a bolela le bagwera. 'Ke badile gore go ka no ba go na le meetse kwa Mase!' a ba botša. 'O ka nagana – ge go na le meetse kwa Mase, mo gongwe go na le bophelo?' a akanyetša godimo.</p> <p>Gugu ga se a kgolwa ditsebe tša gagwe! Ga se ka a kwa bophelo kua diplaneteng tše dingwe. 'Eupša ge Zonani a botša bagwera ba gagwe, e swantše go ba nnete. O rata thuto tša mahlale,' a nagana.</p>	<p>Ke gopola gore Gugu o kwa se gomme ga a kwešiše se Zolani a se bolelago. Ke nagana gore o swanetše go kgonthišiša dinnete. Le ge Zolani a rata thuto tša mahlale, seo ga se re gore o tseba dilo kamoka.</p>
<p>Letšatši lohle ge Gugu a ntše a bapala, o be a nagana ka meetse le bophelo kwa Mase. O be a šetše a tseba gore Mase ke planete e khwibidu. Gape o be a tseba gore Mase ke planete ya bone go tšwa letšatšing. Gugu o be a nagana didiba le dinoka, matsha le mawatle mo bokagodimong bo bo khwibidu bja Mase.</p>	<p>Ke nagana gore Gugu ga se a kwešiša se kgaetšediagwe a se boletšego. O nagana gore o be a bolela se sengwe ka meetse kua Mase se a sego a se bolela.</p>
<p>Mathapameng ao, mogwera wa Gugu, Yoza, o ile a tla go bapala. 'O ka nagana?' Gugu a mmotša, 'mesong ya lehono ke tsebile gore kwa Mase go na le meetse e bile go na le bophelo!'</p> <p>'O na le nnete?' Yoza a botšiša ka go belaela.</p> <p>'Eng! Ke seo Zolani a se boletšego, gape o tseba tšohle!' Gugu a holofetša.</p> <p>'Ke bophelo ba mohuta mang?' gwa botšiša Yoza.</p> <p>'Ke nagana gore ke bašele – bjalo ka bašele ba bagolo ba batala!' Gugu a mmotša.</p>	<p>Gugu o botša mogwera wa gagwe selo se se fapanego le seo Zolani a se boletšego. Ke nagana gore go ka ba le bothata ge o kgolwa se o se kwago kantle le go nyakišiša dinnete ka bowena.</p>
<p>Ba tsene ka ntlong ba hwetša matlakala le dikrayone.</p> <p>'Ke ile go thala seswantšho sa Mase!' gwa tsebiša Gugu.</p> <p>'Mmalo! Ke kgopolo e botse! Le nna gape!' gwa araba Yoza.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Gugu le Yoza be feditše diiri ba thala diswantšho tše feleletšego tša bophelo bja bašele kwa Mase. Gugu o ile a nagana bašele ba bagolo ba batala ba dutše godimo ga ditoulo tša lebopo tša mebala ya go taga. Yoza o ile a thala bašele ba bagolo ba batala ba gaša meetse ka letsheng le legolo la Mase.</p>	
<p>Ge Yoza a boela gae mantšiboa, o ile a tšea seswantšho sa gagwe. O ile a dula fase le moratho wa gagwe, Bayethe.</p> <p>‘Bona! Mase e lebeba bjale!’ gwa hlaloša Yoza.</p> <p>‘Naa Mase ke eng?’ Bayethe a botšiša a duma go tseba.</p> <p>‘Mase ke planete a fapanego. Ke e khwibidu ya go ba le didiba le dinoka, matsha le mawatle! Go na le bašele ba bagolo ba batala ba dulago moo gomme ba ya lebopong!’ Yoza a realo a na le boitshepo.</p>	<p>Ke nagana gore mokgwa wo Yoza a boelago ka seswantšho sa gagwe go thala eke ke nnete e sego nonwane. O hlagiša menagano ya gagwe ya bokgoni tše o ka rego ke dinnete, e sego dikgopolo tše tšwago monaganong wa gagwe.</p>
<p>‘O boditše ke mang seo?’ kgaetšedi ya Yoza, Themba a botšiša, a sega.</p> <p>‘Gugu o kwela Zolani a bolela. Gape Zolani o tseba thuto tsa mahlale!’ gwa realo Yoza.</p> <p>‘Seo ga se se Zolani a se boletšego!’ Themba a sega. ‘Zolani o badile gore go utullotšwe meetse kua Mase. Eupša meetse ao a kgahlile! Ebile, go ka no ba le bophelo – ka gore bophelo bo nyaka meetse – eupša ga bo sešo ba utullwa’ Themba a hlaloša.</p>	<p>Ke nagana gore Themba o nyaka go kgonthiša gore Yoza o bona ka moo dinnete di fapanago le seo a se naganago.</p>
<p>Themba o ile a ntšha mogala wa gagwe a ngwala ‘meetse kua Mase’ mo Google. ‘Bona!’ a realo a bontšha Yoza le Bayethe diswantšho.</p> <p>‘Le se kgolwe selo se sengwe le sengwe se le se kwago!’ gwa realo Themba.</p>	<p>Thaka banna! Themba o šomiša Google go thuša Yoza go bona phapano magareng a dinnete le menagano ya gagwe. Ke hlama tekanyetšo ya gore Google ke tsela e nngwe ya go kgonthiša ge eba dilo tše re di kwago ke dinnete.</p>
<p>Mosong o latelago, Themba a bona Zolani kerekeng. ‘Ke tla go anegela kanegelo ya go segiša,’ gwa realo Themba. ‘Gugu o kwele mola o re botša ka kutollo ya meetse kua Mase. Ke moka, a botša Yoza gore kua Mase go na le didiba le dinoka, matsha le mawatle! Ke moka, ka kwa Yoza a botša Bayethe ka bašele ba bagolo ba batala mabopong a Mase. O be a bolela eke ke nnete!’ gwa realo Themba. Zolani o ile a thoma go sega, a šikinya hlogo.</p>	

Sengwalwa	Go bala lekga la bobedi (Go nagana kudu)
<p>Ge Zolani a fihla gae, a hwetša kgaetšedi. 'Ke tla go anegela kanegelo ya go segiša,' a realo. Themba o kwele Yoza a botša Bayethe ka bašele ba bagolo mabopong a Mase. Yoza o boditše Themba gore o kwele se mo go nna!</p> <p>'Ke kwele o botša bagwera ba gago ka meetse le bophelo kua Mase!' gwa araba Gugu.</p> <p>'Meetse le bophelo di fapana le didiba le dinoka, matsha le mawatle le bašele ba bagolo ba batala!' Zolani a hlaloša.</p>	<p>Ke nagana gore go ba le kakanyo le go ba le bokgoni bja monagano di bohlokwa. Dinnete le tšona di bohlokwa. Ke nagana gore go bohlokwa go se gakantšhe dikakanyo le bokgoni bja monagano le dinnete.</p>
<p>Ke moka, o ile a mmontšha kuranta. 'O swanetše go bala dinnete pele o gaša mabarebare!' gwa realo Zolani, gomme a thoma go balela kgaetšediagwe sengwalwa.</p>	<p>Ke kgona go hlama tekanyetšo ya gore Zolani o nyaka Gugu a kwešiša bohlokwa ba go kgonthiša dinnete. E ka ba bothata bjo bogolo ge batho ba gaša dikakanyo bjalo ka dintlha tše e sego dinnete.</p>
Dipotšišo tša go latela	Dikarabo tše kgonegago
<p>Naa Zolani o tsebile bjang gore kgaetšediagwe o be a nagana gore go na le bašele ba bagolo ba batala mabopong a Mase?</p>	<p>Themba o kwele Yoza a botša moratho Bayethe, ke moka yena a botša mogweragwe Zolani.</p>
<p>Hlama tekanyetšo ya molaetša wa kanegelo ye. O nagana gore o swanetše go ithuta eng go tšwa kanegelong ye?</p>	<p><i>Ke nagana gore ke swanetše go ithuta ...</i></p>
Dipotšišo tša ke ka lebaka la eng	Dikarabo tše kgonegago
<p>Ke ka lebaka la eng mafelelong a kanegelo Zolani a ile a balela kgaetšedi sengwalwa mo kuranteng?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka kgaetšedi e kwa ditaba tša nnete. • Ke ka lebaka la gore kgaetšedi e kwele tshedimošo e fošagetšego gomme o nyaka go kwa tshedimošo ye e nepagetšego. • Ke ka lebaka la gore o be a sa nyake kgaetšedi e gaša mabarebare. • Ke ka lebaka la gore o be a nyaka gore kgaetšedi e bone bohlokwa bja go bala dingwalwa go hwetša dinnete.

Sehlopha sa go bala ka go hlahlwa

Metsotso e 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labone** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go dirwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Labohlano

Mešongwana ya bomolomo

Metsotso e 15

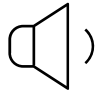
TLOTLONTŠU YA TABAKGOLO

- 1 Ruta o šomiša PATS.(Šupa, Dira, Hlalosa o Bolele)
- 2 Laetša mantšu le ditšhupetšo mo phaphathing ya tlotlontšu ya tabakgolo.
 - mabarebare
 - sengwalwa
 - dinyakišišo

Morumokwano goba koša	Ditiro
Ka ya ka hwetša x 2	Laetša tiro ya go sepela
Bomma ba eja lewa x 2	Iša letsogo molomong go laetša okare o a ja
Ka sweta sweta x 2	Laetša go sweta
Lenna ka ja nabo x 2	Iša letsogo molomong okare o a ja
Kolobe tše pedi x 2	Laetša pedi ka menwana
Di eme seporong x 2	Laetša go ema ka letsogo
Nka tšea thipa x 2	Laetša go topa ka letsogo
Ka dire lai -lai - lai x 2	Laetša go sega ka letsogo

POLEDIŠANO YA SENGWALWA SA GO BALA KA GO ABELANA

- 1 Ngwala freimi ya poledišano mo letlapeng:
Mo kanegelong...
Ke ratile ge...
Ke nagana gore kanegelo ye e ngwadilwe go nruta
- 2 Bala freimi ya poledišano le barutwana.
- 3 Bea barutwana ka **dihlophana**.
- 4 Botša barutwana gore o mongwe le o mongwe o swanetše go hwetša sebaka go araba potšišo e nngwe le e nngwe ya poledišano.
- 5 Tanya šedi ya barutwana.
- 6 Botšiša barutwana ba go fapana goba sehlopha se se itšeng go abelana ka dikarabo tša bona.
- 7 Ge dikarabo di fošagetše, ba phošolle.
- 8 Leboga barutwana ka maitapišo a bona.

Temogo ya medumo le ditumatlhaka:

Metsotso e 15

Go hwetša mantšu

Ngwala tafolana ye mo letlapeng e be le medumo yeo e akareditšwego mo kotareng ye.

thw	ngw	kgw
a	m	u
hlw	nkw	ntl
l	k	e
tlh	khw	mph
i	s	o
mpš	tšh	tšw
š	b	n

LAETŠA

- 1 Lebeledišiša medumo kamoka le ditswakanywa mo letlapeng.
- 2 Efa barutwana metsotso e 3 go dira mafoko go bopa mantšu ka medumo le ditswakanywa moo ba ka kgonago ka gona.

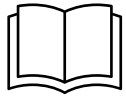
BARUTWANA BA DIRA

- 1 Botša barutwana gore ba bule dipuku tša bona tša go ngwala.
- 2 Laela barutwana gore ba thome go ngwala.
- 3 Efa barutwana metsotso e 3 go hwetša le go bopa mantšu a mantši go ya le ka mo ba ka kgonago ka gona.
- 4 Dumelela barutwana go swaya mošomo wa bona.
- 5 Kgopela barutwana gore ba go botše mantšu ao ba a bopilego gomme o a ngwale letlapeng.

TSELA ENGWE YA LENANEO LA DITUMATLHAKA

Modumo/Medumo: _____

Mantšu: _____

Go bala ka go Abelana:

Metsotso e 15

Morago ga go bala

MAANO TEKATLHALOGANYO: AKARETŠA, DIRA DITEKANETŠO

KAKARETŠO YA GO BOLELA YA KANEGELO

- 1 Hlalosa gore barutwana ba tla bolela ka selo se sengwe seo ba se ratilego ka kanegelo: Kutululo e kgolo ya Gugu
- 2 Ba tla bolela ka di **tekanetšo** ba ka di dirago ka kanegelo.
- 3 Šomiša **tšhupetšo** go laetša barutwana gore o fa bjang mafoko a 2 goba lefoko ka **kakaretšo ya selo se ba se ratilego** gomme ba fe **tekanetso** ka kanegelo, bjalo ka: **Ke ratile** kanegelo ye e re rutile dinnete ka Mase, eupša ka lehlakoreng le lengwe e be e le nonwane. **Ka kgopolo ya ka**, phošo ye Gugu a idirilego e ka dirwa ke mang kapa mang. Ke nagana gore phošo ya mohuta o e direga gantši.
- 4 Tswarella diswantšho go tšwa Pukung e kgolo. Laela barutwana go lebelela diswantšho o nagane ka seo se diragetšego
- 5 Laela barutwana go **nagana ka seo ba se ratilego** gomme ba **dire ditekanetšo** ka kanegelo.
- 6 Kgopela barutwana ba 2 go iša go ba 3 go **abelana** ka dikakanyo le phaphosi. **Thuša** barutwana go feleletša mafoko.
- 7 Hlalosa gomme o phošolle diphošo tša go tswela kgafetšakgafetša.
- 8 Laela barutwana go **sokologa le go bolela**, gomme ba **abelane** ka dikakaretšo tša bona le wa mphato. (*Ga ba swanela go gopola seo morutiši a se boletšego. Se e swanetše go ba dikakanyo tša barutwana!*)

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa

Metsotso 30

DIHLOPHA: _____

- 1 Tanya šedi ya barutwana ka moka ka **matlakalatšhomo a go bala 10**.
- 2 Hlalosa **mošongwana wa 1 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing
- 3 Bitša sehlopha sa pele gore ba šome mmogo le wena.
- 4 Ka morago ga metsotso e 15, romela sehlopha morago gore ba dule fase ditulong tša bona.
- 5 Dira **phetogo ya segalo ya mošongwana wa go bala**.
- 6 Hlalosa **mošongwana wa 2 wa Labohlano** go barutwana ka moka ka phaphošing.
- 7 Bitša sehlopha sa bobedi gore ba tle go šoma mmogo le wena.
- 8 Tlatša Treka go laetša gore ke sehlopha sefe seo o se theeditšego, le gore ba badile eng.
- 9 Ngwala fase diphetogo tšeo di swanetšego go diriwa mo dihlopheng tša go bala goba tša mešongwana.

Tshekatsheko ya polelo ya mafelelo a beke Metsotso e 15

- 1 Tanya šedi ya barutwana mo legogong mafelelong a letšatši.
- 2 Dira sebaka sa ditshekatsheko tša polelo beke le beke. Ke kgetho ya gago go hlakanya ditshekatsheko tša go ithuta tša Sepedi le tša Sekgowa.
- 3 Gopola go fa barutwana sebaka sa go 'Sokologa le go bolela' ba ahlaahle dikarabo tša bona le wa mphato. Ke moka, kgetha barutwana ba mmalwa go abelana ka dikarabo tša bona le phaphoši ka bophara.
- 4 Šomiša dipotšišo tše di latelago tša hlohleletšo go hlahla karolwana ya polelo ya poledišano ya gago:
 - a Naa ke efe tabakgolo ya polelo ya rena ya beke?
 - b Ke kanegelo efe yeo le e badilego mmogo?
 - c Ke mantsu afe a maswa o a ratilego bekeng ye?
 - d Ke eng se o ithutilego sona bekeng ye?
 - e Naa re ngwadile ka eng bekeng ye?
 - f Naa go ngwala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - g Naa go bala go kaonafetše bjang bekeng ye?
 - h Ke eng seo o ikgantšhago ka sona bekeng ye?
- 5 La mafelelo, botša barutwana go nagana ka dilo tše pedi tše ba tlogo go botša ba malapa a bona ka seo ba ithutilego ka sona le ka tsela yeo ba kaonafetšego ka gona bekeng ye mabapi le mošomo wa bona.

Ela hloko: Tshepidišo ya go lebelela morago le go itekola ke karolwana e bohlokwa kudu ya go ithuta. O kgopelwa gore o se ke wa tshediša mošongwana wo wa beke mahlo le ga tee.

